II

Mehmed Uzun • Siya Evînê

*

Mehmed Uzun

Siya Evînê*

*SEL

SIYA EVÎNÊ*

MEHMED UZUN, (1953-2007) nivîskarê pirzimanî, pirçandî û wergêr. Di sala 1953'an de li Sêwrega Rihayê hatiye dinê. Wî çîrokbêjiya Kurdî ya qedîm bi zimanê nivîskî li hev anî û bi vî awayî hem ji zimanê Kurdî re û hem jî ji Çand û Hunera Mezopotamyayê re xizmeteke mezin kir û herweha bû yek ji hîmê edebiyata kurdî ya modern. Piştî Muxtiraya 12'ê Adarê bi hincetên siyasî hat hepiskirin. Di Girtîgeha Leşkerî ya Amedê de bi beralîkirin û şîretên Mûsa Anter bala xwe bêhtir da ser zimanê bav û kalan. Di 1974'an de bi hevkariya heval û derdora xwe, Weşanxaneya Komalê ava kirin. Dema ew Rêvebirê Weşanê yê Giştî yê *Kovara Rizgariyê* bû, ji ber nivîsên xwe careke din hat girtin û hê di pêvajoya darizandinê de bû, wekî koçberekî çû li Swêdê bi cih bû. Di 1981'î de ji ber nivîsên xwe yên li ser girtina Sendîkaya Nivîskaran a Tirkiyê û hepiskirina nivîskaran a piştî derbeyê, ji hemwelatiya Tirkiyê hat biderxistin. Ji wê û bi şûn de li sirgûniyê ma. Di sala 2006'an de vegeriya welêt.

Piştî ku li Swêdê bi cih bû û hingê di rojnameyên wekî *Dagens Nyheter* û *Aftonbladet'ê*, di kovara edebî ya bi navê *90-tal* de, *Rizgariya Kurdistan*, *Kurdistan Press*, *Kurmancî*, *Berbang* û di kovara Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, *Hêvî* de, nivîsandina xwe domand. Bi navê mustear ê M. Ferzend Baran helbest û nivîsar nivîsandin. Endametiya Lijneya Rêvebiriya Yekîtiya Nivîskarên Swêdê kir û paşê di Klûba PEN a Navneteweyî û ya Swêdê de cih girt û bi awayekî çalak xebitî. Herweha ew, Endamê Yekîtiya Rojnamegerên Swêdê û Cîhanê bû. Di avakirina PEN a Kurd de wî kedeke mezin da. Di nav gelek xebat û afirînên xwe de, wî donzdeh berhem bi kurdî, yên din jî bi tirkî û swêdî nivîsandin. Hemû berhemên wî –hema çi bigire– di serî de zimanên wekî îngilîzî, fransizî, tirkî, swêdî, farisî, alemanî û hwd, li bîst zimanên cîhanê hatin wergerandin.

Ji ber pirtûkên xwe yên bi navên, *"Ronî Mîna Evînê Tarî Mîna Mirinê*, 1998" û *"Nar Çiçekleri*, 1996" di bihara sala 2001'î de li Tirkiyê hat darizandin, lê ber'et bû. Bi dû re, çapkirin û weşandina pirtûkên wî yên bi navên *"Bir Dil Yaratmak"* û *"Destpêka Edebiyata Kurdî"* hatin qedexekirin. Heman salê, Yekîtiya Weşangerên Tirkiyê, xelata ku her sal dida, ya bi navê "Xelata Raman û Ravekirinê" û ji ber ked û xebata wî ya pêşvebirina romanê, Enstîtuya Kurdî ya Berlînê "Xelata Edebiyatê" danê. Ji ber helwesta wî ya di warê azadiya edebiyat û gotinê de, wî xelata herî girîng û bi prestîj a Skandînavyayê "Torgny Segerstedt" a bi navê "Xelata Pênûsa Azadiyê" û di sala 2002'yan de, ji bo keda ku di ber çanda Swêd de daye, xelata Akademiya Swêd a bi navê "Xelata Erik Lundeberg" stand. Di sala 2005'an de xelata rûmetê ya Herêma Kurdistan a Iraqê û xelata rûmetê ya Şaredariyên Diyarbekirê stand. Di 11'ê cotmeha 2007'an de, ji ber nexweşiya penceşêra mîdê, li Diyarbekirê wefat kir.

Berhemên Mehmed Uzun ên çapkirî:
TU, Roman, 1985; *Mirina Kalekî Rind*, Roman, 1987; *Siya Evînê*, Roman, 1989; *Rojek Ji Rojên Evdalê Zeynikê*, Roman, 1991; *Destpêka Edebiyata Kurdî*, Lêkolîn, 1992; *Hêz û Bedewiya Pênûsê*, Pexşan, 1993; *Mirina Egîdekî*, Destan-Zêmar, 1993; *Världen i Sverige* (Li Swêdê), Antolojî, digel Madeleine Grivê, 1995; *Antolojiya Edebiyata Kurdî*, Antolojî, 1995; *Bîra Qederê*, Roman, 1995; *Nar Çiçekleri*, Pexşan, 1996; *Ziman û Roman*, Hevpeyvîn, 1997; *Bir Dil Yaratmak*, Hevpeyvîn, 1997; *Dengbêjlerim*, Pexşan, 1998; *Ronî Mîna Evînê–Tarî Mîna Mirinê*, Roman, 1998; *Zincirlenmiş Zamanlar Zincirlenmiş Sözcükler*, Pexşan, 2002; *Hawara Dîcleyê*, Roman, 2003; *Ruhun Gökkuşağı*, Vegotin, 2005; *Küllerinden Doğan Dil ve Roman*, Hevpeyvîn, 2005; *Ölüm Meleği ile Randevu*, Pexşan-Hevpeyvîn, 2007; *Bir Romanın Hatıra Defteri*, Rojnivîsk, 2007.

*SEL YAYINCILIK
Kuloğlu Mahallesi, Turnacıbaşı Caddesi,
No: 17, Beyoğlu – İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
e-posta: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19/1
Cağaloğlu – İstanbul
e-posta: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 1062
ISBN 978-605-772-862-3

SIYA EVÎNÊ
Mehmed Uzun
Roman

© Zozan Uzun, 2020
© Sel Yayıncılık, 2020

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Yayına hazırlayan: Ferhadê Mihemed
Kapak tasarımı: Aslı Sezer
Sayfa tasarımı: İklime Yılmaz

Birinci Baskı: Ekim, 2020

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 44865

Mehmed Uzun

Siya Evînê

Roman

Ji bo bîranîna Yilmaz Guney

Dewra felekê li ser me kîn e,
Bextê me reş e, kezeb birîn e;
Mesken ji me re niha nivîn e,
Binve kezeba min binve loyî loyî

Ne mal û ne saxî û ne rahet,
Talan kirine hemî ji mihnet;
Dişwar e gelek belayê xurbet,
Binve kezeba min binve loyî loyî

Emîn Alî Bedirxan
1906

LI SER RIYA KOÇA DAWÎN

1976, payîz.

Koç. Bi dû payîza jiyanê re koça dawîn. Bêdeng, bêpêjn. Wext naxuye, cîh û war naxuyin. Yan jî ew dixuyin, lê tevlihev. Hem ev der û hem ew der. Hem niha, hem dihu û pêr. Hem nêzîk, hem dûr.

Koçeke rengîn, xweş, bêdawî, bê lez û bez, bê teşqele, bê westan û xwîdan. Koçeke ji hesûdî, pexîlî, dijminahî, xirabî, kirêtî, fetbazî, xwînrêjî bi dûr. Koçeke xweş li gor daxwaza dilên xweş. Koçeke mirazkirî.

Memduh Selîm Beg.

Kalemêrê hêja Memduh Selîm Begê Wanî koç dike. Li ser textê xwe dirêjbûyî. Çavvekirî. Rûken. Lê kerr û lal.

Çavên wî yên gir ewçend vekirî ne ku ew weke du lûlûyên mezin dixuyin. Bîbikên reş yên çavên wî, bê hereket, li jor dinihêrin. Weke xewnekê. Rûyekî aram. Qermîçekên salan lê. Porekî spî û nîvweşiyayî. Lêvên guvaştî. Çermê vekişiyayî yê rû. Stûyê qermiçî.

Merivekî kal, bi qasî mistekê.

"Memduh Beg, Memduh Beg..."

Ew nabihîse. Ew tu tiştî nabihîse êdî, bi rê ketiye, koç dike. Li dorê, jina wî Wîldan Xanim û çend xort.

Li ber serî jî pise pisa pîrejinekê. Pîrejin Qur'anê dixwîne.

Çar aliyên dîwêr bi refên kitaban ve tijî. Kitab, kovar, rojname û kaxiz. Li ser refina çend lewheyên zerbûyî; du sûret û du bergeh. Di navenda odê de jî ew; Memduh Selîm Beg.

Ew di nav xewnekê de koç dike. Ew bi xwe, li ser cîhê xwe dirêj bûye û ber bi cîhekî nare. Lê, tişt, cîh û wextên têkel bi ser wî de tên. Ew di nav tişt, cîh û wextên têkel de koç dike.

Rabirdû û niha ketine nav hev; deşt, çiya, zozan newal, daristan bi hev re bûne yek; derya û asman gihîştine hevdû, meriv, heywan, lawir û celeb bi celeb mehlûqat reng û rûçik diguherînin, dikevin dewsa hev. Lê tirs tune, sarî û germî tune, heyecan tune, hîs û pêjn tune. Deng jê dernakeve, bêhn lê naçike, qîrîn jê naçe, pirqîn pê nakeve.

Ew dere.

Deverekî rengîn. Heye ku daristaneke xweş, yan jî zozanekî hûnik e. Memduh Selîm Beg li ser deverê rengîn. Der û dorên wî tijî kew û kevok. Ew di nav kew û kevokan de li jêr, li deverê rengîn dinihêre. Du kevokên spî, li her du aliyên wî, difirin. Kevok her gav nêzîkî wî ne. Reng, bask, perwaz, nikul û çavên kevokan baş dixuyin. Çavên wan weke dilopên avê zelal û xweş. Ew bêdeng difirin. Memduh Selîm Beg, carina li kevoka kêleka rastê, carina jî li ya çepê dinihêre. Kevokên din jî ref bi ref difirin. Reng û girbûna wan têkel e. Ew difirin. Memduh Selîm Beg jî hem difire, hem nafire; hem dimeşe, hem nameşe; hem li jêr, hem li jor e.

Lê belê, tiştê herî balkêş bêdengî ye. Hawîrdor bi bêdengiyê hatiye vegirtin. Perda bêdengiyê bi ser her tiştî re hatiye kişandin.

"Memduh Beg, binihêre, xortê hêja Gurgîn jî hat..."

Wîldan Xanim, hêdîka, li ber guhê wî dipeyive û destê wî yê rastê dixe nav lepê xwe û mist dide.

Deng nagihên wî. Perda bêdengiyê nahêle ku deng xwe bigihînin wî. Memduh Selîm Beg hem li nik wan e, hem jî na; hem dijî, hem jî najî; hem li vê dinê ye, hem jî na.

Xort cot bi cot tên û li ber serê wî rûdinin. Wîldan Xanim, di nav kincên xwe yên reş de, her li ber serê wî ye. Wan, xort û Wîldan Xanim, hêvî heye ku Memduh Selîm Beg dev ji koça dilsoj berde û li wan vegere.

"Apê Memduh, bavê min, mala xalanên min û Kurdên bajarê Qamişloyê silav li te dikin û ji Xwedê şîfa dixwazin..."

Memduh Selîm Beg di koça xwe de, niha jî, bajarekî dibîne. Ji dûr ve. Na, carina ji dûr, carina ji nêzîk ve. Lê ew tu carî nakeve

nav bajêr. Dora bajêr bi sûran hatiye rapêçandin. Çend bircên fireh li ser sûran dixuyin. Sûr û bircên spehî û stûr. Ji kevirên reş û mezin. Hin aliyên sûran hilweşiyayî ne. Hin qulên mezin jî di bedenên wan de vebûne. Bi dû sûr û bircan re, banên xaniyên bajêr dixuyin. Çend avahiyên mezin ber bi jor, ber bi asmên hildikişin. Piraniya xaniyan bi kevirên reş hatine lêkirin. Hin jî bi kevirên spî. Li dora sûran jî hêşinahî û av dixuye. Lê, tu tiştê jîndar naxuye. Ne meriv, ne teyr, ne masî, ne heywan û ne jî mehlûqatên din.

Bajar weke hêlekanekê dere û tê, dûr û nêz dibe. Bajar diheje. Bajar carina mezin, carina biçûk dibe. Ew avahiyên mezin û dirêj carina pir, carina jî kêm dibin. Hêşinahî û av carina ji sûr û bircan vediqetin û bi dûr dikevin û carina jî tên hema bêje pêve dibin. Memduh Selîm Beg hewl dide ku bajêr binase, bizanibe ka ew kîjan bajar e, li kû ye. Lê nabe. Bajar jê bi dûr e.

Bi tenê bajarekî carina biçûk, carina mezin, lê bi sûr û birc.

"Apê Memduh, me kitabên te, yek bi yek, ji nû ve, rêz kirin. Binihêre, kitabên bi zimanê kurdî li ser van refan in. Hemû ev alî jî ji bo kitabên bi zimanê tirkî ne. Ev çar refên aliyê çepê jî ji bo kitabên fransizî ne. Refên mayî jî yên kitabên bi zimanên erebî, farisî, înglizî û rûsî ne... Me rojname, kovar û tiştên din jî xistin van sandûqan. Helbet, bi dûzan."

Memduh Selîm Beg, hosteyê xewnan, di nav xewneke rengîn de ye. Koça wî di eynî wextê de xewnek e jî. Lê ev xewnên niha ne weke xewnên berê ne. Berê xewnên tijî xof, xewnên malkambax şevên wî dikirin jahr. Ew di nav xwîdanê de dima û bi qîrîn şiyar dibû. Carina jî xewnên xweş bi ser wî re dihatin. Wî, dilgeş, kêfxweş û mesûd, xwe berdida nav pêlên xweş.

Lê xewnên vê koça dawîn ji yên kevn pir cihê ne. Ew ne xweş in û ne jî xirab û xoftijî. Ew çawan in? Salixdan ne hêsan e. Bi kurtebirî, ew xewnên koça dawîn in.

Niha jî ew li deşteke fireh, bêser û ber e. Deşt di nav rengekî zer de ye. Aso û deşt bi hev re bûne yek. Deşt dibiriqe û carina

leylan dide. Di deştê de girên hûr hene. Lê Memduh Selîm Beg tênagihê ka ew çi gir in û ji çi hatine pê. Rengê giran, cîh bi cîh diguherin. Gava ew reng diguherin, rengên nû, hêdî hêdî, bi ser yê kevn re tên û lê hukim dikin. Rengên giran weke rengên keskesorekê dixuyin. Erda deştê jî diguhere. Carina ew dibe qûm, carina giya û hêşinahî, carina zevî, carina erdê beyar. Ji dûr ve, li nik giran jî rawirên ecêb dixuyin. Ew wan jî nas nake. Rawir jî, weke tiştên din, diguherin. Ew carina dibin rawirên dirinde û kerî bi kerî digerin û carina jî ew dibin rawirên firende û ref bi ref difirin. Di deştê de tu dar û av naxuyin.

Di deştê de tiştê herî xweş dengê musîkê ye. Dengê musîkeke têkel ji dûr ve, ji hêla ku aso û deşt digihîjin hev, tê. Baş fahm dibe; deng dengê musîkê ye. Lê kîjan musîk? Ev yeka fahm nabe. Carina ew dişibe senfoniyeke babilîska 18-an ya Ewrûpayê, carina bi straneke gelêrî ya kurdî, carina bi soneteke xweş ya piyanoyê, carina bi musîka klasîk ya erebî û carina jî bi şiîreke farisî dimîne. Guherînên deştê û musîkê li gor hev in. Ax, rengê hawîrdor û rawir li gor musîkê diguherin. Lê belê, dengê musîkê jî pir ji dûr tê. Yanê, di nav bêdengiyê de dengekî weke dengê musîkê...

"Memduh Beg, xwe bilivîne, tiştekî bibêje, behsa rojên Wanê û Stenbolê bike, ji kitabên xwe tiştina bixwîne, bikene, bigirî, biqîre, behsa xwişka xwe bike, behsa rojên Anteqiyayê bike... Ji bo Xwedê tiştekî bibêje..."

Maliya wî, Wîldan Xanim li kêleka wî rûniştiye, li rûyê wî yê kal dinihêre û dipeyive. Çavên Memduh Selîm Beg jî li wê dinihêrin û lêv jî dixwazin vebin û bikenin. Lê nabe. Bi tenê çavên vekirî û bi ken lê dinihêrin.

"Mamo, mamo! Tu min dibihîsî? Ez ji bajêr têm. Kurdên Şamê halê te dipirsin... Îro dinya pir xweş e, tav germ e. Ez penceran vekim?"

Memduh Selîm Beg di koça xwe de pencereyekê dibîne. Pencereyeke pir mezin di navbera erd û asman de. Pencere hêdî hêdî

vedibe. Bi dû pencerê re deryake zelal û şîn dixuye. Deryake bê ser û binî di navbera erd û asman de. Tîrêjên tavê li ser ava zelal diçirûsin. Tu pêl li ser avê naxuyin. Deng tune, her tişt di nav bêdengiyê de ye. Ew li avê û tavê dinihêre. Ew hem di nav avê de ye, hem jî li ser avê. Lê ji nişka ve, av li ber wî ji hev diçe û jê cotek kevokên spî radibin û bi firê dikevin. Kevok weke pembû spî ne. Kevokên xweşik, çend car, li ser deryayê difirin û paşê jî, hêdî hêdî bi dûr dikevin û winda dibin. Bi dû kevokan re, av dîsan ji hev diçe û jê keçikeke tazî radibe û bi firê dikeve. Keçikeke tazî, pir xweşik, pordirêj û bedew. Keçik şil e û tîrêjên tavê li bedena wê ya spî dikevin û dilopên ku di bedena wê re diherikin, dibin weke lûlû û elmas. Serê memikên wê yên çik dibiriqin, Bedena wê bi rengekî helesor diçirûse. Bejna keçikê carina dirêj dibe, carina jî weke bejna zarokekî, kin. Keçik ber bi Memduh Selîm Beg difire û tê nêzîkayî lê dike. Lê belê, tu carî ew xwe nagihîne wî. Ew, çend caran, li dor Memduh Selîm Beg, ber bi jêr û jor, xwe ba dide. Lêvên wê jî dilîzin, lê Memduh Selîm Beg dengê wê nabihîse. Paşê jî, keçik, rûyê wê ber bi wî, berepaş difire û winda dibe.

Bi dû windabûna keçikê re, derya jî winda dibe. Nexêr, ew winda nabe, lê di derekê de xelas dibe. Dîsan pencereyeke mezin li ber Memduh Selîm Beg vedibe. Pencereyeke ewçend bilind ku erd û asman jê hatiye pê. Li pey pencerê jî di nav bêdengiyekê de tişt, meriv, cîh û deverên nezelal dixuyin.

Memduh Selîm Beg, ji pencerê, li wan dinihêre ku bizanibe ka ew çi ne û kî ne...

TAYA WELATÊ XERÎBIYÊ Û TAYA EVÎNÊ

1

Sal 1922. Pencereyek û merivekî li ber. Kî?

Rûyekî gulover, çavên reş wekî komirê, porê kin û şehkirî, eniyeke fireh, guhên stûr, bîvileke xweşlihevhatî, simbêlê zirav û lêvên kentijî. Kî? Bejneke zirav, kincên xweş, qirewata hewrêşîmî û dûmana cixarê. Kî? Fikir û guman, bîr û şik, Kî?...

Memduh Selîm. Ronakbîrê kurd, bîrewerê gelê bindest û evîndarê xweşiyan Memduh Selîm Beg. Nivîskar û berpirsiyarê kovara *Jînê* Memduh Selîm Begê Wanî.

Belê, sal 1922, ji rojan 25'ê îlonê. Na, ne 25'ê îlonê. Berî sê saetan 25'ê îlonê bû. Niha 26 e. 26'ê îlonê, destê sibê. Galata, Stenbol. Memduh Selîm Beg, mêrê têrbejndirêj, li mala xwe, li oda rûniştinê rawestaye û li kolanên teng ên Galatayê dinihêre. Çi diqewime? Kurd, Tirk, gelên din, dewleta Osmanî, Bab-i Alî, Mistefa Kemal û hevalên wî û dinya ber bi kû de diçin? Ev geremola piştî şerê cîhanê dê zelal bibe? Hingê?

Berî çend saetan Memduh Selîm Beg li Kadikoyê, li mala sekreterê giştî yê rêxistina kurdan *Kurdistan Tealî Cemiyeti* Emîn Alî Bedirxan bû. Sibê, na îro, piştî çend saetan, kurên Emîn Alî Beg Celadet û Kamuran Beg ê ji Stenbolê derkevin. Ew ê herin Alemanyayê, Munîxê. Bi dû wan re jî Emîn Alî Beg bi xwe. Ew ê jî, tevî pîrek û keça xwe, here Misirê, nik kurê xwe yê mezin Sureya Beg. Emîn Alî Beg û kurên wî ku ji serok û pêşengên tevgera kurd in, dev ji Tirkiyê berdidin.

Çi dibe?

Pêlên siûdê li ser kurdan qulipîn? Ew dîsan, wekî her carê, di bin girane û zompên qehr û kulan de man? Marên kor, gurên

malkambax û şeytanên sererd û binerd dîsan li wan hatin xezebê? Dîsan cîh li wan teng bû? Çi diqewime?

Peymana ku li Sevresê, 1920, hat pê û rê dida ku kurd jî, gav bi gav, ji xwe re dewletekê ava bikin, bû qetqetî, yanê riziya. Li dewsa wê niha peymaneke nû tê pê ku tê de behsa mafên Kurdan nabe.

Memduh Selîm Beg li der dinihêre. Asman hê jî tijî stêrk in. Stêrka Kerwankujê ji rojhilatê, li Memduh Selîm Beg dinihêre. Stêrkên Leyl û Mecnûn, yek ji rojava, ya din li rojhilatê, li Memduh Selîm Beg dinihêrin. Ew jî li wan dinihêre û dikene. Kenekî kin û kurt. Di kenê kurt de xem û keser dixuye. "Ma Leyl û Mecnûn, ma ev stêrkên ku bi rengê zêrîn dibiriqin, dê tu carî negihên hevûdu?" Ew li stêrkan dinihêre û difikire.

2

Sersala 1923-an. Şev. Stenbol, bajarê hezar neteweyî, hezar kulturî û zimanî kêf dike. Berf hêdî hêdî lihêfeke spî radixe ser bajêr. Zû bi zû li Stenbolê berf nabare. Lê îsal berf dil heye Stenboliyan şa bike. Kuçe, kolan, aşxane, meyxane û karxane tijî ne. Meriv xem û derdê xwe, wê şevê, ji bîr kirine û kêf dikin. Dewr û dewran diguherin, lê jiyan jî wekî her carê, bêyî ku li kesî guhdarî bike, diherike. Qral, keysar û împarator çûn. Bijî yên nû. Agir bi nexşeyên kevn ketin, ew çûn. Yên nû li rê ne, ew tên.

Kurd û welatê wan?

"Monsieur Memduh Selîm, est-ce que vous ne voulez pas un peu de vin?"

"Non, merci."

Na, spas, Memduh Selîm Beg şarab venaxwe. Ew ji araqa spî hez dike. Masayeke dirêj, li serê her texlît xwarin û vexwarin, dûmana cixarê, qelûn û nêrgilê, xeberdan, çend fransiz, çend tirk, çend çerkez, çend kurd û Memduh Selîm Beg. Ew bi hev re

rûniştine û sersala nû pîroz dikin. Memduh Selîm Beg, wê şevê, xwe û derdên xwe ji bîr kiriye û kêf dike.

Musîk... trayyylaaaalaaaayyy... Musîk, kemançe. Dengê kemançê Memduh Selîm Beg sermest dike, ruhê wî geş dike. Wî ji hevalên xwe tika kiriye. Ew ê wê şevê deriyên dilê xwe, bi tenê, ji dengê kemançê re vekin.

Xeberdan, bi fransizî, tirkî û kurdî. Li ser her tiştî, bi her awayî. Guh li ser dengê kemançê, serî germ û ziman şîrin in. Memduh Selîm Beg ji cacixa li ber xwe kefçiyekî dibe devê xwe û bi dû re dibêje, "Mîrê min, bi xêra çar dengan jîn hê jî jîn e; dengê dil, jin, musîk û avê." Ew tiliyên herdu destên xwe bi ser hev re dibe û nermik nermik dipeyive. Wekî her carê, porê wî dîsan şehkirî ye; rasika por wekî xêzekê dixuye. Mûjang û qermîçekên eniyê hêdî hêdî dilîzin. Ne bi tenê serî, herweha bîbikên Memduh Selîm Beg jî germ in; ew dikenin.

A votre santé, şerefinize, noş... ji bo jîneke serfiraz û bextiyar! Qedeh li hev dikevin, gewrî dişewitin, deng radibin hev. Dengê Memduh Selîm Beg, bi nermî xwe diguhezîne fransizê hember. "Monsieur, xweziya me bi we. Hûn azad û xweser dijîn, we demokrasiya xwe ji mêj ve ye aniye pê. We hay ne ji me ye. Tirsa min ew e ku dûzana nû ya dinyayê piştî şer, dîsan li ser neheqiyan ava bibe. Rê divê li vê yekê were girtin. Xelkên belengaz divê li ber lingan nerin, dîsan dinya li wan teng nebe... Prensîbên Wîlson, monsieur, prensîbên Wîlson... ew pir girîng in. "

3

Eynî şev, lê ne eynî roj. Roja yekemîn a sala 1923'an. Destê sibê. Berf hê jî hêdî hêdî dadikeve. Kuliyên gulover yên berfê ber bi jêr dibin. Memduh Selîm Beg hemû heval û dostên xwe bi rê kirin. Ew, bi seriyekî germ, ber bi malên xwe çûn. Memduh Selîm Beg jî, bi seriyekî germ, li Galatayê, ber bi mala xwe dere. Ew ji Galatayê hez dike... "Li vî bajarê (li Galatayê) hijdeh taxên mus-

limanan, heftê taxên rûman, sê taxên frenkan, taxeke cihûyan û du taxên ermenan hene... Bajar û rûniştevanên wî her gav di nav kêfxweşiyê de ne..."* Galata ranezaye. Galata wê şevê qet raneziyaye. Ji penceran roniya çiran dixuye.

Kêfa Memduh Selîm Beg di cîh de ye. Her der spî ye. Ronahiya lampên kuçan diçirûsin. Kuliyên berfê di bin roniyê de weke pêtên agir dixuyin. Kulî bi ser wî re tên. Niha pore wî ne şehkirî ye, ew tev li hev e. Li ser eniya wî perçemekê ber bi jêr dibe. Kulî li ser perçemê dihelin û wekî dilopên hûr ji cênik û navbera mujangan re diherikin. Berf dibare, lê hewa ne hişksahî ye.

Memduh Selîm Beg derketiye nêçîra kuliyên berfê. Ew li pey kuliyên berfê ye. Ew destê xwe vedike û kuliyekê "nêçîr dike." Kulî di nav lepên wî de, bi hilmekê, dihele. Paşê dor tê kuliyeke nû. Eger Memduh Selîm Beg keys hebe, ew ê tu kulî nehêle, hemûyan nêçîr bike.

Di nêçîra kuliyan de, Memduh Selîm beg, ji nişka ve keçikeke biçûk dibîne. Keçikê pişta xwe daye dara lampeyekê. Kincine tenik li ser wê ne, hinarikên wê sor bûne û ew dicirife. Di destê keçikê de zembîlekê û tê de kulîlkên çilmisî. Bîrkokên çavên Memduh Selîm Beg çend car tên girtin û vedibin. Gelo ev xewn e? Gelo keçika kibrîtfiroş ya H.C. Anderson ji Danîmarkê bi firê ketiye û hatiye Galatayê?

"*Kizim*, tu kî yî, tu çi kes î?" Memduh Selîm Beg bi awakî nermik, bi tirkî, jê dipirse, "tu çi dikî li vê derê, çima tu narî mala xwe?"

"Bi tenê çend kulîlkên min man Apo, ez ê wan jî bifiroşim û herim mal. Bi tenê çend kulîlk Apo, bi tenê çenddd..."

Lêv li hev digerin. Çav dixwazin bikenin lê nabe. Çavên bi rengê genim. Guliyên zerik û dirêj. Di bin roniya lampê de hinarik, gep û lêvên sor di bin hinarik û poz de siya rebeniyê. Dest û tiliyên zirav û dirêj. Lê, bê lepik.

"Keça min, tu van kulîlkên xwe bifiroşe min. Ma nabe?" Ew destê xwe davê bêrîka paltoyê xwe û cizdana xwe dertîne. Di cizdanê de perên wî yên sê mehan hene. Perên heta meha adarê. Ew divê sê meh bi van peran îdare bike. Pêşî hinek, paşê jî hemû

pere ji cizdanê derdikevin. "Van peran bigire keça min. Ez hemû kulîlkan dikirim."

"Apo, ev pere pir in!.. "

Memduh Selîm Beg dikene, best lê rabûye, "ne xem e, keça min, tu van bigire."

Keçik jî, li nêzîk, li Galatayê rûdine. Memduh Selîm Beg dev ji nêçîra kuliyên berfê berdide. Ew paltoyê xwe ji xwe dike û davê ser keçikê. Palto di erdê re dere. Di destekî de kulîlk, di destê din de destê hûr û zirav ê keçikê, Memduh Selîm Beg keçikê ber bi mala wê dibe.

Li ber mala keçikê, tu deng tune. Çavên hûrik û xweşik niha dikenin. Henarik, gep û lêvên sor niha bi ken tijî ne. Keçik paltoyê wî bi şûn de dide. Ew, car bi car, destên Memduh Selîm Beg radimûse, wî hembêz dike. "De here keça min, de here û bikeve nav xewa şerîn. Bila perwazên xewê te hilgire û bibe cîhên germ û xweş... keça min, tirkiya te ne ewçend baş e, tu kî yî, dê û bavê te ji kû ne? "

"Apo em çerkez in. "

4

Destpêka payîza 1923-an. Şerê cîhanê yê yekemîn li pey maye. Eşkere ye ku dewleta Alî Osmanî, ew dewleta bê ser û ber, têk çûye, ji hev ketiye. Serokê Tirkan ê nû Mistefa Kemal û hevalên wî ku li pey dewleteke nû ne, bi ser ketine. Ew komareke nû ava dikin û gav bi gav ber bi Stenbolê tên.

Pelên daran diweşin. Tebîet rengîn e. Peravên Stenbol û Galatayê rojên rengîn dijîn. Stenbol reng diguherîne. Meriv, kom bi kom, dev ji welatê xwe berdidin. Keştî her roj komên merivan ji Stenbolê bi dûr dixînin. Mabeyn, yanê saraya dewleta Osmaniyan bi dûr ketiye. Piraniya rojnamevan û nivîskaran bi dûr ketine, yên mane li rê ne. Demokrat û lîberal bi dûr dikevin. Kurd bi dûr dikevin.

Rê ber bi welatê xerîbiyê ye.

Memduh Selîm Beg?

Memduh Selîm Beg xewn dibîne. Di şeveke çîksayî ya payîza 1923-an de ew xewn dibîne: Keçikekê. Wekî kulîlkên hinarê rengîn û narîn. Wekî şîr spî, wekî xezalekê çavxweşik, wekî heyva çardehê şevê awirxweş, wekî hingûrekê hinariksor û wekî Zîna bedew a destana Memê Alan bejnzirav. Ciline tenik û hewrêşimî lê. Lêvên wê stûr û tijî. Rûyê Memduh Selîm Beg bi germiya lêvan dihese. Lêvên şil ber bi çavên Memduh Selîm Beg dibin. Lêv çav radimûsin, car bi car, hêdîka radimûsin. Bi dû rê, lêv ber bi guh dizivirin. "Begê min, mêrê ziravbihîstiyar, ma şev, bi tenê, ji bo xew û xewnan in? Ma çirûsk û pêtên jînê jî jê rê navên? Mêrê dilpak, evîn û hezkirin divê di bin siya şevên dirêj de wekî devî û dar bibişkivin."

Memduh Selîm Beg xewn dibîne. Xewneke weha?

Di van rojên qafilqeda û mahşerê de ev xewn? Li milekî ruhistîn, zebanî û şeytan, li milekî jî ev xewn.

Belê, Memduh Selîm Beg zewac divê. Xwendegeha Darulfunûn a Stenbolê û dersên felsefe û siyasetê li pey man. Memduh Selîm Begê niha şevên geş û germ divê. Şevên bi çirûsk û pêtên êgir ve tijî. Wî jinekê divê. Jineke ku wekî dilopeke şîr, dilopeke xwîdan, dilopeke hêsirê çavan e. Jê re kahrikên hûr, yanê zarok, malraxistin û li qerexa Gola Wanê xaniyekî spehî, biçûk û xwedî bexçe divê.

Memduh Selîm Beg pir tişt divê. Bi kurtebirî, jiyaneke nû divê. Eger rê ne ber bi welatê xerîbiyê be...

Di şeva çîksayî ya payîzê de Memduh Selîm Beg xewn dibîne.

5

Hê jî destpêka payîza 1923-an e. Galata. Keştî. Baran. Meriv. Hêstirên çavan. Destmal. Dilên keserkûr. Konê sirgûniyê, konê macîriyê tê vegirtin. Şeytanên sererd û binerd di kincên serdest û

karmendên nû yên Tirkiyê de hatine xezebê. Ew ketine pey kes û hêzên ku li dijî tevgera wan bûn. Li her aliyê welêt sêdar hatine daçiqandin. Meriv tên girtin û kuştin. Yên mayî direvin.

Rehmet hûr hûr dibare. Dilop li ser kevirên reş ên peravê diçilkin. Dilop diçilkin ser pêlavên Memduh Selîm Begê... Ew li pêlavên xwe dinihêre. Pêlavên nû pistî wê xewnê, hatibûn kirîn. Ew niha şil in. Memduh Selîm Beg, nîvkenek li ser rû, li der û dora xwe dinihêre. Paşê jî li bav û xwişka xwe. Xwişka wî digirî, bavê wî kelgirî ye. "Hûn qet meraq mekin, xem mexwin... ev rêwîtî kurt e, pistî demeke kurt ez dîsan li vê derê me. Lê hûn divê hingê jî li vê derê, li hêviya min bin, hûn divê werin pêşiya min."

Memduh Selîm Beg rêwî ye. Rê lê vebûye. Lê heyhat, ne ber bi qeraxên gola Wanê. Ew li ser riya welatê xerîbiyê ye. Ber bi deverên dûr.

Prensîba hezar salan bi car tê; kesên serketî yên binketî bi dûr dixûrin.

"Xwişka min a delal, bêgavmayîn xirab e, qelsî ye. Her gav divê me hêvî hebe. Ev rojên reş û mûsîbet dê zû derbas bibin."

Dûûûttt... dûûtt... wext hatiye. Çûyîn divê. Hembêz li hev vedibin. Germiya dil diguhezin hevûdu. Hêstir ji hinarikan gêr dibin. Dest tên guvaştin. Lêv bi ken dilivin.

Di destên Memduh Selîm Beg de du çante, ew ber bi keştiyê dere. Di çantekî de kinc û tiştên wî yên şexsî û di yê din de Ehmedê Xanî, Firdewsî, Omer Xayam, Montaigne, Descartes, La Fayette, Rousseau, Shakespeare, Voltaire; yanê rojhilat û rojava bi hev re.

"Li mal û kitabên min miqayite bin. Ez ê vegerim, ez ê vegerim..."

Dest hêl dibin, destmalên şil hêl dibin.

Av diqelişe. Keştî, giran giran, bi dûr dikeve. Baran dibare. Hawa tarî, aso girtî ye. Li pêş, ji mij û dûmanê pê ve tu tişt naxuyê.

6

Îskenderiye. Bajarê Kavafîs. "Tu dê nikaribî welatekî nû bibînî, tu dê nikaribî deryake nû bibînî." Kavafîs weha dinivîse. Ew niha di vî bajarê fîrawûnan de çi dike?

Şev. Bêdengiya destpêka 1920-an. Piştî şerê cîhanê û dinya westiyayî. Îskenderiye di bin ronahiya heyvê de dest bi xewa şêrîn dike. Bajar dere xew, xewa şevên bêdeng.

Memduh Selîm Beg, bi tena serê xwe, li qeraxa deryayê digere. Ji dûr, ji nik keştiyan dengin tên û ronahî diçirûsin. Stêrk di govendê de ne. Pêlên hîsên têvel; dûrahî, hêvîdarî, hewcedarî, rêwîtî, xerîbî, xweşî, xemgînî... Pêlên hîsên têvel bi ser Memduh Selîm Beg re tên. Pêlên avê bi ser qeraxê re tên. Car bi car. Şevereş. Pêşî tarî ye. Ew pêşiya xwe baş nabîne. Çavên wî nikarin perda tarî ya şevê biqelişîne. Ew bi şûn de vedigere, ew ê here navenda bajêr. Cîhê ku razan jê bi dûr e.

Di kuçeyên teng û biçûk re bûrîn. Zêdebûyina ronahiya lampan. Meydana Munşiyê. Pêlên merivan; ereb, ecem, tirk, ermen, kurd, yewnan, îngiliz, fransiz, îtalî. Li her aliyê meydanê devê kuçeyên teng û dîsan meriv. Rû û rûçikên nas? Naxêr. Silaveke germ? Naxêr. Germiya coteke çavên dost? Naxêr. Pêlên hîsên têvel û pêlên merivan bi ser Memduh Selîm Beg re tên.

Xaniyên spehî yên textîn. Bi dû wan re deverên Remle. Koşk û qesrên mezin û spehî, tê de merivine ziktêr, halxweş û ji xerîbiyê bi dûr. Wan hay ji Memduh Selîm Begê heye? Ew û xewnên wan ên şêrîn. Di xewnên şêrîn de dengên şêrîn; gujîna avê, hûfe hûfa pêlan, hîrîna hespan, pîrqîna keç û jinan, kalîna berxan, qebqeba kewan, çîvçîva bilbilan, teptepa dilan û nalîna bedenan. Baş e, niha kî di xewna xwe de Memduh Selîm Beg dibîne?..

Bila bajarê hozan Kavafîs jê re be. Memduh Selîm Begê ev bajar navê.

7

"Allahû ekber, Allahû ekber..." Ezana destê sibê. Dengê dîkan û kûzîna segan. Memduh Selîm Beg nikare razê. Bîhntengî lê hatiye xezebê. Berî çend salan wî hêvî hebû ku kurd ê xwedî dewlet bûna. Lê niha ew di nav pêlên xerîbiyê de ber bi derine dere. "Xwelî li serê te be dinyayê, xwelî li serê te be.." Memduh Selîm Beg dide xwe, radibe û di çend deqîqan de cilên xwe werdigire. Ew ê ji oda xwe ya otêlê derkeve û here bajêr.

Kahîre.

Evîndarê Nîla delal hişyar dibe. Ro hê hilnehatiye, lê tîrêj bi rengê zîvîn li pey Nîlê dixuyin. Memduh Selîm Beg ber bi Siwarsî dere. Hembal dilezînin. Tramway xwe dilivînin. Jinên rûpêçayî di nav kincên rêş de ber bi derine derin. Ew meydana Siwarsî dibihure û dadikeve kolana Qesr el-NîÎ. Lampayên mezin hê jî vêketî ne. Welatê îslamê, lê avahiyên Ewrûpayî. Bişûndemayin. Nezanî.

Ax nezanî!

Memduh Selîm Beg, di nav fikr û hîsên têvel de, bê ser û ber digere. Rojên Fransayê, Parîsê ne wekî van rojan bûn. Ew jî rojên xerîbiyê bûn, lê ne weha. Weha nabe! Memduh Selîm Beg nikare weha wekî serseriyekî li welatê xerîbiyê bigere. Tiştine dê di welêt de biqewimin. Îlam. Hingê ew ê li kû be?

Ling wî ber bi Şarî Maxribî dibe. Li aliyê milê rastê Meydana Operayê. Ronahiya lampan. Erebeyên spehî. Meyxanên hûr. Bexçeyê Ozbekiyê. Li doraliyên meydanê kuçeyên teng û tarî. Di devê kuçeyan de keç û jin.

Ling ber bi kuçeyekê derin.

"Sabah-ul xêr."

Jin silav didin mêrê bejnzirav. Ew silavê li wan vedigerîne. Ew li wan, jin jî li wî dinihêrin. Bi ken, bi dilgeşî. Jinên nîvtazî, jinên bedensivik, jînên pêsîrmezin, jinên hêtfireh, jinên pordirêj. Ew li hev dinihêrin û dikenin. Memduh Selîm Beg ji dil dikene. Lê kenê jinan? Kenekî derewîn û edetî?

"Mêrê çeleng, were em herin jor, odê, qahweyekê vexwin..."

"Na, spas. Ez dixwazim bi tenê li we û xweşikiya we binihêrim, li dengê we guhdarî bikim... min bêrî lê kiribû."

Ew, bêdeng, lê ken li rû, hêdî hêdî li kuça teng digere. Di bin siya xaniyên bi lampayên rengîn de ew li rû, ken, por, çav, bejn, pêsîr, beden û lêvên jinan dinihêre, li dengê wan guhdarî dike.

Belê, ew ji çar dengan hez dike; dengê dil, jin, musîk li avê. Lê ka dengê dil? Ew li kû ye? Ew dizane; dil bi bîhna welêt û merivên welêt û bi tahma xweşiyên welêt hildavê. Ka ew bîhn û tahm?

Dengê dil divê. Jiyaneke bi dengê dil divê. Cîhê ku jê dengê dil dertê, divê. Memduh Selîm Beg cîhekî weha, ji bo jiyînê, divê.

8

"Monsieur Memduh Selîm, me mînet e ku hûn dixwazin li Sûriyê bi cîh bin. Ji ronakbîrekî wekî we re, her gav, cîhê me heye. Hûn dikarin li her derê Sûriyê cîwar bibin. Li vê derê, Helebê, yan jî li dereke din. Hûn bi kêfa xwe ne, hûn li kû dixwazin li wir... "

"Monsieur, ez mînetdar im."

"Bi tenê me şertekî heye Monsieur Selîm; hûn divê xebata siyasî nekin. Dewleta Tirk a nû gelek zor dide dewleta Fransayê da ku em rê li kurdan bigirin ku ew li ser tixûb nexebitin. Bawer bikin, em dizanin kurd di çi halî de ne, lê hûn ê çi bikin! Dewletbûyin jî ne hêsan e, meriv divê her gav mafên dewletê li ber çavan bigire."

"*Oui monsieur*, ez we têdigihêm."

Memduh Selîm Beg li rûyê zabîtê Fransiz dinihêre û dikene. Ew ji kerba dikene. Ji ber bextê reş dikene. "Dewletbûyin ne hêsan e." Ew bi dengekî bilind dikene.

Eger di rojên pêş de Memduh Selîm Beg keys hebe, ew ê li ser celebên kenê nivîsareke dirêj binivîse. Ev yeka pêwist e.

"Monsieur, Heleb jî ji welatê min bi dûr e. Ez dixwazim nêzîkî welatê xwe bim, li nik merivên welêt bim."

"Hûn bi qîma xwe ne, monsieur Selîm, bi tenê me agahdar bikin."

Memduh Selîm Beg kêfxweş e. Wî gaveke nû avêtiye; wî biryar daye ka ew ê li kû bi cîh be. Heta ku ew dîsan bizivire welêt, ew ê li vî aliyê tixûbê, li nik hemwelatiyên xwe bijî. Serdestên Sûriyê fransiz rê li vê yekê nagirin. Jixwe ev jiyana derbeder a xerîbiyê dê zêde dirêj nebe. Dewr û dewran ê biguherin. Ew ê dîsan vegere welatê xwe, nik merivên xwe yen ezîz û qedirgiran. Ew ê xaniyekî biçûk li nik gola Wanê ava bike. Stêrkên zêrhelî dê di ser serê wî re biçirûsin. Felek ê li ber wî govend bigire. Bextê çê dê lê bizivire.

Ji kêfa Memduh Selîm Begê rê payan nayê dîtin.

Dused û pênce giram fistixên Helebê. Li ser kolanên bi kevirên spî rêveçûn. Girsa merivan. Şênî. Rûyên esmer, simbêlên dirêj û badayî, kiras, fîstan û qutikên dirêj, jinên rûpêçayî. Qîre qîr, xire cir. Feqîrî, rebenî, belengazî. Parsekên li koşeyên kuçan. Avahiyên spî û spehî.

Memduh Selîm Beg ê li Helebê, li Hotel Central bimîne. Ew ê heval û dostên xwe bibîne, bi wan bişêwire da ku li cîhekî, li Sûriyê, cîwar bibe.

Ew, rûken, li Helebê digere. "Digel her tiştî, tevî her celeb mirdarî, qirêtî û nizmahî, dîsan jî, jîn xweş e, dinya xweş e."

9

"We bihîstiye ka kî hatiye bajarê me û bi cîh bûye?"

"Dibêjin, alîmekî ji Mabeynê, ji Saraya Alî Osmanî hatiye."

"Na, na, ne ji Mabeynê. Dibêjin ew şoreşgerekî ye, şoreşgerekî mutexes."

"Ne alîm, lê hozan."

"Na, ne hozan, lê nivîskar û musîknas."

"Ne nivîskar, lê siyasetçî."

"Axirrr, dibêjin, merivekî pak û rind e."

"Belê, me bihîstiye."

"Merivekî bejnnavîn, zirav."

"Asîl."

"Belê, me jî bihîstiye."

"Nermik, rûken, xweşsohbet."

"Dibêjin, porê wî her gav şehkirî ye, simbêlê wî zirav, bedena wî lihevhatî ye. Pêlavên wî her gav dibiriqin. Kincên paqij û gomlegên spî li xwe dike. Saeta wî zîvîn e, qirawatên wî xweşik û destmalên wî bi bîhna rehanê ne."

"Belê, belê."

"Heval û dostên wî li bajêr hene. Li gor gotina wan, ew ji araq, cacix û çerezê hez dike."

"Ji însanan jî."

"Dibêjin ku ew kurd e."

"Baş e, hingê çima ew neçûye û li bajarekî Kurdan, cîwar nebûye?"

"Dibêjin, pê re nexweşî heye. Ew nikare xwe li ber germa havînê ragire."

"Belê belê..."

"Hûn dizanin ka ew her roj di saet çaran de çi dike?"

"Çi dike?"

"Ew, her roj, ber bi danê êvarê, dadikeve parqa Zîrahiyê û li wê derê qahwe vedixwe."

"Rast?"

"Belê, rast e."

"Hingê, gava ew ji ber derî re, li kolanê, derbas bû, em lê binihêrin."

"Belê, belê, em lê binihêrin."

"Ermenekî kal ku dengbêj bû û bi kurdî jî dizanîbû, li ser merivên weha, straneke weha digot:

"Mêro, mêro, bejnziravo
Xweziya min bi dilê teyo.
Rûgeşo, rûşêrîno,
Dilên keçên xama pê re yo..."

10

Teq, tuq; teq, tuq...

"Xwedê umrê wî dirêj bike."

Teq, tuq; teq, tuq...

"Xwedê wî ji xirabî û pîsîtiyê bistirîne. Xwedê mirazê wî bîne cîh."

Teq, tuq, teq, tuq... weke dengê saeteke dîwêr. Ewçend bi dûzan, ewçend rehet. Belê, Memduh Selîm Beg kuçeyên Antaqiyayê dihejîne. Havîna xweşik dest pê kiriye. Saet piştî nîvroyê 03:45 e. Ew ji mal derketiye û dere bexçê. Kevirên reş ên kuçeyan di bin pêlavên rêş û çermîn de deng didin.

Derî û pencere, bi hêdîka, bêdeng, vedibin. Bi qasî bihustekê, ne zêde. Perde tên vekişîn. Û çav; çavên reş, şîn, belek lê dinihêrin.

Dinya germ e, lê wî çakêt, yêlek û qirawatê xwe ji xwe nekiriye. Ev yeka ne li gor edetan e. Ne li gor edetan e ku meriv "pîrût û çîprût" bigere, li der û dora xwe binihêre, bilezîne, di rêveçûnê de bifikîne. Ne li gor edetan e ku...

"Efendiyê bejnzirav."

"Mêrê qenc."

Ew, serî li ber, hêdî hêdî dimeşe. Lê ew dizane, na, ew nizane, lê pê dihese ku li pey derî û penceran çav li wî dinihêrin.

Parq, bexçe. Giya û hêşinahî. Darên têkel; yên bi ber û yên bêber. Pelên hêşîn û xemilandî. Dengê çivîkan. Tava germ. Baye sivik û hûnik. Bîhn; bîhna dar û pelan, bîhna hêşinahiyê, bîhna çêm.

Çemekî hûr û zelal li ber wî diherike. Di bin siya daran de ava zelal rengîn dixuye. Rengên kesk, şîn, gewr û zer ketine nav hev.

Av reh, rêç û pelên daran hembêz dike. Darine girs xwarî avê bûne. Dilê Memduh Selîm Begê hildavê. Hîn zûtir, hîn xurttir. Wekî ku dengê avê û dengê darê digihên hevûdu, dibin yek.

Ew kursiyekê dikişîne bin xwe û li kêleka çêm rûdine. Lawikê dezgedar ê bexçê dilezîne nik wî, radihêje maseyeke biçûk û tîne ber wî datîne û serê mase paqij dike. "We îro çi divê, nêrgile?"

Ew, bi ken, li lêwik dinihêre, "*La, şukran.*"

"Wekî her car?"

"Belê, wekî her car."

Bexçe tenha ye. Jin û mêrekî û du zarok li nêzîkî wî rûniştine û çay vedixwin. Du zabîtên fransizî, ji wî hinekî bi dûr, rûniştine û bi dengekî bilind dikenin. Û hinek kesên din ku li bexçê rûniştine.

Lawik, di destan de misînê qahwa mirva û du fîncan, dîsan tê nik wî. Ew fîncanekê ji lêwik werdigire. Fîncan tijî qahwe dibe. Dûman ji qahwê radibe. Ew hêdî hêdî qahwê bîhn dike, çend car fîncanê di destê xwe de dilivîne û bi dû re vedixwe. Oxxx... Fîncan dîsan tijî dibe. Dîsan.

"Spas."

Di qahwevexwarinê de Memduh Selîm Beg tiştekî ku ne li gor edetan e, dike; qahwa tahl divê du caran were vexwarin, lê ew sê caran vedixwe. Qahwe divê hindik be, lê ew dixwaze ku fîncan tijî be.

Ew li dora xwe dinihêre. Xweşî. Zarok di navbera maseyan de dibezin, çivîk difirin û li ser daran distirên. Av, hêşînahî. Ew ji bêrîka hundirîn a çaketê xwe pênûs û deftera xwe dertîne. Pênûs. Pênûseke murekebî û rêş, pir xweşik.

Heş bi firê dikeve. Ew roj. Ew roja xweş û hêvîtijî. Ew roja ku qet ji bîr nabe. Roja ku wî û hevalên wî dest bi weşandina kovara *Jînê* kirin. Stenbol. Şênî, heval û dost. Kêfxweşî, şahî, bawerî. "Em ê bi ser kevin. Em ê bi ser kevin... îro kovareke xweş, sibê roj jî rojnameyeke rengîn û dewlemend... Gava em weha bi hev re bibin yek, bi hev re bin, tu tişt nikare xwe li ber me ragire. Em ê bi ser kevin." Kurdiyê Bedlîsî. Yanê bi navê rastî Xelîl Xeyalî.

Nivîskar û zanayê kurd. Hevalê dilsoz, merivê hêja û merd. Di destê wî de penûseke reş û murekebî. Penûseke pir spehî.

Hevûdu hembêzkirin. Hêsirên kêfxweşiyê. Best û dostî. Coşeke bêhempa. Memduh Selîm Beg jê penûsê werdigire. "Ez ê vê penûsê veşêrim û vê roja xweş ji bîr nekim."

Memduh Selîm Beg niha li bexçê Zîrahî yê Antaqiyaye runiştiye û di nav pêlên xatiran de li penûsê dinihêre. Bi dû re, ew li ser rûpelekî vala yê deftera xwe ya biçûk, bi penûsa yadîgar, navên kitabên ku jê re divên dinivîse. Jê re pir kitab divên. Ma ne çêtir e ku ew kitabên xwe jî bide anîn? Hingê karê wî dê hêsantir bibe. Ew nikare ji bo deynkirina kitaban bireve vê derê û wê derê. Belê, çêtir e ku kitab werin. Gava roja vegerê, vegera welêt hat, ew ê kitabên xwe, dîsan, bi xwe re bibe welêt.

Ma weha ne çêtir e?

11

Bi qasî du mehan, bi dû wê roja ku wî navên kitaban nivîsî. Eynî cîh, eynî wext. Lê çend mase ji maseya wê gavê bi dûr.

"Wekî her car?"

"Belê, wekî her car."

Baş bû ku Memduh Selîm Beg hat û li vî bajarê biçûk bi cîh bû. Bajar li ser deryayê ye. Der û dora wî xweş e û di ser de jî ew li ser tixûb e. Hewaya bajêr li Memduh Selîm Begê tê. Ji ber ku ew li ser tixûb e, gelek kes tên û derin. Xeberên Tirkiyê û welêt zû diguhezin bajêr. Merivên bajêr wekî hemwelatiyên wî ne. Edet û tore wekhev in. Ziman jî ne zehmet e. Jixwe ew hinekî bi erebî dizane. Baş bû, baş bû.

Çîve çîva çivîkan dîsan hawîrdor vegirtiye. Çivîk bi firê dikevin û vedinişin. Lê di wê navberê de dengekî... Dengekî tîz û zirav. Vîçe vîça çivîkekê. Wekî ku ew li bin guhê Memduh Selîm Begê vîçe vîç dike. Memduh Selîm Beg li dora xwe dinihêre. Vîçe vîç ji kû tê? Belê, ji bin dara kêlekê. Di bin darê de çivîkeke pir

biçûk. Li ser darê, di nav şax û pelan de hêlîneke biçûk. Rebena çivîkê! Çivîk diperpite ku bifire. Lê ka perwaz? Perwaz hê baş li hev nehatine.

"Çima tu ji hêlîna xwe bi dûr dikevî?"

Memduh Selîm Beg radibe, ber bi çivîkê dere. Vîçe vîç. Du çavên hûrik, nikulekî rindik, pûrtên nermik. Çivîk di nav lepên wî de diperpite. Tirs. Tirsa malkambax. " Na, na metirse, ji apê te tu xirabî nayê, metirse."

"Şebabbb..."

Lawikê çayxanê dibezîne û tê nik wî.

"Rebena çivîkê ji hêlîna xwe ketiye, ew nikare bifire. Me jê re alîkarî divê."

Lawik, pir ecêb, li wî dinihêre. Carekê li wî, carekê li çivîkê. Carekê jî li darê. "Dar bilind û asê ye."

Yanê çi? Memduh Selîm Beg, bi ken, lê vedigerîne, "xortê hêja, em nikarin vê çivîka reben weha bihêlin. Ew ê bimire. Ma ne guneh e. Tu divê hilkişî darê û çivîkê deynî hêlîna wê.

"Hilbikişim? Ji bo vê çivîkê?.."

"Belê, hilkişî, belê, ji bo vê çivîkê."

Temaşegeh. Şêniyên çayxanê li dor wan dicivin. Lawik bêçare ye. Ew hêdî hêdî hildikişe. "Bijî xorto." Çîve çîv. Çepikên zarokan. Memduh Selîm Begê serfiraz û biserketî. Rûyê wî bi ken. Çivîk niha di hêlînê de ye, di stariya xwe ya germ û nas de.

Çepik, qîrîn, şahî. Lawik dadikeve. Lawikê serfiraz û rûken.

"Xortê çak, ji bîr meke; her kes di hêlîna xwe de kêfxweş û dilşa ye, çivîk jî di hêlîna xwe de."

Şênî belav dibe. Memduh Selîm Beg vedigere şûna xwe û rûdine, bi kêfxweşiya tiştekî rind biserxistinê.

12

Ronakbîrê kurd Memduh Selîm niha bûye *Monsieur Memduh Selîm*. Monsieur Memduh Selîm ê xwendegehan. Mufetîş û ma-

moste Monsieur Memduh Selîm. Wext lê diqulipe. Roj, meh, sal lê diqulipin. Niha payîza 1926'an e. Simbêl niha hîn dirêjtir, lêv û çav jî dîsan bi ken in. Lê belê, di eynî wext de, bi derd û keser.

Li ser bîbikên çavên wî siya derd û keseran.

Dîsan Sûriye, dîsan Antaqiya.

Ew li mala dostekî xwe yê çerkez rûniştiye û pê re dipeyive. Hevalê wî jî, herwekî wî, derbeder e. Wî jî, di 1923'an de, dev ji karê xwe, rojnamevanî, berdaye û ji Tirkiyê reviyaye. Pêşî Lubnan û Urdin û niha jî Antaqiya. Dostê wî. Merivekî çawan? Kirasên hewrêşîmî yên çerkezan, bejneke dirêj û zirav, rûyekî dirêj û zirav û asîl, çavên xweş û bi rengê genim, simbêlên dirêj û ber bi jor badayî.

Merivekî nerm û zane. Dostekî dilsoz û dijminê dijminan.

Odeke mezin; li gor edetên çerkezan raxistî. Li ser dîwaran çend xencerên zîvhêlî ku bi awakî çaprazî hatine hildayin. Du qafên xezalan. Xalîçeyeke rengîn û çend refên kitaban. Kitabên nerêzkirî û tevlihev. Piraniya wan kitêbên îlmî û edebî. Kitabên têvel.

Li ser masê jî araq; araqa spî, cacixa spî û xwarinên têkel.

Wan şîva êvarê xwarine û niha jî ew qesta felekê dikin. "Mîrê min, dîsan çi bû, bi me, bi xelkên belengaz û bindest bû. Dîsan em ketin bin bêjingê." Memduh Selîm Beg, wekî her carê, tiliyên destên xwe bi ser hev re dibe û bi nermî dipeyive. "Heq, hûqûq, demokrasî û mafên merivahî tên xeniqandin, tên fetisandin. Par li Kurdistanê qetlîameke mezin çêbû. Dewletê gelek bîrewer, rênas û pêşewayên me bi dar ve kirin."

Gava ew behsa par dike, ji çavên wî çirûsk difirin. Dengê wî di nav qîrîna dilê wî de difetise. Bîhn lê diçike. Ew, kelgirî, li ber xwe, li qedeha araqê fedike.

"Di nav wan de gelek hevalên min jî hebûn. Gelek hevalên min jî hatin bidarvekirin."

Bêdengî. Hingê bêdengî. Di şîna bêdengiyê de dengê dil û qultên ku ji gewrî dadikevin. Rabûna qedehan. Hinekî cacix.

Şewata gewriyan. Dîsan qedeh. Dîsan şewat. Ji nû ve, dest bi xeberdanê kirin. Beden li vir, heş li welêt. Di çavê macîriyê de were! Derd, kul, kerb û xezebên maciriye û bûyerên welêt. Yek ji yekê xirabtir, yek ji yekê kirêttir. Bîhntengî, qedeh. Şewat. Cacix. Keserkûrî.

Lê?

Trayyy... laaaa... laaayyy... trayyylaaaylaaayyy...

Memduh Selîm Beg vediciniqe. Musîk. Kemançe. Dengê kemançê. "Dengê kemançên Stradivarius... belê, ev deng, dengê kemançên Antonio Stradivarius e. Ev deng bi tenê dikarin ji kemançên wî derkevin!"

Xeberdan tê birîn. Guh li ser kemançe ne. Çav li jor, li banê dinihêrin. Ji dengê kemançê pê ve, her deng, her pêjn rawestiye.

"Memduh Beg."

"Mîrê min, tika dikim."

Ew xeberdana dostê xwe dibire. Beden bi hêdîka diheze, ruh diheje. Dengê delal ê musîkê têkel e. Memduh Selîm Beg xwe diêşîne ku dengan ji hev derxîne. Musîk bi dengine bilind dest pê dike û bi qasî bîskekê wisan didome, paşê ji nişka ve, bi carekê deng nermtir, pir nermtir dibe û paşê dîsan ji nişka ve dengine bilind tên. Tev li hev. Tevlihevî. Lê tevliheviyeke xweş û durist. Di nav dûzaneke lihevhatî de tevlihevî. Yanê ne li gora qayîde û prensîbên kevn. Ne li gora klasîkên 1700-1800'î. Ji berevajiyê, şoreşgerî, nûbûn û nûkirina babilîska 20'an. Heyama teze ya destpêka 1900'î.

Xeberdan, vexwarin, xwarin rawestiye. Tilî, li gor musîkê, bi dûzan li ser pişta qedehê radibin û dadikevin. Trayyy... trayyy... trayyylalayyy... laaaay... Musîk weha, bi qasî demekê, dom dike. Perçeyên cihê tên ceribandin. Destên ku li kemançê dixin û bi kewana kemançê digirin, hal û hewalê kemançê dizane. Ne ewçend bi hostehî, lê pê dizane.

Di pey musîkê re bêdengî. Memduh Selîm Beg li dostê xwe dinihêre. Çavên wî bi ken in. "Mîrê min, ez serxweş bûm."

"Belê, me pir vexwar."

Memduh Selîm Beg dikene. Niha jî ji çavên wî ken diçirûsin. "Na mîrê min, ne ji ber vexwarinê ye, ji musîkê ye, ez ji ber musîkê bûm serxweş. Ji mêj ve bû ku min dengê kemançê nebihîstibû."

Ken. "Keça min e, Memduh Beg." Şinginiya qedehan. *"Sağlığınıza!.."* Ji bo siheta we.

"Ez nizanim, lê dengê kemançê bi dengê kemançên Stradivarius dişibe. Ma ev kemançe ne kemançeyeke ji yên wî bû?"

"Memduh Beg, Memduh Beg. we hay ji kemançan jî heye! Rast e, gava ez di destpêka şerê cîhanê de li Îtalyayê bûm, min ev kemançe bi dest xist û ji keça xwe re kirî. Ji ber bextê min ê rind, ew ne zêde buha bû jî. Tu dizanî, evîna zarokan di ser her tiştî re ye. Me bi tenê zarokekî heye. Ew her tiştê me ye."

Zarok? Delalî? "Keça min?"

Kî? Keçikeke çawan? Meraq. Lê Memduh Selîm Beg şerm dike ku vê yekê ji dostê xwe bipirse. Ne li gora edetan e. Lê belê, carina ji dan û standina fikir û hîsan re peyv û qise navên. Dostê wî radibe pê û ji odê derdikeve. Memduh Selîm Beg, sermest, li dora xwe dinihêre. Dengê kemançê bûye dilopeke ava hûnik û xwe berdaye ruhê wî yê tî û zuhabûyî.

Dinya dijîtî û berberiyan careke din xwe ber bi çav dike. Berî bîskekê keser û xemgînî, niha sermestî û serxweşiya xweşiyan. "Dilo, dilo, çi bi te diqewime? Tu çima weha xwe bi carekê diguherînî?" Ma jiyana Memduh Selîm Begê dê weha di navbera dijîtî, berberî û tevliheviyan de derbas bibe?

"Memduh Beg, keça min Ferîha..."

Ferîha.

Xwedêyo! Xwedêyo!

Xezal. Heyva çardehê mehê. Kevok. Dilop: dilopeke av, dilopeke xwîdan, dilopeke hêstir, dilopeke spehîtî û xweşî, jiyan. Kahniya jiyanê.

Li milekî jî awirê teyrê baz.

Bav û keç li ber masê ne. Memduh Selîm Beg radibe pê. "Dengê kemança we ez sermest kirim." Dest digihên hevûdu. Germiya bedenan digihên hevûdu. Memduh Selîm Beg bawer dikir ku keça dostê wî biçûktir bû. Lê li hember wî niha keçikeke xama, li wî dinihêre.

"Spas."

Dengê delal xwe digihîne dilê Memduh Selîm Begê. Dil bi xurtî hildavê, ew ê ji qefesa xwe derwere. Ax dilo. Dengê dil. Dilê wî ewçend pihêt hildavê ku ew ditirse, bav û keç ê dengê dilê wî bibihîsin! Lêvên wî, bi ken, dilivin, wekî ku ew li pey ramûsanekê bin.

Gewrî lê zuha bûye. Ew bi destan kursî nîşan dide da ku bav û keç lê rûnin.

Ew; bejneke dirêj wekî mehînan, stûyekî dirêj, delal û spî, hêtên zirav û xweşlihevhatî, guliyên zer û dirêj heta pişta bedew, çavên germ, şêrîn û genimî. Çavên wê; li ser riya bihuştê du derî.

"Hûn baş li kemançê dixînin."

Kenekî şermok. "Bi xêra Bavo. Eger ez îro li kemançê dixînim, ev yeka bi xêra Bavo ye. Wî ez teşwîk kirim." Bavo jî, maxrûr, dikene.

"Ji deng dixuye, kemança we pir xweş e."

Dîsan kenekî şermok. "Bavo ew ji min re kirî."

Keça bavê xwe. Delalî, delaliya Bavo!

"Ew perça ku we lêdixist, ya kê bû?"

"Ew, ya Eugêne Ysaye bû. Ez nizanim bi başî li perçên wî xînim, lê kêfa min jê re tê."

"Belê, min navê wî bihîstiye. Gava ez li Parîsê bûm, behsa wî dibû."

Çavên delal, bi heyret, vedibin. Çav, bi qasî bîhnekê, li çavên Memduh Selîm Begê dinihêrin. Germ û melûl. Lê bi meraq.

"Sonata duwemîn bû."

Çavên germ yanê deriyên bihuştê germiyekê bi ser bedena Memduh Selîm Begê re wer dike. Ew nikare xwe li ber nêrîna ça-

vên germ ragire. Ew li dostê xwe vedigere. "Mîrê min, xweziya min bi te, dengê kemançê ji mala we radibe."

Piştî bîhnekê, ew dîsan dixwaze xwe bide ber beroşka çavên germ. "Hûn bijîn, we xweş lêxist."

13

"Şûx û şengê zuhrerengê dil ji min bir, dil ji min
Awirê heybetpilingê dil ji min bir, dil ji min
Wê şepalê miskîxalê dêmdûrê gerdanşemalê
Cibheta bîskan sema lê dil ji min bir, dil ji min."

Memduh Selîm Beg xwe spartiye şiîran û ew şiîra Melayê Cizîrî *Dil Ji Min Bir* dixwîne. Wî deriyê dilê xwe ji aheng, xweşî û spehîtiya şiîran re vekiriye. Ji kêfa dil re payan tune. Dil bi firê ketiye û ew li ser ewrên spî govend digire.

Gelo ew çirûskên evînê ne?

Memduh Selîm Beg şiîr nanivîse, lê dixwîne. Ew xwendevanekî dilsoz ê şiîran e. Li gora wî, dilê ku deriyê xwe ji şiîr û germiya şiîran re venake, dilekî nîvmirî ye. Dilekî wekî çoleke zuha, erdekî qiraç, devereke bêbergeh û tahtekî hişk û zuha. Li gora wî dil û şiîr; yekîtiya herî xweş, yekîtiya zanîn û hîsan.

Memduh Selîm Beg li bexçê Zîrahî rûniştiye û deriyê dilê xwe ji şiîran re vekiriye. Li ser masa wî, li milekî Hafiz û Xeyam, li milekî jî Melayê Cizîrî.

Tiştekî pê qewimiye. Lê çi? Ev çend roj in ku kêfxweşiyeke tenik, perde bi perde, bi ser wî re tê. Memduh Selîm Begê navsal niha xwe hîn xorttir hîs dike. Derd û keserên xerîbî û sirgûniyê hinek, bi tenê hinek, ji wî bi dûr ketine. Wekî ku ew di nav xewnekê de ye. Ew li şiîra Melayê Cizîrî dinihêre û dikene; "xwezî ev xewn weha dewam bike..."

Li bexçê Zîrahî.

Ew.

Ew, tevî çend jinên din, ji deriyê bexçê dixuye. Çend jinên bedenfireh û gilover, di nav kincine reş û girtî de, li pey wan jî ew; Xezal.

Belê, Xezal. Ji îro pê ve, navê wê Xezal e.

Roj li ber avabûnê ye. Tîrêjên wê yên neqehîm li ser giyayên parqê diçirûsin. Giya li ber lingên wê leylan dide. Li dora wê jinên qelew, bi îhtimaleke mezin dê, met, xaltî, nas û cîran. Di nav pezkoviyan de xezaleke nazdar. Xezal, hêdî hêdî, bi nazdarî dimeşe: Kincine rengîn û guliyên dirêj ku heta ser hêtan tên. Eniyeke fireh. Bejneke dirêj. Tîrêjên sor ên rojê xwe digihînin wê. Tîrêj li enî, kezî û guliyan diçirûsin.

Xwedêyo!

Memduh Selîm Begê ku wekî her carê, danê êvarê, li bexçe rûniştiye, wê dibîne. "Xwedêyo!" Best lê radibe.

Ew tên û çend mase ji Memduh Selîm Beg bi dûr, li dora maseyekê rûdinin. Pişta wê li Memduh Selîm Begê ye. Stûyê dirêj wekî sitûn, guliyên dirêj, pişta zirav û hêtên xweş û vekişiyayî.

Bejndirêjê, pordirêjê, bedenziravê!..

Çima? Ma wê Memduh Selîm Beg nedît ku weha pişta xwe dayê, rûyê xwe jê zivirandiye? Yan? Heye ku nazdarê naz dike. Heye ku tiştên ku Memduh Selîm Beg hîs dike, ew hîs nake. Yan jî heye ku Nazdarê hay ji xewna şêrîn a Memduh Selîm Begê heye û dil dike bila xewn hîn bêtir bi heyecan be.

Rûyê pezkoviya mader yanê diya wê, ber bi Memduh Selîm Begê ye. Ew wî dibîne. Çav li hevûdu dinihêrin, rû dibişirin. Ew kitaba destê xwe, bi hêdîka, datîne ser masê, nik kitabên din, bi hêdîka radibe pê, xwe dide hev, qumçikên çakêtê xwe digire, qirawata stûyê xwe rast dike û ber bi wan dere.

"İyi günler, nasılsınız? Mirim afiyette mi?"

Yanê, rojbaş, hûn çawan in? Mîrê min di afiyetê de ye? Bi tirkî, bi hurmet. Bersîva dê û çend peyvên din. Bi tirkî. Hingê Xezalê serî ber bi jor dike û li jor, li Memduh Selîm Beg dinihêre. Stûyê vekişiyayî û çav û lêv û rû û kenê li ser rû.

Binevşa Narîn, destana Binevşa Narînê... Hingê ew dikeve bîra Memduh Selîm Begê. Ew nizane çima, lê ew keça bedew ya destanan dikeve bîrê. Xezalê û Binevşa Narîn... *"Lawo, ev Binevşê qîzekê pir bedew e, bedewbûn ji kesî re nehîştiye. Wexta ko radibî ser sî û sê çîv dikevin bejna wê. Çavin reş li ser in mîna hibra ser qaxetê; eniya wê fireh e mînayê gokmeydanê heyvê, bêhna sî û sê dermanê etara ji neqeba sêng û berê wê tê..."*

"Kek Memduh, hûn çawan in?"

Dengê nerm û zelal jê dipirse. Zarşêrînê!

Kek? Çima kek?

"Spas Ferîha, ez baş im." Ne xwişkê, bi tenê Ferîha. "Tu çawan î, baş î?" Ne hûn, bi tenê tu. "Nabêna te û kemançê çawan e? Tu li kemançê dixînî?"

"Spas, ez jî baş im. Belê, lê dixim. Kek Memduh, hûn dizanin, meriv divê her gav, her roj lê xîne da ku meriv bibe hoste. Kemançe tiştekî welê ye ku gava meriv her roj lê nexîne, meriv nikare nêzîkî li wê û dengên wê bike."

Ken li rû. Lêvên şil vedibin, diranên spî dixuyin. Çavên bi kil dikenin. Lê gep sor in. Şermok? Şermokî?

"Mutleqa te hay jê heye. Fransizekî heye, Claude Debussy. Min bi xêra sonatên wî ji kemançê hez kir."

"Belê, belê, ez bi çend sonatên wî dizanim. Ne pir xweş, lê dizanim. Kek Memduh, welê dixuye ku hûn şarazayê musîk û kemançê ne."

Bêdengiyeke biken. Dan û standina çavan. Kenekî wekî kenê zarokan li ser rûyê wê.

"Ma we nedixwest ku hûn li nik me rûnin?"

Dengê pezkoviya mader ne bi daxwaz e. Dengekî sar. Lê digel vê hindê jî, eger Memduh Selîm Begê şerm nekira, ew ê li wê derê, li nik wan rûnişta. Lê nabe, ev yeka ne li gor edetan e.

"Spas, jixwe ez ê rabûma û biçûma. Bimûnin di xweşiyê de. Gelek silavên min ji mîrê min re hene. Bi xatirê we."

"Memduh Selîm Beg careke din li Xezalê dinihêre û ji wan vediqete."

15

Rê li Memduh Selîm Beg vedibe. Ziyaretên wî zêdetir dibin. Bi kêmanî heftê rojekê, du roj ling ber bi mala çerkezan derin. Xewn divê dewam bike, winda nebe. Sebebên çûyîna mala çerkezan pir in; serdan, kitabekê, xebereke nû, mizgîniyeke xweş, vexwarina çayekê, bîhntengî, şêwirîn, deynkirina tiştekî. Yanê hincetên çûyinê. Hincetên nêzîkî li Xezalê kirin... Niha jî, Memduh Selîm Beg, dîsan, bi xebereke nû hatiye mala wan. Rejîma nû ya Tirkiyê qanûnên nû anîne pê û rejîma reş hîn têkûztir û xurttir bûye.

"*Mirim*, rejîma nû, gav bi gav, xurttir dibe. Hem li welêt û hem jî li derveyî welêt. Dewletên Ewrûpa jî alîkariyê dikin."

Têkûzbûna rejîma Tirkiyê mirina hêviyên Memduh Selîm Begê ye, rê li vegera wî girtine. Ew ne merivê welatê xerîbiyê ye. Ew li welatê xerîbiyê mêvan e, bi tenê mêvan. Ew xwe wekî mêvanekî dibîne û li hêviya roja vegerê ye. Ew dipê. Bêsebr, bê cîh û war. Lê bi hêvî, bi baweriya siûda qenc.

"Memduh Beg, qet xem mexwe, ev rejîm ê hilbiweşe. Ew çi dike, bila bike, xelasbûna wê tune."

"Xwezî..."

Xwarin, vexwarin, qise û gotin. Karên rojane jî di ser de.

Şev? Gelo şevên dirêj û xedar ên welatê xerîbiyê dê çawan derbas bibin?

Evîn û bihuşta evînê?

Ew li kû ne, xwe li kû veşartine?

Memduh Selîm Beg ê wan li kû bibîne?

Ew... Ew û diya wê. Ew jî tên û li dor masê rûdinin. Karên wan ên mitbaxê xelas bûne. Wan bîhnvedan divê. Diya wê li kêleka Memduh Selîm Begê, ew jî li kêleka bavê xwe rûdine. Ew û Memduh Selîm Beg, bi çeprastî, li hember hev in. Ew; stêrikeke ronî, li hember Memduh Selîm Begê rûniştî. Roniya çirê li ser rûyê wê diçirûse. Keçikeke weha... evçend xweş û tendirust.

Piştî ku ew rûdinin, Memduh Selîm Beg û hevalê wî xeberdana xwe didomînin. Gava bavê wê dipeyive, ew jî rû û serê xwe yê ronî ber bi aliyê bavê xwe xwar dike. Lê çav li ber wê, li masê dinihêrin. Gava Memduh Selîm Beg dipeyive, eniya wê hinekî, ber bi jor dibe û çav li dest û tiliyên Memduh Selîm Beg ên bipirç dinihêrin. Ew bêdeng rûdine û li gotinan guhdarî dike. Hebûna wê germiyekê dide odê û tiştên odê. Hebûna wê dilê Memduh Selîm Begê germ dike.

Çavên wan zêde bi hev nakevin. Ew li masê, Memduh Selîm Beg jî, zêdetir, li bav û diya wê dinihêre. Lê carina, gava ew gotinên hevalê xwe lê vedigerîne û jê pirsina dike, hingê ew li hersiyan dinihêre. Hingê çav li hev dinihêrin, germ û xweş.

Lê belê, digel germî û xweşiyê, nêrîneke çawan? Wekî nêrîna keçikeke biçûk û mamê wê? Wekî nêrina xwişka biçûk û birayê mezin? Wekî nêrîna du dostên dilsoz? Yan jî nêrîna du evîndaran?

Nêrîneke çawan?

16

"Pîroz be Memduh Beg, Xwedê şênahiyê ji mala te kêm neke."

"Te biryareke pir baş da Memduh Beg, pîroz be. Biryara te di cîh de ye."

"Spas."

"Memduh Beg, hûn bijîn, bi xêr û xweş be... Hevalno, em divê hem sersal û hem jî vê bûyera rind piroz bikin. Qedehan ji bo Memduh Selîm Beg, ji bo salên çêtir, xweştir û serfiraztir hildin."

Sersal. Sersala 1927'an. Antaqiye kêf dike. Heval û dostên Memduh Selîm Begê kêf dikin. Memduh Selîm Beg kêf dike. Ew ji halê xwe razî ye, ken ji rû kêm nabe.

Memduh Selîm Beg; por û simbêlên şehkirî, rîhê xweşkurkirî, kincên reş û nû, pêlavên reş û spehî, saeteke piyan a zîvîn û spas, spas, spas. Spas ji Yezdanê mezin re, ji dinya û jiyana xweşik re, ji heval û dostan re, ji "Bavo", bavê Xezalê re.. spas.

Belê, Memduh Selîm Beg îşev, şeva sersalê, destgirtî dibe, Qewl tê birîn. Gaveke nû ber bi heyameke nû tê avêtin. Bi kê re? Ma ew dikare bi kê re destgirtî bibe?

Bêguman, bi Xezalê re. Bi gula nûbişkovî Ferîha re. Daxwaza dilê wî hate cîh. Di welatê xerîbiyê de, wî ji dilê xwe re stariyekê peyda kir. Bi vî awayî, ew ê derd û keserên welatê xerîbiyê kêmtir bike, derd û kulên xwe derman bike. Ew ê bikaribe, di welatê xerîbiyê de, –jî– serfiraz û kêfxweş bijî.

Hay Io gidiyo hay looo!

Memduh Selîm Beg û heval, dost û nasên wî li mala bavê Ferîha'yê, li mala xwezûrê xwe yê pêşerojê rûniştine û sersala nû û nîşana Memduh Selîm Begê pîroz dikin. Maseyeke pir dirêj û li dora wê jî merivên rûken. Bi tirkî û kurdî musîka welêt. Çend dengbêj û sazbend. Her texlît xwarin û vexwarin. Bêguman, araq jî.

Tiştê kêm; di nav dengan de dengê kemança Xezalê. Memduh Selîm Beg û hevalê wî yê çerkez li hember hev rûniştine. Hevalên kevn ê, di demeke kurt de, bibin zava û xwezûr. Jin ne li nik wan in. Jin jî li maleke din rûniştine. Li gora edetan divê weha be.

Li nik Memduh Selîm Begê hevalekî wî yê kurd rûdine. Hevalên kevn ên Stenbolê bi hev re qesta felekê dikin û dipeyivin. Li ser her tiştî. Lê Ferîha û welat navenda xeberdanê ne. "Memduh Beg, hûn jîr in. Li gor gotinan, destgirtiya we gelek xweşik e."

"Mîrê min, hûn dizanin, tu pîvanên xweşiyê tune. Ew li gor kesan diguherin. Salixdana xweşiyê jî ne ewçend hêsan e. Pirani-

ya caran ne di cîh de ye jî. Yanê meriv nikare xweş û spehîtiyê bi qise û peyvan salix bide. Ez çi bibêjim? Ez nizanim tê bîra we, li Stenbolê jî, em li ser vê meselê gelek dipeyivîn. Hûn dizanin Homeros ji bo vê meselê mîsala herî baş e. Di derekê de, ew ji bo sê keçan weha dibêje; Nireus xweşik bû, Akhileus hîn xweşiktir bû, Helena xwedanxweşikiyeke nedîtî bû... Mîrê min, hûn dibînin, kin û kurt; xweşik, xweşiktir û xweşikiyeke nedîtî. Destgirtiya min jî carina xweşik e, carina ji her carî xweşiktir e û carina jî xwedanxweşikiyeke nedîtî ye. Kin û kurt, ew rind e, mîrê min."

Ken.

"Noş mîrê min, ji bo serfiraziya me û welêt."

Welat.

Welatê siûdxirab. Welatê bêkes, xirbe û kavil. Şewitî. Nezan û bindest. Welatê perçekirî, jihevxistî. Hêsir, xwîn, şîn. Sêdar û sehpayên li pey hev rêzkirî. Girtîxane û zîndan.

Welat.

"Memduh Beg, me xebat divê. Welat li hêviya me û xebata me ye. Piraniya bîrewer, ronakbîr û şervanên ku ji welêt reviyane, niha li Sûriyê û Lubnanê ne. Em divê bicivin ser hev."

Welat.

"Rast e, mîrê min, rast e. Me şermeke mezin e ku em weha destgirêdayî li malên xwe rûdinin. Me xebat divê."

Sersala 1927'an. Kêf, henek û ken. Şênahiya sersalê. Dawet û dîlana nîşanê. Xwarin û vexarin... û welat.

"Hevalno! Noş, ji bo selametî û serfiraziya Memduh Selîm Begê."

"Mîrên min, Noş, ji bo selametî û serfiraziya welêt."

17

Destpêka bihara 1927'an. Danê êvarê. Parq. Memduh Selîm Beg, Ferîha, diya wê û du merivanên wê. Hûnikayiyeke sivik. Hawîrdor hêşîn dibe. Tov zîl didin, kulîlk dibişkuvin.

Gava Memduh Selîm Beg dixwaze destgirtiya xwe bibîne, keriyê pezkoviyan jî pê re ye. Edet weha ye. Ew, Ferîha û keriyê pezkoviyan, li gora edetan, li bexçê, di bin siya dareke hinarê de rûniştîne. Jin û xanimok çay vedixwin, ew jî, weke her carê, qehwa tahl, mirva.

Kulîlkên rengîn yên dara qehûm dibişkuvin. Mase tijî ne. Zarok di navbera masan de dibezin. Şênî bi coşa biharê, ji malên xwe derketine. Çavên Memduh Selîm Begê di navbera kulîlk û zarokan de derin û tên. Çav li nik pîrejinan şerm dikin li çavên xweşik û genimî binihêrin. Jê re hêncetek divê ku lê binihêrin.

Ew radibe pê û ji dara hinarê kulîlkeke nûbişkuvî jêdike." Kêfa min pir ji kulîlkên henaran re tê. Ev reng, rengê jînê ne."

Ew niha li çaven genimî dinihêre. Çav ji kêfxweşiyê dibiriqin.

"Ez jî jê hez dikim. Bavo û Yadê jî. Ma ne welê ye, Yadê?"

Kulîlka rengîn a Bavo û Yadê.

"Hûn darên henaran ên Wanê bibînin! Rebiyo, ew çi darên xweş in, ew çi kulîlkên spehî ne! Niha der û dorên Wanê bi rengên xweşik, ji nû ve vedijin. Û tahma hinarên Wanê. Libên mezin û gulover ên hinaran di devê merivan de dibin şekir."

Jin û xanimok serên xwe dihejînin.

"Bixêr, gava em vegerin welêt, min dil heye ku xaniyekî li kêleka Gola Wanê ava bikim. Hingê ez û Ferîha dikarin li wê derê bi cîh bibin. Hûn jî dikarin werin serdana me. Ma ne wisan e, Ferîha?"

Rebenê. Çav carekê li Memduh Selîm Begê û carekê jî li pezkoviyan dinihêrin. "Eger Xwedê qismet bike."

"Hingê me bexçeyekî hûr jî divê. Bexçeyekî xweşik. Em dikarin di bexçê de çend darên hinaran jî biçînin."

Wan, Gola Wanê, kêleka avê, xanî, bexçe, jin, zar û zêç, xweşî, serfirazî, rindî... Memduh Selîm Beg li Antaqiyayê, li parqê rûniştiye û xewn dibîne. Ew, dîsan, xewn dibîne. Xewnên rojê, xewnên rojane. Xewnên ku li ser bextê dijmin, qismetê Xwedê û dilkirina Bavo û Dayê ava bûne.

DENGÊ DIL Û DENGÊ MÊJÎ

1

Destpêka payîza 1927'an. Beyrût, bihuşta Rojhilata Navîn. Meydana Bircê. Meydaneke fireh û dirêj. Di meydanê de parqeke tijî gul û kulîlk,. Memduh Selîm Beg li parqê rûniştiye û li hêviya hevalekî xwe yê kevn e. Eynî wekî parqa Antaqiyayê, aveke biçûk di vê parqê re jî dibihure. Ava zelal hêdî hêdî diherike.

Çavên Memduh Selîm Begê li kuçeyên meydanê ne. Li meydanê kuçene fireh dixuyin. Girsa merivan li hev gêr dibin, derin û tên. Evçend meriv! Her celeb, her texlît. Ev meriv çi dikin, çi difikirin, bi çi karî mijûl in? Ew çi dibin bila bibin, lê belê, ma ev hemû ne wekhev in? Ma ew nizanin ka evîn û hezkirin çi ye? Ma ew nizanin ka rebenî, belengazî, xemgînî, dilsojî çi ye? Belê, ew dizanin. Herkes bi van yekan dizane. Meriv hosteyê hîsan in. Hîs û nefs ji bo merivan in. Hingê?.. Hingê meriv wekhev in. Digel her celeb dijîtî û ferqî, ew wekhev in. Hingê meriv divê li pey biratî û merivahiyê bin. Meriv li kû dibin, bila bibin, çi dikin bila bikin, çi difikirin bila bifikirin, lê eynî tiştî dibihîsin, eynî tiştî hîs dikin û dijîn. Hingê çima ev hilweşandin, jihevûduveqetandin, zulim û xeniqandin?

Hevalê Memduh Selîm Begê dê ji kuçeyekê bixuye. Hevaltiya, dostiya kevn. Ew rojên Stenbolê. Xebat, best, daxwazî. Hêviya Kurdistaneke xweser û yekgirtî. Dan û standinên dîplomatîk; îngiliz, fransiz, îtalî, ermen û yewnan. Salên piştî şerê cîhanê. Salên 1916-1718-19 û 20'an... Hevaltiyeke pak, dilovan û dilsoz. Meyxanên Galata û Beyogluyê. Jinên spehî, dîlberên rûm, îtalî, rûsên spî, ermen û fransiz. Zimanên têkel û cûrbecûr. Jiyaneke rengîn û heyecantijî. Robara Salên 1918 û 1919 ku kovara *Jîn*

diweşiya. Salên ku Memduh Selîn Beg berpirsiyar û nivîskarê kovarê bû. Civînên kovarê. Babetên ku li ser dihatin peyivîn; ziman, yekîtiya kurdan, yekîtiya jinan, medeniyet û kurd, klasîkên kurdî, Ehmedê Xanî, şerê cîhanê, perçebûna dewleta Osmanî, biratî û yekîtiya kurdan, yekîtî, yekîtî, yekîtî... Memduh Selîm Beg û hevalên wî. Ew û hevalê wî.

"Memduh Beg, birayo, tu berpirsiyarê kovarê yî. Hûn divê ji bo alfabeya nû bixebitin. Me û zimanê me herfên latînî divên. Alfabeya erebî û herfên erebî ne li gora zimanê me ye. Sibê roj, dema dewleta me ava bibe, em divê herfên latînî bi kar bînin. Ma ne wilo ye, birayo?"

"Belê, mîrê min, belê."

Ji 1922'an vir ve ye ku Memduh Selîm Beg hevalê xwe nedîtiye. Ew şeva çîksayî hê jî tê bîra Memduh Selîn Beg. Kadikoy, Stenbol. Herdu bira dê bi hev re biçûna Alemanyayê, Munîxê. 1922 û niha jî 1927. 5 sal in ku wî hevalê xwe nedîtiye. Ew jî, wekî Memduh Selîn Beg, tevî bav û birayên xwe, di welatê xerîbiyê de, bûne şerpeze û aware. Siûd li wî jî qulipiye. Bavê wî par li Misirê çû rehmetê. "Rehma Xwedê lê be." Birayê wî Safter li Alemanyayê li ber mirinê ye. "Heyf, hezar heyf." Bapîrê wî, mîrê mîrîtiya kevn a Cizîra Botanê Mîr Bedirxan li welatê xerîbiyê, li Şamê wefat kir. Ew û birayên wî Sureya û Kamiran niha li Beyrûtê ne. "Ez hêvî dikim ku siûda wan nabe wekî siûda bav û kalikê wî. "

Xelk, wekî ava ber Memduh Selîm Begê, li meydanê diherikin. Gava Memduh Selîm Beg dil dike ku li saeta xwe binihêre, di devê koşeyekê de, hevalê wî dixuye. Ew Memduh Selîm Beg nabîne, li dora xwe dinihêre. Eynî wekî berê, rûyê esmer, eniya fireh, çavên reş, bejna dirêj, asalet û dilovaniya li ser rû.

"Mîrê min, Celadet Beg, mîrê min!"

"Memduh Beg, birayo, hevalo!"

Hevûdudîtina wan dibe wekî hevûdudîtina axa zuha û baranê. Dest û rû radigihên hevûdu, ew hevûdu hembêz dikin, ra-

dimûsin. "Birayo Memduh Beg", "mîrê min", "hevalo Memduh Beg", "mîrê min."

"Memduh Beg, welê dixuye welatê xerîbiyê li te hatiye, tu baş dixuyî."

"Ji kû mîrê min, ji kû, ma te li tu derî dîtiye ku welatê xerîbiyê li merivan hatiye?"

2

Eynî şev. Meyxaneke Beyrûtê. Dengê musîkê. Reqasên spehî. Dil û mêjî germ dibin. Qedehên araqê bi hesreta çend salan radibin. Pênc sal û berhemên wan; derd, kul, qahr û keser. "Birayê Memduh Beg, ma te bîr dibir ku em dê, rojekê, di deverên xerîb de, weha neçar û bêgav bimana?"

Memduh Selîm Beg li hevalê xwe dinihêre û dikene. Wî mînet e ku ew xwediyê hevalekî weha ye. Meriv dikare bi hevalên weha re her tiştî bike, pê re here her derî, jê re her tiştî bibêje. "Mîrê min, Celadet Beg, dilê min bi firê ketiye."

"Gidiyo birayo! Min hay ji bûyerên dawîn nîn e, hele bibêje ka çi bi te qewimiye?"

"Mîrê min, ez çi bibêjim? Wisan dixuye ku ez bi taya evînê ketime."

"Birayo tu çi dibêjî! Kî ye, çi kes e, li kû ye?"

Ken, kêfxweşî, pirs, bersîv, salixdan, henek û xeberdaneke dirêj, nerm û germ.

"Xweziya min bi te, birayo. Xwezî dilê min jî weha bi firê biketa."

Di bin siya araqa spî de xeberdan hîn dirêjtir dibe; hal û hewal, heval, bira, dost. Bav û bapîr. Welat û niştiman. Ewrûpa, Alemanya, bûyerên wê derê. Babilîska lez û bezê. Bişûndemayîna xelkê kurd û welatê Kurdistanê. Baş e, çi divê?

Çi divê?

"Mîrê min, ka te simbêl û rî çi kirin?"

"Min ew kur kirin. Lê ew ê dîsan serî hildin. Ji nû ve, bi awakî hîn xweştir û geştir. Birayo, em ê dest bi xebatê bikin. Xebateke xurt, nûjen û bi rêk û pêk. Her tişt divê nû be, her tişt divê modern be. Her tişt birayo, her tişt. Herweha simbêl û rîh jî. Me wekî din çare tune."

3

Dotira rojê. Memduh Selîm Beg, Celadet Alî Bedirxan û gelek kesên din, li Beyrûtê, li hev civiyane. Hinek ji welêt, hinek ji Ewrûpayê, hinek ji Iraq û Misirê û Memduh Selîm Beg jî ji Antaqiyayê hatine. Pêşewayên kurdan. Merivên şerpeze, peregende, dilbirîn û keserkûr. Lê pêtên best, daxwazî û hêviyê li dora wan diçirûsin.

"Xebat divê."

"Serhildan divê."

"Yekîtiya kurdan divê."

Divê, divê, divê... her tiştê pêwist, her tiştê xweş, her tiştê ku kêm e, divê.

"Dewlet welatê me hildiweşîne, dike kavil, xirbe û çol. Wan zimanê me jî qedexe kiriye. Wan bi hezaran meriv kuştine, weha nabe."

"Xelk û welat li hêviya me, li hêviya ronakbîr û pêşewayên xwe ne."

"Em nikarin gelê xwe bi tenê bihêlin."

"Me xebateke bi rêk û pêk û yekgirtî divê."

"Berî her tiştî jî em divê bersîva vê pirsiyarê bidin; çima xebat?"

Sebebên xebatê; bûyerên welêt, siyaseta dewleta Tirkiyê, perçebûna welêt, serhildana 1925'an, şikestin, qetlîam, bêdengî,

mij û dûmana ku ji welêt radibe, malên hilweşiyayî, jinên bêkes û xemgir, zarokên tazî û stûxwar, zarokên ku digirîn, zarokên sêwî, zarokên...

Yanê destana dîlketinê. Trajediya welatekî jihevketî.

4

Civîn didomin. Îro jî roja biryaran e. Ew yanê Memduh Selîm Beg dipirse; "baş e, mîrên min, em dest bi xebatê bikin. Em dikarin ji hal û hewalê welêt dest pê bikin. Hal û hewalê me li welêt çi ye? Xelk bi me re ye? Çend hêzên çekdar hene, ew li kû ne, em ê xwe çawan bigihînin wan?"

Xeberdaneke dirêj, geş û bi saetan. Lihev û jihevpirsîn. Lêhûrbûn. Li ser kaxizan nivîsîn.

"Baş e, rewşa Ewrûpayê çi ye? Halê kurdan li wê derê çi ye? Kî dikarin bi me re bixebitin? Kîjan dewlet dikarin alîkarî û piştgirî li me bikin?"

Dîsan xeberdaneke dirêj, bi saetan. Pirs û gotinên piralî û li ser kaxizan nivîsîn.

"Li Kurdistana Iraq û Iranê rewş çi ye? Bêguman, me li wan deran jî xebat divê. Em dikarin bi kîjan hêzan re bixebitin? Kî dikarin li wan deran bibin niwênerên me? Kîjan heval dikarin herin wan deran?"

Dîsan xeberdaneke dirêj. Pirs û gotin. Lêhûrbûn û li ser kaxizan nivîsîn.

"Em divê rêxistineke nûjen û bi rêk û pêk ava bikin. Me dan û standinên fireh divên. Me îmkanên mezin divên. Dan û standin bi cîranên me re, yanê bi ermen û ereb, fars û tirkên li dijî dewletê re jî pêwist in. Em van dan û standinan bi çi awayî ava bikin?"

Dîsan xeberdaneke dirêj û boş. Lihevpirsîn. Lêhûrbûn. Nivîsîn. Kêfxweşî û heyecana dest bi xebatê kirinê. Xwîdana xebateke 14-15 saetan, dilopên hêviyê û pîrozbahiyê.

"Ji îro pê ve, di jîna gelê me de heyameke nû dest pê dike. Bila yekîtiya me, partiya me ji gelê me re, ji welatê me re pîroz be!"

Bijî, spas, bi hêviya biserketin û serfiraziyê.

"Bila navê partiya me Xoybûn be. Yanê heyin, yanê hebûn. Yanê hebûna gelê me, hebûna welatê me, hebûna jîna gelê me, hebûna hêviyê..."

Memduh Selîm Beg di nav koma merivên rûken de xwe bextiyar hîs dike. Gava yekemîn hat avêtin. Xwedê ji yên din re kerîm e. Ew ji kêfxweşiyê ji awayê wê derê kelgirî ye. Hevalên wî jî. Ew hevûdu hembêz dikin, daxwaziya serfiraziyê li hev dikin.

Ew dikenin. Kenekî jidil, kenekî bêhempa.

"Bila Memduh Beg û Celadet Beg, bi hev re, bi fransizî, îngilizî, elmanî, tirkî, erebî û kurdî danezaneke resmî binivîsînin da ku em ji dinyê re nîşan bidin ku kurd namirin."

Belê, kurdên nemir û Memduh Selîm Beg.

"Her bijî."

5

Li otêleke Beyrûdê. Odeyeke fireh û xweşraxistî. Du nivîn, çend kursiyên spehî, maseyeke fireh û textîn, li erdê xalîçeyeke stûr û rengîn, li ser dîwaran çend neynik, lewhe û tablo. Li ser masê, li ser nivînan û li erdê kitab, kovar û rojnameyên têkel. Li ser masê xwelîdankeke tijî û cixare.

Bi odê ve balkoneke fireh. Li pêşiya otêlê derya bêdawî. Derya û aso bi rengekî şîn dibiriqin. Roj hê hilnehatiye. Berbang. Li dûr, li ser deryayê çend keştî weke niqtikên hûr û reş dixuyin. Li rexên avê jî pêlên spî yên deryayê. Di balkonê de jî maseyeke dirêj û di herdu kêlekên wê de du kursî û li ser kursiyan jî du ronakbîrên dilsoz; Memduh Selîm Beg û Celadet Alî Bedirxan Begê Botî. Li ser masê qedehên araqê, fîncanên qahwê, tomarên kaxezan, xwelîdankên tijî û kitab, kovar, rojname.

Xew hê neketiye çavên wan. Ji êvarî de ye ku ew rûniştine û li ser belavokan dixebitin. Belavok ji bo dinyê û Ewrûpayê, belavok ji bo Rojhilata Navînê, belavok ji bo dewletên tacîrker û nemaze Tirkiyê, belavok, ji bo gelên cîran û belavok ji bo gelê kurd.

"Kurdên ezîz, ji bîr mekin ku hûn jî ferdên miletê kurd in û berpirsiyariyên we yên tarîxî hene. Eger em, hûn berpirsiyariyên xwe bi cîh neyinin, hingê em, hûn dibin kesên xirab û gunehkar. Çar hezar sal in ku miletê kurd li ser erdê xwe, li welatê xwe dijî. Lê îro, di vê gava tarî û reş a tarîxê de erdê miletê me, welatê wî hatiye perçekirin, wêrankirin. Welatê me îro di nav şînê de ye. Û hikumeta Tirk êrîşên xwe yên hov roj bi roj zêdetir dike. Wan dil heye ku welatê kurdan bikin tirk...

Di vê rewşa ha de we çi divê? Xwe ragirin, kirasê laqaytî û bêdengiyê ji xwe bikin, çekên xwe hildin."

Memduh Selîm Beg, penûs di dest de, li belavokan dinihêre û dikene. Carina ew li ser peyvine radiweste, wan xêz dike û li kêlekê peyvine nû, çêtir dinivîse. Penûsa yadîgar di nav pêçiyên wî de wekî bûkekê dixuye. Pêçiyên direj, qelew û bi pirç penûsê dilivînin. Penûs, bi awakî pir sivik, dilive û li ser kaxizên spî tîp, peyv û hevokan tîne pê. Penûs ewçend bi hêsanî û rehetî fikrên Memduh Selîm Begê li ser kaxizan direşîne ku meriv bawer dike, tilî û pêçî ji bo pêgirtina penûsan hatine afirandin. Bi tenê ji bo pêgirtina penûsan.

Memduh Selîm Beg, yek bi yek, li belavokan dinihêre, tiştine li kêlekê dinivîse û wan, yek bi yek, dide Celadet Bedirxan Begê û dikene.

"Mîrê min, belavokên me baş lihevhatî ne."

Hevalê wî jî serê xwe dihejîne û dikene.

Belê, li balkona oteleke Beyrûdê, li ser derya zelal, bedenên westiyayî. Çavên sorbûyî, binçavên werimî. Porên tevlihev, rîhên nekurkirî. Lê digel vê yekê, tevî herçendî ken. Ken û heyecana xwe bikêrhatî hîskirinê. Ken û heyecana gaveke nû, xebata welêt û gel. Ken û heyecana ruhên geş û mesûd.

Ax! Ev ken û heyecan her bidomiya, her bêdawîn bûya! Ew perde bi perde firehtir bûya, dil û ruhê herkesî vegirta û guherînên xweş bianiya pê!

"Mîrê min, em pir westiyan. Ma em bedenên xwe yen westiyayî, hinekî, bernedin nav xewa şêrîn?"

"Belê birayo, em berdinê. Lê pêşî em cixareyeke din jî bikişînin."

Tiliyên zerbûyî radihêjin cixaran. Çend nefesên kûr. Dûman. Dinya germ û ava zelal. Dengê pêlên deryayê. Dengê erebe û faytonên Beyrûdê. Dengê bajarê nûhişyarbûyî. Hevalên kevn, hogirên gava nû, cixare di destan de, bêdeng, li dûr, li deryayê dinihêrin. Di serê wan de bi sedan fikir, guman û pirsiyar. Di dilê wan de hêvî. Hem yekîtî û hem jî dijîtiya dil. Fikir, pirsiyar û hêviyên şexsî, neteweyî û merivahiyê.

Cixare û dûman.

"Mîrê min, min dil heye ku em hinekî din li ser belavoka ji bo dinyê û Ewrûpê bixebitin. Em wê çêtir bikin."

"Rast e, birayo. Ez jî pê ne qaîl im. Cimleyên me dirêj û tevlihev in, ew baş li hevûdu nehatine girêdan û baş fahm nabin. Peyvên ku me nivîsîne, ne bi dilê min in. Ew baş nehatine hilbijartin û hinekî jî hişk û tûj in."

"Belê, min jî ev tirs heye. Ne hewce ye ku em qiseyên tûj, qelew û sert ên siyasî hilbijêrin. Em siyasetê ji ewrûpayiyan hîn bûn. Ji resamekî yekta re behsa lihevhatina rengan kirin abes e. Çêtir e, meriv behsa germiya rengan bike, behsa ew rengên taybetî yên welêt bike. Mîrê min, em divê bang li wîjdanê wan bikin. Herçend derd û belayên ku tên serê me, ji ruyê wan bin jî, me li wîjdanê wan xîtapkirin divê."

Wîjdan... Memduh Selîm Beg behsa wîjdanê dike, lê ew bi xwe jî bi qisê xwe ne bawer e.

Wîjdan; peyveke germik û nermik. Peyveke zêrîn, qedirgiran. Peyveke ku herkes, bêqeyd û şert herkes, rêz û rêzdarî lê dike. Lê ew li kû ye? Li cîhanekê ku dengê tanq, top, pere û

neftê hawîrdor vegire, cîhan bibe seyrangeha musîbetan, jiyan ji bo merivan bibe kemîneke xedar û malkambax, hingê dengê wîjdanê li kû dimîne? Li cîhanekê ku durûtî, sextekarî, tawan û tawanbarî bibin tiştine hêja û giranbuha û li milê din jî biratî, alîkarî û merivahî di goristanên kavil û bêdeng de şîna reş girêbidin, hingê meriv dikare li kû wîjdana sihêrîn peyda bike?

Wîjdan; kurte-çîrokeke xweşik, lê di nav rûpelên zer ên kitabeke kevnar de jibîrbûyî. Wîjdan; sonateke nermik û melûl, lê li ser piyanoyeke bi torên pîrhevokan rapêçayî û sonata musîknasekî kal, tenê û jibîrbûyî. Wîjdan; bîranîneke nezelal ji rojên rabirdû, mûyekî şikestî ji firça wênekêşekî dîn.

"Birayo Memduh Beg, min qebûl e, em bang li wîjdanê ewrûpayiyan bikin, lê tu divê hay lê hebî, îro kes ne li pey wîjdanê ye. Cîh li merivan teng bûye, wext kin û kurttir bûye. Herkes li pey menfaeta xwe ye. Roj, roja hevûduxwarin û çavderxistinê ye. Masiyê stûr yê hûr dixwe û ev yeka jî wekî qayîdeyeke normal tê zanîn. Tu dizanî, berî niha bi demekê ez li Alemanyayê bûm. Te dê ew der bidîta! Te dê bidîta aleman bi çi awayî hevûdu dixwin. Alemanya pir bi lez ber bi cîhne tarî gêr dibe. Ew di şerê masiyan de, ji xwe re, li cîhekî digere. Belê, şerê cîhanê xelas bû, lê şerê masiyan her berdewam e û ew hîn xurttir dibe. Birayo, me ev yeka hanê divê; em nebin masiyê biçûk. Nebin nêçîr."

Hey gidî dinyayê hey! Hey gidî dinya nêçîr û nêçîrvanan hey! Hey gidî dinya masiyên mezin hey!

6

Belavok hatine nivîsîn, lê ji partiyê re hîn gelek karên esasî divên. Berî her tiştî bername û destûrek, dan û standinên siyasî û xebatên rêxistinî divên. Heta ev tişt hinekî xwerû nebin, dev ji Beyrûdê berdan nabe. Dil û mêjiyê Memduh Selîm Begê her roj, her saet difirin, ber bi jor, ber bi tixûb dibin, derin maleke çerkezî û li wê derê, li ser milên keçikeke pordirêj vedinişin.

Dil û mêjî bûne weke kevokên evînê; ew dixwînin, difirin, hal û hewal dipirsin, radimûsin, hez dikin. Dil û mêjî, kevokên evînê, cîh û wext nas nakin. Gava best li wan radibe, hesret nefes li wan diçikîne, ew dest bi xwendinê, dest bi firê dikin.

Niha jî dîsan, wisan e. Kevokên evînê dixwînin û ew bi firê ketine. Memduh Selîm Beg û hevalên wî rûniştine û li ser bûyerên dawîn û hêzên li welêt dipeyivin. Ew ê, li gora biryarên civînê, meriv bişînin welêt.

Zimanê kevokên evînê û ew zimanê ku ew pê dipeyivin, ne wekhev in. Ew ji hevûdu pir bi dûr in. Yek li ser dengên beden û ruh, yê din li ser prensîb û qayîdeyên siyasî û eskerî ava bûne.

Yekîtiya zimanan divê. Lê çawan?

Piştî têkçûna serhildana 1925'an, hêzên çekdar ên kurd ji hev ketin, belav bûn. Ew niha, bela wela, bê serî û serokatî li dijî dewleta tirk şer dikin. Ew li her aliyê welêt hene. Eger ew bicivin ser hev, hêzeke mezin ê were pê. "Di bin serokatiya partiyê de yekîtiya van hêzan divê." Ji bo hêzbûyin, ji bo şoreşeke fireh, gelêrî û nûjen ev pêwist e. Ev yekîtî gava yekemîn e. Lê çawan?

"Memduh Beg, çawan?"

"Mîrên min, yekîtiya zimanan... li min biborin, yekîtiya hêzan bi du awayî dikare ava bibe."

Rûyê Memduh Selîm Begê sor dibe, ew li ber xwe dikeve, şerm dike. Kevokên neb'xêr divê, di rojên weha de, bihewin, ber bi cîhine nelivin û wî eciz nekin.

"Me esker, zabît û kumandar divên. Eger em dixwazin, bi rastî, li dijî dewletê şer bikin, hingê kesên ku hoste ne, şareza ne û bi hewalê şer dizanin, divê serokatî bikin. Ez nikarim vî karî bikim. Axa û serokeşîr jî nikarin bi vî karî rabin."

Rûyên esmer û cîddî. Ken û henek çûne welatê efsane û çîrokan. Ji yekî, Celadet Alî Bedirxan pê ve, hemû bi simbêl. Simbêlên cihê, lê qedereke wekhev. Eniyên fireh û qermûçektijî. Li pey wan mirin û sêdar, li pêş wan mij û dûman. Ba û bahoza sedsala 20'an. Ba û bahoza jiyaneke zincîrkirî. Ba û baho-

za navsaliyê. Ba û bahoza xwedanmesûliyetiyê. Derd û kulên welatê xerîbiyê. Yanê sedsala lez û bezê û ev desteke meriv.

Merivên bargiran.

Hevalên Memduh Selîm Begê hay ji rewşê hene. Ew dizanin ku berpirsiyariya qedera miletekî binpê ketiye ser milê wan. Pir kes ji hevalên wan hatin kuştin. Ew jî gelek caran di bin siya şûrê Ruhistîn re bihurîne.

Belê, şûrê Ruhistîn. Şûrê Ruhistîn li ser milê wan û miletê wan hilawistiye.

Ew şûrê Ruhistîn e ku rê li pêşveçûna tarîxa wan girtiye. Ew şûrê Ruhistîn e ku tarîxeke nû, tarîxeke derewîn aniye pê û li ser wan ferz kiriye.

"Rê divê lê were girtin. Ev gava me, ev gava ku em niha davêjin, divê tarîtiya ku dijmin li tarîxa me vegirtiye, biqelişîne û ronahî bireşîne ser tarîxê."

Ji bo "reşandina tarîxê" jî piralîbûn. Ji her îmkanî, ji her fersendî destkewtîbûn. Di her warî de, li ser her babetî xebatkirin. Belê, şer bi qayîdeyên şer tê qezenckirin. Her çekê ku dikare tesîr li şer bike, divê bi kar were.

7

Beyrûd. Navenda çand û zimanên têkel. Pira navbera rojhilat û rojavayê. Gelên têkel. Ol û baweriyên têkel. Yanê dewlemendiya dil. Bêsînorbûna daristana rengîn a fantaziyê. Comerdî û nefsbiçûkiya meriv. Keskesoreke rengîn di Rojhilata Navîn de, –di şergehê– lîstik, plan, dek û dolaban de. Eger Memduh Selîm Beg li Beyrûdê bi dengê dil bihesiya, yanê hesretê lê bîhn neçikanda, ew ê li vê derê cîwar bibûya. Lê ew niha mîvan e. Ew bi armanc û daxwazine giranbuha hatiye vê derê.

Rojên Beyrûdê jî, wekî Beyrûdê, ji bo Memduh Selîm Begê rengîn in; kar û xebat, erkên ji her tiştî girîngtir, ji her tiştî muqe-

destir. Şevên bêxew, carina ji bo xebatê, carina ji bo qesta felekê. Dengê kemançe û keçên xama yên yewnanî. Dîtina heval û dostan. Name ji bo derina. Dîtina karbidestên Lubnanê, fransizan.

"Monsieur Memduh Selîm, vous ne voulez pas un peu de pernod?"

"Oui, merciez Monsieur... Ez ji bo serdana heval û dostan û kêfê hatime Beyrûdê. Ne ji bo tiştekî din. Hûn dizanin, hemû rêgehên Rojhilata Navîn ji Beyrûdê derbas dibin. Dil li vê derê geş dibin."

Ew li nik karbidestan e. Karbidest dixwazin bizanibin çima ew li Beyrûdê ye.

Lê di dilê geş de hesret. Hesret nefes lê diçikîne. Hesret kevokên evînê her tim bi asîmanan dixîne.

Xezalê.

Rûyê xweşik û biken. Rengê germ û zêrîn ê por. Porê dirêj. Yekîtiya por û tîrêjên tavê. Çirûsk û şewq. Çavên masûm û kentijî. "Eger tu rastî min nehatibûyayî, min ê çawan xwe li hember evçend mûsîbet û belayan rabigirta?"

Li ser dilekî navsal û şewitî çirûskên evînê.

Bi dilekî geş û bi seriyekî germ û xweş, di şevên ronî yên Beyrûdê de rêveçûn. Bihust bi bihust Beyrûdê, sir û esrarên wê keşfkirin. Bi heval û dostan re qesta felekê kirin. Bêguman; araq, cacix, meze û dengên xweş. Bêguman; dengê kemançê.

Traaay laaa laaaay trayyyy...

8

Di şeveke ronî ya Beyrûdê de gazînoyeke mezin. Şev bûye nîvê şevê. Reqaseyên ereb bedenên xwe yên zarîf li ba didin. Ji reqaseyan bi dûr, maseyeke fireh û li dora masê Memduh Selîm Beg, Celadet Bedirxan Beg û çend hevalên din. Serê masê tijî ye. Hejmara şûşeyên vala pir bûye. Şevên weha ji bo wan bûye stariyek. Gava ew diwestin, nefes li wan tê birîn, barê zimanê eskerî pir giran dibe, ew xwe dispêrin şevên weha da ku bêhna xwe vedin.

Celadet Bedirxan Beg li ser Alemanyayê dipeyive; welatê endustriyê, welatê pola, karxane û fabrîkên bêhejmar, musîka klasîk, opera, merivên xwedandîsîplîn, jinên wekî hespan, aloziya aborî, "dolarekî amerîkî, belê, bi tenê dolarekî bi sedhezaran marq e..." û şerê sosyal demokrat, komunîst û nasyonal sosyalîstan. "Min tirs heye ku welatê Geothe û Beethoven ê binav be."

Maseyên doralî tijî ne. Ereb, bi kirasên xwe yên spî û dirêj. Fransiz, bi kincên xwe yen eskerî. Jinên fransewî yên zirav û narîn.

Û di nav maseyan de pîrejinek. Pîrejinekê bi zembîleke gultijî. Pîrejineke gulfiroş. Hevalekî Memduh Selîm Begê, ji masê, bang li jinikê dike. Jinik, bi kêfxweşî, tê û zembîleke xwe datîne ser masê da ku ew gul hilbijêrin. Hevalê ku bang li jinikê kiriye, guleke stûr û nûbişkovî hildibijêre û bi ken wê dide Memduh Selîm Begê.

Heval hemû dikenin. Memduh Selîm Beg jî dikene. "Mîrê min, gelek spas, lê çima, bi çi hêncetê?"

"Memduh Beg, ji dilê ku bi firê ketiye re, gul divê. Ew dilê bextiyar her li pey gulan e."

Ken. Careke din pîrozbahî. Dîsan kevok. Dîsan firîna kevokên neb'xêr. Xezalê. Heval û dost. Guloka kêfxweşiyê di gewrî de. Gewrî û zimanê zuha. Qedeh. "Noş ji bo serfiraziya me û welatê me." Kefçiyek cacix. Qedeh. "Noş ji bo Memduh Begê."

"Memduh Beg, te qet behsa destgirtiya xwe nekir."

"Ez çi bibêjim, mîrên min? Gava we ewê dît, jixwe hûn ê bi xwe bibêjin ka ew însaneke çawan e."

Memduh Selîm Beg ji bikaranîna qiseyên zêde û xweşik hez nake. Ew her tim li xweşî û bedewiyan difikire, lê wan di xeberdanên xwe de bi kar nayine. Niha, dîsan xortiya wî û ew kitaba şiîran tê bîrê. Hingê wî kitabeke biçûk a şiîran xwendibû. "Navê wê kitabê çi bû?.." Di kitabê de salixdan û pesndana keçikeke wekî melayikan hebû; ji serî heta dawî qise û gotinên xweş; cimleyên zêrhêlî, peyvên neqişandî. Lê vala û bêruh. Lê

bêdeng û bêpêjn. Yanê qise û gotinên zêde ku xweşî û spehîtiyê têk didin.

"Ew jina herî xweşik bû... ew bexçê zerafetê bû. Latîf, narîn, hurme, bedew..." Qise û gotinên weha.

Wî di jiyana xwe de qiseyên evçend xweş, lê di eynî wextê de salixdanên evçend tewş nedîtibû. Hinekî mabû ku wî ji xweşiyên jiyanê rû bada. Ji wê rojê û vir ve ye ku ew di salixdana xweşiyan de bi dîqet e. Ew kêm dipeyive, qala xweşiyan dike, lê ne zêde.

"Mîrên min, rojekê ber bi min werin, hingê hûn ê destgirtiya min jî bibînin. Ew xweşik e, mîrên min, xweşik. Ez, bi tenê, evçend dibêjim; xweşik. Her tişt di tahma xwe de xweş e. Meriv divê tahmê lê heram neke."

9

Teq, teq, teq.

Dengê derî. Dengê deriyê oda otêlê ya Memduh û Celadet Beg. Danê êvarê. Ro li ser deryayê, di niqta yekbûna aso û avê de bûye wekî agirekî gilover. Ro, bêdeng, diçe ava. Beyrûd di nav haziriya şevê de ye. Dostên dilsoz, bi hev re, li balkonê rûniştine û li ser raporekê dixebitin. Raporeke li ser rewşa kurdan û neheqiyên ku li wan dibin. Ji bo Koma Miletan.

Ew li hevûdu dinihêrin. "Gelo kî ye?"

"Kî ye?"

Wan bihîstiye ku dewleta Tirkiyê mêrkuj û sîxur xistine pey wan. Ew dîsan li hev dinihêrin. Ew ji balkona odê, bi hêdîka, tên nava odê. Dest derin bin bahlîfan. Demançeyên reş û stûr. Gule di dev de ne. Ew bi hev re, ber bi derî derin. Giran giran. Tilî li ser tetikan in.

Teq, teq, teq...

"Birano! Em in, em in."

Dengên nas. Kenekî li ser rûyê Memduh û Celadet Beg.

"Fermo, werin hundir."

Rûyên nas. Hevalên hebûn û nebûnê. Hevalên rojên qeda û belayê. Di destê wan de pakêtine mezin. Germiyeke boş. Rehetiyeke jidil. "De fermo, kursî bikişînin û werin em li balkonê rûnin. Hûn rûnin, ez herim ji me re qahwe bibêjim." Memduh Selîm Beg dibezîne jêr, îdarexana otêlê.

Gava ew vedigere odê, heval hê jî li odê, li pê ne. Ew li Memduh Selîm Begê dinihêrin û dikenin. Çi bûye çi qewimiye? Hewaya odê nîşan dide ku tiştek heye. Lê çi? Niha Celadet Bedirxan Beg jî dikene.

"Qey we dil heye ku ez ji meraqan dîn bibim! De bibêjin ka mesele çi ye!"

Pakêt. Pakêtên li ser masê. "Fermo Memduh Beg, wan veke." Pakêta herî mezin. Li ser navine fransizî. Paris. Ew ji Fransayê hatiye. Vekirina pakêtê. Tê de kinc. Reş û xêzkirî. Çakêt, pantolon û êleg. "Pakêta din jî veke." Li ser vê pakêtê jî eynî nav. Du gomlegên spî û çar qirawatên hewrêşîmî. Ew dibiriqin. Memduh Selîm Beg dê niha çi bibêje? Tu tişt. Bi tenê ew li hevalên xwe dinihêre. Bêdeng. "Memduh Beg, pakêta dawîn jî veke." Pakêteke hûrtir. Li serê eyni naven fransizî. Tê de cotek pêlav. Cotek pêlavên çermîn û reş. Pêlav dibiriqin.

"Hevalno, ax hevalno."

Memduh Selîm Beg şa ye. Ew wekî zarokekî şa û mesûd e. Rû û hinarikên wî sor bûne. Ew xwe radigihîne hevalan û wan yek bi yek hembêz dike. "Hûn çi hevalên qedirgiran in!" Ew vî tişti nabêje, bi tenê lê difikire.

Ew dikenin.

Lê hê du pakêtên din jî hene. Ew jî li ser cîhê Memduh Selîm Begê hatine danîn. "Ew jî ji bo xwişka me ne."

Xwişka me, yanê destgirtiya Memduh Selîm Begê. Yanê Ferîha.

Xezalê.

"Hevalno!"

10

Oda otêlê. Destê sibê. Xewa şêrîn. Di xewa şêrîn de xewnên neşêrîn. Pêlên derya xewnan bi ser Memduh Selîm Begê re tên. Reng, tişt û bûyerên têkel. Xewn.

Du kevok. Du kevokên spî wekî berfê. Kevok ji derekî dûr, ji pencereyeke nenas dest bi firê dikin. Şev e, heyveron e. Stêrk bi hev re dipeyivin û dilîzin. Kevok berz, pir berz difirin. Stêrk dest li wan dikin. Ew gelî û newal, der û dever, çol û çiyan li pey xwe dihêlin. Wisan dixuye ku kevok dizanin ka ew ber bi kû de derin. Ew ewçend dûr û dirêj difirin ku hawîrdor reng diguherîne. Stêrk û heyv ji wan xatir dixwazin û diçin ava. Ji aliyê rojhilat, li pey çiyayên asê tîrêjên rojê silav li wan dikin. Ro hêdî hêdî li wan hiltê.

Ew difirin. Perwazên wan hêdî hêdî radibin û dadikevin. Ew xwe naêşînin, nermik nermik, di nav asmanê bêdawîn de sînga ewran diqelişînin û difirin.

Ew niha gihîştine rêzeke çiyayên asê. Di bin wan de zinar û kortal dixuyin. Serê çiyan di nava mij û dûmanê de ye û berf. Niha jî çiyayên nas. Cîh û warê bav û kalan. Kevok niha di deverên nas de ne. Ew nizmahî li çiyan dikin, nizm, pir nizm difirin. Lê çiya jî hêdî hêdî li pey wan dimînin. Golek. Yan jî deryayek. Piştî çiyan goleke zahf mezin dixuye. Gol bêdawîn e.

Belê, gola nas, Gola Wanê.

Tîrêjên rojê li ser avê dibiriqin û rengekî zêrîn tînin pê. Di nava Golê de giraveke hûr. Kew ber bi giravê difirin. Çend xaniyên kevnar û xirbe. Giraveke kavil. Kew tên û li ser xaniyekî hilweşiyayî vedinişin. Cîhên nas. Ew avahiyên spehî niha bûne xirbe. Girava şêrîn niha bûye çoleke bêdeng.

Kevok li hevûdu dinihêrin, bi nikulên xwe yên biçûk stû û perwazên xwe şeh dikin û dîsan bi firê dikevin. Ber bi aliyê rojhilat ê Golê. Ber bi hêlîna tavê. Ro niha li ber wan e û ew her ku dere stûrtir, germtir dibe.

Rojeke nû. Roja germ, ava zelal, ewrên spî. Her tişt, her tişt di nav xweşiyeke bedew de ye.

Qeraxên avê û daristana li rex avê dixuyin. Daristaneke hêşîn û bêser û ber. Kevok ber bi daristanê dadikevin. Ew niha ewçend ji nizm difirin ku carina perwazên wan bi pêl û şaxên daran dikevin. Ew bi qasî bîskekê li ser daristanê difirin. Bi dû re tiştekî nû dixuye; di nav daran de xaniyekî hûr û xweşik. Kevok ber bi xênî dibin. Niha fahm dibe; kevok li pey vî xaniyî bûne. Xaniyekî du qat û spî. Bexçeyekî gul û kulîlktijî li berê.

Di bexçê de jinek. Jineke bedew û pordirêj. Rûyekî nas. Çav? Belê, çavên nas. Çavên bi rengê genim. Çav bi kevokan dikevin. Kêfxweşî. Dest hildibin. Kevok şa û serfiraz, li hev dinihêrin. Belê, ev der bû ku ew ê bihatinayê. Belê, ev jin bû ku wan ê silav lê bikirina û li ser milên wê veniştîna. Ew gihîştine cîhê xwe. Bi tenê du perwaz mane ku ew venişin ser milên jinikê.

Lê!..

Agir, şewat.

Ji nişka ve agir bi daristanê dikeve. Agirekî gur û boş. Kevok vediciniqin. Ew, bêhemdê xwe, ber bi jor dibin. Daristan dişewite. Jinik? Xanî? Agir hemû daristanê radipêçîne. Zû, pir zû. Pêtên êgir digihên xênî jî. Agir bi xênî dikeve. Jinik, tirs li ser rû û veciniqî, li dora xwe dinihêre. Ew nizane çi bike. Çi divê? Agir dor lê digire. Çavên tirstijî li kevokan digerin. Ew dest li kevokan dike. Hawar, hawarrrr...

Kevokên reben çi bikin? Ew dikarin çi bikin? Ew hewl didin ku perda êgir biqelişînin û xwe bigihînin wê. Lê nabe. Mixabin. Ax. Careke din. Careke din. Na, nabe. Kevok bêgav dimînin û xwe bi şûn de vedikişînin. Gulokên êgir xedartir û berztir dibin. Jinik direve vî derî, wî derî. Lê nabe. Êgir dor lê girtiye. Ax... Kevok difirin vî derî, wî derî da ku riyeke felatê bibînin lê agir rê nade wan.

Di nav vê cehenema sor de tiştekî din jî diqewime; ji her aliyê asmên teyr dixuyin. Teyrên goştxwar, yanê dijminên kevokan.

Teyrên reş, hulîlik, baz, sipîr, doxan. Teyr, ref bi ref, bi ser kevokan re tên. Agir, teyr, jinik, bêgavî, tirs, mirin, germiya dijûnê. Na, na, na. Lê teyr tên. Ew qîjeqîj dikin û tên.

"Na, na, na!"

Xewnên neşêrîn bi ser Memduh Selîm Begê re tên. Ew vediciniqe. Celadet Bedirxan Beg jî bi dengê wî vediciniqe. Kirasê şevê yê Memduh Selîm Begê şil e. Ew di nav xwîdanê de maye. Ew diheje.

"Birayo, çi bû, çi qewimî?"

"Qet mepirse mîrê min, xewnên neşêrîn dev ji min bernadin, ji min nahewin."

Ew radibe pê, çirê pê dixîne, "li min bibihure mîrê min" û ji paketê du cixare dertîne. Yek ji xwe re û yek jî ji hevalê xwe re.

11

Dotira rojê. Memduh Selîm Beg rûniştiye û name dinivîse. Ji hevalê xwe yê çerkez, xwezûrê xwe yê pêşerojê re. Di esasê xwe de wî dil heye ji destgirtiya xwe re binivîse. Lê ev yek hê ne li gora edetan e. Herçend mal û malbat têgihîştî û bîrewer bin jî. Ew niha, piştî şeva bihurî, pir dil dike ku hebûna xwe, dengê xwe biguhezîne mala xwezûran û Xezalê.

Lê ka keys?

Ew çi binivîse? Serî û mêjiye wî, îro, wekî kitabxaneyeke wêranbûyî ye, peyv, qise tê de bûne tevlihev. Ew, pênûs di destan de, li kaxiza spî dinihêre. Nêçirvanî? Belê, wî nêçirvaniya peyvan divê.

Ew dikene, rojên bihurî bi bîr tîne. Ew sersala Stenbolê. Berf û kuliyên berfê. Lez û beza wî li pey kuliyan. "Sersaleke xweş bû." Memduh Selîm Begê, eynî wekî wê sersalê, niha jî nêçîrvanî divê. Lê ne nêçîra kuliyên berfê, nêçîra peyv û qisan da ku mane, bîr û bawerî li ser kaxiza spî bixuyin. Da ku Xezalê û bav û diya wê bi wî, bi dengê dilê wî bihesin.

Name divê bi rêk û pêk be. Ne kurt û ne jî dirêj. Ne zêde germ û ne jî zêde sar. Ne qiseyên qelew û xweşik, ne jî qiseyên jar û qels. Bi pîvan û li gora edetan; edebeke edebî.

Lê tu peyv nayên ser devê penûsa xweşik. Ew penûsa ku her gav, bi rehetî, li ser kaxizên spî direqisî, niha kulek e. Eger ev name rast bi rast ji Xezalê re bûya, niha ji zû ve bû ku kaxiz tijî bûbûn. Hingê ji kêfa penûsê re dê payan nebûya. Lê niha?

"Mîrê min ê ezîz,"

Paşê?

Na, nabe. Fikir û guman tevlihev in. Mêjî nikare nameyeke xweş biafirîne. Bi tenê silav û kilam. Hal, hewal, xatir. Xweşiya Beyrûdê. Bêrî li wan kirin. "Halê min baş e, kêfa min li şûnê ye. Vegera min nêzîk e. Ez ê piştî demeke kurt vegerim." Dîsan silav û kilam. Û? Û "pir silav li Ferîhayê dikim û ji çavên wê yên xweşik radimûsim." Cîhê herî girîng ê namê. "Çavên wê yên xweşik." Xweşik? Na, peyva xweşik zêde ye, ew divê ji namê derkeve.

Piştî keft û lefta çend saetan name bi vî awayî tê nivîsîn, bê ku tu peyvên li ber dilê Memduh Selîm Begê ezîz in, li ser kaxizê bibiriqin.

12

Rojên dawîn ên Beyrûdê. Mala Xelîl Ramî Begê Bedirxanî. Apê Sureya, Celadet û Kamiran Began. Kurê serhildana 1840'an a Mîr Bedirxan. Miletperwerê kurd. Merivdewletê Osmanî. Waliyê kevn ê wîlayeta kurdî Meletyayê. Dijminê serokkomarê Tirkiyê Mustafa Kemal û hevalên wî. Yek ji ew 150 şexsiyetên ku di sala 1923'an de bi destê rejîma nû, ji welêt hatin bidûrxistin. Dilbirîndarê welatê xerîbiyê. Hevalê kevn ê Memduh Selîm Begê.

Kesên ku partiyê şandibûn welêt, vegeriyane. Yezdanê mezin, îcar, piştî li wan banedaye. Kar û bar bi cîh bûne. Navîn û qerergaha serhildana nû û qumandarê serhildanê bi rû bûne.

Navenda serhildanê; çiyayê serbilind Agirî, yanê Ararat.

Qumandarê serhildanê; sereskerê serbilind Îhsan Nûrî.

"Mîrên min, niha hêviya min bi şoreşê pir e. Min baş hêvî bi şoreşa me heye. Eger meriv li heft dewêlan jî bigeriya, dîsan nikaribû ji Îhsan Nûrî çêtir fermandar bidîta."

Agirî û Îhsan Nûrî. Serbilindiyên kurdan. Li ber şûrê Ruhistîn du pizotên pola. Du helqeyên esasî yên zincîra siûda Memduh Selîm Begê. Bûyer û wext wekî peykervanekî şekil û form didin jiyana Memduh Selîm Begê. Niha Agirî û Îhsan Nûrî jî dest pê dikin û di siûda wî de cîhên xwe werdigirin. Bûyer û wext, yanê tarîx û siûd. Ji milekî ve tarîx tora xwe ya rengîn dihûne û ji milekî ve jî siûda Memduh Selîm Begê dineqişe.

Pêta hêviyê niha li ser çiyayê Agiriyê pêketiye. Kes û hêzên çekdar ên kurd ber bi wê derê derin.

"Welat dikele. Milet bidarvebûna Şêx Seîdê gorbehîşt û 50 hevalên wî ji bîr nake. Xelk li pey tolhildanê ye. Li hember tirkan kîn û nefreteke boş heye. Lê herweha tirs jî heye."

Xeberdan bi vê şêweyê dirêj dibin. Plan û hesabên nû çêdibin. Kêfxweşî û hêvî, wekî lewheyeke xweşik, li wê derê, li oda rûniştinê ya Xelîl Ramî Begê hilbûye.

Bi dû xeberdana çend saetan re heval û hogir, hemû bi hev re, ji mal derdikevin da ku bi hev re şîva êvarê bixwin. Lê berî derketinê, li ber derî Xelîl Ramî Beg ji dostê xwe yê kevn Memduh Selîm Begê tiştekî ku herkes lê difikire, dipirse.

"Memduh Beg, ka zewac kengê ye? Em ê kengê di daweta te de govendê bigirin?"

Zewac û dawet?

Deriyê yekbûna bedenan. Konê hezkirin û şehwetê. Wargeha abadîn a domandina nifşan. Tora tovê. Edeta herî kevn ya merivahiyê. Û ji bo Memduh Selîm Beg jî; yekbûna kevokan û Xezalê, ji şevên sar û neşêrîn rizgarbûn, avakirina bihuşteke hûrik li ser vî rûyê dinê û xwe –bi alîkariya xweşiyê– li hember derd, kul, bela û mûsîbetan ragirtin.

Lê kengê?

Memduh Selîm Beg divê guhdarî li dengine bike. Ew pêşî guhdarî li dengê dilê xwe dike û paşê jî li dengê mêjiyê xwe dike. Dengên dil û mêjî; berberiyeke bêhempa, berberiyeke malkambax. Kîjan deng? Ew bêtir li kîjan dengî guhdarî bike? Deng tên ber hev. Ew tên wezinandin.

"Mîrê min, ez jî nizanim, bi rastî nizanim... Em weha bêser û ber, ketin ber pêlên xerîbiyê û dever, meriv û dan û standinên nas şûna xwe berdan ji yên nenas re. Ez nizanim, pêşiya me nexuyaye. Bêyî mij û dûmanê ez tu tiştî nabînim û me niha dest bi xebateke nû û hêja jî kiriye."

Memduh Selîm Beg ewçend hêdî dipeyive ku Xelîl Ramî Beg bi zehmetî dengê wî dibihîse.

"Lê Memduh Beg, xebata te rê li zewacê nagire."

"Ez dizanim, mîrê min, dizanim. Lê ez naxwazim, qet naxwazim bikevim gunehê kesekî."

Memduh Selîm Beg hem dizane, hem jî nizane. Ew weha dipeyive, lê dilê wî diguvişe. Ew niha guhdarî li dengê mêjiyê xwe dike, ne li dengê dilê xwe. Mêjiyê wî ye ku niha dipeyive, ne dilê wî. Ew dil û mêjiyê ku piraniya caran bi hev re yek in, niha ji hev veqetiyane, her yek tiştekî daxwaz dike. Berberiyeke nexweş.

Çima û heta kengê?

13

"Niha dor ya Iskender Beg e."

Kar û xebatên pêşîn ên damezrevanên Partiya Xoybûnê xelas dibin. Gava yekemîn hate avêtin. Ji bo gavên nû kar û bar li wan parve bûne. Ew ê, sibê, piştî nîvroyê, bi rê kevin. Herkes ê here cîhê xwe, bi hêviyeke nû, bi berpirsiyariyên nû û ji bo xebatine nû. Ew niha dîsan li hev civiyane da ku berî jihevûduveqetînê, ew qiseyên xwe yên dawîn bibêjin.

Herwekî Memduh Selîm Beg carina dibêje; hewayê civînê hîsî û sentimentale ye. Xelîl Ramî Beg xeberdaneke nerm û germ kiriye. Gotara kalekî dewr û dewrandîtî; tecrubeyên kevn ên destpêka 1900'an, nezanî û neyekbûna gelê kurd, barên giran û daf û kemînên li ber pêşewa û şervanên kurdan. "Hûn divê hay ji xwe hebin. Ji we pê ve tu kesên vî miletê, vî miletê belengaz û bextreş tune. Ji bo milletê me hûn, her yek ji we, wekî stêrkekê ne."

Niha Iskender Beg dê bipeyive. Iskender Beg?

Iskender?

Iskenderê mezin. Şagirtê Aristoteles. Keysarê yewnan û Mekedonyayê. Hosteyê şer. Şerbazê cîhanê. Hem dost û hem jî dijminê keysarê Îranî Dara. Dostê ziman û kulturên Îranî. Hîmdarê bajarê Iskenderiyeyê. Serdestê Babîlon, Susa û Persepolîsê. Hukimdarê welatê Îranî. Mêrê keça bedew, xezala Îranê Roxane, yane mêrê keça Keysar Dara. Damezrevanê yekîtiya kulturên yewnan û îranî. Pireke zêrîn di navbera Rojava û Rojhilatê de.

Iskender Beg?

Delaliyê bav û kalikê xwe. Xortê bejnzirav ê bajarê kevn û rengîn Wanê. Efendiyê xortên kurd ên Stenbolê. Pêxwasê meyxanên Galatayê. Dilovanê dengên xweş. Hosteyê araqvexwarinê. Yek ji damezrevanên Komela Xwendekarên Kurd li Stenbolê, *Hêvî*, 1912. Nivîskar û berpirsiyarê kovara *Jînê*, 1918-19. Yek ji damezrevanên rêxistina kurdî Teşkîlatê Îçtimaiye û Kurd Tealî Cemiyetî. Aware û derbederê welatê xerîbiyê. Dildarê evînê. Xwediyê kevokên aşqê. Û niha jî yek ji damezrevanên partiya Xoybûnê. Ronakbîrekî nûjen di navbera Rojhilat û Rojava de.

Yanê Memduh Selîm Beg.

Memduh Selîm Beg niha bûye Iskender Beg. Navê Iskenderê mezin niha li wî bûye. Damezrevanên Xoybûnê ji xwe re navine nehînî hildiçinin da ku ew û xebaten wan yên siyasî neyên zanîn û dijmin wan û xebatên wan nenase. Ew niha, her yek ji wan, dibin du kes. Memduh Selîm Beg jî dibe Memduh Selîm Beg û Iskender Beg.

"Iskender Beg!"

Iskender Beg, kincên nû lê, radibe pê û ber bi masê dere. Di wê navberê de, berî ku ew bigihê masa xeberdanê, rojeke ji rojên Stenbolê di serê wî de ji nû ve vedije. Heş wî dibe Stenbolê... Tarîx tora xwe dihûne, lê carina bi eynî rengî. Sal 1913. Stenbol, Şehzadebaşi. Komela kurd *Hêvî*. *Hêvî* komcivîna xwe çedike. Salon tijî ye. Tevî gelek mebûsên Osmanî yên bajarên kurdan, pir mêvan jî hatine. Memduh Selîm Beg, bi sifatê sekreterê komelê, radibe û dipeyive. Ew di gotara xwe de rexne li mezinên kurdan jî digire ku ew alîkarî li doza Kurdistanê nakin. Mebûsên kurd li dijî wî radiwestin. Xeberdan û munaqeşe germtir dibin. "Xwendevan jî wekî her kesî, divê bi doza miletê xwe ve rabin." "Na, xwendevan divê bi tenê bixwînin û pozê xwe nexin nav tiştan."

Gava weha tê peyivîn, Memduh Selîm Beg destê xwe dibe pozê xwe û dikene. "Pozê reben... Ma tu ne ji zû ve ye, di nav tiştan de yî?"

Di wê navberê de XelîI Ramî Beg jî radibe û dipeyive. Xelîl Ramî Beg hatiye ku guh bide xortan. Piştî xeberdana mebûsan, ew xwe ranagire û radibe, dipeyive. "Memduh Selîm û hevalên wî rast dibêjin. Em divê piştgirî li wan bikin. Ew payebilindiya miletê me ne."

Niha sal 1927. Berî bîskekê Xelîl Ramî Beg peyivî û niha jî ew ê bipeyive. 1913 û 1927. 14 sal; xwîn, bi hezaran mirî, kuştî û şehîd. Rojên tarî. Rojên şeytanên sererd û binerd. Rojên şûrê Ruhistîn. Şerekî cîhanê û du serhildanên kurd. Şikestina hêviyan. Bi hezaran, bi milyonan derew. Derewên mezin û qelew ên dewletên serdest.

Digel ku tarîx carina tora xwe bi eynî rengî dihûne, dîsan jî, tê de guherînin tên pê. Carina guherînin xuyayî, carina nexuyayî. Yên nexuyayî li alîkî, yên xuyayî; ji roja komcivîna *Hêvî*'yê heta îro piraniya ew xortên ku bi heyecaneke germ li komcivînê beşdar bûbûn, hatin kuştin, hejmara "payebilindan" her ku çû kêmtir bû û yên man, îro, li Beyrûdê bi asîmanan ketin û bûn

"stêrk." Memduh Selîmê wê rojê niha bû Memduh Selîm Beg û bi dû re jî Iskender Beg. Avdayên spî ketin porê wî û qermiçekên rû û enî kûrtir û pirtir bûn.

Poz? Poz jî dirêjtir bû û kete nav pir tiştan.

Û tiştekî din; ji wê rojê û vir ve, xeberdanên Memduh Selîm Begê nermtir bûn, germtir, bêtir kemilandî, hîs û henektijî.

Niha jî ew bi gotareke weha ve rabûye. Ew, herdu destên wî li ser herdu koşeyên masê, hinek xwarbûyî, rûbiken, li hevalên xwe dinihêre û peyvan nermik, nermik, li pey hev rêz dike. Peyvên bijarte, wekî ji destê zêrîngerekî hoste afirî bin, germiyeke xweş direşîne ser odê.

Axaftina wî dûr û dirêj, rengîn û mîsaltijî ye. Tê de her celeb tişt, her celeb meriv hene; sîxurên Sultan Ebdulhemîd, şervanên Selahedînê Eyyubî, qahpikên Markis de Sade, îxaneta Brutus û gladyatorên Roma kevnar, pezkoviyên çiyayê Sîpanê Xelatê û Xecê û Siyabend, hostetî û zêrîngeriya Ehmedê Xanî, mîrasên Mîr Bedirxanê Cizîra Botan, Ubeydullahê Nehrî, kurê Ubeydullahê Nehrî Seyid Evdulqadir Beg û Şêx Seîdê rîspî û di dawiya axaftinê de jî çend rêzên Zerdeşt:

Berî her tiştî di fikirînê de du cewher afirîne ku cêwik in
Yek rindî ye, ya din jî xirabî, hem di fikirîn, hem di axaftinê de
Kesê zane rindiyê heldibijêre di kar, fikirîn û gotinê de

14

Roja dawîn.

Bergeheke xweş. Hîmdarên Xoybûnê, kincên wan ên herî nû û paqij li wan, li tenişta hev rêz bûne. Wekî zarokên ku bi hev re derketibin meydana cejnê. Rawestîna wan jî wekî zarokên cejnê ye. Rawestîneke sert, awirekî hişk û cîddî. Eger merivekî nenas ji derve were û li wan binihêre, pîrqîn ê pê bikeve.

Ev merivên mest û mezin, ev merivên navsal çi dikin?

Ew li hember sûretkêşekî rêz bûne û sûret dikişînin. Yanê, xatirayeke ji rojên xweş ên Beyrûdê. Ispateke jîndar ji gotina "kurd namirin." Sûretekî ji çandina tovên nû yên hêviyê. Û bêguman, bîr bi vê gotina Osmanî birin: *"Geçmiş zaman olur ki hayali cihana bedel."* Yanê, wextine bihurî hene ku bîranîna wan bi cîhanekê ye.

Wext hê li wan nequlipiye. Îro hê nebûye do, hê nebûye "rabirdû" û wextekî bihurî. Lê ew ji tecrubên xwe dizanin; îhtimala ji nişka ve ji dinê û ji jiyanê xatirxwestinê her heye. Prensîb û qayîdeyên xebata ku ew pê rabûne, weha ne. Mayin û neman. Helbet, şer ji bo mayinê ye. Lê belê, yan jî mixabin, şerê mayinê, her gav, îhtimala nemanê jî dihundirîne. Ev komeke meriv baş hay ji vê yekê heye. Ji lewre jî, ew dil dikin ku li pey xwe xatirayeke nemir bihêlin.

Evana, ev koma hanê.

Hin ji wan bîrewer û ronakbîr, hin ji axa û şêx. Hin ji wan ji nûşandeka babilîska 20'an, yanê ji bajarên mezin û hin jî ji gund û şikeftên ji dinê bêhay. Hin ji wan hê nû bi taya evînê ketî, hin jî, bêyî ku ew hay li taya evînê hebin, xwediyê zar û zêç. Her yek ji alîkî. Her yek bi awakî. Roj û meh wekî aveke zelal herikîne. Niha ew ji hevûdu vediqetin. Her yekî bêrî li tiştekî kiriye; zarokên çavreş, jinên stûna mal û konan, axa avis, hesp û mehînên rehwan, tiving û demançên zêrhêlî, spêdên çiyayên serbilind, memikên berfîn ên keçên bedew, ayet û hadîsên kitabên muqedes, bîhna murekebê û dinya kitab, kovar û rojnameyan, calvados fransizî û Quartier Latin a Parîsê.

Û porê dirêj û çavên genimî...

Ew ê, îro, piştî nîvroyê, di bin çengan de kar û barên nû, ber bi cîh û warên xwe herin.

"Birayo, Memduh Beg, fermo were li nik min rûne."

"Na mîrê min, spas, cîhê min baş e."

Ew bûne du qor. Qoreke li pê û qoreke rûniştî. Memduh Selîm Beg li pê rawestiyaye. Celadet Bedirxan Beg dil dike ku ew

here û li qora pêşîn, li qora rûniştî rûne. Lê, na, spas. Kêfa Memduh Selîm Begê nefsbiçûk ji qorên pêşîn re nayê. Hoste, dezgedar, hesabdar, remildar, lê belê, gavekê li paş, di qora li pê de.

Ji bo wî ya herî girîng, rêveçûna kar û xebatê ye. Serfirazî û biserketin e.

"Bila her tişt bi dilê me be!"

"Bila Yezdanê pak û dilovan bi me û miletê me re be! "

DI BIN SIYA EVÎNÊ DE

1

Traaay la laaay, traaay, traaay, laaay...

Dengê melûl. Dengê ku bêrî lê hatiye kirin. Çend roj, çend meh bihurîne? Wekî ku babilîskekê bihurîbe! Axir... Cihêbûn û hesret li pey mane. Dengê germ, hêdî hêdî, dîsan guh û dil vedigirin.

Bajarê biçûk: Antaqiye. Di bajarê biçûk de taxa biçûk. Di taxa biçûk de xaniyê biçûk. Danê êvarê.

Memduh Selîm Beg li ber derî ye. Deriyê mala bavê Xezalê. Deriyê ku vedibe mekana porê dirêj, bedena spehî. Bi qasî bîskekê li ber derî rawestan. Di dest û bin çengan de pakêt û tişt. Dinya bi mij û dûman. Hewa girtî. Erd û kolanên şil. Rehma zivistanê.

"Ew ê min ji nû ve binasin?"

Hîs û pirsiyarên têkel. Şik, tirs û heyecan.

Teq, teq, teq...

Vebûna derî. Na, ne ew e. Diya wê ye. Jina dîndar. Birca stûr a edet û toreyan. Siya Xezalê, per û baskên wê. Gakoviya mader. Bi çavên meraqtijî li mêvanê bêwext fekirin. "Wê ez nasîm?" Kenekî gilover li ser rûyê gilover. "Memduh Beg, Memduh Beg!" Kêfxweşiyeke rasteqîn. "Fermo were hundir. Dinya sar e, li ber derî mesekine."

Derî, dîsan, li Memduh Selîm Begê vedibe. Hewa germ a hundir. Bîhna şîveke germ. Dê li pêş, ew li paş, bi hev re, derin odeya rûniştinê. Oda nas. Her tişt wekî xwe, wekî berê. Deriyên girtî yên odeyên din. Hal û hewal. Xweşî û rindî. Dewr û dewran. Lubnan û Beyrûd. "Memduh Beg, ev bû demeke dirêj

ku tu li wan deran î. Me nema bawer dikir ku tu vegerî." Henek. Henek? Hinek henek, hinek rastî û hinek jî tehdît û îxtar. Li pey perda kenê gilover awirê xwesûyan.

Ew jî baş in. Hal û hewalê wan jî di şûnê de ye. Cîh li wan, hinekî, teng bûbû. Mêvanên wan hebûn. Ji deverên dûr, ji Stenbolê. "Mîrê min?" Ew jî baş e. Ew jî divê niha were. Mamostayî wî, hinekî, diwestîne. Lê xurbet, derd û bêgaviyên xurbetê!..

Pîrejin... rê lê vebûye. Ew dikare, bi vî awayî, bi saetan, bi rojan bipeyive.

Hê jî dengê musîkê. Ma ew pê nehesiya ku Memduh Selîm Beg hatiye? Deng wekî aveke zelal dewam dike. Bîhntengî. Dîsan edet û tore. Nabe ku Memduh Selîm Beg bang lê bike, wê bîne û li kêleka xwe bide rûniştin. Pezkoviya devlêvebûyî! "Ax Memduh Beg, ev xerîbî." Naskirina xelkê bajêr û cîranan. Ziman û dijwariya zimanê erebî. Nerehetî û ecizkirina fransizan. Tengbûna mitbaxê. Kevnbûna tiştên malê. Buhatî. Nebûna zad, zebze û fêkî. "Ax, Memduh Beg, ax, ka ew bazar û sûkên Stenbolê ku tê de her tişt hebû!"

Bêdengiya Memduh Selîm Begê. Awirê vala. Li dîwaran, li xencerên ser dîwêr, li masê, li kursiyan, li xalîça li erdê raxistî nihêrîn. Li ser masê jî pakêt û tiştên ku Memduh Selîm Begê bi xwe re anîbûn.

"De rûne, ez ji te re qahwekê deynim ser êgir. Jixwe şîva me jî li ser êgir e."

"Gelek spas, eciz mebe, ez ê herim."

Di bidûrketin û ber bi mitbaxê bûnê de borebora wê; "na, na qet nabe, em te nahêlin tu cîhî."

Jineke xwedanzept û rept. Jineke xwedanqise û bixwebawer. Qumandar. "Xwedê me jê, ji demên wê yên pizotpêketî star bike."

Xêzên ronahiyê. Di odeyên din de çira. Perda tarî ya êvarê dadikeve. Di oda tarî de bitenêbûn. Hîsê bitenêbûnê, hîsê jibîrbûnê... Pencere û kuçe û kolanên hûr. Lezandina kesina. Û di vê

danê êvarê yê tarî û şilî de dengê musîkê. Lê kemançe ji nişka ve radiweste. Pisepis. Bi qasî bîskekê dengine; dengê feraqan, dengê lingan û rakirina tiştan.

Ew.

Di destan de lampayeke ronî, ew dikeve oda rûniştinê. Memduh Selîm Beg, ji cîhê xwe radibe pê. Ew hêdî hêdî ber bi wî û masê tê. Siya ku bi dû wê re tê, hêdî hêdî mezintir dibe. Rû. Rû di nav ronahiyeke nedîtî de ye. Roniya çirê li ser mûjang, birû û por diçirûse. Rû li ber roniya çirê wekî binevşeke sor dixuye. Binevşa sor, Binevşa Narîn û Xezalê. Binevşa Narîn, yara Cembeliyê Hakarê tê bîra Memduh Selîm Begê. Niha şerekî dijwar di navbera roniya çirê û porê zer de heye. Kenekî dilovan li ser lêv û bîbikên çavên wê ye.

Ew.

"*Memduh Abi*, tu bi xêr hatî."

"Di nav xêrê de bî, Ferîha."

Piştî ku ew çirê li ser masê datîne, destên wan digihên hevûdu. Ev dem. Demeke kin û kurt, lê bi xweşiyên bihuştê tijî. Dest çend caran dihejin, wekî ku ew dixwazin ev dema şêrîn dirêjtir bibe. Çavên kentijî li hev dinihêrin. Lêv dilivin.

Germiyek bi ser Memduh Selîm Begê re gêr dibe. Eger diya wê, birca stûr a edet û toreyan, hema xwe negihanda nik wan, Memduh Selîm ê ew hembêz bikira. Bi herdu destan. Pihêt. Hişk. Bi daxwaz û evîn.

"Memduh Beg, fermo, qahwe... Qahweya tahl, mirva. Tu dibînî, min ji bîr nekiriye ku tu ji qahwa tahl hez dikî."

Ken. Hersê bi hev re. Hersê bi hev re li ser kursiyan rûniştine. Memduh Selîm Beg hal û hewalê wê dipirse. Bersiva hergavî; başî û rindî. Ew hal û hewalê wî dipirse. Ne bersiva hergavî; kêfxweşiyeke boş wekî şelaleyan, sihetxweşiyeke rind wekî pole, seyaheteke xweş li Beyrûdê, li bajarê ku di nav ronahiyê de ye, bi elektrîk e. Ew kolanên fireh û dirêj, bexçeyên rengîn, derya zelal, şêniyên pir, moda nûjen, maxazeyên mezin ên fransiz, ermen û yewnanan ku li Beyrûdê ne...

Dora xeberdanê niha ya wî ye. Wî dor ji birca stûr girtiye. Peyvên herî xweş li pey hev rêz dibin. "Hevalan ji min re kinc û pêlavên nû kirîn. Wan ev pakêt jî ji bo te şandin."

Çav li pakêtan vedigerin. "Kek Memduh, pir spas, ez ji hevalên te re spas dikim."

"Ma hevalên te çima ev zehmetî xwarin, ne hewce bû."

Stûna malê jî divê tiştekî bibêje. Naxwe ew ê çawan bibe birca stûr a edet û toreyan? Ew tiştekî dibêje, lê tiştekî din qest dike. Bêguman, ew jî kêfxweş e, lê belê, ew kêfxweşiya xwe weha, bi qiseyên nerast nîşan dide. "Ne hewce bû."

"Memduh Beg, Memduh Beg!"

Bav jî tê. Bîvileke stûr û simbêlên ber bi jor badayî. "Monsieur simbêl." Navê wî dikaribû weha bûya jî. Dostê hêja, merivê dilsoz. Dîsan, ji nû ve, hal û xatir. Bi awakî kin û kurt.

Bav, dê, keç û zavayê pêşerojê. Tablo temam e. Rengên cihê. Lê tabloyeke xweş û lihevhatî. Vebûna pakêt û tiştan. Pêşî pakêta Xezalê. Fîstaneke hewrêşimî. Direj û rengîn. Çar cot goreyên direj ên jinan. Spehî. Şalekî bi dest hûnandî yê ecem û cotek guharên zêrîn. Ne bi tenê evçend; kitabek jî ji aliyê Memduh Selîm Begê. kitabeke fransizî li ser tarîxa kemançe, texlîtên kemançê û tevî bi qasî bîst sonatan, şêweyên lêxistinê.

"Kek Memduh, kitab pir xweş e, lê ez bi fransizî nizanim."

"Mîrê min dikare, carina, ji te re bixwîne."

"Hay Io, ez ê, di vî umrê xwe de, li ber çoga keça xwe rûnim û jê re behsa kemançan bikim? Hay lo."

"Hingê ez dikarim, carina, ji te re bixwînim."

Kitab û musîk. Riyên zîvîn ên sermestbûna ruhê merivan. Zimanên nêzîkbûna dilan. Û hêncetên bihevrebûnê? "Bi vî awayî, ez ê fransiziya xwe jî, di warekî din de, pêş bixînim."

Ji pakêt û tiştan para bavê Xezalê, qelûneke reş û stûr e. Qelûneke ku dûmana wê ji dûmana tifikekê bêtir e. Diya wê, birca stûr? Tisbîhekî nod û neh libî. Ji bo dua, ayet, hedîs, nimêj û niyazan. "Memduh Beg, Xwedê ji te razî be, Xwedê bi te re be. "

Bi dû vebûna pakêt û tiştan re, civat, wekî her carî, dibe du bir. Jin ber bi mitbaxê, mêr jî ber bi hevûdu. Tiştên ku ew li ser bipeyivin, pir in.

"Hanım, Memduh Bey bu gece misafirimizdir." Yanê, Memduh Beg îşev mevanê me ye. "Piştî şîvê jî em ê araq vexwin. Ji niha ve cacixa wî çêkin."

Tiştên ku ew li ser bipeyivin... Çi? Bêguman, Turkiye, rejîma nû, bûyerên Turkiyê û xebata li dijî rejîmê. "Berî niha bi demekê, mêvanên me ji Stenbolê hatibûn. *Müthiş, Memduh Bey, müthiş...* Li gor ku mêvanên me digotin, tişt û pere li piyasê naxuyin. Xelk birçî ye. Her roj çend kesên muxalîf winda dibin, yan jî bi dar ve dibin. Mustafa Kemal her tiştî li gora xwe eyar dike. Zordariyeke wisa hatiye pê ku Siltan Ebdulhemîd li nik wan melayike dimîne. Xelk ji rewşê ne razî ye."

"Mîrê min, em kurd jî li hev dicivin. Me dest bi xebateke nû û bi rêk û pêk kiriye. Ji niha ve eşîr, malbat û bi hezaran kesên kurd ber bi me, ber bi xebatê dibin. Min hêvî pir e. Îcar em dê tiştine baş bînin pê. Veger nêzîk e, mîrê min, pir nêzîk e. Em ê vegerin welatê xwe."

2

Antaqiye. Bajarê biçûk. Li bin bîvila Turkiyê. Wekî çîroka keçika biçûk û gurê devgirêz. Turkiye li bendê ye ku bajarê biçûk têxe nav tixûbên xwe û bajêr daqultîne.

Antaqiye, bajarê tarîxî. Warê Rom û Bîzansan. Yek ji navendên medeniyetên fileyê Rojhilata Navîn. Bajarê rengîn; ereb, ermen, suryan yewnan, tirk, çerkez û kurd. "Beldeyê Selametê." Qiraxa deryayan. Deriyê deşt û zozanan. Çavnêrê fransizan. Di wextê xwe de, havîngeha Iskenderê mezin.

Warê jiyana Iskender Begê kurd, warê jiyana xerîb.

Çar taxên mezin, mizgefteke mezin, çend dêrên biçûk, keleheke hilweşiyayî, kolanên fireh, aşxane, meyxane û qahwexanên hûr û parizgeha Zîrahî. Yanê bajarekî biçûk.

Di bajarê biçûk de meyxana biçûk û xweşik; "meyxana ermenan." Mase û kursiyên textîn. Lê, neqişandî û cîlakirî. Li erdê xalîçeyên Wanê. Xalîçeyên ji deverên Memduh Selîm Begê. Li ser dîwaran lewhene spehî. Bi zimanên fransizî, erebî, tirkî û ermenî rêzên biçûk. Li ber maseyan nêrgile û qelûn. Li ser maseyan xwarin û vexwarin. Bilûrvanekî li ber dezgê rûniştiye. Bi kincên netewî yên ermenan. Bi dengê bilûrê musîkeke giran û melûl a ermenan. Dûmana cixare, qelûn û nêrgilan. Ken, zimanên têvel.

Û Memduh Selîm Beg û hevalê wî yê çerkez. Ew bi hev re rûniştine û vedixwin. Lê, ne araq. Tiştekî din ê balkêş; konyak. Konyaka ermenan. Xwediyê meyxanê ermeniyekî kal e. Ew ji deverên Wanê, dostê Memduh Selîm Begê ye. Jê re, ji Erîwanê konyakeke giranbiha hatiye. Ew jî dostê xwe yê ezîz Memduh Selîm Begê diezimîne.

Xwezûr û zavayê pêşeroj li hember hevûdu rûniştine û ji hev re tiştine dibêjin. Xwezûrê wî dil kiriye ku ew bên meyxanê. Wî xwestiye –hinekî– bi Memduh Selîm Beg re bipeyive.

Çi?

"Memduh Beg, tu dizanî, berî niha bi demekê, mêvanên me hebûn."

"Belê mîrê min, we behs kiribû, mêvanên we ji Stenbolê, ji bo serdana we hatibûn."

"Rast e, Memduh Beg. Lê mesele ne bi tenê serdan bû."

Yanê çi, hingê çi bû?

Memduh Selîm Beg napeyive, jê pirs jî nake. Ew, di dest de qedeh, bêdeng, li dostê xwe dinihêre.

"Lawekî wan heye. Wî nû xwendina xwe kuta kiriye û niha jî di eynî zanîngehê de, dest bi mamostetî kiriye."

Memduh Selîm Beg qedeha destê xwe hêdî hêdî dibe devê xwe, çend qult ji konyaka xwe vedixwe û paşê jî, ji zeytûnên li ser masê du lib digire û davêje devê xwe.

"Lêwik zimanê almanî xwendiye. Ew xortekî jîr e. Dema em li Stenbolê bûn, tevî bav û diya xwe, ew dihate mala me."

Memduh Selîm Beg dest davêje pakêta cixarê, "Mîrê min, tu jî dixwazî?"

"Na, Memduh Beg, spas... Memduh Beg, gotina min ev e; bav û diya lêwik hatibûn ku keça me, Ferîhayê ji lawê xwe re bixwazin."

Bêdengî. Bêdengiya mêjiyê Memduh Selîm Begê. Çi? Ferîhayê xwestin. Ber bi Xezalê bûn? Daxwaza neçîra Xezalê? Ji cixarê çend kulm. Çend qult konyak. Ew guliyên dirêj, ew porê zêrîn di nav destên hinekên din de! Lêvên biyanî li ser çavên germ, destên biyanî li ser bedena bedew! Na, na, nabe... Baş e, we çi got? We çi dil kir? Hûn çi difikirin? Mêjiyê Memduh Selîm Begê, bêdeng, pêl dide.

Memduh Selîm Beg, bêdeng, li dostê xwe dinihêre. Nêrîneke nerm. Nêrîneke rêz û rêzdarî û hawartijî.

Hawar...

"Memduh Beg, tu hal û hewalê civata me dizanî. Gava keçikeke xama li mala dê û bavê xwe be, xelk tê û wê dixwaze."

Memduh Selîm Beg dil nake ku devê xwe veke. Lê şewata meraqekê bi canê wî ketiye; wan ji dê û bavê lêwik re çi gotine?

"Ne ku keça min e û ez ji ber vê yekê dibêjim, lê Ferîha keçikeke narîn û delal e. Di cîhên biçûk, wekî van deran de, keçên weha pir li ber çavan in. Û kesên ku çav berdidinê, pir in."

Dengê bilûrê. Dengê bilûra kalemêrê bilûrvan. Dengekî giran û melûl. Dengê derd û kulan. Dengê serpêhatiyên malkambax. Dengê bextreşî û şînê. Û konyaka germ. Di demên weha de, hîs û heyecanên tenik û zîz dilê Memduh Selîm Begê vedigirin. Ew dibe melûl û dilovan. Kelgirî. Çima di meyxanê de musîkeke weha tê lêxistin? Ma li serê cîhanê meyxaneyeke din jî heye ku tê de bilûr lêdikeve?

Memduh Selîm Beg, niha jî, bi awakî melûl û dilovan, li şûşe û qedeha ber xwe û li dostê xwe dinihêre.

"Memduh Beg, bêgunan, me, bi zimanekî xweş, ji wan re da zanîn ku Ferîha destgirtî ye û me tu daxwazên weha ne qebûl in. Lê ne bi tenê ew, herweha gelek kesên din jî tên û Ferîhayê dixwazin. Em, nemaze diya keçikê bi vê yekê eciz dibe. Jixwe, wê xwest ku ez werim û bi te re bipeyivim. Tu jinên me dinasî... Ew her şev tê û li ber guhê min piste pistê dike. Ew dixwaze ku mesela zewac û mahrbirînê rojeke zûtir hal bibe."

Belê, ew deqîqe, ew gav jî êdî hatiye. Gava ku Memduh Selîm Beg hê jî nedipa... Hevûdudîtin, taya evînê, firîna dil, destgirtîbûn û niha jî gava nû; zewac. Wekî her tiştî, evîn jî xwedan qayîde ye. Ji wan qayîdan revîn nabe. Evîneke bêsînor, bêqayîde... Ev yek ne li gora edetan e. Ne li gora edetan e ku keçikeke ciwan, bi dirêjahiya salan, li malê be.

Baş e, niha?

"Mîrê min, ma ez naxwazim? Ferîha li ber dilê min pir ezîz e. Ez jî dil dikim ku em rojeke zûtir zewaca xwe bi ser xînin. Ez kar û şuxilên xwe bidim hev, hinekî bîhn li min fireh be û ez der û dorên xwe bibînim, hingê em ê vê meselê jî çareser bikin."

Memduh Selîm Beg bi dilekî germ û seriyekî germbûyî dipeyive. Lê peyvên wî ne zelal in. Kar û şuxil, bîhnfirehî, der û dorên xwe dîtin... Yanê çi? Heta kengê? Çiqas?

3

Mal; saloneke dirêj, mitbaxeke biçûk. Tiştên tê de; li salonê maseyeke dirêj û çend kursiyên textîn, li erdê xalîçeyeke fireh ji Kermanşahê, li quncikekê du doşegên fireh û çend bahlîf li serê, li ser dîwêr lewheyeke keleha Wanê, lewheyeke bircên Stenbolê û di navbera herdu lewhan de, hinekî ji wan jor, du sûret, yek ya Şêx Seîdê Pîranî û yek jî ya Kemal Fewzî ku herdu jî berî du salan, li Diyarbekirê bi dar ve bûn. Li koşa binê lewhe û sûretan qenepeyek û li nik qenepê jî dolabeke hesinî. Li oda razanê tex-

tekî fireh ji bo du kesan, li ser dîwêr du xalîçeyên rengîn û biçûk, li nik textê maseyeke biçûk û li ser masê kitab û kovarine têkel. Ji çend kitab, kovar û rojnamên ku peregende dixuyin pê ve, li oda din tu tişt tune. Ode ji bo kitab û weşanan hatiye veqetandin. Lê, ode hê vala ye. Li mitbaxê jî çend firaqên pêwist dixuyin.

Maleke feqîr û sade. Li welatê xerîbiyê maleke xerîb. Maleke ku destê jinan pê neketiye. Û tekberên malê yên sade û feqîr.

Memduh Selîm Beg li mala xwe rûniştiye. Li ser masê name, rojname, kitab û bi tomaran kaxiz.

Jiyana rojane, jiyana siyasî û jiyana evîn û evîndariyê; ev hersê bûne helqeyên zîncîra jiyana Memduh Selîm Begê. Hemû tomarên kaxiz û kitabên li ser masê di derheqên van helqan de ne. Nameyeke bi fransizî ji muduriyeta navîn a terbiye û perwerdeyî hatiye. Name kurt û hişk e; "Monsieur Memduh Selîm, li gor agahiyên ku gihîştine me, hûn di navbera van tarîxan de (tarîx bi reqemên romî) li ser karê xwe nebûne. We ji bo du hefteyên pêşîn karbidestên xwe agahdar kiriye. Lê, ji du hefteyên pêşîn û pê ve, tu agahî negîhane destê karbidestan... Me ji bo vê yekê agahî divên... Ji lewre, em ji We daxwaz dikin ku Hûn di demeke kurt de sebebên li ser kar nebûnê, bi niviskî, ji me re bidin zanîn."

Û silav û daxwaziyên serfiraziyê. Bê guman, silav û daxwaziyên derewîn. Di esasê xwe de, daxwaza çavnêrî û îdarekirinê.

Memduh Selîm Beg divê bersîva namê bide. Ew divê erkê xwe yê rojane bi cîh bîne. Ji bo ku helqeyên din neyên şikestin, têk nerin, ew divê helqa jiyana rojane pihêt pêgire û wê ji destê xwe bernede. Ji bersîva namê pê ve, ew divê beşdarî li çend civînên mamostan jî bike û raporekê li ser nûkirina xebata mamostetî û perwerdeyiyê binivîse.

Di nav tomarên kaxizan de bi qasî 20-30 navnîşan. Navnîşanên kurdên ku li Ewrûpa û Amerîkayê dijîn. Wan jî agahî divên. Xebera pîroz divê bigihê wan jî. Ruh û mêjiyên wan jî divê bi xebera xweş were vejandin. Bi kurtebirî, ji wan re name divê. Na-

meyên wekhev. Germ, xurt, xweş û pêlbilind. Pîrozbahî, agahî li ser Xoybûnê, destpêka xebata muqedes, pêwistiya xebata li ser riya serfirazî û rizgariya welêt û milet û alîkarî li xebatê kirin. Ew divê van nameyan jî bi tirkî û fransizî binivîse.

"Hevalê hêja û qedirgiran... pîroz be, çavê te ronî be. Zarokê ku em li hêviyê bûn, hate dinê. Zarokê ku me, milet û welatê me bicivîne ser hev, dest bi jînê kiriye. Zarokê ku namûs û şerefa welatê me biparêze, îro li ser piyan e. Ev zarok heyina me, hebûna me ye. Ev zarok *Xoybûn* e, lê xwedî derkeve, alîkariyê bike, di kar û xebatên wê de beşdar be."

Û bi dû van gotinan re jî erk û xebatên ku divê bi cîh werin.

Ji nameyan pê ve, ew divê çend nivîsar jî li ser rewşa welêt binivîse da ku Partî, yanê *Xoybûn* wan nivîsaran ji hukimatên îngiliz, fransiz, îtalî û amerîkî re bişînin... Erkên helqa jiyana siyasî îro, bi tenê îro, ev in.

Helqa jiyana evîn û evîndariyê?

Evîn... Çar tîp: E-v-î-n. Peyveke hûr. Lê jiyaneke, dinyake ewçend stûr, ewçend dewlemend ku umir têra wê nake. Peyv têr nakin ku wê bidin zanîn. Mêjî tênagihê ka ew çi tişt e. Dil, bi tenê dilê reben, wê dijî, wê dilop bi dilop vedixwe, wê dide ber beroşk û germiya rehên jiyanê.

Evîn, dil û peyv. Peyv divê ji bîr nebin... ew kinc û libasên xweşiyan in. Ew xwe, her û her, diguhezînin dilê sermest û wî geş dikin.

Memduh Selîm Beg bi vê hunerê dizane. Ew dizane ka dan û standina dil û peyvan çawan e. Ji ber vê yekê jî, ew her li pey wan peyvan e ku dil pê geş dibe.

Niha? Îşev? Gelo di nav tomarên kaxizan de peyven weha jî hene? Çawan tune! Celeb bi celeb. Bi her zimanî. Ev sê kitabên li ser masê jê re, ji Fransê hatine; *Novembre*, *L'Education Sentimentale* û *Madame Bovary*. Sê kitab, sê çapên nû ji nivîskarekî frensewî yê sedsala 19'an; Gustave Flaubert. Sê roman ku dil pê geş dibe, pê perwerde dibe. Ew li ser masê, li benda dengê dilê Memduh Selîm Begê ne.

Sê helqe, sê stûnên jiyanê. Keft û leftên rojê. Dengê dil û kevokên evînê û welat. Û welat, sebebê hebûna her tiştî.

Dinya ecêb, jiyana tev li hev. Daxwazî û hîsên têkel. "Way li min!.. Çerxa dinê û felekê, daf û kemînên jiyanê... way li min."

Ma çima ev dinya malkambax her roj, xwe bi hêstirên çavan dişo û xwe bi nalîn û hawarên dilsoj zuha dike?

"Wisan dixuye ku çerxa felekê şikiyaye, dinya, bi lez û bez, ber bi derina gêr dibe û em jî divê xwe bigihînin vê lez û beziyê... Çima?"

4

Sersaleke nû. Sersala 1928'an. Sersalên welatê xerîbiyê. Ev bûn çend sersal? Hîn çend sersalên din divên?

Xwezûr, xwesû, bûk û zava. Yanê monsieur simbêl, gakoviya mader, Xezala çavgerm û evîndarê xweşî û rindiyan. Sersala nû bi xeberên nû û xweş dest pê dike; kitabên Memduh Selîm Begê ketine rê û ber bi Antaqiyayê tên. Bav û diya Xezalê dê herin Urdinê, nik merivanên xwe. Xezalê dê, li mal, dest bi xwendina fransizî bike. Li gor biryara Muduriyeta Navîn a Terbiye û Perwerdeyî, Memduh Selîm Beg ê karê xwe bidomîne.

Xwezûr dil hebû ku wan şeva sersalê bi hev re derbas bikirina. Memduh Selîm Beg ê, di esasê xwe de, biçûya Helebê, nik hevalên xwe. Lê li ser daxwaza hevalê xwe, ew li Antaqiyayê ma. Wekî her carê, bav û dê li hember hev û Memduh Selîm Beg û Xezalê jî li hember hev rûniştine. Xwarinên herî xweş li ser sifrê ne. Bêguman cacix û tebûleya Antaqiyayê jî ku Memduh Selîm Beg jê pir hez dike.

Memduh Selîm Beg kincên xwe yên nû li xwe kirine, ew kincên ku hevalên wî dabûnê. Xezalê jî kincên nû li xwe kirine.

Kêfa Memduh Selîm Begê di cîh de ye. Evîna wî, sewda xweşik li hember wî rûniştiye û ronahî direşîne ser masê û odê.

Ji vê xweştir çi heye? Ew hay lê ye; di jiyana wî de rûpelên nû vedibin û ew ber bi derên nû gêr dibe. Carina wî dil dikir ku jiyana wî wekî riyeke rast bixuya. Wekî riyeke rast di deşteke hêşîn û ronî de. Yanê riyeke rast û têkûz. Ne zîk-zak, ne kort û çal, ne xaçerê. Lê pêlên xerîbiyê riya jiyana wî, ji binî, tev li hev kir, daxwaza wî qurmiçand. Di ser de jî, di welatê xerîbiyê de, ew rastî xezaleke çerkez hat. Pêşî taya welatê xerîbiyê û paşê jî taya evînê. Yanê du tayên pir ji hev cihê ew sermest kir. Ji wê rojê û vir ve ye ku riya jiyana wî wekî riyekê ye ku di nav daristan, zinar û newalan de dibihure. Riyekê ku di nav rengên têkel de ye.

Ew niha li ser wê riyê ye û her dere. Ber bi hem armanc û hedefên rojane û hem jî yên dûr û dirêj. Ber bi serfiraziyê, ber bi azadiyê, ber bi serketina dil. Lê belê, li milê din, mij û dûmanê riya wî vegirtiye. Dar û daristan, çiya, zinar û şikeft li ber wî ne. Ev rêwîtî dê li kû û çawan biqede?

Ma niha wextê pirs û gumanên weha ye! Rûyê ronî û çavên mezin lê dinihêrin. Germiyekê ku bi demeke dirêj jê bi dûr bû, bi ser wî re tê. Ew dipeyive, tiştina dibêje. Lê peyvên wî ewçend bi best in ku wekî ku ew ji kûrahiya dil tên. Peyvên wî wekî kahniyeke boş, germ û zelal diherikin. Rûyê ronî bîhnvedanek, firehiyek, rehetiyek, sermestiyeke xweş bi ser wî de tîne û beden û zîhnê wî bi vê yekê vedije, zînde dibe.

Ev çavên li hember, ev rû û bedena li hember dilê wî vedigire. Belê, êdî baş dixuye, êdî eşkere ye; Xezala li hember rûniştî pê li deriyê dilê Memduh Selîm Begê dike. Ew ê bibe stûna mala wî. Ew ê ronahî bireşîne ser jiyana wî. Di rojên teng û reş de, ew ê were û piştî bide Memduh Selîm Begê, jê re bibe alîkar, heval, hogir û yar.

5

Kitab. Dinya kitaban. Dinya bi sihêr û keramet. Rê û xaçeriyên ku di nav rûpelan de dixuyin. Zane, qehreman, tirsok, şervan,

qeşmer, parsek, hukimdar, qahpik, xweşik, fetbaz, nexweş, dîn, xwînrêj, gêj, fêsad, sêwî, keçel, alim, evîndar û dilsojên ku ji nav rûpelan derdikevin û tên bi xwendevan re dipeyivin. Cîh û warên ku di nav rûpelan de diçirûsin. Ziman, edet, tore û çandên biyanî ku ji rûpelan, ji xwendevan re dibişirin... Tîpên cihê; erebî, latînî, kirîlî. Peyv û cimle. Rêz. Nav, sername. Xwendin; ji aliyê rastê ber aliyê çepê û ji aliyê çepê ber bi aliyê rastê. Xwendin; di nav rûpelên rengîn de rêveçûneke bêwestan û bêpîvan.

Kitab. Yara bêhempa. Dosta bêziman. Hogira zanînê.

Belê, kitabên Memduh Selîm Begê hatin. Ew ji Stenbolê bi rê ketin û piştî bi dehan macere û tehlûke, wan xwe gîhandin Antaqiyayê. Dostên kevn, Memduh Selîm Beg û kitab gihîştin hev. Ew oda ku vala bû, hew stûxwar e. Ode dê bi kitab, kovar û rojnaman bineqişe. Gava kitabên Memduh Selîm Begê di nav telîsan de wekî girtiyan hatin, wî hema baz da û çû nik necarekî. Jê re, ji kitaban re, ji dostên abadîn re ref diviyan.

Ref çêbûn û hatin odê. Niha Memduh Selîm Beg divê kitaban, yek bi yek, ji tarîtiya telîsan rizgar bike û wan rêz bi rêz dayine ser refan. Ew hêdî hêdî xwar dibe û destê xwe dixe telîsekî û jê kitabekê derdixe; cîldekî Ansiklopediya Diderot, bi fransizî. Piştî ku ew cîldê Ansiklopediyê bi paçê şil ê destê xwe, xweş paqij dike û wê datîne ser rêf, ew destê xwe davêje telîsekî din; cîldekî Dîwana Hafiz, bi farisî, lê bi şerhên fransizî. Telîsekî din; kovarên *Rojî Kurd*, cîldkirî, ku di sala 1913'an de, li Stenbolê weşiyaye. "Ax... ka ew roj li kû ne?" Kitab, kitab, kitab. Bîhna wan a taybetî. Toza wan a taybetî û tenik.

"Hezar hemd û spas ji Yezdanê pak re. Hezar hemd û spas ji bextê rind re."

Îro ji kêfa Memduh Selîm Begê re payan tune. Îro yek ji wan rojan e ku ew xwe evçend mesûd, bextiyar û serfiraz hîs dike. Ew ji kitabên xwe, pênûs û kaxizên xwe yên spî hez dike. Ev hemû tişt alet û hacetên wî ên xwenasîn û zanînê ne.

Ma ne ev kitab bûn ku ew jê hîn bûbû ka ew kî ye, ka bav û kalên wî med, kardûk, û kurd kî ne? Belê, kitab bûn ku alîkarî lê kiribûn. Ew ji kitaban hîn bûbû ku merivahî, dilovanî, welatparêzî û welatevînî bi ser her tiştî re ye. Ew ji kitaban hîn bûbû ku ronakbîrekî sedsala 20'an divê dil û mêjiyê xwe bixe bin xizmeta welêt, milet û merivahiyê. Bi xêra kitaban e ku ew dizane ka ferqên dengê bilûrê û dengê kemançê çi ne, ferqên destaneke kevnar û romaneke nûjen çi ne,.. Ji lewre ew hem ji dengê bilûrê û hem jî ji dengê kemançê, hem ji destaneke kevnar û hem ji romaneke nûjen, hem ji stranên dengbêjekî û hem ji resîtalên oparetekê hez dike. Lê ew bi xêra kitab û tecruban ferqên wan jî dizane. Ew ji kitaban hîn bûbû ku meriv, li her derê cîhanê, çi bigire eynî tiştî dijîn û hîs dikin, lê bi kincine cihê yên netewî û herêmî. Bi xêra kitaban ew têgihîştibû ku destanên yewnanan, aztek û ankan, çîn û japonan, sorik û reşikan û yên kurdan wekhev in. Û ew ji kitaban –baş– hîn bûbû ku meriv dikarin hem bibin zane, şareza, jêhatî, comerd, qedirgir û qedirgiran û ziravbihîstiyar, hem jî bibin namerd, nizm, sextekar, cahîl, durû, kirêt û dijminê merivahiyê.

Hoste û mamostayên wî niha li mala wî, li nik wî ne. Ew ê, niha, dîsan, bi hev re bijîn. "Xwedêyo, çi kêfxweşiyeke mezin!"

Lê digel kêfxweşî û bextiyariyê, siya xemgîniyê jî di odê de dixuye. Kitabên Memduh Selîm Begê jî, wekî wî, neçar û bêgav man. Wan jî, wekî wî, dev ji welêt berdan, cîhên nas li pey xwe hiştin û ketin ber pêlên malkambax ên welatê xerîbiyê. Ew jî niha, wekî wî, bûn xerîb û bêkes. Û ya herî girîng, bi hatina kitaban, benekî din ji wan benên ku peywendiyên wî bi welêt re tûnin pê, şikest. Ev benên hanê roj bi roj teniktir û kêmtir dibin. Li milekî hesret zêdetir dibe, li milekî jî benên peywendiyê kêmtir û teniktir dibin.

"Ma ev siûd, siûda kesên ku ji ber bêgaviyê derketine welatê xerîbiyê ye?"

Hê gelek zû ye ku Memduh Selîm Beg, niha, bersîva vê yekê bide û bibêje "erê" yan jî "na". Ji bo bersîvdanê wext, tecrubên nû, bûyerên nû divên. Mij û dûmana ku li ser riya wî ye, divê belav be û hawîrdor, hinekî, zelaltir bibe...

Lê belê, niha pirsa esasî ev e; ew ê kitabên xwe çawan li ser refan rêz bike? Li gor zimanan? Li gora nivîskaran? Li gora babetan? Li gora tîpên erebî û latînî, bi gotineke din, li gora xwendina ji aliyê rastê yan jî ji aliyê çepê? Li gora çi? Pirseke dijwar... Ji bo vê yekê jî payin û wext divê. Welê baş e ku ew kitaban ji telîsan derxîne, wan paqij bike û bi awakî peregende li nik hevûdu rêz bike. Paşê jî, gava wî biryara xwe da, ew dikare wan li gor qayîdeyekê, ji nû ve, rêz bike. Niha kitaban, bi tenê, ronahî û hewa paqij divê. Û wî jî wan ji nû ve dîtin.

"Hosteyên min, dostên min, zarokên min."

6

Memduh Selîm Beg, di destan de hejmarên kovara *Rojî Kurd*, li malê rûniştiye û difikire. Rûpelên kovarê ji niha ve zerbûyî ne. Rûpelên qedirgiran û bi xatiretijî. Di rûpelan de nivîsarên nas, xwediyê nivîsar û bendan navê nas. Nivîsarên wî bi xwe. Çar hejmar. Bi kurdî û tirkî. Bi tîpên erebî. Dewreke xweş, geş û hêvîtijî.

Ew di nav fikir û gumanan de ye. Derd û keser dor lê girtine û bi ser wî re tên. Şopên qermûçekên derd û keseran niha li ser ru û eniya wî hiltên. Çav kelgirî ne. Ew li rûpelên kovarê, li kitaban, li odê dinihêre, nefeseke kûr digire û dide û bi dû re jî, ew bi firê dikeve û dere rojên rabirdû.

Stenbol, 1912. Fîzîna bayê azadî û serbestiyê. Hişyarbûna gelên bindest ên dewleta Osmanî. Dewleta Osmanî ya nexweş. Di nav fîzîna bayê azadî û serbestî de kurd. Giregirên kurdan. Malbatên kurd ên herî mezin; malbata Ubeydullah Nehrî, malbata Mîrê Botan Bedirxanî, malbata Mîrê Kurdistana Başûr, Şarezor

û Silêmaniyê, Baban. Hemûyan jî li dijî dewleta Osmanî serî hildane, bi ser neketine û ji welatê Kurdistanê hatine bidûrxistin. Hemû jî, niha, li Stenbolê, di bin çavnêriya dewletê de dijîn.

Stenbol. Pira navbera Ewrûpa û Asyayê. Warê ilim, îrfan û zanînê. Xortên kurdan. Xwendevanên ji malên dewlemend. Qahwexana Ebdullah Çawişê Erxeniyî. Xeberdan û munaqeşe. "Ma kurdan jî ji awayê azadî û serbestî sûdwergirtin navê?" Ronakbîrê kurd Xelîl Xeyalî û Zanîngeha Zîraetê ku Xelîl Xeyalî lê kar dike. Çend kurdên din; Qedrî, Ekrem û Omer Cemîlpaşazade, bajariyê Memduh Selîm Begê Fuad Temo, Cerahzade Zekiyê Diyarbekirî û Memduh Selîm Beg.

Havilê hevûdudîtin, xeberdan û munaqaşan; Komela Xwendevanên kurd *Hêvî*. Roja damezrandinê; "*Hêvî*, hêviya me ye." "*Hêvî*, hêviya pêşeroja welatê me ye."

Bi alîkariya bijîjkekî kurd, Memed Şukrî Sekban, cîhekî ji bo komelê. Li Sirkeciyê, li hember postaxana nû, di xaniyê Erzurimiyan de. Kêfxweşî û serbilindî. Geşbûn û pêşveçûn. Dîsan xeberdan, munaqaşe û pirs. Pirsiyarên nû. "Ma kurdan weşîn û kovar û rojname navên?.."

Rojî Kurd.

Ew rojên rengîn ên weşîna *Rojî Kurd*. Destpêka havîna 1913'an. Doxtor, profesor, nivîskar, rojnamevan, mîr, axa, şêx, karker û xwendekarên kurdan. Dr. Abdullah Cevdet Beg. Rûyekî pak, rîheke spî, eniyeke stûr û vekirî. Îdarexana kovarê. Herdu destên Dr. A. Cevdet Beg tijî ne; di destekî de çend hejmarên kovara ku ew diweşîne, *Içtihad* û di destê din de jî nivîsarek ji bo hejmara yekemîn a *Rojî Kurd*. Ew hê nû ji Ewrûpayê, ji warê xwe yê xurbetê hatiye. Kincên li serê ewrûpayî ne. Gava ew nivîsara xwe dide berpirsiyaran, ew bi dengê xwe yê gur weha dibêje;

"*Filhakika, her hal ve şartta Kürd münevver ve müteffekirlerinin varlığını cihana göstermek mecburiyetindeyiz.*" Ew bi xwe kurdê Arabgirê ye, lê bi kurdî nizane. Loma ew bi tirkî dipeyive. Ew dibêje; "Rastî ev e ku em divê di her hal û şertî de nîşanî cîhanê bidin ku ronakbîr, zane û alimên kurdan jî hene."

Nivîsara wî bi tirkî ye. Nivîsareke kin û kurt, lê pir xweş, baş lihevhatî û manetijî.

"Hem berhemên pênûsê, hem berhemên fikir, li dinyayê tu eser û berhemên mezin tune ku bi alîkariya cesaret û xurtiyeke mezin nehatibe pê. Ez bi dil û can 'prensîba' hanê ji xortên kurdan re tawsiye dikim. Em di dema xwedanşexsiyetbûn û xwenasîna miletan de ne... gava neteweyekî ne xwediyê şexsiyetekî xurt be, hingê 'navê wî nayê xwendin', ji heywanekî xwedanziman pê ve, ew nikare tu tişt be. Ji bo merivan fikirîn û bîrbirin çi ye, tarîx jî ji bo neteweyan ew tişt e... Sedsala me, ne henek e, sedsala 20'an e."

Dr. Abdullah Cevdet Beg.

Û Kemal Fewzî. Dostê giranbuha. Meriv. Tîmsalê merivahiyê. Wekî stêrka Kerwankuj ronî, wekî ava Firatê zelal û xurt. Ew û Memduh Selîm Beg. Piştî nivîsîn û raxistina rûpelên kovarê, bi hev re, ber bi meyxanên Galatayê çûyin. Rêveçûnên destê sibê. Bi kêf û henek. Bi ken. Bi mehan li nik hev mayin. Dostî û biratiyeke zêrîn. Kemal Fewzî.

1912-13 û 1928. Dr. Abdullah Cevdet û Kemal Fewzî niha li kû ne? Dr. Abdullah Cevdet li Stenbolê, li mala xwe, bêdeng rûniştiye û ji derd û keseran, xwîn vedirişe. Kemal Fewzî jî li gorê, di bin axa sar û reş de dinale. Û hevalên din?

Memduh Selîm Beg, di destan de hejmarên kovara *Rojî Kurd*, li welatê xerîbiyê, li mala xwe rûniştiye û difikire. Di nav bêdengiya hawîrdor de, çend hêstir, hêdî hêdî, ji çaven wî ber bi jêr dibin û direşin ser rûpelên *Rojî Kurd*. Rûpelên zerbûyî bi hêstirên çavên wî şil dibin.

7

Teq, teq, teq... Dengê derî.

Ew.

Tep, tep, tep... Dengê dilê Memduh Selîm Begê.

Ew ber bi deriyê derve dilezîne. Derî vedibe. Ew, Xezalê. Siûda rind. Kê dizanibû, kê remil avêtibû û gotibû ku Xezala Memduh Selîm Begê dê, rojekê, bipengize û were ber deriyê wî? Ev cara yekemîn e ku Xezalê pê li sûkûna deriyê mala wî dike. Ne li gora edetan e ku keçikeke ciwan, bi tena serê xwe, were mala destgirtiyê xwe.

Rûyê wê yê bi ken û şermok. Gum û hinarokên sor. Por bi tuleke reş girtî, beden bi çarşefeke reş pêçayî. Li der, li ser sînga kolanan govenda baranê. Derî baş vedibe û ew, bêdeng, lingê xwe yê rastê davêje mala Memduh Selîm Begê.

"De zû were hundir, tu şil bûyî."

Çarşev û tula reş jixwekirin. Li dora xwe nihêrîn.

Memduh Selîm Beg, destgirtiyê wê, merivekî rind û dilpak. Lê belê, ji vê yekê pê ve? Ew kî ye, di vê malê de bi tena serê xwe çi dike? Ew çi dil dike? Ew çi difikire? Çend pirsiyarên ku ew lê difikire û hênceta ku lingên wê ew aniye ber deriyê wî. Xezalê jî Memduh Selîm Begê, ji nêzîk ve nasîn divê.

"Fermo, were salonê û xwe bide ber êgir. Mixabin, mal sar e."

Li nik dolaba hesinî, li erdê mankaleke hesinî û tê de çend lib komir ku diçirûsin. Memduh Selîm Beg radihişe du kursiyan û wan tîne ber mankalê. Ew li herdu rexên mankalê, li hember hevûdu rûdinin. Di destekî Xezalê de kitaba ku Memduh Selîm Begê dabûyê, heye.

"Dinya sar e, baran jî nasekine. Lê li gora radyoya fransizan, bi dû baranê re, heyameke xweş û germ dê were... Rast, ji bav û diya te çi xeber hene?"

"Belê, berî niha bi du-sê rojan, me ji bavo û dayê nameyekê wergirt. Halê wan baş e. Hewa Urdinê li wan hatiye. Silavên wan ji te re jî hene."

"Bavo û dayê" çûne Urdinê. Piştî çûyina wan, du metên Xezalê hatine mala wan û ew niha li nik Xezalê dimûnin heta ku "bavo û dayê" vegerin.

"Ma metên te dê li te nepirsin?"

"Ew çûne serdana cîranan. Ew her gav li nav malan digerin."

"Belê, belê, aha feqîrxana min jî weha ye... ev oda rûniştinê ye. Li kêleka vê odê, oda min a razanê û li kêleka wê jî oda kitabên min hene. Û mitbaxeke biçûk."

Xezalê radibe ser piyan, hêdî hêdî, li der û dorên xwe dinihêre. Ew çi bibêje? "Mala te xweş e, kek Memduh." Dîsan kek! Heyran, çima kek? Kincên tenik û rengîn lê ne. Di nav kincan de beden wekî birca keleha Wanê spehî dixuye.

Çavên wê, niha, li ser lewhên dîwêr in. Çar lewhe. Dudo hinekî li jorî ên din in.

"Ma hewce ye ku ez bibêjim, ev lewhe li ber dilê min pir ezîz in. Yek keleha Wanê ye. Warê bav û kalên min. Warê ku ez lê xwedî bûm, zarotiya min tê de bihurî. Ya din sûr û bircên Stenbolê ye. Cîhê ku min xwe tê de nas kir, ez bûm peya, min xwend û dest bi xebatên xwe yên siyasî, civakî û çandî kir. Herçî ev herdu lewhên din in, ev kalê rîhspî û rûbinûr Şêx Seîdê gorbehîşt e. Berî niha bi sê salan, ew li Diyarbekirê hat bidarvekirin. Ew însanekî ewliya û serek û pêşewayê serhildana me kurdan a herî mezin bû. Hezar heyf ku min tu carî keys nedît ku min ew binasiya. Ev sûret jî yê dostê min ê ezîz, birayê min, dilê min, ruhê min Kemal Fewzî ye. Bi salan em bi hev re bûn. Em, bi hev re, tî û birçî man. Me bi hev re her celeb xweşî tahm kirin. Ew jî... ew jî, tevî Şêx Seîd, hate bidarvekirin."

Bêdengî. Dengê hîsên bêziman. Dengê bedenan.

Xezalê, bêdeng, tê nik Memduh Selîm Begê, bi dilovanî li bîbikên çavên wî dinihêre, herdu destên wî dixe nav lepên xwe û wan radimûse.

8

Met li nav malan digerin, Xezalê jî li mala Memduh Selîm Begê. Bi hênceta kitabxwendinê, ew xwe dilezîne mala destgirtiyê xwe. Li mal jî, agirê mankalê hîs û dilê wê germtir dike û ew hîn bêtir nêzîkî li Memduh Selîm Begê dike.

Îro jî dersa ew ê bixwînin, di derheqê Eugêne Ysaye de ye. Memduh Selîm Beg ji kitaba fransizî dixwîne û jê re, hêdî hêdî, dide zanîn.

"Ferîhayê, ev Eugêne Ysaye ji wan kesan e ku di warê musîkê de şoreş çêkiriye. Ew yek ji niwênerên sedsala me, sedsala reform û şoreşan e. Tarîxa jidayikbûna wî 1858 e. Wî li Bruksel û Parîsê, li Vieux Temps'ê xwendiye û bi dû re jî koma Societê des Coucerts Ysaye aniye pê. Ew bûye serokê koma kraliyetê ya musîkê li Belçîkayê. Ew bi qasî 7-8 salan li Ingilistan û Amerîkayê jî maye. Ew niha li Belçîkayê dijî. Tu kes wekî wî, nikare li kemançê xîne. Musîka wî, hem ji aliyê teknîkî û hem jî ji aliyê ritm, harmonî û dengan yekta ye."

Çavên Xezalê li ser dest, lêv, simbêl û çavên Memduh Selîm Begê ne. Di nav van çend rojên dawîn de, Xezalê tiştekî têdigihê; Memduh Selîm Beg hêdî hêdî dipeyive, ew gotinên xwe pir vekirî, sade û bi rêk û pêk, li pey hev rêz dike, pir zû bîr bi tiştan dibe, pir zû hay li rewş û mercên tevlihev dibe û wekî brûskekê, zû tiştan têdigihê. Çavên wî bi ken in, lê kenê li ser çav nikare derd, keser, endîşe û meraqên ku ji rû dixuyin, veşêre. Carina bala wî, ji nişka ve, ji merivên kêlekê bi dûr dikeve, ew pê re dere û dikeve nav xem, xeyal, fikir û gumanan.

Xezalê ji cîhê xwe radibe û tê li ber wî, li ser totikan, rûdine, destên wî digire û radimûse.

Nêrîna Memduh Selîm Begê. Xezalê. Çavên xweşik, kenê çardehê heyvê, diranên lûlû, lêvên gul li ser bişkivî. Heyîneke hûrik, tenik, xweşik û ziravik. Destên Memduh Selîm Begê li ser porê wê ne. Porê wê yê nerm û germ wekî herîr. Dest hêdî hêdî guliyên por vedikin. Ronahî li ser por pêl dide. Porekî nedîtî.

Deng tune. Herdu jî ditirsin. Ew welê bawer in ku eger ew devê xwe vekin, ev awayê rengîn û bisihêr ê winda bibe.

Memduh Selîm Beg bi dest nîşan dide ku ew rabe pê û li dora xwe bizivire. Hêdî hêdî. Li dora xwe. Li dora êgir. Li dora serfirazî û evînê. Li dora Memduh Selîm Begê. Por difire. Por diçirûse. Por û beden Memduh Selîm Begê sermest dike.

Ew jî radibe pê, çend gav ji mankalê bi dûr dikeve, pişta xwe dide dîwarê sar û li kevoka bêbask dinihêre. Agir û por diçirûsin. Dilê Memduh Selîm Begê û por difirin. Porê zêrîn li gor rîtmên musîka bêdengiyê govend girtiye.

Piştî demeke dirêj, Memduh Selîm Beg xwe dilivîne, ber bi wê dere, wê dide sekinandin û bêdeng, ji porê wê avdayeke dirêj dikişîne. Avdayeke dirêj, zer, zêrîn. Ew avda radimûse û paşê jî datîne ser masê û li Xezalê vedigere. Çav. Ramûsanekê. Ramûsaneke din. Çav. Mûjang. Dûvkaniya çav. Serkaniya çav. Çermikên çav. Bîrkok. Birû... Çavê din. Ramûsaneke din. Enî. Por. Rû. Bêvil. Poz. Ramûsan. Herdu hinarik. Gep. Guh. Guhîjk, nermika guh. Ramûsan, ramûsan.

Lêv; du libên tiriya Sorê Mîranî... Serlêv.

Dest pihêt bedena wê hembêz dike. Dest li ser bişkovên fîstanê wê. Dest bişkov, yek bi yek, vedikin. Dest wê dizivirîne. Pişta wê. Wekî pişta masiyekî nermik, biriqî. Bîhn, bîhna misk û emberê. Bişkov vedibin. Dest alîkarî lê dikin ku ew fîstên ji xwe bike. Pî radibin. Fîstan hêdî hêdî jê dibe û dikeve erdê. Kirasê tulîn û şefaf. Di nav kirasê zelal de bedeneke bedew û gewher. Di nav kirasê de melayika xweşiyê. Dest radihîşin kirasê û wê jî jê dike. Gewde, bedena nerm, spehî û tazî diricife. Mûyên zerik yên bedenê tîj bûne. Bedena wê diheze, dilerize.

Bedena wê. Wekî behîvekê. Spî, tenik û nerm.

Binçeng û berzik. Daristanên veşartî, rengîn, bi sir û sihêr. Memduh Selîm Beg wê û sir û sihêrên bedena wê dinase. Ew nêzîkî li dinya sir û sihêran dike. Ew jî dest û lêvên Memduh Selîm Begê dinase. Dest porê zer mist dide. Por wekî lehiyeke boş û zêrîn di nav destan de diherike. "Porê zêrîn, bedena zêrîn, keça zêrîn." Lêvên wê yên sor, stûr û goştîn. Kenê li ser bîbikên çavan, lêv û diranan. Govenda kenê. Govenda kêfxweşiyê.

Stûyê wê. Lêvên Memduh Selîm Begê yên germ ber bi stû dibin. Ew wekî kêwroşkekê, na, na, wekî xezalekê diperpite. Ew ber bi Memduh Selîm Begê dizivire. Ew lêvên xwe dibe bin

gewriya wî û wekî bimije, gewriya wî radimûse. Şewat. Şewat bi dilê Memduh Selîm Begê dikeve. Niha Memduh Selîm Beg diperpite, di nav pizotên êgir de dişewite, wekî pelekî rengîn yê payîzê, li ser pêlên avê ber bi jor dibe, bi firê dikeve û dere û dere û dere.

Ax Xezalê. Ax tu, Xezala ber dilê Memduh Selîm Begê.

9

Memduh Selîm Beg di çola qiraç a welatê xerîbiyê de ji xwe re daldayekê, siyekê peyda kiriye; siya evînê. Çaxa derd û kul lê leylan didin, germî û qije qija mesele û zehmetiyan bi ser wî re tên, ew xwe davêje bin siya evînê. Ew dil û ruhê xwe dide bin hûnikahiya siya evînê.

Siya evînê. Warê rehetî, dilxweşî û bextiyariyê. Warê lîstikên xweş û sirrî. Warê dengê dil û bedenan. Di nav çeperên berberî, dijîtî û dijminahiyan de kozika herî metîn.

Memduh Selîm Beg serê xwe datîne bin siya evînê...

Xezalê jî serê xwe datîne ser çoga wî. Roj li pey hev diherikin. Met li nav malan, Xezalê jî li mala Memduh Selîm Begê. "Bavo û dayê" dê di nav çend rojan de vegerin. "Em binihêrin ka çi dibe, Xwedê mezin e."

Dest li ser por digerin. Peyvên xweş û nerm. Dinyake ji çîrok û destanan. Bergeheke ji xewnan.

"Tu dizanî, gava min tu dîtî, çi hate bîra min? Binevşa Narîn û strana Binevşa Narînê. Ez nizanim çima, lê ew hat bîra min. Hezar heyf. kurdiya min, yanê zimanê min ê zikmakî ewçend ne xurt e. Zimanê min ê xwendin û nivîsînê tirkî ye. Lê digel vê yekê, ez hê jî bi çend stran û destanên kurdî dizanim. Dapîra min ew fêrî min kiribûn. Yek ji wan jî *'Binevşa Narîn û Cembeliyê Hekkarê'* bû."

Mem û Zîn, Siyamend û Xecê, Binevşa Narîn û Cembeliyê Hekkarê... Destanên ku Memduh Selîm Beg pê dizane. Çend ji destanên kurdan ên evînî. Destanên bi nav û deng. Destanên devê dengbêj û bilûrvanan. Destanên evîna merivê kurd, evîna dilsoj û bextreş. Destanên dilên pak, lê şikestî, bedenên ciwan û bedew, lê bêmiraz.

Destanên carina bi mirad, carina bêmirad, carina mesûd û bextiyar, carina jî bi mirin û kuştin.

Peyvên dilsoj ên destanan...

"Ferîha, hele guhdarî li van peyvên hanê bike."

"Binevşê bang dikir, digot şivano, serî bi qurbano, emrê min bi heyrano, dilê min, dilekî dibêye çeqeyse galgal û gotinên te ji min re gotin, xeberê te timam min efû kirin, min avêtin binê qonderê ye.' Binevşê got şivano, madam tu ê li cem Cembeliyê Hekkarê mîvan bûyî, tu werî ji min re behsa Cembeliyê Hekkarê bikî, ji min re çêtir î ji mal û mulkê dinyê ye, hesretî xirab e, bela bi min re nerî diyarê rehmetê axê gorê ye; derdê Cembeliyê Hekkarê li min ketiye, ez ne dimirim û ne dimînim pê ye."

Memduh Selîm Beg, tiliyên destê rastê di nav porê xezalê de, hêdî hêdî dilorîne. Bi kurdî. (Ew ê, paşê, jê re, bi tirkî, şerh bike.) Ew, hêdî hêdî, daxwazên dilên bi evînê şewitî tîne zimên. Ew, hêdî hêdî, bi stranê re, dere dinya abadîn a evînên bêhempa.

Xezalê jî, serê wê li ser çoga Memduh Selîm Begê, di xew re dere.

10

Teq, tuq; teq, tuq...

"Lê binihêrin, lê binihêrin, ew dîsan dere..."

"Bi kû de, ber bi kû?"

"Wîî li min, ma hûn nizanin? Kulîlkên spî yên darên behîvan û kulîlkên rengîn ên darên hinaran bişkovîn. Teyrên terlan xe-

bera bihara hêşîn anîn. Giya, stirî, zîl û darên bexçê bajêr, dîsan, serî hildan. Hêşînahî bi bexçê ket. Tîrêjên tavê guhezîn bexçê. Ma hûn nizanin ku ew ber bi bexçê, ber bi parqê dere?"

"Mala minê çi peya ye!"

"Peyayê dilnerm û dilovan."

"Peyayê dilbirîn û dilşewat."

"Dibêjin, derdên wî pir in."

"Binihêrin, binihêrin... hûn dibînin, ew çawan bi rê ve dere. Derd û keseran stûyê wî xwar kiriye. Fikir û gumanan perdeke reş kişandiye ber çavên wî."

"Ferîha reben bi agirê evînê disote."

"Gula zer, roj bi roj, diçelmise, lê çavên wî vê yekê nabîne."

"Guhên wî nalînên Ferîhayê seh nakin."

"Ev mêrê delal, ev peyayê bejnzirav çima wê mahr nake?"

"Em jî pê nizanin, diya min, em jî. Xwezî me bizanibûya!"

"Ev merê rûken û porşehkirî li benda çi ye? Ew çi dipê?"

"Ma ew nabihîse ku mêr bi navê Ferîhayê dikevin xew? Ma ew nabîne ku lêvên simbêltijî bi navê wê dilivin?"

"Gelo ew nabîne ku deriyê mala bavê Ferîhayê nayê girtin? Mêvanek dere û mêvanekî nû tê. Xelk tên û wê dixwazin."

"Lê, lê Ferîhayê, bedewê, stûna mala bavê xwe, mala çerkezanê.

"Lê, lê xwişkê, zarşêrînê, pordirêjê, ezîza ber dilê Memduh Selîm Begê."

"Lê binihêrin, heyran lê binihêrin, çawan ew bi ûsul û bi edeb dimeşe."

"Belê diya min, belê, ew xweş dimeşe. Lê ezê çi bikim bi meşa vala?"

"Şeytan pê dilîze, diya min, şeytan."

"Hele lê binihêrin, hele Xwedê dihebînî lê binhêrin."

Teq, tuq; teq, tuq...

Wekî dengê saeteke dîwêr. Ewçend xweş, ewçend bi rêk û pêk. Tav hawîrdor vedigire. Dinya û tebîet vedije. Jin û keç, li

pey derî û penceran, li Memduh Selîm Begê dinihêrin û dipeyivin. Wî jî tava germ daye ber xwe, dimeşe û kolanên Antaqiyayê dihejîne.

11

Du pismam. Du dost û heval. Du hogirên qederê. Du peyayên rûgulover, simbêlbadayî. Û siûdeke wekhev; zaroktiyeke di nav şîr û şekir de, qesr û koşkên bajarê qedîm Diyarbekirê, malbateke mezin û xwedantov, dewlemediyeke bêpîvan, tovên kurdayetiyê. Li xwe vegerîn. Xwenasîn. Heysiyet û şerefa kurdbûnê, pesnê welatê Kurdistanê.

Xortî û Stenbol. Dîsan herdu bi hev re. Salên xwendinê. Fakulta Zîraetê. Qahwexanên kurdan. Kombûn û civîn. Komela Xwendevanên Kurd *Hêvî*. Herdu bi hev re. Çend kurdên din û Memduh Selîm Beg. "Em di babilîska miletperweriyê de dijîn. Îro herkes li xwe vedigere û dil dike ku ji dewleta Osmanî veqete û dewleta xwe ya milî bîne pê. Çima em ê jî weha nefikirin? Ma kevir û kûçên Xwedê li ser serê me barîne? Em jî divê wekî xelkên din bifikirin. "

1913. Ber bi Ewrûpayê rêwîtî. Lozan. Pansiyoneke biçûk û ronî. Dîsan herdu bi hev re. Xwendin. Fikir û bîr û baweriyên ewrûpî. Hînbûn, şarezayî. Di welatê rojava de du kurd. "Hûn kî ne, çi ne? We çi ziman heye? We çi stran, destan, kinc, edet, xwarin û vexwarin hene?.."

Pirsiyarên ewrûpayiyan.

Şerê cîhanê. Rojên xwînî. Çelqîna dinyê. Dinya di hêlekana xwînê de. Stenbol. Dîsan herdu bi hev re. Di refên ordiya Osmaniyan de şerkirin. "Piştî vê herbê dê bûyerên pir girîng ên siyasî werin pê. Me kurdan hazirî divê."

Heyhat.

1923, damezrandina Komara Turkiyê. 1925, serhildana kurdan. Pêşewa Şêx Seîdê Pîranî. Biserneketin, şikestin. Yan jî biserketina tirkan. Girtîxana Diyarbekirê. Dîsan herdu pismam bi hev re. Û rêberên kurdan. Siya sêdaran. Nefesa Ruhistîn li ser stû. Loriya zarokan. Hawara jinan.

Mixabin.

Bidarvebûna peşewayên kurdan. Şêx Seîdê kal û rîspî û hevalên wî. Yek bi yek.

Para pismaman; ji bin sêdarê, bi şûn de, ber bi girtîxanê vegerîn. Ceza. Salên ku li zîndanan dibihurin.

Û niha jî binê xetê, yanê Sûriye. Dîsan herdu bi hev re.

Du jiyan û siûdeke wekhev. Di nav çend rêzan de salixdana siûdeke keserkûr û malkambax. Ew, du pismam; Qedrî û Ekrem Cemîlpaşa. Wan, bi hev re, pişta xwe dane agir û tofanê û berê xwe dan bawerî û hêviyê. Ew hatin Sûriyê.

Destpêka Nîsanê, 1929. Antaqiye. Mala Memduh Selîm Begê. Ew û du pismam. Ew hatine serdana Memduh Selîm Begê.

Hevalên kevn, hevaltiyeke germ.

"Ax mîrên min, ax. Ev bûn çend sal... ev bûn çend sal ku me hevûdu nediye? Hûn bi xêr û xweşî hatin, bi xêr û xweşî."

Ew dikenin. Jixwe, Qedrî Beg, her gav, bi dengekî bilind dikene, henek dike. Ew di tiştê herî ciddî de jî şopên henek û kenê hiltîne. Ew tiştên balkêş bi zimanekî xweşik û kêftijî tîne zimên û hewayek tenik ê kêfxweşiyê direşîne ser civatê. Merivekî niktezan û niktebêj.

Memduh Selîm Begê carina pirûz û carina jî rûbiken, li Stenbolê, dil dikir ku wî jî wekî Qedrî Begê bikaribûya henek bikirina, niktan li pey hev rêz bikirana. Lê mixabin, ew nizane xweş bike. Ew nizane, bi alîkariya henek û qirfan, mij û dûmanên endîşe, xem û keseran ji xwe bi dûr xîne, ew awayê malkambax yê ciddiyetê, bi henek, dîlan û stranan, bixeniqîne.

Carina Memduh Selîm Beg dil dike, pir dil dike ku ew bibe qeşmerekî rengîn û fetbaz û şênî lê bicivin û wan bide kenandin.

"Qedrî Beg, mîrê min, tu qet neguheriyî. Ken dîsan li ser rû û çavên te ye. Tu dîsan kêf û henek diçinî dora xwe."

"Na birayê hêja, na. Pir tişt qewimîn, pir tişt hatin serê me. Aha ev du însan, xwediyên van lewheyên ku li ser dîwarê te ne, însanên qedirgiran Şêx Seîd û Kemal Fewzî û hevalên din li ber çavên me hatin bidarvekirin... Hukumeta tirkan agir berda welêt. Memduh Beg, welat dişewite û em jî pê re."

"Hele bîhna xwe vedin, westa xwe bigirin, mîrên min. Em ê, hêdî hêdî, van tiştan, digel her kit kitê, bipeyivin."

12

"Memduh Beg, ew rojen eskerî yên Erzurimê tên bîra te? Tu bûbûyî zabîtekî jêhatî. Lê pantol û qapûtê te yên zivistanê ewçend stûr bûn ku tu di nav de winda dibûyî. Ew ji erdê re diçûn."

Rojên şerên cîhanê yê dijwar. Di eniya Rojhilat a Osmaniyan de li dijî ordiya Qeysarê Rûs şerkirin. Du seresker; Memduh Selîm û Qedrî Cemîlpaşa. Sar, serma û pûka Erzurimê. Bereqe û konên eskerî.

"Memduh Beg, ew şeva ku me di qerergehê de votka rûsî vexwar... Naxwe tê bîra te? Me ew votka delal, bi dizî, ji dijminên xwe, ji eskerên rûsan kirîbû. Cewdikên me tijî votka bûn. Wekî niha tê bîra min, bi temamî deh cewdik tijî votka bûn. Di dewsa avê de, cewdik bi votkayê tijî bûbûn. Heta destê sibê, me votka bi ser serê xwe re kir û me zik li xwe kir def. Me ewçend vexwar ku em ji xwe bihurîn. Baş e, paşê me çi kir, heee, Memduh Beg, me çi kir?"

Haaa hooo haaa hooo... Îşev best li Memduh Selîm Begê rabûye. Kenê wî bêpîvan e. Ew ji ken, nikare bipeyive.

"Tu dizanî birayê Ekrem, paşê jî ez û Memduh Beg, bi hev re, çûn mitbaxa qerargehê. Bi dizî. Me hinekî xwarin diviya. Memduh Beg, îcar ne bi tenê pantol û qapûtê te, tu bi xwe jî li erdê

re diçûyî. Axir, em bi hezar zehmetî gihîştin mitbaxê. Lê me nizanibû ka xwarin li kû ne. Nobedarên mitbaxê jî nedixuyan. Kê dizanibû wan li kû vedixwarin! Memduh Beg, te bawer dikir ku di dolabên herî jor ên mitbaxê de xwarin, fêkî û sebze hebûn. Bejna me nedigihîşt dolaban. Ez nizanim te ji kû dît, lê ji nişka ve, te nêrdîwanekê peyda kir, te ew danî ber dîwêr û hilkişiyayî ser da ku tu xwe bigihînî dolaban. Heta pêpinga paşîn her tişt baş bû. Tu wekî pilingekî hilkişiyayî ser nêrdîwanê. Lê çi bû, di pêpinga paşîn de bû, koşeke qapûtê te ket bin lingê te û tu şemitî û li xwe qelibiyî. Û şinginî û reqîn bi firaqan û mitbaxê ket."

Hahaha hohoho...

Memduh Selîm Beg û du pismam. Ew li mala Memduh Selîm Begê rûniştine û di bin ronahiya qels a çirê de qesta felekê û rojên kevn dikin. Memduh Selîm Beg bi destên xwe sofre li dar xistiye. Eynî wekî sifreyên wan ên kevn ên rojên Stenbolê. Tevî xwarinên têvel, araqa spî, cacix, selete, sebze, fêkî, tebûleyê Antaqiyayê. Û dûmana cixarê. Û ken û henek. Û germiya hevaltiyeke qenc, metîn û dilovan.

"Mîrên min, me bihîstibû ku we dil hebû, hûn dakevin bin xetê. Di çend rojên pêşîn ên meha yekemîn a îsal de, ez li Helebê, li nik hevalan bûm. We bi navê Rifat Efendî zilamekî şandibû. Min ew li Helebê dît. Wî behsa we kir."

"Em bêgav man, Memduh Beg. Me hew îmkan hebû ku em bimana. Em dê bihatina kuştin. Hukimeta Turkiyê, pir bi zanîn, rê nade ku munewerên kurdan di nav xelkê xwe de bijîn. Ew muneweran dikujin, yan jî ji welêt bi dûr dixînin. Ew welat dikin kavil û wêran."

"Lê belê, mîrên min, hê jî her tişt xelas nebûye. Çirûska hêvî, serhildan û biserketinê, ji nû ve, hatiye pêxistin. Li gora xeberên ku ji me re tên, xelk hêvî bi Xoybûnê û serhildana çiyayê Agiriyê heye."

"Ax birayê hêja ax, jixwe em jî ji bo vê yekê hatin Sûriyê. Me şer divê, Memduh Beg, me çekhilgirtin û berxwedan divê. Agirî, yanê hêvî divê hilneweşe."

Stenbol. Memduh Selîm Beg û Xezalê. Ew kincên ku hevalên wî dabûn, li ser wan. Dest û piyê Xezalê yê rastê di nav piyê Memduh Selîm Begê yê çepê de. Porê şehkirî yê Memduh Selîm Begê dibiriqe. Zîncîra zîvîn a saeta wî ya zîvîn ji bêrîka êlegê dixuye. Xezalê, çavên kîlkirî dibiriqin. Porê rengîn li ser stû pêl dide. Mesûd û kêfxweş.

Stenbol. Ew vegeriyane Stenbolê. Welatê xerîbiyê li pey wan maye. Herdu evîndar, li bajêr digerin.

"Guh bidêrin niqtê aşiqan
Da ez bixwînim vê xetê
Hemd û senaya Xaliqê
Sibhan ji Şahê Qudretê"

"Ferîha, ev rêz, yên Feqiyê Teyran in. Gava mezinên me dest bi tiştên xweş dikirin rêzên weha dixwendin."

Ji kêfa wan re payan tune. Li Stenbolê ger û meş. Ma kê bawer dikir ku ew ê bikaribûna vegeriyana. Ji erdê bîhna biharê radibe. Bahara Stenbolê. Vegera bihuştê. Hilavêtina dilên evîndaran. Vebûna deriyê dilan. Û vebûna deriyên kevnare yên avahî, keleh û bircên Stenbolê.

Memduh Selîm Beg, niha, qewlekî xwe yê kevn bi cîh tîne. Ew deriyên kevnare yên Stenbolê, yek bi yek, nîşanî Xezalê dide.

"Deriyên sûr û bircên Stenbolê pir in. Tu dizanî, sê aliyên Stenbolê av e. Di van aliyan de derî ne zêde ne. Xwediyên Konstantinopolîsê, yanê Stenbolê, hewce nedîtine van aliyan bi derî bineqişînin. Lê aliyê bejiyê ne weha ye. Ji vî aliyî re derî û sûrên metîn diviyan da ku bajêr bikaribûya xwe biparasta. Di çaxa Bîzansiyan de derî, her gav vekirî nebûn. Evarê derî dihatin girtin. Û meriv bi çire û qandîlan li bajêr digeriyan. Galata, warê min jî, jixwe, bi sûran dorgirtî, bi serê xwe bajarekî biçûk bû. Axir, li gora ku ez ji kitaban hîn bûme, deriyên Stenbolê di navbera 40 û 45'an de ne."

Tarîx. Deriyên tarîxî. Stenbola do, Stenbola kevnare. Memduh Selîm Beg û Xezalê. Kevirên spî, stûnên reş. Neqşên têkel. Tîpên romiya kevn; şahîdên tarîxeke xwînrêj.

"Kek Memduh, te bawer dikir ku em ê weha li van deran bigeriyana?"

Kê bawer dikir?

Deriyê Silîvrî. Deriyê herî xweş û şêrîn. Deriyê derve û hundir. Tê de avahiyeke xweş û biçûk. Neqş, sûret û tîp. Bi tîpên romiya kevn *Peges*. Yanê navê derî, bi bîzansî. Yanê bi bîzansî masî. Li nik derî dêreke kevn û goristaneke hêşîn. Tê de gorên patrîkên bîzansî.

"Ez ji vî cîhî hez dikim, pir caran hatime vê derê. Gava bîhn li min diçikiya, derd li min dihatin xezebê, hingê min xwe davêt vê derê û di goristanê de digeriyam. Ez nizanim çima, lê ez ji goristan û bêdengiya wan hez dikim... Çîrokeke vê derê jî heye; di wan rojên ku tirkan êrîş anîne ser Konstantînopolîsê de, keşîşekî li vê derê, li ser êgir, masî sotandine. Gava keşîş bihîstiye ku tirkan bajar vegirtiye, masî vejiyane û xwe avêtine nav avê. Bîzansî û romiyên kevn dibêjin masiyan ji qahran welê kirine û tirk jî dibêjin ji kêfan."

Xêreke din a kitaban; Memduh Selîm Beg bû şahîdekî yekta yê tarîx û guherînên tarîxê û wî tûrikê xwe yê zanînê bi çîrokên weha tijî kir.

Destê Xezalê di distê wî de û serê wê jî li ser milê wî. Tevî serê wê, du kevokên spî wekî berfê jî hatine û li ser herdu milên wî veniştine. Ew, hêdî hêdî, dimeşin. Giyayên hêşîn ên ber lingên wan rê didin wan. Tava germ, giyayê hêşîn, derî û goristanên kevnare, azadî û serbestî, Xezalê û kevokên evînê.

Xewnek ji xewnan.

Lê belê... ji nişka ve ji koşeyên goristanê polîs û esker dixuyin. Bazên xwînî, dijminên kevokan. Şeytanên devbigirêz. Di destên wan de demançe û tiving. "Na, na, weha nabe!" Ew ber bi Memduh Selîm Begê û Xezalê tên. Dest, pî û dev dilezin.

"Nihayet seni yakaladık!"

Yanê, di dawiya dawîn de me tu girtî!

Dinya li ber Memduh Selîm Begê reş dibe. Tav dibe hûtekî xwînxwar. Giya dibin marê reş û kor. Qebrên goristanê dibin hirçên reş. Deriyê spehî dibe teyrê terlan. Ji avahiya hundir jî şêr diorin. Her tişt li wan tê xezebê. Her tişt bi ser wan re tê.

"Ferîha zû, Ferîha baz de!"

Ew direvin. Li pey wan erîn, gurîn, feşîn, gujîn, hîrîn, kufîn, kûrîn, qîjîn, qîrîn... û wîzîna berik û gulan. Ji nişka ve Xezalê radiweste. Xezalê dukile. Xezalê hildiweşe û dikeve erdê. "Na, na."

Na! Na! Na!

Memduh Selîm Beg vediciniqe. Ew, bi qîrîn, hişyar dibe. Oda tarî. Textê wî yê fireh. Kirasê wî yê şevê lê. Şil. Antaqiye. Ne Stenbol. Mala wî. Ne deriyê Silîvrî.

Yanê dîsan xewn. Xewneke ji xewnên şevên tenê yên bajarê biçûk.

Xewneke ji xewnên malkambax.

14

Civîn. Li Helebê. Di odeke mezin a Hotel Central de. Serokatiya Xoybûnê. Celadet Bedirxan, Qedrî û Ekrem Cemîlpaşa, Memduh Selîm û yên din. Rojên giran. Rojên ji bûyerên nû re avis. Rojên biryarên nû, gavên nû.

Biserketin û biserneketin. Serfirazî û têkçûn. Zafer û şikestin. Dîlan û nalîn. Bihuşt û dojeh. Du aliyên rûpelê qederê. Kîjan alî?

Û ji bo aliyê dîlan, govend û stranan çi divên?

Rojeva civînê; Agirî. Rojeva welatê Kurdistan û merivên kurd; şoreşa li ser çiyayê Agirî. Rojeva hilavêtina dilan; çirûskên hêviyê yên Agirî. Yanê rojeva biryardana li ser aliyekî ji aliyên rûpelê qederê; Agirî.

"Ev bûn çar sal ku alaya azadiya kurdan li bilindahiyên Agiriyê hildibe. Şervanên kurd xwe li dora Agiriyê digirin. Navçeyên Erzurim, Beyazid, Wan, Mûş û Bêdlîsê bi dengê şoreşê hesiyane."

Hilbûna alaya kurdan, şerwanên kurd, pêşveçûna şoreşê, lê belê, li milê din jî bêgavî û neçariyên mezin. Nebûna îmkanên aborî. "Carina di bêrîka me de pere tune ku em pê ji Helebê herin Beyrûdê." Zext û zorên fransizan. "Bernadin bavo, fransiz bernadin, em gav bavêjin. Em diçin kû, ew li pey me ne, tên li me dipirsin, rê li me digirin." Dîplomasiya dewleta Turkiyê û peywendiyên wê bi dewletên Îran, Yekîtiya Sovyetî û Fransê re.

"Em ê niha çi bikin, çi divên?"

Hevalên Memduh Selîm Begê. Ewana, jiyana wan û welat. Jiyan û welat bi hev re bûne yek. Her tişt ji bo welat. Her celeb daxwaz winda bûye. Bi tenê welat, daxwaza welêt. Di welatê xerîbiyê de, ew bi agirê welêt disotin. Wekî din tu rê jî li ber wan nemaye. Ew divê di riya ku wan daye ber xwe de, her bimeşin. Digel her celeb zehmetî û neçariyê.

"Begên min, em divê, berî her tiştî, li ser hin tiştan biryar bigirin. Mesela yekemîn Yaşar Xanim e. Jina Îhsan Nûrî. Ew niha li vir, li Helebê ye. Hûn dizanin, ew li Turkiyê, di destê tirkan de bû. Lê piştî ku Îhsan Nûrî zor da wan, ew jî bêgav man ku Yaşar Xanimê berdin. Em divê wê, niha, bişînin nik mêrê wê, yanê bişînin Agiriyê.

Mesela duwemîn jî cîhê Partiyê ye. Hevalno, Beyrûd dûr e. Yanê ji welêt dûr e. Cîh û serokatiya Partiyê divê nêzîkê welêt be... Qedrî û Ekrem Beg hatine û li Hesiçeyê bi cîh bûne. Hesiçe li ser tixûb e. Ma ne çêtir e ku em serokatiya Partiyê jî bibin Hesiçê?

Mesela sêyemîn xire cira fransizan e. Ew dil nakin ku em weha her gav werin Helebê. Gilî li me dibin. Eger weha bi serbestî, em herin û werin, ew ê rê li me bigirin. Em divê jê re çareyekê bibînin.

Û meseleyeke din jî ev e ku Îhsan Nûrî Paşa dawe li me kiriye ku em ji serokatiyê hevalekî bişînin Agiriyê. Ji bo kar û barên siyasî. Welê dixuye ku ew, bêtir, bi karên eskerî û rêxistinî bilî dibe û wan, wî û hevalên wî wext tune ku karên siyasî, bi awakî çê, bimeşînin. Em divê ji nav xwe hevalekî bişînin nik serokatiya tevgerê."

Agirî û Îhsan Nûrî... Herdu bi hev re, gav bi gav, nêzîkî li Memduh Selîm Begê, jiyan û siûda wî dikin. Wî şoreşeke weha dil dikir û ji bo şoreşeke weha dixebitî. Lê şoreş û çirûskên şoreşê jê bi dûr bûn. Niha, germiya çirûskên şoreşê xwe digihînin wî jî. Şoreşa ku li dûr bû, niha, her ku dere, nêzîkî li wî jî dike.

Hevalên wî li ser meselan dipeyivin. Ew jî difikire. Li ser siûda xwe û siûda welatê xwe. Eger ew ne kurd bûya, siûda wî dê, dîsan, weha bûya? Siûda fransizekî, erebekî, tirkekî, îngilizekî çawan e? Ferqa di navbera siûda kurdekî û siûda merivekî din de çi ye? Û tiştê herî girîng, ew dil dike ku bibe xwediyê siûda fransizekî?

"Memduh Beg, tu çi dibêjî?"

"Çi?"

"Bila kî ji me here Agiriyê, îmkanên kê hene?"

"Mîrên min, hûn li serê biryar bidin. Ya muhîm, çûyina hevalekî ye. Bila hevalekî, heta eger hewce be, çend heval herin. Eger kesekî din nikaribe, ez bi kêfxweşî derim. Em divê daxwazên şervanên Agiriyê bi cîh bînin. Ew li wê derê şer dikin. Eger mirin jî li ser rê be, em dîsan, divê piştgirî li wan bikin." Agirî; navenda jiyanê, daxwazên dilsoz, best, siûd û mirin.

15

Piştî rêwîtî û civîna Helebê, dîsan Antaqiye. Şeveke vekirî ya Antaqiyayê. Kolanên vala, qahwexanên tijî. Li ser kolanan teq û reqa hesp û faytonan.

Memduh Selîm Begê westiyayî li ser rê ye. Ber bi mala xwe. Bîhntengî. Bîhntengiyeke bêtarîf. Macîrî, xerîbî, bêgavî, bêkesî, bêhêzî, neçarî, jiyana tevlihev, nezanî û belengaziya xelkê kurd jihevketin, tevgerên dewletê û di ser de jî rênedan û zehmetiyên fransizan. "Ev halê me dê çi bibe?"

Mala Memduh Selîm Begê û mala "xwezûranên" wî. Çend tax ji hevûdu bi dûr. Sibê, piştî kar, ew divê here mala wan. Ev bûn çend roj ku wan hevûdu nedîtine. Dostê wî, monsieur simbêl, jî êdî kal dibe. Ew jî bêhêvî ketiye. Çerkezan jî dixwestin tiştine li dijî rejîma nû ya Turkiyê bikirina. Lê nebû. Bêgavî, neçarî, bêpiştî û bêîmkanî ew ji hev xistin. Her yek bi awakî peregende, belav bû û çû derekî. Dostê Memduh Selîm Begê jî, niha, bi hêviya vegera Turkiyê dijî.

Xezalê? Ma ew bi hêviya çi dijî?

"Tu hê pê nizanî ka ew bi hêviya çi dijî?"

Memduh Selîm Beg kilîta destê xwe, bi hêdîka, dixe mifta derî û deriyê mala xwe vedike. Mala bêkes û bêjin... Lê, li aliyê hundir, li erdê, li nik derî zerfeke spî.

Nameyek. Li ser zerfê, bi tirkî, lê bi tîpên erebî *"Memduh Selim Beye."* Yanê, ji Memduh Selîm Begê re. Li ser zerfê tu pûl naxuyin. Welê dixuye ku xwediyê, yan jî xwediyên namê ew bi destan avêtine hundir.

Ew derbasî oda hundir dibe, namê datîne ser masê û çira gazê pêdixe, misteke ronahî direşîne ser kirasê şevê. Çira di destan de, ew dere oda razanê û xwe li ser textê xwe dirêj dike. Mista ronahiyê jî li ser sandûqa nik textê wî ye. West wî dîl digire. Perda xewê bi ser wî re tê û çavên wî tên girtin.

Li Antaqiyê jî ew bi tenê ye. Ji monsieur simbêl pê ve tu kes tune ku ew bikaribe jê re dilê xwe veke. Nasên wî yên kurd, tirk, ermen û fransiz hene, lê dan û standinên wan bi mesafe ne. Jixwe ew ne merivekî welê ye ku bikaribe, bi carekê, peywendiyên germ bi merivên dora xwe re bîne pê. Jê re wext, best û daxwaz divê.

Bi dû demeke dirêj, çend saetan re, çavên wî vedibin.

Xeweke şêrîn a çend saetan. Şeva tarî û mista ronahiyê. Mala sar. Bi tenê. Bîhntengî. Birçî.

Mitbaxa wêran. Li ser masê çend firaqên neşuştî, du xwelîdankên tijî, şûşeyeke vala, qedeheke nîvtijî ya araqê. Li koşeyeke mitbaxê çend şûşeyên din. Vala. Li ser dîwaran çend ref û tê de, bi awakî peregende, firaqin. Li koşeyekê du dolab, li nik hev. Li her alî toz. Mitbaxeke bêdûzan û gemarî.

Çend lib zeytûn. Du serî penêr û pariyek nan. Û av li ser tifika gazê, ji bo çayê. "Hele ez tiştekî têxim ber dilê xwe, paşê Xwedê kerîm e."

Name. Ew ji hundir, ji oda rûniştinê namê tîne û bi hêdîka wê vedike. Bîhneke xweş. Bîhna wê! Kaxizeke spî û li serê çend rêz. Bi tirkî. Bi tîpên erebî. Destnivîsa wê! "Te çi dil heye, Xezala ber dilê min?" Destpêka namê, wekî her carê, "*Memduh Abi...*" Yanê Kek Memduh. Di nama taybetî û şexsî de jî Kek Memduh. Piştî nasîna bedenan jî, dîsan, Kek Memduh. Çima?

"Li min bibihure ku ez weha vê namê dinivîsim û wekî dizekê, têm û di bin deriyê te re davêjim hundir. Lê belê, herwekî tu jî dibînî, me zêde wext nabe ku em bi tenê bimînin û bi hev re bipeyivin. Ez dil dikim, pir û pir dil dikim ku bi te re rûnim û bi saetan, bi rojan bipeyivim. Lê nabe.

"*Sevgili Abim*,"

"Tiştê ku min eciz dike û ji ber vê yekê jî ez te eciz dikim, ev e; pir kes tên mala me û min dixwazin. Û kesên tên pir dipeyivin û pir tişt dibêjin. Ez pir pê diêşim. Bavo zêde guh nade hatin û çûyina xelkê. Lê dayê ne welê ye. Ew li gotinan guhdarî dike, na, ez çawan bibêjim? Ew li gotinan guhdarî nake, lê gotin tesîr lê dikin. Huzûra malê reviyaye û ez xwe di vê yekê de mesûl dibînim. Wekî ku ez bûme barekî giran li ser milê wan. Ez çawan bikim? Tu çi difikirî?"

"Careke din li min bibihure ku ez te eciz dikim."

"Tu di xêr û xweşiyê de bimînî."

Û di bin rêzê namê de jî navê wê; Ferîha. Bi tenê Ferîha. Ne kêm, ne zêde. Li ser kaxizê spî rêzine dilsoj û hawartijî.

"Tu çi difikirî?"

Memduh Selîm Beg çi difikire? Nan û penêr di destan de, li pê rawestiye û difikire da ku bizanibe ka ew çi difikire. Tiştên ku ew lê difikire, pir in. Yan jî ji berevajiyê, ne tu tişt in. Hem pir tişt, hem jî ne tu tişt. Lê tiştekî eşkere heye; wî heq tune ku ew xirabî li kesekî din bike. Wî heq tune ku ew Xezala dilpak eciz bike, dinya wê reş bike. Na, nabe.

Name. Nan, penêr û zeytûn. Şeva reş û mistek ronî. Careke din namexwendin. Bîhntengî. Careke din. "*Sevgili abim..*" Dengê hawarê. Daxwaza alîkariyê. "Tu çi difikirî?"

"Eger hatin û çûyin û gilî û gotin nedabûya dilê wê, wê ev name nedinivisî... na, na nedinivisî."

Çaya germ. Hêdî hêdî. Nan û penêr. Pirûz, bêkêf, pojandî, xemxwar, xulqteng.

Ew deriyê dolabeke mitbaxê vedike û jê şûşeyeke tijî derdixe. Belê, biryar divê. Weha nabe. Biryar, rêkûpêkî û xweragirtin divê. Bîhntengî nefes lê diçikîne. Ew divê bi hinekan re bipeyive, bi hinekan bişêwire, sohbet bike. Lê kî? Bi kê re?

Şûşa araqê. Qedeh. Hinekî av. Rengguherîna araqê. Rengê berfê; spî. Di şeva sar a Antaqiyayê de Memduh Selîm Begê bîhnteng biryar dide ku jê re ji jiyana wî re biryar divên.

Biryarên ku pêşeroja wî ronî bike.

Belê, biryar.

16

Îcar jî dora Memduh Selîm Begê ye. Îcar jî ew hevalê xwe yê çerkez diezimîne. Li meyxanê. Di nav têkber û bergehên ermenî de. Bi qesta rindî û xweşiyê. Bi kêfxweşî.

Tu guherînên nû naxuyin. Meyxane her wekî xwe ye; maseyên tijî, xeberdan û pîqe pîq, dûmana cixare, qelûn û nêrgilê û bilûrvan û dengê bilûra wî. Li koşê, maseyeke biçûk û li herdu aliyên masê Memduh Selîm Beg û dostê wî. Xwarin li ser masê. Bêguman araq jî. Xwediyê meyxanê, dostê Memduh Selîm Begê yê ermen, bi destê xwe xwarinên wan hazir kiriye. Bi kêfxweşî û best. Û li gora kitaba xwarinên ermenan; *Miftah-i Tabbahim.* Yanê Mifta Çêştkeran.

"Mîrê min, xwarinên dostê min Kevork bi nav û deng in. Lê ew bi xwe, zû bi zû, li meyxanê xwarin çênake. Heta tiştekî taybetî nebe, ew ranahîje firaqên mitbaxê. Berî çend rojan min jê rîca kir ku ew ji bo îşev xwarinin çêke. Wî kerem kir ev xwarinên ser masê hazir kir. Mesela ev meze, xwarineke navdar a ermenan e. Navê wê *topik* e. Ew ji nok çêdibe û jê re hostetî û wext divê. Bi kêmanî sê roj..."

Ji wê şeva ku Memduh Selîm Beg name dît, ew xwend û biryar da ku jê re biryar divên û pê ve, ew xwe çêtir hîs dike. Ew dipeyive, henek dike, dikene, dixwe û vedixwe. Bi kêf û xweşî. Ji wê şevê û vir ve ye, wî hin biryarên din jî girtin; ew ê erebiya xwe çêtir bike û li serê bixebite, ew dê bi qasî bîst kitabên fransizî ji Lubnanê bide anîn û ji du kovarên fransewî re bibe abone, ew ê hinekî pere deyn bike û ji xwişka xwe re bişîne, ew ê ji malê re du xalîçeyên erzan bikire, ew ê bûyerên piştî 1923'an wekî notên biçûk binivîse û her weha...

"Mîrê min, ma wext nehat ku em daweta xwe bi dar xînin?"

"Memduh Beg! Malava, ma tu ji min dipirsî? Em hemû li hêviya te ne. Tu divê biryar bidî."

Kêfxweşiya li ser rûyê monsieur simbêl. Rehetî. Vebûna deriyeke xêrê. Bersîva pirs û gumanan. Û bersîva stûna malê.

"Memduh Beg, tu nizanî, ez li malê, ji destê maliya me çi dikişînim. Ew ê jî niha rehet bike û pise pisa xwe bibire. Memduh

Beg, daweta me divê welê be ku devê dost û dijminan vekirî bimîne."

Belê, daweteke germ û abadîn. Pir meriv. Bi şev û roj musîk. Xwarin û vexwarin. Dîlan û govend. "Bila dengê defê bigihê tixûbê Turkiyê." Daweteke li gor edetên kurd û çerkezan. Kincên neteweyî, şûr û xencerên zêrhêlî yên çerkezan, govend û stranên kurdan. Biratî û dostiya du xelkên bindest û belengaz. Daweteke welê ku kesên ku bi salan hevûdu nedîtine, bi hev re nepeyivîne, werin nik hev û bi hev re govend bigirin.

Lê...

Daxwaz û hîsên Memduh Selîm Begê; bêkesî û neçariya welatê xerîbiyê, bindestiya welêt, zordestiya dewletê. "Mîrê min, helbet tu çêtir dizanî, lê min dil tune ku em dîlaneke wisan mezin li dar xînin. Em merivên feqîr û belengaz in. Me ne îmkan û ne jî pere hene. Û me şîn girêdaye, welatê me di nav agir de dişewite, em tên kuştin, xelk xwîn digirî. Ez nizanim, lê di heyameke weha de, ez bawer im, daweteke sade û bêdeng çêtir e. Lê dîsan hûn dizanin. Hûn çawan bixwazin, em ê welê bikin."

"Em li ser bifikirin, Memduh Beg. Ez vê xebera pîroz bigihînim maliyê û Ferîhayê jî. Em binihêrin ka ew çi dibêjin."

Sade, bêdeng, ji teq û reqê bi dûr, ziravî. Çend aliyên Memduh Selîm Begê nefsbiçûk. Û bêguman, evîn. Ew rojên zarotiyê, ew rojên evîntijî yên Wanê, qiraxa Gola Wanê. Ew û xwişka xwe. Evîn. Evîna vebûna kulîlkên behîvan. Kulîlkên spî û xweş. Mêşhingiv. Ew û xwişka xwe. Ew li ber kewarên mêşhingivan disekinin û li wan dinihêrin. Bi saetan. Di biharan de hechecîk tên. Ew û xwişka xwe li hêlînên wan dinihêrin. Bi saetan. Ew ji hechecîk û hêlînên wan hez dikin. Bi best û evîneke zelal û sade.

"Bila sade be mîrê min. Tu bi Ferîha û diya wê re bipeyive."

"Baş e, Memduh Beg, em daweta xwe kengê li dar xînin?"

Kengê? Pirsiyareke girîng. Gaveke nû. Bi dû biryara dawetê re, biryareke nû. Dawiya biryaran nayê. Bi dû biryarekê re, yeka nû tê. Biryar li pey hev dizên.

"Ez nizanim kengê. Lê bi tenê, min dil bi tiştekî heye; ez dixwazim, bav, xwişk û xalê min jî werin dawetê. Hatina xalê min ne mesele ye. Ew li Şamê dijî, kengê be, ew dikare were. Lê ji bo bav û xwişka min ewçend ne hêsan e. Ez divê ji wan re binivîsim û ji wan bipirsim ka ew dikarin werin û kengê. Ez ê, hema, ji wan re binivîsim û xebera dawetê bigihînim wan. Ew ê pê pir kêfxweş bibin."

Şeveke bi ken û kêfxweşî. Digel xwarin, vexwarin û musîka ermenan, xeber û biryarên xweş.

"Memduh Beg, ji bo xebera pîroz, noş. Îşev, te ez şad û mesûd kirim. Xwedê ji te razî be."

17

Piştî xeber û biryara pîroz, xebereke nû; "Memduh Beg, Agirî di nav agir de ye, were Helebê. Silav." Telgrafeke biçûk. Ji hevalên wî.

Piştî telgrafeke weha çi divê? Bêguman, rêwîtî. Ber bi Heleba kevn, bajarê tarîxî.

Ew, niha, li Helebê, li nik hevalên xwe rûniştiye û bi destmalê bîvila xwe paqij dike. Di destekî de destmal, di destê din de jî telgraf.

"Ez tênagihim, hûn çawan dikarin telgrafeke weha vekirî bişînin? Ma hûn evçend bi fransizan bawer in? Ez ji we re bibêjim, ew niha baş pê hesiyan ka em bi çi bilî dibin."

Memduh Selîm Beg ê hêrsbûyî, nexweş e jî. Wî serma girtiye. Bîvila wî tê, gewriya wî dişewite, bêhal e. Lê digel vê hindê jî, ew li Helebê ye. Erk û mesûliyet bi ser her tiştî re ne. Û meraq. Çi qewimiye? Çima telgrafeke weha dilsoj?

Bi dû biryara baş re, ev telgraf û serma. Siûd. Qeşmeriya siûdê. Hema piştî wê şeva meyxanê, wî rahiştibû penusê û ji bav û xwişka xwe re nameyeke dirêj nivisîbû û bi alîkariya fransizekî

name, bi destan, şandibû Stenbolê. Ew li hêviya bersîvê bû da ku, roja dawetê diyar bûya. Lê di dewsa bersîvê de ev telgraf hat.

"Mîrên min, mesele çi ye?"

"Memduh Beg, Îhsan Nûrî dîsan xeber şandiye. Ji aliyê eskerî halê wan baş e. Ew xwe dirêjî Wanê, Erzurimê dikin. Xelk tên û tevî wan dibin. Lê ew nikarin agirê şoreşê gurtir bikin û wê firehtir bikin. Welê dixuye ku wan kadir û îmkanên siyasî tune. Heke çend kesên din wekî Îhsan Nûrî li wê derê bin, em bawer in, rewş ê, bi temamî, biguhere. Ji ber vê yekê, em divê xwe bigihînin Agiriyê. Jixwe berê jî, me qerareke weha hebû. Lê belê, tu kes ji me nikare here. Hin ji me bêpaseport in, hin ji me jî nû hatine û di bin çav de ne. Ji bo ew hevalên ku bêpasaport in, em li Beyrûdê bi hin ermen û fransizan re peyivîn. Heta du-sê mehan çend paseport ê hazir bin. Memduh Beg, me dil hebû ku em ji te bipirsin ka te îmkan û daxwaz heye. Ji bo du-sê mehan, heta em, çend heval, xwe digihînin Agiriyê. Tu merivdewletên Antaqiyayê baş nas dikî, heye ku ew paseportekê bidin te û tu bikaribî xwe, ji ser Îranê, bigihînî Agiriyê."

Agirî û Memduh Selîm Beg. Memduh Selîm Beg li ser Agiriyê! Tiştê ku qet nedihat bîra wî. Rê û xaçeriyên siûdê. Li ser riya zewacê xaçeriyeke nû; Agirî. Ji nişka ve.

Ew çi bibêje?

Dîsan du deng; dengê dil û dengê mêjî. Dîsan şer. Şerekî bêhempa. Çi divê? Çawan? Kîjan rê?

"Mîrên min, ez bi kêfxweşî derim. Lê ez nizanim ka ez ê, li wan deran, bi kêr werim. Hûn jî dizanin, ez ne peyayê çiyan im."

Berberiyeke malkambax; "ez derim." Lê. "Lê"yeke pirstijî. Bi dengekî ketî û nexweş.

"Hele em binihêrin. Ez divê bi merivdewletên Antaqiyayê re bipeyivim. Bi hênceta çûyina Ewrûpê. Heta hefteyekê ez xeberekê digihînim we."

Rêwîtî. Şeva berî rêwîtiyê.

Mala xwezûran. Her çar. Bêdengî. Awayekî zîz. Qahr. Şîv. Şeva dawîn. Dotira rojê rêwîtî.

Herkes li ber xwe dinihêre û şîva xwe dixwe. Saetên dawîn û paşê veqetîn. Bi tenê ew dizanin ku Memduh Selîm Beg ê, ji bo du mehan, ji wan veqete. Lê ew nizanin ber bi kû de. Sibê, di berbangê de, Memduh Selîm Beg ê ber bi deverine bi rê keve. Bi dû biryara zewacê re, niha, ev rêwîtî. Wekî ku sêleke xişor bi ser dil û hinavan re wer be.

Memduh Selîm Beg nabêje ka ew ê ber bi kû here. Ew jî napirsin. Lê ew bîr pê dibin. Ma weha ji nişka ve, Memduh Selîm Beg dikare ber bi kû here? Ma çi dikare evçend girîng be ku ew ji ber deriyê zewacê bi şûn de vegere û dest bi rêwîtiyeke dirêj bike?

"Hûn haziriyên dawetê bikin, piştî du mehan, ez li vir im. Hingê em ê daweta xwe, bi kêf û xweşî, çêkin."

Kes nakene. Kes nabêje belê. Deng ji kesî dernakeve. Bi tenê, ew li wî dinihêrin. Bi çavên keserkûr û meraqtijî. Wekî ku şîn ketibe dewsa dawetê.

Ew çi bike? Ew dest bi qîrîn û zarîneke dilsoj bike? Na, nabe. Şerm e. Ne li gora edetan e. Şîva germ û tîkeyên biçûk ên goşt ji gewriya nesax dadiqultin. Agir bi gewriyê, bi dil û kezebê ketiye. Dil dibihure.

Ew. Xezalê. Çavên kentijî niha nakenin. Carina çav bi nêrîneke dilsoj û kelgirî li Memduh Selîm Begê dinihêrin. Çav jê dipirsin; tu çi dikî? Çima tu min li van deran dihêlî? Te hay ji xwe heye?

Ka ew çavên germ? Ew rojên li mala Memduh Selîm Begê, yekîtiya beden û çavan, çavên germ û ronî û niha jî ev çav. Fer di çavan de nemaye. Bîbikên xweşik ên çavan di bin bîrkok, mijang û mijgulan de dilîzîn. Lê giran, giran. Westiyayî. Li ser bîbikan ew xweşî û rindiya her gavî dixuyin. Lê perda xemgîniyê jî. "Re-

benê, rebenê!" Ev çav, ev hinarok, ev lêv, bi kurtebirî, ev rû di bin ronahiya çirê de wekî rûyê melayikekê dixuye.

Germiya evînê jî bi ser Memduh Selîm Begê re tê. Dil di şewateke yaman de ye. Gelo ew çi bike? Rabe pê û wê hembêz bike, ramûse, bi destê wê bigire û bi xwe re bibe? Çi bike? Ew nikare xwe li ber nêrîna van çavên kelgirî ragire. Tiştekî divê. Xezalê divê fahm bike ku ev rêwîtî ne rêwîtiya mirinê ye. Ev rêwîtiyeke mecbûrî û kin e. Bi tenê du meh. Bi dû du mehan re jî kêfxweşî, yekîtî, dîlgermî û serfirazî.

"Qet meraq mekin, piştî du mehan, ez têm. Ez malê jî teslîmî we dikim. Ji kerema xwe re carina herin û lê binihêrin. Mîrê min, bav û xwişka min ê name bişînin. Piştî ku name hat, tu dikarî xeberekê bişînî û ji wan re binivîsî ku em ê daweta xwe piştî du mehan bi ser xînin."

Kenekî ne ji dil. "Baş e, Memduh Beg, ez ê xebera dawetê bigihînim wan."

Di bin perda bêdengî û xemgîniyê de şeva dawîn û xatirxwestin.

Xatirxwestin, veqetîn û rêwîtiyeke du mehan. Piştî du mehan jî daxwaza dilan.

Lê siûd? Henekî û qeşmeriyên siûdê?

TARÎX Û SIÛD

1

Agrî, Agrî tu agir bûyî
Li nav ketî, serbilind bûyî
Li ser Kurdistanê çira bûyî
Hilbe Agrî, hilbe Agrî

Agirî. Çiyayê serbilind. Di nav kirasekî spî de rapêçandî. Serî bi mij û dûman. Agirî, çiyayê berz û kevnare. Ziyaretgeha dîndar, evîndar, derwêş û bîreweran. Warê şervanan. Kaniya xurtî û mêraniyan. Navenda serhildanan. Agirî, çiyayê ji agir. Çiyayê serî di asmanan de. Keleha parastina xweyiyê. Keleha Xoybûnê.

Li ber quntarên çiyê şervanên kurd. Çekdar. Dengdar. Strana Agiriyê. Bi dengekî. Hemû bi hev re. Li nik wan kumandarên wan. Îhsan Nûrî Paşa, Biro Heskê Têlî Paşa, Temirê Şemkî, Şefdîn Beg, Ferzende Beg.

Û li hember wan jî Iskender Beg. Yanê Memduh Selîm Beg.

Alaya kurd a rengîn li zinarekî hildibe. Dinya sar e. Berf ketiye çiyê. Bilindahiyên çiyê di nav berfê de, kirasê spî lê ye.

Agirî...
Agir dirijand ser seran
Ronahî direşand her deran
Erd dihejand car caran
Hilbe Agrî, hilbe Agrî

Marşa şervanên kurd. Destana serhildana kurd a Agiriyê. Xeşm û xezeba çiyayê Agirî.

Şervanên kurd xêrhatin li Iskender Begê dikin. Iskender Beg, çend kurdên Îranê û du ermen li şervanên kurd dinihêrin. Bêdeng. Biken. Dilê wî wekî dengê çiyayê Agiriyê hildavê. Germ û bilez. Heyecaneke boş dil û mêjiyê wî vegirtiye. "Xwediyo! Tu qadir î. Ma min ê ev roj jî bidîtina?" Leşkerên kurd, kumandarên wan, alaya kurd axa rizgarkirî. Jiyaneke ji nûr û zordariyên xerîban bi dûr.

"Iskender Beg û gelî hevalan... Hûn bi xêr û xweşî hatin. Em, esker û kumandarên şoreşa kurd a çiyayê Agiriyê silav li we dikin. We em kêfxweş û serbilind kirin. Bi xêr be."

Dengê Îhsan Nûrî. Dengekî xurt û hişk. Dengê serleşkerekî.

Iskender Beg kelgirî ye. Ji kêfxweşî û heyecanê. Deng jê dernakeve. Ew dizane, eger ew devê xwe veke, ew ê bigirî. Tu carê tiştekî weha neqewimîbû, ew evçend bi agirê heyecanê nehatibû sotandin, pêtên heyecanê tu carê, evçend bi xurtî, bi ser wî re nehatibûn.

Li ber çavên hemûyan, Memduh Selîm Beg tiştekî dike; ew çogên xwe datîne erdê, ber jêrî erdê dibe û axa reş radimûse. Sê caran. Giran, giran. Bi dû ramûsandina axê re, ew mistek ax dixe nav lepên xwe û axa reş bîhn dike. Dirêj, dirêj. Ew li ax, ala, çiya û şervanên kurdan dinihêre. Dirêj, dirêj.

Îhsan Nûrî Beg tê û wî ji erdê radike. Ew, bi ken, li hev dinihêrin û hevûdu hembêz dikin. Pihêt. Car bi car. Bi dirêjahiya deqîqan. Paşê jî ew, bi hev re, ber bi kumandar û şervanan derin. Îhsan Nûrî Beg wan, yek bi yek, bi Memduh Selîm Begê dide nasîn. Ew jî wan, yek bi yek, hembêz dike. Bi qasî heftê kesan. Yek bi yek. Îhsan Nûrî Beg û ew du ermen jî li nik.

"Begê min Îhsan, ez dixwazim alaya serbestî û azadiyê jî ramûsim. Ji min re vê çêyiyê jî bike, ji kerema xwe re, wê bîne, ez wê ramûsim û bîhn bikim. Bîhna serbestî û azadiyê bigirim."

2

Îhsan Nûrî. Îhsan Nûrî Begê Cibirî. Bedlîsî. Seresker. Jiyana wî ya bûyertijî; zaroktiyeke şêrîn li Bêdlîsê, li taxa kevn Elî Kolî, xortiyeke bi keft û left, xwendin û hînbûn li Stenbolê, salên xwendegeha eskerî "Harbiyê" li Stenbolê, bi kurdan û rêxistinên kurdan re xebat, hêviya yekîtî û azadiyê, seresker û zabît, di şerê cîhanê de kumandar, kumandarê leşkerên Osmanî yên bajarê nik çiyayê Agirî, Bayzîdê, destpêka hevaltiya wî û çiyayê Agiriyê, li dijî leşkerên ordiya Keyserê Rûs şerkirin, piştî damezrandina Komara Turkiyê li dijî siyaseta rejîmê xebatkirin, yek ji hîmdarên rêxistina kurdî Komîteyî Îstîklalê Kurdistanê, di sala 1924'an de, tevî hevalên xwe, li dijî dewletê serhildan, şikestxwarin û rev, endamê Xoybûnê, serokê leşkerî yê Xoybûnê û Agiriyê.

Û kumandarê serhildana Agiriyê.

Ew û Memduh Selîm Beg bi hev re. Di qerargeha serhildanê de. Bi dû salên dirêj, xirab û musîbet re. Dostên kevn. Hogirên riya man û nemanê. Şirîkên tarîxeke bextreş.

Du şexsiyetên ji hevûdu pir cihê. Lê di eynî wextê de jî wekhev. Di rûpelên kitabeke kevnare. Rûpelek ji serî heta binî tijî. Bi rêzên dirêj û bi tîpên pir biçûk. Lê xweşnivîsî û bi rêk û pêk. Rûpelê din neqişandî. Tê de bi tenê çend rêz. Peyvên kin û kurt. Lê baş lihevhatî û manetijî. Herdu rûpel jî balkêş. Herdu jî yên kitabekê; Îhsan Nûrî û Memduh Selîm.

"Mîrê min, me pir bêrî li te kiribû. Çaxa em heval li hev diciviyan, me bi tenê qala te dikir. Qala te û qehremaniyên te. Pir spas Îhsan Beg, pir spas, te em serbilind û serfiraz kirin. Te welatê me vejand."

"Bi xêra we Memduh Beg, bi saya Partiyê, min tiştekî nekiriye. Ji erkên kurdbûnê pê ve tu tişt. Ez yek ji lawên heqîr û biçûk ên vî milletê bextreş im. Ma ez nexebitim, kî ê bixebite?"

Di nav xaniyekî yekçavî û tarî de peyvên germ û dilsoz. Xaniyekî bi kevirên reş lêbûyî. Di bin kozika kendalekî de. Ji çavên

neyar bi dûr. Xaniyekî sade. Na, ne sade, belengaz. Tê de doşegine pûştijî, bahlifin li ser, li quncikekê mankaleke stûr û li quncika hember jî çend cot rext, pûsat û tivfing.

Li ser Îhsan Nûrî Beg jî kincên germ ên leşkerî. Li ser sîngê jî ji herdu milan, du rext. Bi awakî çaprazî. Li ser rextan malxelîtikine. Li piştê jî cewdikekî çerm û tê de demançeyeke mezin.

Li her cîhî, bi her şeklî, nîşandekên şer.

Rewş?

"Iskender Begê ezîz, çêtir e ku em bi vî navê bang li te bikin. Bila tirk nizanibin ka tu kî yî. Rewş ne zelal e. Ev dibe zivistana çaran ku em şer dikin. Bi hêzeke pir kêm û ji îmkanên herî pêwist bêpar. Lê digel vê hindê, em li ber xwe didin, êrîş dibin ser dijmin û warê şoreşê firehtir dikin. Tirk baş têgihîştine ku dijminên wan bêtirs, şarezayên şer û navçê ne. Ji ber vê yekê, wan ji aliyê Turkiyê esker anîne û li navçê civandine. Wan dil bi çend tiştan heye; 1- Bi zor û hovîtî çavê xelkê tirsandin û peywendiyên xelkê û şoreşê birîn, 2- Xelk û nemaze wan eşîrên ku dostên dewletê ne, li dijî şoreşê rakirin, 3- Bi dan û standinên dîplomatîk ji dewletên cîran, yanê ji Yekîtiya Sovyetê û Îranê alîkarî wergirtin û bi vî awayî riyên şoreşê birîn, 4- Dor li şoreşê girtin û şoreşê vegivezandin. Dek û dolabên wan hemû ji bo vê planê ne."

Û xeber, xeberên tahl û nexweş. Xeberên xweş û çê. Kurdên xayin ku libasên şervanan li xwe kirine û çûne êrîş birine ser qereqolên Îranê, ji bo ku Îran li dijî serhildanê derxin. Li dijî van kurdan şer bûye û serokê wan hatiye kuştin. Belavokek li ser van bûyeran hatiye nivîsîn. Bi navê Navendiya Xoybûnê. "Pêwist e, nîştimanperestên kurd kelkên siyasî û aborî yên dewleta Şahenşahî ya Îranê ragirin, biratiya manewî û siyasî û bêlayenî ya dewleta Şahenşahî bi dest bînin." Balafirên tirkan bi agirê mîtralyoz û bomban êrîş birine ser gundan. Du eşîrên mezin hatine û tevî serhildanê bûne. Şervanên kurd xwe dirêjî Wanê kirine. Şêx Mihemedê Hesesorî ku peyayê tirkan bû, di gund de hatiye kuştin. Desteyeke şervan du mifrezeyên tirk ji çek kirine û çekên

wan wergirtine. Leşkerên tirk çarde gund ku nêzîkî warê serhildanê ne, kavil kirine û şêniyên gundan şandine Anatoliyê. Li deştê şerekî mezin qewimiye, ji dijmin gelek kes hatine kuştin, ji kurdan jî çar kes, şervanan bi qasî bîst leşkerên tirk jî dîl girtine.

Herweha ji her alî xeber û nûçeyên şer. Her cîh bi agirê şer dişewite. Kuştin, mirin, êrîş, agir, dîlgirtin, tirsandin, çek, balafirên bombebaranê, tanq û bombe... peyvên ku car bi car bi guhên Memduh Selîm Begê dikevin. Ev cîhan, cîhaneke taybetî ye ku ji êgir ava bûye. Di nav cîhana bêdeng û westiyayî de cîhaneke ji agir. Belê, Agirî di nav êgir de ye. Telgrafa ku hevalan ji Memduh Selîm Begê re şandibû, rast digot.

Memduh Selîm Beg û Îhsan Nûrî Paşa bi hev re. Bi tena serê xwe. Lê, gelek kes tên û derin; ew nameyekê didin Îhsan Nûrî Paşa, jê tiştine dipirsin, xebereke nû diguhezîninê, jê fermaneke nivîsandî dixwazin.

Memduh Selîm Beg li ber xwe dikeve. Ev peyayê xebatkar û fedakar, ev şerê mirin û mayinê û Memduh Selîm Beg û hevalên wî. Ew li Antaqiyayê, Helebê, Şamê, Beyrûdê, Kahîrê, Iskenderiyeyê, Silêmaniyê, Parîsê û Londonê çi dikin? Ma meriv dikare xebatên wan û xebatên van canfedayiyan bide ber hev? Memduh Selîm Beg, niha, têdigihê; ev cîhana şer û xwînê û cîhana derve, wekî rengên reş û spî, ji hevûdu cihê ne. Li vê derê kar û bar pir in, tiştên ku divê werin kirin, bi hezaran in.

Memduh Selîm Beg dikare di nav van du mehan de çi bike? Mixabin, tiştên ku ew bikaribe bike, ne zêde ne. Heta radeyekê alîkarî ji bo xurtkirina teşkîlata Xoybûnê û civînên siyasî bi serokên serhildanê û komikên teşkîlatê re. Û heye ku alîkarî li rojnama serhildanê *Agriyê* kirin. "Iskender Beg, ka tu bizanibî em vê rojnamê çawan derdixin! Kaxiz bi qasî ku têr bike tune. Ji ber vê yekê, ew kêm derdikeve. Me tu çapxane jî tune. Ji lewre, ew bi dest tê nivîsîn û hinekî jî bi jelatînê kelandî û sarkirî."

Serhildaneke pêwist. Lê di nav kesp û kosp û neçariyan de.

3

Dawiya payîza 1929'an. Destpêka zivistanê. Jorê çiyayê Agiriyê di nav berfê de ye. Dengin jê tê. Dengê ba û bagirê. Nalîna çiyayê serîmij. Û li jêr jî, li ber lingê çiyê, strana dengbêjê dilsoj. Nalîna çiyê û dengê dengbêj; destana serhildanê. "Ax lo bira, lo bira, lo bira, lo bira."

Êvar. Agirekî xurt. Şewata êzingan. Agirê şeva Agiriyê. Li dora êgir şervanên westiyayî. Dengbêj. Û Memduh Selîm Beg. Hemû li dor êgir rûniştî. Pêtên êgir; ber bi jor, ber bi asmên. Govenda pêtên êgir. Û bêguman, strana dengbêj. Giran giran. Siya sor a pêtên êgir li ser rûyê Memduh Selîm Begê. Di bin ronahiya sor de rûyekî sor. Dest li ber germiya êgir. Çav vekirî. Li ser çavan çirûsk. Guh li ser stranê. Peyv û gotinên stranê yên li ser bûyerên nû, lê rîtm û awayekî kevnare. Rîtm û awayê destanên sedsalan. "Ax dilo!.." Dilê bi coş û heyecan. Dilê westiyayî û bi hesret.

Û ewana. Di bin ronahiya sor de rûyên wan yên sor. Eniyên qermîçektijî. Simbêlên badayî. Kinc û libasên wan. Li ser sîngan rext. Li ber piştan kêr û xencer. Tivingên reş, bi awakî çeprastî, li nik wan. Piranî gundî. Ji ser zevî û bênderên xwe hatî. Lawên eşîran. Hevalên deşt, zozan, newal û çiyan. Zarokên tebîetê. Xurt wekî pola. Zû û pihêt wekî berika tivingê. Nîşanker wekî pilinga li pey nêçîrê.

Ewana; her yek ji derekî. Ji gundên doraliyê Agirî û Bayzîdê, ji aliyên din yên tixûbê Îranê, ji deşt û newalên Wan, Mûş, Melezgirt, Hekkar, Qers, Erzurim û Dêrsimê. Lê belê, hemû wekhev. Wekî ku hemû ji dayikekê. Tiştê ku bi yekî qewimiye, bi yê din jî qewimiye. Jiyaneke wekhev. Hîsekî yekgirtî. Şirîkên qederekê. Qedera wan; rebenî, belengazî, neçarî û bindestî.

Şoreşa wan; li dijî vê qederê serhildan.

Û ew. Dengbêj. Di bin ronahiya sor de rûyekî gulover û sor. Dengekî berz, lê melûl. Hêdî, hêdî. Bi rêk û pêk.

Gotin û qise li pey hev rêz dibin. Wekî rêzên gulên sor. Her qise dibe guleke sor. Her gotin dibe novikeke nû ya rêzeke dirêj a gulan. Di bin nalîna çiyayê serbilind de li dora agirê gur, rêzên gulan. Yekîtiya dengan; dengê ba û pûkên çiyayê Agirî, dengê şewata êzingan û dengê dengbêj.

Û ewana; xwediyên şoreşê, xwediyên serhildana kurdan a Agiriyê.

Memduh Selîm Beg, mêvanê wan. Bi wan re. Îhsan Nûrî û kumandarên din çûne cîhine. Wan Memduh Selîm Begê ezimandine. "Bi ser serê min, bi kêfxweşî."

Dilê Memduh Selîm Begê hildavê. Dil bûye wekî kelekekê. Kelekeke ku li ser pêlên avê hêl dibe. Ew li ser axa azadkirî rûniştiye û di bin êvara azad de azadiya rastî dadiqultîne. Qult bi qult.

4

Zivistan. Sar, serma, pûk. Berfê bi kirasê xwe yê spî hawîrdor vegirtiye. Rê hatine girtin. Şer, hatin û çûyin kêm bûye. Ordiya tirkan xwe spartiye bajarên mezin. Kurdan jî xwe spartine gundên nêzîkê Agiriyê. Memduh Selîm Beg jî xwe spartiye odeyeke germ. Na, ne ode, şikefteke germ. Ew û serokatiya serhildanê, tevî mal û zarokên xwe, di şikeftan de bi cîh bûne. Şikeft di qelaşeke kuntarên çiyê de ne û ew ji dinya derve, ji ba, bahoz û bagirê berfê veşartî ne. Dijmin jî nikare xwe bigihîne şikeftan. Ew di nav kortalekê û di dawiya bihureke asê de ne. Ji teyran pê ve, tu kes, bêyî rêdanê, nikare xwe bigihîne wan. Dinyake taybetî. Di nav dinya stûr û tevlihev de dinyake biçûk û jibîrbûyî... Tu kêmaniyên şikeftan tune; di her şikeftê de girekî ji êzingên ter, di nav kedik, meşk, tûr, têr, telîs, dîzik û kûpan de xwarin, terzad û zexîre, li quncikekî şikeftekê firax, libasên eskerî yên germ, postalên berfê, mankalên stûr, gaz, tifik û çire, kulavên qehûm ên

hiriya mêşin, çek û cebirxane û li şikeftekê jî tawleyeke hespan, kadîneke mezin û bêr, tevir, sepet, sêlik.

Memduh Selîm Begê "şervan." Di şikefta xwe de. Tevî çend kesên din. Li kêleka mankalê. Li serê libasên germ ên leşkerî, li ser milên wî kulavekî şivanan, di lingan de jî goreyên rengîn û neqişandî yên rîs. Rîhdirêj. Jarbûyî. Bêdeng. Pojandî. Di destan de pênûs û kaxiz. Rêveçûneke dijwar di nav fikir û gumanan de. Pîqe pîqa hevalên nik wî. Ji dûr, ji şikefteke din kûzekûza seg û tajiyan.

Ew du mehên ku qewl lê hatibû dayin, bihurîn. Lê ne Memduh Selîm Beg zivirî Sûriyê û ne jî kesine hatin Agiriyê. Rê li wan hatiye girtin. Zivistan, berf, serma, ordiya tirk ku li dora navçeyê serhildanê ye û Îran. Îran jî ji serhildanê eciz e û zehmetî nîşan dide. Yanê, veger hê jî dûr e. Memduh Selîm Beg jî, zêde, qala vegerê nake. Ji şerman û dudilîbûnê. Ew ê van merivên fedakar li vê derê, di nav xwîn, agir, barût, berf, serma û mirinê de bihêle û here! Fikirandina vî tiştî bi xwe şermeke mezin e. Ma çi yê wî ji van merivan zêde ye? Çima ew ê here û ev ê bimînin?

Mêjiyê wî weha dibêje, weha deng dike. Lê dil? Dengê dil? Wî ji Xezalê û malbata Xezalê re gotibû du meh. Bi tenê du meh. Li milê din, li ser qewlê xwe nesekinîn jî şerm e. Derewkar derketin jî xirab e. Lê digel her tiştî, kêfxweşiyekê jî pê re dixuye ku ew li nik şervanan maye, nan û ava wan parve kiriye û bûye şirîkê qedera wan, bi kurtebirî, bûye yek ji wan.

Lê belê, ew divê, bi awakî, xeberekê jî biguhezîne Xezalê û bavê wê. Kaxiz û pênûs di destan de, ew rûniştiye û dil dike name binivîse. Hem ji bavê Xezalê re û hem jî ji wê bi xwe re. Heta niha, wî, tu carî, jê re name nenivîsiye. Lê ew ê, niha, edet û toran bide bin lingên xwe û jê re binivîse. Çima na? Belê, nameyeke dirêj û germ. Bi hal û hewal tijî. Bi zimananîna hesretê. Bi qedr û qîmet.

Û bêguman, bi hêviya ku name bigihên destê wan. Ne ew, ne jî kesekî din dikare bizanibe ka name dê bigihên cîh. "Xwe-

dê dizane!" Lê wî hêvî heye ku name dê bigihên cîhê xwe. Ew ê pêşî bigihên Bayzîdê, ji Bayzîdê bigihên Stenbolê, ji Stenbolê bigihên Helebê û ji Helebê jî Antaqiyayê. Riyeke dirêj. "Çavê bêgaviyê kor be!"

5

Siûda Memduh Selîm Begê! Ew dîsan nexweş e. Di vê berf, baran û sermayê de. Ew dîsan bi zekemiyê ketiye û serma girtiye. Ew diricife. Jiyana şervaniyê... Zehmetî û neçarî. Ne bi tenê li dijî dijmin şerkirin, herweha li dijî kesp û kospên tebîetê û hezar texlît bêgaviyên dijî şerkirin. Çaxa meriv nexweş e, ji bêgaviye, meriv xwe davêje hawara Xwedê. Xwedê divê alîkarî bike. Bijîşk tune. Derman kêm e. Nexweşxane tune. Bi kurtebirî, dinya şervanan; dinyayeke taybetî ji tunebûnan.

Ma Memduh Selîm Beg bi vê yekê nizane? Belê, ew dizane, baş dizane. Û ji ber ku ew pê dizane, ew xebata siyasî dike, li dijî dewleteke jixwerazî radibe, tê warê şervanan û di ware wan de nexweş dikeve.

Yanê tarîx û siûd, yekîtiya tarîx û siûdê.

Tarîx çi ye? Axureke peregende û bêhîs û bêpêjn a heywanan? Yan jî bexçeyekî rengîn, gul û kulîlktijî yê merivan? Çi? Kîjan? Û tarîx û meriv... Kî di xizmeta kê de? Meriv di xizmeta wê de? Yan jî ew di xizmeta meriv, jiyan û tevgerên merivan de? Çi? Kîjan? Pirsiyarên ku mêjiyê Memduh Selîm Begê pê bilî dibe. Ji rojên xwendegehê û vir ve. Li gora wî tarîx do, îro û sibe ye. Yanê rabirdû, niha û pêşeroj. Û di navenda wan de jî meriv. Eger meriv, hêz, quwet, ked û daxwaza wî ya pêkanîn û afirandinê nebin, hingê tarîx çi ye? Tiştê ku Memduh Selîm Beg ji tarîxê fahm dike; li rabirdû xwedî derketin, gava nû zanîbûn û her gav pêşketin, nûkirin, zêde-çêtir-xweştirkirin. Gava pêşketin, nûkirin, çêtirkirin tune be, hingê tarîx jî nabe. Fikir, guherîn û tarîx, ev hersê bi

hev re mihorên wextê ne. Tarîx, tarîxa merivan e. Tarîx xizmetkara merivan e, ne li berevajiyê. Lê belê, bi şertê ku meriv jî bikaribe tesîr lê bike. Eger meriv dixwaze xwediyê tarîxeke taybetî be, eger meriv nexwaze wekî heywanekî bêtarîx bimîne, hingê meriv divê xîret bike û hewl bide ku tesîr li tarîxê bike.

Memduh Selîm Beg di nav cîhê xwe yê germ de dirêj bûye û li tarîxê difikire. Ew rojên xwendegehê û xeberdan û gotarên felsefî tên bîra wî. Xwediyo ew çi roj bûn! "Tarîx ne axura bavê kesî ye. Tarîx ne tîkeyên goştê pijirandî ye ku meriv lê rûne û daqultîne. Hevalno, tarîx tê afirandin. Digel her bela, zor û zehmetiyê ew tê afirandin. Û em ji bîr nekin. sedsala me sedsala afirandina tarîxên miletên mazlûm e."

Û xeberdanên zimanzanan li ser peyva tarîxê! Gava ew niha wan xeberdanan bi bîr tîne, pîqe pîq pê dikeve. "Birano! Ev çi ye, hûn dibêjin tarîx, tarîx. Ma hûn nizanin ku peyva tarîxê erebî ye. Çima hûn nabêjin dîrok? Dîrok peyveke xwerû kurdî, zelal û xweş e..."

Ax ew rojên xweş, lê ji rastiyên jiyan û tarîxê bi dûr!

Rastiyên jiyanê; warê şerên tarîxê. Rastiyên jiyanê; şerekî dijwar, bêhempa û bêrawestan. Kî di vî şerê malkambax de bi ser keve, ew dibe hukimdarê rastiyên jiyanê jî. Û herweha tarîxê.

Tiştekî balkêş. Memduh Selîm Beg, niha, di nav şikefteke tarî de, li hember kozên êgir ên mankalê, dirêj bûye û bi taya sermayê diricife. Lê mêjiyê wî bi firê dikeve û dere rojên kevn. Û gava ew rojên rabirdû dikevin bîra wî, pîqe pîq pê dikeve. Digel ku halê wî yê niha ne tu hal e. Ma ev yeka bi xwe jî nîşan nade ku tarîx lehiyekê ye? Lehiyeke ku her ber bi pêş diherike. Lehiyeke ku xwediyê kahniyekê ye. Lehiyeke ku li ser riya derya stûr, zelal û xweş e.

Belê, welê ye; rabirdû, rojên bihurî di kûrahiyên mêjî de dijîn. Ew li ser dil veniştî ne. Dilê Memduh Selîm Begê carina bi kêfxweşî û carina jî bi jan û keserên wan hildavê. Ew tu carê ji wî bi dûr nakevin. Belê, rast e; ev rojên ku Memduh Selîm Beg dijî

jî, ne rojên hêsan in. Rojên zehmet tijî, rojen giran, rojên bi keser û hesret in. Lê belê, eger rabirdû ji bîr bibe û îro neye jiyîn, hingê meriv ê çawan bikaribe tesîr li tarîxê û li pêşerojê bike? Ew dizane, niha, edalet, serfirazî û kêfxweşiya hem şexsî, hem neteweyî li ser gopikên çiyayê Agiriyê ye. Ronahî li pey çiyê ye. Ji bo ku ronahî, edalet, serfirazî û kêfxweşî bi dest kevin, digel her celeb zehmetiyê, meriv divê hilkişe ser bilindahiyên çiyayên serbilind û wan vegire. Mixabin, hezar mixabin ku tarîx ev e û evçend dijwar û zehmet e.

Ji niha ve, ew nizane ka rojên pêş ê çi nîşanî wî bidin û pêlên tarîxê dê wî ber bi kû bibin. Lê, ew dizane ku gava tarîx tora xwe dihûne, meriv jî divê alîkarî lê bike.

Tarîx tora xwe dihûne. Û li nik tarîxê jî siûda Memduh Selîm Beg, hêdî hêdî, dineqişe.

6

Îhsan Nûrî Beg, Yaşar Xanim û Memduh Selîm Beg. Hersê bi hev re, di şikefta Îhsan Nûrî û Yaşar Xanimê de. Îhsan Nûrî Beg kêfxweş e. Wan bi qasî duwanzde telefon bi dest xistine û jê re sîm jî peyda kirine. Îhsan Nûrî Beg bi xwe, tevî desteyeke siwar, sîm bi dest xistiye. Wan xwe dirêjî Bayzîdê, ordîhega tirk kirine û ji ber mala reîsê riya hesin, bi qasî pêwist, sîm wergirtine û anîne. Di wê şeva tarî de, nobedarên tirk dîtine ku ew sîm bar dikin, lê ji tirsan dengê xwe nekirine û rûyê xwe badane û çûne hundir. Niha, bi alîkariya telefonan, ew dikarin çêtir bi gundên doralî re peywendî dayinin.

Yaşar Xanim. Jineke xweşik, bîrewer û qedirgir. Jineke tirk, lê pîrek û evîna Îhsan Nûrî Begê. Dostî û hevaltiyeke kevn di navbera herduyan de. Ji rojên Stenbolê heta îro. Hevala Îhsan Nûrî Beg a qederê. Îhsan Nûrî Beg li kû, ew jî li wê derê. Niha jî di nav agir, berf û sermayên Agiriyê de. Evîndareke yekta.

Berî niha bi demeke kurt, tirkan Yaşar Xanim li Turkiyê girtibûn û dixwestin, bi hênceta Yaşar Xanimê, xwe bigihînin Îhsan Nûrî Beg da ku ew dev ji serhildanê berde. Çi xewn! Çi kirêtî! Hukimeta tirk heyeteke fireh ji paytextê, ji Ankarê dişîne da ku bi Îhsan Nûrî Beg û serokên serhildanê re bipeyivin. Du parlementer, qumandarê tumena tirk a Agiriyê, fermandarê jandarmên Bayzîdê û çend zabît. Kurdan qebûl e ku ew heyeta tirkan bibînin. Li ser tixûbê Îran û Turkiyê civîn çêdibe. Heyeta tirkan û kurd. Kurd; Îhsan Nûrî Paşa, Biroyê Heskî Paşa, Ferzende û Xalis Beg û bi qasî bîst siwarên herî baş ên desteyên leşkerî yên kurdan. Çavpêketineke ecêb. Çavpêketineke di navbera agir û avê de. Daxwazên heyeta tirk; "1- Agirî divê aram be. 2- Kurd divê dev ji rêgirtin û xirabîkirinê berdin. 3- Tiştên ku şervanên kurd bi dest xistine, divê bi şûn de werin dayin. 4- Û ji her tiştî zêdetir, Îhsan Nûrî divê ji Agiriyê derkeve, bi her şertê ku ew bi xwe bixwaze û herweha tu xirabî dê bi rûniştevanên Agiriyê nebe, dewlet ê alîkarî li wan bike û rehetiya wan temîn bike."

Îhsan Nûrî û hevalên wî li hember van daxwazan dikenin. Kenekî xweş li ser rû û çavên Îhsan Nûrî û hevalên wî. Bi qasî bîskekê. Fen û dolabên dewletê. "Diyar e, dewlet dixwaze me bixapîne!" Ew daxwazên heyetê red dikin. "Azadiya Welêt!" Dewlet dizane ka şervanên kurd çi dixwazin. Alaya sêrengîn a azadiya welêt divê li jorî çiyayên welêt hilbe. Ji kurdan bêtir, baştir û çêtir tu kes nikare welatê kurdan îdare bike. Dewlet divê, êdî, bi vê yekê bihese!

Û Yaşar Xanim. "Jina min bişînin Helebê."

Rêwîtiya dirêj û bi xeter ya Yaşar Xanimê. Pêşî Heleb. Bi dû Helebê re Îran û paşê jî Agirî. Lê li ser riya hatina Yaşar Xanimê, li Îranê xetereke hîn mezin. Îhsan Nûrî Beg bi xwe dere Îranê, bajarê Xoyê. Ji bo anîna hevaljina xwe, Yaşar Xanimê. Pêşî ew yekî dişîne bajarê Xoyê. Lê digel ku demeke dirêj, bi qasî deh rojan dibihure, ew tu xeber nagire û meraq dike. Bi dû deh rojan re, ew û kurdekî bi navê Silo derin bajêr. Cilên kevn û peritî yên kurdî

lê. Tiving li ser mil. Peyatî. Li bajêr jî li mala feqîrekî ew mêvan dibin. Yaşar Xanim hê ji Tebrîzê nehatiye. Ew li wê derê dimîne û yekî dişîne pey Yaşar Xanimê. Kesê çûyî venagere. Piştî çend rojan, rojekê Îhsan Nûrî Beg dadikeve bajêr. Kumekî pehlewî li ser serî. Ji nişka ve dengin. *"Efendî efendî!"* Leşkerên Îranî. "Min gazî te kir, çira nesekinî?" Leşkerekî Îranî, rûtirş, bihêrs, jê dipirse: "Te efendî, efendî, gazî dikir, ez çi dizanim efendî kî ye. Ez tu efendî nîn im." Leşker û zabît. Ji Îhsan Nûrî Begê pirsîne. Bi hev re, ber bi Tehwîlê Dijbaň (polîsê leşkerî) çûyin. Li ser rê dûkanek. "Ez ê cixara xwe pêxim" Di dikanê de. Dikancî. Rûyekî nas. Nêrîna çavan. Dikancî Îhsan Nûrî Beg dinase! Berî çend salan, di zivistanekê de, dîsan, li Xoyê. Îhsan Nûrî Beg û hevalên wî yên zabît, Rasûn û Tewfîq. Hingê navên wan sirrî û nerast bûn. Navê Îhsan Nûrî Begê Hacî Mihemed bû. Hingê ew diçûn û dihatin vê dikanê. Niha dîsan eyni dikan û eynî dikancî! "Hacî, bi xêr hatî! Hevalên te li kû ne?" Ew çi bibêje? Rewşeke xirab. Xirabî li ser xirabî. "Hacî kî ye, hevalên min kî ne?" Lê, dikanciyê înadkar! "Ez te rind nas dikim; hûn sê mirov bûn dihatin dikana min."

Bi dû lavan û xeberdaneke dirêj re, ji dikanê derketin. Îhsan Nûrî Beg û leşker. Bi hev re. Li ser riya Tehwîlê Dijban. Fikir û guman. "Min mirov şandiye Yaşarê bîne, evana ez girtime, min nas nakin, heke bêjim jî 'Îhsan Nûrî me' bawer nakin û mimkin e bidim Tirkiyê." Bêhêvîtî. Bi serê xwe. Dayira leşkerî. Ketina hundir. Çend dua. Ji devê Îhsan Nûrî Begê. Melayekî Agiriyî Îhsan Nûrî Beg hînî duana kirine. Sedem; "çaxa diçî cem mezinek pisiyader, ev duan li serê wan bixwîne, bikeve hundir, her çi bixwazî qebûl dike." Reyisê dayirê. Li hevûdu nihêrîn. "Tu kî yî?"

"Xulamê Yûsif Ebdal Axa me."

"Navê te çi ye?"

"Wezo!"

"Çira hatiy Xoy?"

"Saeta zîvî ya Axa kar nedikir, min anî da saetsaz ku çêke."

Dîsan, bi qasî kêlîkê li hevûdu nihêrîn. Bi fikir û guman. Bi şik û tirs. Û bi hêvî.

"Here zû saetê bigir û bizivire!"

Kêfxweşî û şadî. Bîhngirtin. Rehetiyeke boş. "Xwedê îcar jî ez xelas kirim!"

Bi dû çend rojan re jî Yaşar Xanim tê. Li ser hespekê. Serbilind, rûken û kêfxweş. Evîndar, di dawiya dawîn de, digihên hev, hevûdu hembêz dikin û Îhsan Nûrî Beg xêrhatin lê dike. Û tirk jî, bi awayê xwe, xêrhatin lê dikin; hê heftekê li ser hatina wê re nebihuriye, balafirên tirk li asmanên Agiriyê dixuyin û bi agirê mîtralyozan ew gulebaran dikin.

Niha, di vê şikefta tarî de, gava Îhsan Nûrî Beg behsa wan rojên bitirs dike, ew hersê dikenin. Ew roj jî, êdî, bûne xatirayeke tenik ji xatiran. Hevalên hev ên jiyanê, Îhsan Nûrî Beg û Yaşar Xanim li hev dinihêrin û bi xatirayên xwe dikenin.

Memduh Selîm Beg? Hevala wî ya jiyanê?

"Memduh Beg, tu behsa destgirtiya xwe nakî. Çima?"

Yaşar Xanim dipirse. Gava ew li Helebê bû, wê bihîstibû ku Memduh Selîm Beg dike bi keçikeke çerkez re bizewice.

"Ez çi bibêjim? Bi xêr, gava ez vegerim, em ê bi hev re bizewicin."

Gotineke biken. Bişerm, Hêdî. Ji çaya germ ku Yaşar Xanimê çêkiriye, çend qult vexwarin û bêdeng li keçika pordirêj fikirîn.

"Memduh Beg, Yaşar Xanimê bihîstiye, destgirtiya te pir delal e û tiştekî ku bala min dikişîne, çima munewerên kurdan keçên çerkezan mahr dikin. Tu divê pê bizanibî."

"Na, mîrê min, ez pê nizanim."

Rast, çima bi keçikeke çerkez re? Siûs, qeder. Ne tiştekî din. Bi tenê siûd. Xezalê ne çerkez bûya jî, ew xezaleke bedew bû. Memduh Selîm ê, dîsan, bi taya evînê biketa.

Lê digel vê hindê jî, hin tiştên ku qewimîne, lê niha, bi zehmetî bi bîr tên. Mesela çîroka wê kitabokê... Sal 1914, destpêka şerê cîhanê. Memduh Selîm Beg li kitabxanên Stenbolê digere.

Di kitabxaneyeke Beyoglu de kitabokekê; *Osmanlı Alem-i Ictimaiyesinde Çerkes Kadınları.* Yanê, jinên çerkez Di Civata Gîştî ya Osmanî de. Bi tirkî. Bi tenê 63 rûpel. Ji aliyê Mehmet Fitkerî Şûenû nivisandî. Kitabeke biçûk li ser jinên miletekî biçûk. Kitabokeke balkêş. Lê Memduh Selîm Beg pere tune ku wê bikire. Bêgavî. Dermanê bêgaviyê; dizî. Bi hêdîka. Bi hezr û dîqet.

Kitabok; hawara nivîskarekî çerkez. Gazinc li qedera reş a jinên çerkezan kirin. Wesf û salixdana wan. Bi hênceta jinan li bîr û baweriyên çerkeziyê vegerîn. *"Bu bir hazan-i milliyedir."* Nivîskar diqîre û weha dibêje; ev qîrîneke neteweyî ye. Û çend tiştên din ji kitabokê ku niha, bi zehmetî tên bîra Memduh Selîm Begê; "keçên bedew ên çerkezan ku di 365 rojan de bi tenê sê sed peyv bi kar tînin, saffiyet-i ahlakiye û nesfiyye-i pak, jinên bi hiş, edeb, bi wîjdan û dilovan."

Li milê din, ew keçika biçûk a kulîlkfiroş? Sersal. Şeva berfîn. Galata. Ew şev û ew keçik jî niha tên bîra Memduh Selîm Begê.

"Îhsan Beg, mîrê min... dilên bindest zû bi hev dihesin û ji hevûdu fahm dikin. Heye ku ev jî sebebek e ku kurd û çerkez bi hev re dizewicin."

7

Çiyayê mezin Agirî. Di nav ewr û asmanan de. Bi kumekî spî ji berfê. Delaliyê efsane û destanan. Efsanewî. Çiyayekî xweş û spehî. Mezinahiyeke bêpîvan.

Agirî... Yanê Ararat. Yanê Kuhf Nuh, bi farisî Çiyayê Nuh. Yanê Masis, bi ermenî. Yanê Cebel el Haris, bi erebî. Agirî, warê keştiya herî kevnare ya merivahiyê. Di Tewratê de weha dinivîse; "Û keştî di meha heftan, huvdeyê mehê de li ser çiyayên Araratê sekinî." Agirî... lawê Huriyan, mezinê Urartuyan û bapîrê kurd û ermenan. Ziyaretgeha Zerdeştiyan. Çiyayê evîn û agirperweran.

Agiriyê mezin. Li nik wî jî Agiriyê biçûk. Tendûrek. Xwişka Agiriyê mezin. Li gopikê wî cîhekî wekî tenûr heye ku jê hilmeke germ radibe. Şîfagehê kurdan. Û niha jî şahîdê şerekî dijwar.

Havîn, 1930. Lehî û çemên Agiriyê, bi awakî boş, diherikin. Xwîn bi awakî boş diherike. Şer germ e. Her roj, her saet. Kurd hilkişiyane bilindahiyên çiyê û di zozanan de kon vedane. Ew ji germa tavê, mêş û kelmêşan bi dûr ketine.

Dewleta tirk sed û bîst hezar leşker civandiye navçê. Edî eşkere ye ku ew nikarin kurdan bixapînin. Niha wan dil heye serhildanê bifetisînin. Ew bi balafir, tanq, top û leşker êrîş dibin ser kurdan. Kurd jî êrîş dibin ser wan. Li her alî şer, kuştin û mirin.

Memduh Selîm Beg?

Ew hê jî li Agiriyê, li nik şervanan e. Çûyin tune. Rê girtî ne. Li milekî şer gur bûye û li milê din jî xebata dîplomatîk a Turkiyê. Agirî û kurd di navbera tixûbên Îran, Yekîtiya Sovyet û Turkiyê de rojên dijwar dijîn. Turkiyê hukimeta Sovyetê ber bi xwe kişandiye. Hukimeta Sovyetê alîkarî li serhildanê nake û deriyên xwe ji şervanan re girtiye. Turkiye, niha jî, bi hukimeta Îranê re dipeyive. Hem li Ankarê û hem jî li Tehranê. Tirk dixwazin Îranê jî ber bi xwe bikişînin. Îran jî niha bi şik li serhildanê dinihêre. Dewleta Yekîtiya Sovyetê gelek leşker li ser tixûb, li hember tixûbên Turkiye û Îranê civandiye. Dewleta Îranê hemû navça Makoyê bi leşker tijî kiriye.

Û tiştekî din; Memduh Selîm Beg naxwaze şervanan weha di nav vî şerê germ de bihêle û here. Nabe. Ew nikare here. Lê ew name dinivîse. Bi hêviya ku name bigihên cîhê xwe.

Kurd êrîş dibin ser taximên leşkerî yên tirk û wan dişkînin. Manewiyat xurt e. Bawerî wekî spêdê Agiriyê ye. Ji şerkariya wan re payan tune. Lê digel vê yekê, weha nabe. Şer divê firehtir bibe. Naxwe, serhildan ê bixeniqe. Çend eniyên din jî divê vebin. Geliyê Zîlan û Çiyayê Sîpanê. Du şergeh û navendên din.

Çiyayên bilind, eşîrên xurt û welatperwer. Navçeyên asê. Li wan deran jî alaya rengîn hildan û tovên serhildanê çandin divê. Civîneke çend rojan. Bi serokên Geliyê Zîlan û Heyderiyan re. Û fermaneke dirêj. Ji aliyê kumandarê hêzên çekdar ên kurd Îhsan Nûrî. Li ser kaxizeke Xoybûnê.

Fermaneke dirêj û bi rêk û pêk. Hêviya dawîn a biserxistin û firehkirina serhildanê. Gava esasî. Fermaneke tarîxî li ser riya tarîxê.

Kurd tarîxa xwe, bi xwîna xwe, dinivisînin.

8

Êvar. Di bin ronahiya stêrkan de straneke zîz. Li nik konên vegirtî. Li ser zozanan. Ew, dengbêjê hezar salan. Stran, dengê milletekî kevnar. Di nav şer de musîk. Destana Binevşa Narîn û Cembeliyê Hekkarê.

"Cembeliyê Hekkarê hebû, li çiyayê Hekkêr bû, reîsê hezar û pênc sed xortê herdemlawîn bû. Pir axakî baş bû; du jinê wî hebûn bi kêrî şixolê malê û mêvana nedihatin. Aşiq Hemo hebû, ew jî stranvanê Cembelî bû, hema xortekî spehî bû Aşiq Hemo, kêf ji Cembelî re dikir."

Memduh Selîm Beg û dengbêj. Wî jê tika kiriye. Dengbêj hêdî hêdî dibêje. Pêşî wekî çîrok, paşê jî wekî stran. Ew ji lê guhdarî dike. Musîk; destanên kevn, kemançe, resîtal û konçertoyên nûjen. Dengê musîkê. Dengekî ji wan çar dengên ku Memduh Selîm Beg jê hez dike. Dengê musîkê dermanê kul û birînên dilê wî ye. Dengê musîkê wî vedijîne, zînde dike, deriyê dil û ruhê wî vedike. Dengê musîkê jî, wekî dengê spêdê Agiriyê, bilindahiyên çiyê abadîn, yekta û xurt e. Meriv pê re dere, sermest dibe, dikeve nav cîhanên rengîn û ji kahniyên hûnik ava evînê dadiqultîne. Dengê musîkê hez û coşeke mezin dide wî. Û tiştê balkêş, herçend stran û destanên kevn kêfxweşî didin Memduh

Selîm Begê, ewçend jî musîka nûjen kêfxweşî didiyê. Bi qasî destana Binevşa Narîn, musîka Yvette Gilberts û Eric Satie jî dilê wî bi firê dixe. Ew ji dengê vî dengbêjê kal jî hez dike, ji dengê kemança Xezalê jî. Li gora wî, stranên eşîran û musîka salonan hevûdu temam dikin. Ew mîna hev in û herdu jî kêfxweşî didin. Bêgumân, her yek bi awayê xwe.

Xwezî ew jî bibûya aşiqekî eşîran! Wekî aşiq Hemoyê Cembelî. Ew jî di nav eşîrên koçer de bigeriya, wekî wan rabûya û rûnişta, bistra, deng bida edet û torên kevnare. Lê siûd!

"Hezar mixabin ku ez baş bi zimanê xwe nizanim û hê di xortiya xwe de ji welatê xwe bi dûr ketim û bi tirkî perwerde bûm."

Dîsan lîstikên siûdê.

Bîhneke xweş ji axa nûvejiyayî radibe. Bîhna axê, bîhna dar û kulîlkan û bîhna çiyayê serbilind ketine nav hev. Li her alî, şervanên westiyayî, peregende, li ber konên xwe rûniştine û bi hev re dipeyivin. Şev hêdî hêdî dadikeve. Stêrk diçirûsin. Ji derine dûr, dengê tivingan tê. Li nik Memduh Selîm Beg jî dengbêjekî kal destaneke kevn, bi dengê xwe yê melûl, tîne zimên. Yarebiyo! Ev çi dinya ye! Efsane, destan, stran, şiîr, sewda, evîn, şer, mirin, kuştin, dijminahî... her tişt, her tişt ketiye nav hev.

Memduh Selîm Beg, guh li ser stranê, li nik dengbêj, li ser axa nerm dirêj bûye û li stêrkan dinihêre. Ev destana kevn, ev stêrkên bêdeng, ev axa nerm. Eger haya yekî ji şerê malkambax nebûya û niha bihata vê derê, wî dê bawer bikira ku ew hatiye bihuştê. Stêrk dilîzin. Tirmê Mexilan, ew heft stêrkên mezin û ronî asman dineqişînin. Stêrka Qurux li bilindahiyên Agiriyê mezin dibişire. Û Leyl û Mecnûn, ew herdu stêrkên stûxwar jî li hev dinihêrin. Yek li rojhilat, ya din li rojava.

Cembeliyê Hekkarê û Binevşa Narîn. Leyl û Mecnûn...

"Xwediyo. Çima ev eziyet? Ma ev stêrên stûxwar ê tu carî negihên hevûdu?"

9

Ji kêfa Ruhistîn re payan tune. Wî konê xwe di navbera çiyayên Agirî û Tendûrek de vegirtiye û kêf dike.

Şûrê wî, bêrawestan, dişixule. Her gav. Li her derê Agiriyê. Meriv dikevin. Xwîn dirêje. Birîn vedibin û Agirî, ev çiyayê serbilind, reş girêdide.

Kerwanê mirinê ketiye rê. Di rêberiya Ruhistîn de.

Ruhistîn rûyê xwe yê bixof nîşan dide. Mirin, wekî qirdekî, dikene û dikene. Havîna 1930'an bi xwînê tê avdan. Agirî xwîn dirijîne, xwîn digirî, xwîn vedirişe.

Dewleta tirk bi hemû quwetên xwe tê ser Agiriyê. Şêst hezar piyade, deh batarî top, pênc sed û pênce mîtralyoz û pênce balafirên şer. Serokê hêzên tirk qumandarekî navdar e; Salih Paşa. Kurd jî li ber xwe didin. Bi îmkan, çek û cebirxanên kêm. Roja 11 hezîranê. Roja êrîşa tirkan a herî mezin. Rojeke xedar. Daweta Ruhistîn. Şer. Ordiya tirk dil dike ku warên kurdan rapêçe. Kurd dil dikin ku Agiriyê biparêzin û hêzên ku li pey ordiya tirk mane, ji paşiyê werin û li tirkan xînin. Ji Deyadîn, Tendûrek, Patnos, Ala Dax, Sîpan û Zîlanê.

Qiyamet radibe. Erd dinale, çiya digure. Rawir û teyr direvin. Dengê leşker û şervanan hawîrdor digire.

20'ê hezîranê tirk şikest dixwin. Ew bi şûn de direvin. Tevî xesareteke mezin. Mirî, birîndar, dîl, çek û cebirxanên li cîh hiştî, pênc balafirên xistî. Kurd dikevin pey wan û wan ji gundan bi dûr dixînin. Lê tirk nahewin. Ew, car bi car, bi balafiran gund, cîh û warên kurdan bombebaran dikin. Balafir, ref bi ref, tên û bombeyên xwe berdidin ser kurdan û dîsan vedigerin. Kon û xanî hildiweşin. Ji her alî bîhna barûdê tê. Hevaljina Îhsan Nûrî Begê Yaşar Xanim birîndar e. Diya Biroyê Heskî Paşa mirî ye, bombeyekê li ber pîrejina sed û deh salî diteqe û wê perçe dike. Kurdan xwe spartiye çeper, kozik, qelaş û şikeftên çiyê.

Memduh Selîm Beg tênagihê ka ew di nav vî agir û xwînê de çawan dijî. Wext pir bi lez diherike. Meriv tên nik wî. Kom bi kom. Ew direve vê derê û wê derê. Ji bo alîkariyê. Ew rûdine name û belavok dinivîse. Bi kurtebirî; di van rojên xedar û giran de wext lê kêm bûye.

Niha jî, ew di şikefta birîndaran de, li nik birîndaran e. Birîndar di şikefta tarî de, li ser ka û pûşê raxistî, qor bi qor, dirêj bûne. Bergeheke nexweş. Serî, stû, sîng, çîp, pî, ling, zikên pêçayî. Keser, axîn, nalîn. Daxwaza av û dermên. Daxwaza mirinê.

Memduh Selîm Begê çi divê? Ew li nik birîndarekî ye. Birîna birîndar pir xedar e. Zik qelişiye. Hûr û rûvî li derve ne. Zik bi libasekî spî pêçayî ye. Serê birîndar li ser çogê Memduh Selîm Begê ye. Xortekî çeleng. Simbêlbadayî. Rû û enî di nav xwînê de. Memduh Selîm Beg, bi destmalekê, rû û eniya wî paqij dike. Şervanê xort di ber xwe de tiştina dibêje. Tiştine ku fahm nabin. Dengê wî ji deng bêtir xirexir e.

Memduh Selîm Beg çi bike, çi dikare bike? Bijîşk, nexweşxane, derman tune. Hacet û firaxên tenduristiyê tune. Û li ber çavên wî jî, xortekî nûgihiştî li ber mirinê ye. Mirin rûyê xwe yê kirêt nîşan dide. Kincên li ser şervan lîme lîme ne. Bîhneke giran a barûd, titûn, xwîn, ax û xwîdanê ketiye ser wî. Pêlavên çerm ên li lingan jî bûne qul qulî. Şervan hay ji Memduh Selîm Begê tune. Li milekî ew xwîdan dide û li milê din jî diricife. Bîhn lê çikiyaye. Rûyê wî vedikişe, carina axîn dikişîne, carina jî dinale. Memduh Selîm Beg, hêdi hedî, xwîdana li ser rû û enî paqij dike û bi dû re jî, destê xwe dirêjî milê wî dike. "Xorto! Birayê hêja, li ber xwe bide, tu dê zora birînê bibî." Xort çavên xwe vedike, pêşî li destên Memduh Selîm Begê, paşê jî li rûyê wî dinihêre. Çavên wî yên mezin û reş westiyayî ne. Êşa xedar û tirsa mirinê li ser çavan dixuyin. Hinarik û gumên wî sor bûne. Wekî ku ew dişewitin. Lêv jî terikîne, bûne reş û zuha.

"Xîret xorto, xîret."

Şervan careke din li Memduh Selîm Begê dinihêre. Ken. Ken li ser rûyê Memduh Selîm Begê. Ew bi nêrîna şervan kêfxweş dibe. Şervan wî dibihîse. Niha, xort dixwaze tiştekî bibêje. Lê tiştê ku ew dibêje, fahm nabe. Dengekî tenik û şikestî jê derdikeve. Dengekî êştijî. Ew diricife. Di vê havîn û şikefta germ de, ew bi tayê ketiye. Bêyî ku Memduh Selîm Beg xwe bilivîne, ew bi hêdîka, çaketê li ser xwe ji xwe dike û davêje ser şervanê xort. Şervan jî, wekî ku pê qayil be, xwe dilivîne. Hingê ji devê wî tiştekî ku fahm dibe, derdikeve:

"Ax li min... Xwedêyo!"

Lê, piştî bîskekê, ew dîsan diheze û xire xir pê dikeve. Deng tê birîn. Lêvên wî, bi lez, dilivin. Bedena wî çend car, pihêt, vedikişe û diheze. Û paşê... paşê jî ew bêhereket dimîne. Ew di bihara umrê xwe de ji dinya şer û pêveçûnê xatir dixwaze û dimire. Ruhistîn bi ser dikeve. Careke din. Bi bêbextî. Bi neheqî.

Mirin. Rûyê mirinê. Ev mirina rûreş çi ye? Çima ew weha bêwext û bêwar tê? Çima ew ê were û li qefesa sînga xortekî weha rûne? Ev bedena ciwan û germ, niha, piştî çend deqîqan, bû meyit. Sar, bêruh, bêhereket. Ev çi ye? Du hêstir, wekî libên lûlûyan, ji çavên Memduh Selîm Begê ber bi jêr dibin. Ew porê şervanê xort mist dide û digirî.

10

Xewn.

Di xewnê de du kes. Kalemêrekî rîhspî û zarokekî biçûk.

Ji wan du kesan pê ve, goristanekê. Di xewna tariya şevê de goristaneke fireh wekî deryakê. Li dora goristanê darên têkel û stûr. Û gor. Qor bi qor. Têkel. Mezin, biçûk. Nû, kevn. Xweşlêkirî, xirbe.

Ew di goristanê de dimeşin.

"Kalo, çima em hatin vira?"

"Memduhê min, çavreşê min, bav û kalên me li vê derê dinivin. Ev cîh warê me yê ebedî ye. Piştî ecelê em tên vê derê, nik mezin û qedirgirên xwe."

"Kalo ecel çi ye?"

Kalo dikene, neviyê xwe hembêz dike û dikene.

Dinya hûnik e. Hawîrdor di nav hêşinahiyeke bedew de ye. Çivîk li ser daran difirin û vîçevîç dikin. Ji dûr ve kêwroşk dixuyin û winda dibin. Goristan xweş û rengîn e.

"Memduhê min, goristana Wanê, yane ev goristan yekta ye. Ev cîh hem xweş e û hem jî ji bo xewa ebedî wekî cennet e."

"Kalo, xewa ebedî çi ye, kengê meriv dikeve vê xewê? "

Ecel, xewa dawîn, goristan û zarokekî biçûk.

"Kalo, heyra Kalo, ev der xweş e, min jê hez kir, em ji vir nerin."

Destê biçûk di nav destê Kalo de ye. Ew bi hev re derin, di nav qebr û goran de digerin. Hêdî hêdî. Li dora wan, li ser goran kesine dixuyin. Kesine ku hatine serdana miriyên xwe.

Bîhneke xweş. Bîhna hêşinahî, gul, kulîlk, dar, axa nerm û goran. Bîhna goristanê. Li dora goran gul û kulîlk. Reng bi reng. Kêfa lawikê biçûk di cîh de ye.

"Kalo, ev însan çi dikin? Çima ev li ber wan mezelan rûniştine?"

Kalo jê re dibêje. Hêdî hêdî. Bi zimanekî xweş û nerm. Bi zimanekî ku lawikê biçûk dikare têbigihê.

Li ber wan, li aliyê rastê çend jin. Ew li ber gorekê rûniştîne. Di destên wan de kitabin hene. Ji yekê pê ve, yên din hemû di nav kincên reş de ne. Ji yekî pê ve, yên din hemû sergirtî ne. Ew yeka hanê jî di nav kincên spî de ye. Kincekî tenik û tulîn lê ye. Ew servekirî û pordirêj e. Porê wê jî zer, rûyê wê spî wekî dilopeke şîr û bedew e.

"Kalo, ev jin çi dikin? Ev kî ne?"

"Ez nizanim çavreşê min."

Kalo û zarok riya xwe diguherînin û ber bi jinan dibin. Jin jî vedigerin û li wan dinihêrin, li ser rûyê jinan tu tişt naxuye. Lê jina porzer li wan dinihêre û dibişire. Mîna ku ew wan dinase. Nêrîna jinikê germ e. Kalemêr û zarok jî lê dinihêrin û dibişirin. Kalemêr û zarok ber bi wan dilezînin.

Lê ji nişka ve tiştek diqewime. Berî ku kalemêr û zarok xwe bigihînin wan, balafirin ji asmên dixuyin. Balafirine kesk ên leşkerî. Dengê balafiran. Herkes vediciniqe. Çi dibe? Balafir li ser goristanê difirin û bombe berdidin ser goristanê. Bombe diteqin. Ji axê toz û dûman radibe. Şênî belav dibe. Herkes ber bi alîkî direve. Koma jinan jî belav dibe. Ew direvin. Jina ku kincên spî lê ye, direve ku xwe bigihîne bin darekî. Jinên din ber bi milê berevajiyê direvin. Bombeyek, bi dengekî pir bilind, di navenda wan de diteqe. Her yek ber bi alîkî dipengizin. Qîrîn û hawar. Lê kî yê were alîkariyê?

Kalemêr û lawikê biçûk jî ber bi aliyê jina kincspî direvin. Diyar e, wan jî dil heye ku xwe bigihînin bin eynî darê. Lê nabe. Bombeyek li ber wan diteqe. Kalemêr ber bi milekî, lawikê biçûk jî ber milekî din difirin. Axîn. Qîrîn. Dengekî zîz. Barûd. Û tiştekî germ û ron. Xwîn. Nefesa lêwik tê birîn. Bîhna wî diçike. Çav lê giran dibin.

Mirin û Ruhistîn rûyê xwe nîşanî lawikê biçûk dide. Di goristana xweşik û rengîn de Ruhistîn li dora lêwik digere.

Di xewna Memduh Selîm Begê de mirin, ecel, Ruhistîn govend digirin...

11

Îhsan Nûrî Paşa, Biro Heskî Paşa, qumandarê cendirman ê wîlayeta Agiriyê Temir Axa, qeymeqamê Korhonê Mele Husên, berpirsiyarê nehiya Ortîlî Hesen Efendî, berpirsiyarê nehiya Korî Musa Axayê Berkî, qumandarên kurd Ferzende Begê Hesenanî,

Xalit û Nadîr Beg, Demir Paşa, Emîn Paşa, Mamoyê Heyderanî, Seyid Resûl û Husên Axa û niwênerên partiya ermenî Taşnaqê, gelek qumandar, serok û berpirsiyarên din yên hêzên kurdan. Û Memduh Selîm Beg.

Rojev; em çi bikin?

Ordiya tirkan êrîş dibe ser gundên doralî, gund dikin kavil û xirbe û rûniştevanên gundan dikujin. Ew bi vî awayî tola xwe ji hêzên leşkerî yên kurdan hiltînin. Heta niha, li doraliyê Agiriyê sed û sîh û li doraliyê Zîlanê jî bi qasî du sed gund hatine şewitandin. Û hejmara kuştiyan jî li ser deh hezarî ye. Deh hezar zarok, jin, kal û pîr. Û bi hezaran gundî jî ber bi Anatoliyê hatine koçkirin.

Û tiştekî din; dewletên tirk û îranî li hev hatine. Dewleta tirk li doraliyê Wanê hin erd dane Îranê da ku ew bikaribin li hev bikin. Li gora vê peymanê, êdî tirk dikarin niha bikevin erdê Îranê û ji paş de werin û li hêzên kurdan xînin. Îran hew rê dide kurdan. Tixûb li wan hatiye girtin. Ordiya tirk dor li wan girtiye. Ji der ve tu alîkarî nayê. Xwarin, zexîre û terzad li ber qedandinê ne. Cebirxane vala dibe. Birîndar yek bi yek dimirin. Zar û zêç birçî ne.

Çi divê?

Pêşniyara niwênerê Taşnaqê; "heke ta 24 saetan em ji Agrî dernekevin, em hemû bi destê tirkan dikevin."

Yanê pêşniyara valakirina Agiriyê. Kurd li hev dinihêrin. Çawan dibe! Ev zehmetî, dijwarî, şer, mirin û kuştin ji bo vê yekê bû? Çawan alaya rengîn a serbestî û azadiyê dakeve? Çawan ew dîlbûn û bindestiyê, ji nû ve, qebûl bikin? Na, weha nabe. Evçend sivik û erzan nabe. Dijmin ê nikaribe, zû bi zû û evçend erzan, navenda şoreşê vegire.

Îhsan Nûrî, tilî li ser simbêlê badayî, hêdî hêdî, bi dengekî zîz dipeyive.

"Rast e, di nav vê deryaya neyar de nexeniqîn dijwar e, belam em kurd in, ji gemarobûn natirsin. Her an dil bikin û gemaro çi-

qas tengtir û zortir be jî dikarin wê bişkênin. Jixwe em naxwazin ji Agrî derkevin!"

Gotina daxwaza dilê kurdan. Şer divê, heta dawîn şer divê. Lê niwênerên Taşnaqê li ser pêşniyara xwe israr dikin. "Qet nebe, fermandarê kurd nefsa xwe li gel xanima xwe ji Agrî derkeve."

"Ev pêşniyara te ji bo gotin nahêj e: Ez ji bona jiyana şexsê xwe ji azadiya netewî dest nakêşim, giyanê min ezîztir ji hevalên min, ji ev qaremanan nîn e, jiyan û mirina min yek e, ez tu car ji wan naqetim! Heke teqdîr be, em tevî hev dimirin! Tu bi xwe dibînî, sî-çil hezar hêzên neyar dor li me girtine, li pêşiya yek pêşmergê me ji sed û pêncî esker kêmtir nîn e, hê helqeya gemaro bi temamî li dora Agrî nekêşane, hêzên tirkan ku teze hatine Serdar Bulaxê, îşev nikarin aliyên xwe qors bikin, ji vê derfetê kelk bigirin, şarezayên xwe jî hildin, îşev ji Agiriyê derkevin!"

Gotina Îhsan Nûrî ya dawîn. Kurd Agiriyê naterikînin. Îhsan Nûrî Agiriyê naterikîne. Ew ê li ber xwe bidin û şer bikin. Lê niwênerên Taşnaqê dikarin herin.

Memduh Selîm Beg?

"Iskender Beg jî dikare bi we re here."

"Na, mîrê min, ez naxwazim. Ez ê we li vê derê bihêlim û herim! Na, na, nabe. Ez dimînim."

"Birayê Iskender, êdî tiştekî ku tu li vê derê bikaribî bikî, nema. Çêtir e ku tu herî û hal û hewalê me ji dinyê re bidî zanîn."

"Na, mîrê min, na, nabe, wele nabe, ez ê li nik we bimînim."

12

Nîvê şevê. Her der tarî. Heyv çûye ava. Stêrk li bilindahiyên çiyayên Agiriya mezin û biçûk dilîzin. Ji dûr dengê wawîk û çeqelan tê. Şeva avis li ber welidanê ye. Piştî niha bi bîskekê, rojeke nû dê bizê.

Lê berî ku roj bizê, divê hin tişt bi ser kevin. Di navenda qumandariya hêzên kurdan de lebateke bêdeng. Çûyin û hatin.

Hazirî. Haziriya terkkirinê. Pênc ermen û Memduh Selîm Beg warê serhildanê û navenda qumandariyê terk dikin. Tevî çend şervanan. Ew ê herin. Bi hêviya ku ew riyekê bibînin û xwe bigihînin Îranê.

"Mîrê min, ev neheqî ye. Hûn neheqî li min dikin. Hûn min bi zorê dişînin."

Iskender Beg, weha çêtir e. Tu bawerî bi qisê min bîne. Weha ji bo me hemûyan, çêtir e."

Xatirxwestin. Hevûdu hembêzkirin. Gotinên xweş ên dawîn. Ken. Qumandarên hêzên kurd. Yek bi yek.

Merivên jêhatî, xurt, bîrewer û fedakar. Û serfiraz; ji bo welatê xwe çekhildayî. Rûyên wan ên bi ken. Bi bawerî, dîlsozî û dîlovanî li Memduh Selîm Begê nihêrîn.

"Heyr, li xwe miqate bin. Bila tiştekî bi we nebe. Hûn qehremanên vî miletê belengaz in. Hûn hêviya me ne. Ezbenî, bila tiştekî bi we nebe."

Yaşar Xanim. Hevaljina dilsoz. Jina xurt û bedew. Ew jî li nik mêrê xwe, Îhsan Nûrî dimîne.

"Yaşar Hanım, bari siz de bizimle gelseydiniz?"

Memduh Selîm Beg jê, bi tirkî, tika dike ku ew jî bi wan re here. Lê belê, na. Ew naxwaze. "Her metirs be, Îhsan Nûrî hebe, ez jî hevbeş im, qet di nav agir de nahêlim, xwe xelas nakim, hûn herin, Xwedê yarê we be!"

Ew jî nayê. Tu kes nayê! Lê Memduh Selîm Beg divê here, divê van merivan di nav agir de berde û here! Ew xelas be, ev jî di nav agir de bimînin!

Siûda xirab!

"Di xweşiyê de bimînin. Hûn bijîn. Hûn serfiraz bin. Ez derim, hûn min dişînin, lê dilê min bi we re ye, dilê min bi we re ye. Ez ê her li we bifikirim, saet, roj û mehan bijmêrim û li we bifikirim. Bi xatirê we."

"Oxir be, Iskender Beg, oxir be."

Oxira te ya xêrê be Memduh Selîm Beg.

ŞIKESTINA MIRAZAN
Û WEXT

1

1931. Dawiya zivistanê. Ber bi êvarê. Bajarê kevnare, Antaqiye. Bajarê Memduh Selîm Begê.

Kolanên şil û vala. Mij. Û Memduh Selîm Beg. Ew vegeriyaye. Edî şerê xopan li pey maye. Naxêr, şer li pey nemaye, lê Memduh Selîm Beg ew li pey xwe hiştiye. Ew ji agirê şer bi dûr ketiye. Agirê evînê, niha, dewsa agirê şer girtiye.

Ew li ser riya mala xwe ye. Ew, hêdî hêdî, di kolanên kevn û şil de, ber bi mala xwe dimeşe û li dora xwe dinihêre.

"Xwedêyo! Qederê! We weha li min kir. Ez dîsan hatime bajarê xwe, ez derim mala xwe, bajarê min, mala min... ev warê xerîb bûye yê min. Berî heşt salan min welat, bajar û mala xwe li pey xwe hiştin û ez hatim van deran. Niha jî ev der bûne warê min, bûne welat, bajar û mala min... qederê, qederê."

Xerîbî, hîsên xerîbiyê. Lê belê, ew. Digel xerîbiyê ew heye. Yanê Ferîha. Xezalê. Edî wext hatiye. Payin û payandin nabe. Keça reben evçend pa, evçend li hêviya wî ma. Bi evîn. Bi axîn û nalîn. Digel ku her tişt li dijî payinê bû. Niha, êdî wext wextê perûkirinê ye. Payin û dilsoziya evînê divê perû be. Belê, êdî Memduh Selîm Beg zewac divê. Zar û zêç divê. Dukesbûn, ducanbûn divê. Jiyaneke ku her roj bi evînê tê avdan divê.

Ew ê, niha, here mala xwe, li mala reben û bêkes binihêre, xwe bişo, gemariya mehan ji ser xwe bavêje, xwe kur bike, kincên paqij li xwe bike û paşê jî berê xwe bide mala bavê Xezalê. Û ew dizane ka qisa wî ya pêşin ê çi be:

"Li min bibihurin ku ez weha bi derengî ketim. Li min bibihurin ku her tişt weha bi derengî ket. Lê niha, êdî tu kesp û kosp

neman. Em hema, bi carekê, zewac û dawetê bi ser xînin. Îroj, sibê, dusibê, rojeke zûtirîn. "

Lê ew çi ye?

Du zarok. Kurek û keçek. Li kolana vala. Li ber mala Memduh Selîm Begê. Deriyê mala wî jî vekiriye. Zarok dilîzin, lotikan davêjin. Fîstanên ji ser wan heta çogan şil bûye. Baranê kolan şil kirine. U jinikek ji derî dixuye. Ji deriyê mala Memduh Selîm Begê! Jinik bang li zarokan dike. Bi tirkî. Keçika biçûk direve û dere hundir, dikeve mala Memduh Selîm Begê.

Ev çi ye? Ev çi tişt e? Ev kî ne?

Memduh Selîm Beg, bi lez, nêzîkî li derî, li jinikê dike. "Hûn kî ne? Hûn li vê malê rûdinin?" Pirsine bi tirkî. Bi heyecan. Bi lez.

Belê. Malbateke ermen. Wan nû ji Turkiyê koç kirine. Belê, zarok jî yên malê ne. Mêrê malê mamoste ye. Ew ne li malê ye. Berî şeş mehan ew hatine vê malê. Bi alîkariya dostekî wan ê çerkez. Lê ew ji malê zêde ne razî ne. Mal biçûk e. Û tiştekî din; wan tiştên nebaş di derheqê kiravanê kevn de bihîstine. Dilê wan pê dişewite.

"Çi... we çi bihîstiye? Hûn wî dinasin?"

Rewşeke balkêş. Tiştê ku Memduh Selîm Begê nedipa. Pirs li pey hev tên. Naxêr, ew kiravanê kevn nenasin. Ne jinikê û ne jî mêrê wê ew tu carî nedîtine. Wan bihîstiye ku ew merivekî hêja, dilsoz û pak bûye. Lê hinekî dînik. Wan li ser evîna wî jî pir tişt bihîstine. Û berî niha bi demeke dirêj, camêr, kiravanê kevn çûye rehmetê.

"Çawan? Te got, ew çûye rehmetê? Li kû? Kengê?"

Belê, ew çûye rehmetê. Jinik baş pê nizane ka kengê, çawan û li kû. Lê li gora gotinan, camêr di şerekî de hatiye kuştin.

"Camêr hatiye kuştin." Ecêb. Ecêba giran. Memduh Selîm Beg li Antaqiyayê, li ber mala xwe dibihîse ku Memduh Selîm Beg hatiye kuştin.

2

Li mala bavê Ferîhayê. Li mala dostê çerkez. Eynî roj. Êvar. Memduh Selîm Beg û dostê wî li odê rûniştine. Bêdeng. Bi qahr û keser. Ji derve dengê baranê tê. Bêdengiya hundir ewçend zîz e ku meriv derzî bavê erdê, dengê derzî dê were bihîstin.

Êvareke tahl, kirêt, zîz, ji agirê dojehê xirabtir. Êvareke ewçend dilsoj ku bi peyvan nayê salixdan. Ma Memduh Selîm Beg ji vê êvarê xirabtir êvar jiyaye? Ew niha mirinê dil dike. Di dewsa vê êvarê de mirinê. Xwezî ew, bi rastî, li ser çiyayê Agiriyê bihata kuştin, bombeyeke balafirê, bi rastî, bihata û li ser serê wî biteqiya.

Vê êvarê dinya wî hilweşiya. Miraz û daxwaza wi ya herî mezin, herî xweş, herî muqeddes şikest. Dinê li ber wî reş bû. Mala hevalê çerkez bû cehenem. Dilopên barana derve bûn pêtên êgir û ketin pêsîra wi.

Ew çi bibêje, çi bike? Ji destên wî çi tê?

Ferîha tune. Ferîha çûye. Ferîha zewiciye. Belê, rast e, wê mêr kiriye û çûye Urdinê.

Hin demên kin û kurt hene ku dikarin jiyanekê, bi carekê, ser û bin bikin. Hin roj, şev an jî demên bûyeran hene ku di jiyanekê de şopine kûr, pir kûr dihêlin. Hin xeber hene ku wekî berikekê, tîrekê dadiçike dilê meriv û di dilê meriv de birînên kûr û ebedî vedikin.

Ferîha wekî stêrkekê firiyaye û ber bi devereke nenas çûye, winda bûye. Ken û çirûskên li ser çavên wê hew ronahî direşîrin ser malê. Bedena wê ya bedew hew dixuye. Bîhna wê hew malê tijî dike. Dengê kemançê hew tê. Di dewsa wê de, niha, li mala bêdeng pisîngek heye. Pisîngeke biçûk û belek. Pisîng li quncikeke odê direj bûye û bêdeng dibihnije, –wekî ku wê jî– hay ji rewşê heye.

Dê, pezkoviya mader, li holê naxuye. Niha, bi zewaca Ferîhayê, miraza dilê wê bi cîh bû? Qise û gotinên wê xelas bûn? Gelo ew niha çi difikire? Dilê dê! Dilê malkambax!

"Tiştê bû, mekeve dû." Gotina kurdan. Lê niha ev gotin ne rast e. Çawan mekeve dû? Tiştê ku bûye, jiyana Memduh Selîm Begê ser û bin dike, di jiyana wî de şopine kûr dihêle. Ew bi vê yekê dizane. Tiştê ku bûye, windabûna evînekê ye. Evîneke paqij, delal, xweş. Qederê! Siûda xirab! Sersariya Memduh Selîm Begê. Ne qeder, ne jî siûd. Sersariya, gêjahiya wî bi xwe. Sebeba esasî ev e. Ma evîn bergeheke bêruh e ku her û her di dewsa xwe de bimûne? Ma Memduh Selîm Begê nizanîbû ku evîn jîndar e? Ma meriv lê xwedî dernekeve, wê neparêze, jê hez neke, ew dikare bijî û geş be? Ma gul bê av, ax û tavê dibe?

Sersariya Memduh Selîm Begê bû sebebê windabûna evîn û evîndara wî. Ev yeka weha ye. Ew divê li xwe gilî bike, ne li kesekî din. Û ew ê her û her bikeve pey tiştê bû. Ew dizane, tiştê bû dê her û her pê re be. Wekî nexweşiyeke bêeman. Wekî kuleke xedar. Wekî siya wî.

Di bêdengiya şeva Antaqiyayê de, Memduh Selîm Beg, li oda tarî, li nik dostê xwe rûniştiye û bi van yekan dihese.

Eger Memduh Selîm Beg hinekî zûtir, berî du-sê mehan bihata, tiştê bû, dê nebûya. Hingê jî wext û keys hebû ku meriv rê li tiştê bû bigirta. Yan jî Memduh Selîm Begê xeberek bigîhanda dostê xwe, bi awakî nîşan bida ku ew dijiya.

Name? Nameyên ku Memduh Selîm Begê şandibûn?

Ne name, ne jî xeber. Tu name negîhane destê dostê wî. Tiştê ku wan bihîstine, şehîdbûna Memduh Selîm Begê bûye. Ji herkesî, li her derî. Hevalên Memduh Selîm Begê jî welê bihîstine, ew heta niha jî welê dizanin.

Kî dizane ka çi bi serê nameyan hatiye? Ew li kû mane û ketine destê kê? Ma kevir ê bibariya, eger nameyekê bigîha Antaqiyayê! Ma riyeke din û çêtir tunebû ku Memduh Selîm Beg xeberek bigîhanda dostê xwe? Ma hevalên wî, partiyê nikaribû xwe biêşanda û rastiyê hîn bibûya? Ma Ferîhayê nikaribû hinekî din jî bipa? Ma çima Memduh Selîm Beg hinekî zûtir nehat? Çima dengê mêjî zora dengê dil bir? Çima dil weha qels derket, dengê xwe bilind nekir? Ma, çima, eger...

Di êvara tahl, kirêt û zîz de fikir û gumanên têvel. Hawara bêdeng a dilê şewitî. Hêstirên hilweşîna miraz û hêviyan.

3

"Lê binihêrin, dê û xwîngên min, lê binihêrin."

"Wî diya min, ma kê dizanibû ku ew ê weha be."

"Belê, belê. Lîstika siûdê. Xwedê dike, diya min, Xwedê, binihêrin Memduh Selîm Begê keserkûr çawan dimeşe, çawan pê li kevirên kolanê dike."

"Mirazkoro mêro! Bextreşo mêro!"

"Lê gunehê wî bi xwe bû, diya min. Ma Xwedê jê girtibû? Ma çavên wî nedidîtin? Ma wî nedidît çawan Ferîha vedimire, diçelmise?"

"Axir, heyf bû, xwişka min, heyf. Mirazên vî mêrê hêja qurmiçîn û Ferîha reben jî ket çolan û ket hembêza kalemêrekî qozikxwar."

"Tifû li te bextê reş."

"Hûn dibînin Memduh Selîm Beg çawan kal bûye. Rûyê wî hûr bûye, çavên wî ketine kortê, pişt û stû lê xwar bûye."

"Wele diya min, ew dîsan baş li ber xwe dide. Ma kî bûya, pîştî evçend tişt û bûyeran, ew ê bêtarê bêtaran bihata serî."

"Dev jê berdin lê, heq û misteheqê wî ye."

"Wer mebê, diya min, wer mebê. Guneh e. Me, herkesî bawer dikir ku ew miriye. Lê ew vegeriya û hat. Bi daxwaza zewacê. Ew çi bike! Di qedera wî de weha hatiye nivisîn."

"Xwedê merivan ji bêtarên giran star bike."

"Lê halê wî ne tu hal e. Welatê wî çû. Mal çû. Destgirtî çû. Kar çû. Heval û dost çûn. Ne rehet e, diya min."

"Xwedê pê re be, Xwedê pişgirî lê bike."

"Ew niha çi dike, li kû dimîne?"

"Dibêjin, ew niha li otelekê dimîne, bi şev û roj li wir e. Ew ji otêlê dernakeve. Bi şevan, heta sibê lampa wî vêketiye."

"Ew niha ber bi kû dere?"

"Kî dizane diya min, heye ku ew bi xwe jî pê nizane."

"Ka ew Memduh Begê ku nû hatibû û bi rêçûyîna xwe kolan dihejand."

"Xwedê mezin e, diya min. Rûyê wî jî dê, rojek, bikene. Xwedê dê deriyeke xêrê jê re jî veke."

"Xwezî, diya min, xwezî, tu xirabiya vî camêrî ji kesî re nebûye. Herkes jê hez dike. Ma çima ev derd û bela tên serê wî?"

"Bav û diya Ferîhayê jî pir li ber xwe dikevin, pir pê diêşin."

"Ma kê texmîn dikir, diya min, ku Memduh Beg ê vegeriya!"

"Eger Ferîha pê bihese ku Memduh Beg dijî, ew ê dîn be."

"Rebena Ferîhayê, bextreşê, belengazê."

"Xwedê sebir û taqet bide wan."

4

"Monsieur Memduh Selîm, mixabin ji destê min tiştekî nayê. Biryar ji jor e."

Li makama Major Collet. Major Collet; kumandarê hêzên eskerî yên fransizan li Antaqiyayê. Serokê herêmê. Hukimdarê Iskenderûn û Antaqiyayê. Fransizekî navsal, bejndirêj, pozmezin, porspî û rûtik.

Darbe li ser darbê tên. Memduh Selîm Beg di bin darban de dihinciqe. Niha jî darbeyeke giran ji fransizan tê; kar ji destê Memduh Selîm Begê tê girtin. Û ne bi tenê ev, herweha, ew divê dev ji Antaqiyayê jî berde. Yanê dîsan sirgûnî, penaberî. Ber bi Şamê. Di welatê xerîbiyê de jî sirgûnî.

"Monsieur Memduh Selîm, tu diviya bi siyasetê bilî nebûyayî. Di destpêkê de, gava tu hatî Sûriyê, qewlê me, bi te re, welê bû. Lê te ev qewl xist bin lingan. Li gora raporan, tu yek ji serokên organîzasyona siyasî Xoybûnê yî. Û bi qasî demeke dirêj, tu li Araratê mayî. Weha nabe, Monsieur, weha nabe."

Fransa, fransiz, hukimdariya wan a Lubnan, Sûriye û Antaqiyayê, major Collet û siyaset. Siyaset... Memduh Selîm Beg divê siyaset neke. Memduh Selîm Beg niha çi bike? Bigirî yan bikene? Ken. Bêguman, ken. Pêşî hêdî hêdî. Wekî ku ew dibişire. Ken li ser rûyê Major Collet jî. Paşê, piştî kenê nerm, coşa kenê. Berz. Pir berz. Haaa... haaaa... haaaaa... Bi dirêjahiya deqîqan. Demeke dirêj. Major Collet niha nakene. Ew, bi heyret, li Memduh Selîm Begê dinihêre. Lehiya kenê bi ser Memduh Selîm Begê re hatiye. Ew dikene, dilerize, dest û piyên xwe dilivîne. Kenê kel daye.

Belê, Memduh Selîm Beg divê li ser ken û celebên kenê bixebite û tiştekî dirêj binivîse. Wekî ronakbîrekî kurd. Ew divê trajedî-komediya ku li welatê kurdan berpêş dibe, teswîr bike. Ken; babetekî ciddî. Kenê kêfê, kenê kerbê, kenê rik, kenê serbestiyê, kenê bindestiyê, kenê maxrûrî û biserketinê, kenê têkçûn û hilweşînê. Kenê Major Collet û Memduh Selîm Begê. Memduh Selîm Beg divê li Aristoteles vegere, Moliere bixwîne û tarîxa kenê rûgeş û kenê rûreş derxîne û tarîxa kenê rûgeş û kenê rûreş ê Kurdistanê li wan zêde bike. Ken. Kena ku ji tirsê pêk tê, ji nezaniyê pêk tê, ji bêçaretî û bêgaviyê pêk tê. Memduh Selîm Beg dikene.

"Monsieur Collet, li min bibihurin, min nema dikaribû xwe ragirta. Hûn behsa siyasete dikin. Em li kû siyaset li kû? Siyaset karê we mezinan e. Em xelkên hûr, reben û nezan ji siyasetê çi fahm dikin? Siyaset di mitbaxa we de bi kel dikeve. Para me jî bîhnkirina wê ye."

Piştî kenê berz û dirêj, li ser siyasetê jî gotareke dirêj. Bi dengekî nerm. Bi edeb û terbiye. Lê her peyvek ji berikekî xurttir. Di oda fireh û xweşraxistî de, niha kerb, kîn, hêrs û rik dipeyive. Ji tiştê windabûyî pê ve, ma tu tiştên ku Memduh Selîm Beg, êdî, winda bike, mane?

"Welatê me perçe bûye, her tiştê me hatiye qedexekirin, xelkê me di bin eziyet û zulmeke ecêb mezin de ye. Eger hûn, belê hûn di rewşeke weha de bûna, we dê çi bikira?"

Bêdengî. Li Memduh Selîm Begê nihêrîn. Lê bêdengî.

"Em jî ew tiştên ku herkes mecbûr dimîne û dike, dikin, Monsieur Collet. Ne zêde, ne kêm. Em dixwazin welatê xwe biparêzin. Em siyaset nakin, xwe diparêzin, dixwazin xwe biparêzin. Siyaset ne karê me ye."

"Ez dizanim, Monsieur Selîm, ez dizanim, rewşa we ne baş e."

Dîsan ken. "Rewşa we ne baş e..." Pêşî hêdî hêdî. Paşê wekî rûbarekê, wekî lehiyekê. "Rewşa we ne baş e." Peyvên kîbar û nazik. Lê sar. Bêruh. Ji rastiya germ û dijwar ya kurdan pir bi dûr. Rastî, rastiya kurdan. Rastiya merivê kurd. Rastiya jiyana Memduh Selîm Begê. Jiyaneke tevlihev, têkel, bi lez û bez, bêdaxwaz û miraz, tijî tehlûke, her gav nêzîkî mirin û kuştinê. Wekî gerekê, meşekê di newala mirin û kuştinê de. Û peyvên ku doralî li jiyana Memduh Selîm Begê girtine; mirin, kuştin, bidarvebûn, bidarvekirin, zîndan, girtîxane, zor, zordarî, bindestî, sirgûnî, hawar, şer, berxwedan, fedakarî, xebat û hwd...

Gava jiyanek bi van peyvan were rapêçandin, hingê çi dibe? Ev sereskerê fransizî ku li hember rûniştiye û fermanan direşîne, dikare jiyaneke weha fahm bike? Ken... haaa... haaaa... haaaaaaaaa...

Esebiyet.

"Monsieur Collet, ez bi gotinên we bawer im. Bêguman, hûn bi rewşa me dizanin. Lê ez baş ne bawer im ku hûn wê têdigihên. Ma hûn, bi rastî têdigihên, hûn dikarin têbigihên? Hûn jî dizanin, zanîbûn tiştekî ye, têgihîştin jî tiştekî din e. Têgihîştin ji zanibûnê dijwartir e. Pir dijwartir e. Û hin tişt jî hene ku meriv divê wan bijî da ku wan têbigihê."

5

"Berî min wext tunebû, piştî min jî
wext ê nebe

Wext bi min re dest pê dike
Û bi min re diqede"

Çend rêz ku ji rojên Parîsê û xwendinê mane û hê jî di heşê Memduh Selîm Begê de ne. Çend rêz ji Daniel von Czepko, *Sexcenta Monodisticha Sapientum*, ji sala 1655'an. Ax ew roj! Rojên xwendin, tarîx û felsefê. Rojên şêt ên xortiyê. Rojên hînbûn û haziriyê. Rojên germ, zelal û pak. Ji wan rojan çi man? Çima wextê, wextê malkambax weha kir?

Tola wextê. Belê, gotinek rast û di cîh de. Wext tola xwe distîne. Wext şopa çewtî û şaşiyan hildide û tê tola xwe digire.

Memduh Selîm Beg û wext. Tola wextê û Memduh Selîm Beg. Xezeba wextê û Memduh Selîm Beg. Li meyxana ermenan. Di navîna şeva reş de. Li ber xezeb û tola wextê. Birîndar. Stûxwar. Bîhnteng. Dilşikestî. Hêvîşikestî. Ferî çavan vemirî. Lê kenekî qurmiçî li ser rû.

Bi serê xwe, tenê. Li ser masê çend texlîd xwarinên ermenî. Dost û yara jibîrkirin û teseliyê; şûşa araqê. Cacix. Pakêteke cixara *Gitane*. Li koşa meyxanê, wekî her carî, bilûrvanê kal. Dengê bilûra wî ya melûl. Çend kesên din li dora çend maseyan.

Û wext. Û tola wextê.

Memduh Selîm Beg divê dev ji Antaqiyayê jî berde. Di nav du heftan de. Ew divê jiyana xwe ya sirgûniyê hilde pişta xwe û here devereke din a sirgûniyê; Şamê. merivdewletên fransiz ronakbîr û xebatkarên kurdan ji ser tixûbên Turkiyê bi dûr dixînin. Piştî evçend tiştên tahl, niha jî, pêşerojeke nexuya.

Wext niha li dijî Memduh Selîm Begê diherike, dilê wî diguvişîne, mêjiyê wî dike warê şerên dijwar. Wextê malkambax niha her tişt guhertiye; reng bi tenê bûne rengên bed û mirdar, bîhn bi tenê bûne bîhnên genî, tahm bi tenê bûne tahmên tahl, tûj û tirşî, deng bi tenê bûne dengên nexweş û hîs bi tenê bûne hîsên mirî...

Memduh Selîm Beg çi divê? Ev divê çawan xwe li hember êrîşên wextê rabigire? Wext divê neherike. Wext divê bi wî dest

pê bike û bi wî biqede, wekî ku di ew rêzên rojên Parîsê de hatiye nivisîn. Lê çawan? Meriv çawan dikare zora wextê bibe? Wî di destpêka 1900'an de kitabeke H.A.Giles xwendibû; Chuang Tzu. Di kitabê de, berî 2500 salan Chuang Tzu xewnek dibîne. Di xewnê de ew pepûleyeke biçûk e û difire. Gava ew ji xew hişyar dibe, ew nizane ka ew pepûleyek e ku di xewna xwe de merivekî dîtibû yan jî, ji berevajiyê, ew merivekî bû ku di xewna xwe de pepûleyek dîtibû. Chuang Tzu weha digot;

"Min di xewna xwe de didît ku ez pepûleyek bûm ku li asmanan difiriyam û min tu tişt di derheqê Chuang Tzu de nizanîbû."

Chuang Tzu hosteyê xewnan bû. Bêguman. Wî wext li gora xwe eyar dikir. Ew serdestê wextê bû. Reng, bîhn, tahm, deng û hîs li gora daxwaza wî şekil digirtin. Ew hosteyê peyv, gotin, qise û terman bû jî. Wî bi xwe naverokek dida wan. Gava wî dixwest, ew dibû pepûle û gava dixwest jî, ew dibû meriv.

Memduh Selîm Beg jî divê bibe serdestê wextê. Wext divê li gora daxwaza wî şekil bigire, ne ku ew. Gava bîhn lê teng dibe, nefes lê diçike, ew divê bibe pepûleyek û bi firê bikeve. Do, îro û sibe divê bikevin nav hev û ew di nav wan de, li gora daxwaza dilê xwe, here û were. Ew çar deng, ew çar dengên pir hêja divê winda nebin. Ew divê xwe ji xezeba wextê bide alî û li hember lîstikên qederê xwe rabigire û bikene. Yan na, yan na...

Hingê Memduh Selîm Beg nabe Memduh Selîm Beg. Hingê ew têk dere û hew ji navîna şeva reş derdikeve. Meriv di nav wextê de dijî, di rûbara wextê de diherike. Lê Memduh Selîm Beg divê, bi xwe, bibe rûbar. Wext agir e ku dişewitîne. Lê Memduh Selîm Beg divê, bi xwe, bibe agir. Dinya heye. Wext heye. Lê Memduh Selîm Beg jî heye.

Yan na... Yan na...

Lê çawan?

"Ferîhayê, Xezalê,
Li te difikirim,
Li evînê, evîna me difikirim.
Li rastiya can, dil û ruh difikirim,
Li tesîrên wan, li ew demên me yên kurt, lê xweş û hêja difikirim.
Ez, hevalê te, evîndarê te yê bêhiş di nav valahî û bêdengiyeke boş de rûniştime û difikirim.
Li wext û xezeba wextê difikirim, li wextê bihurî.
Ew demên xweş bihurîn, ew çûn, êdî ew bi şûn de venagerin,
Edî dereng e, pir dereng...
Lê ez heme, ez dijîm, mixabin, ez heme, ez dijîm. Li Şamê, di nav dilkeseriyeke malkambax de.
Ez li te difikirim,
Û difikirim ku ez ê, tim û tim, li te bifikirim."

Memduh Selîm Beg ne şaîr e. Ew bi tenê evîndarê şiîran e. Ev cara yekemîn e ku Memduh Selîm Beg rahiştiye pênûsê û bi awakî şiîrî kerb û keserên xwe tîne zimên. Bi tirkî. Ne ji bo kesekî din. Ji bo xwe. Ew dizane; nivîsîn jî derman e. Dermanê dilên bibirîn. Dermanê li dijî xezeba wextê.

Wekî pir tiştên din, niha Antaqiye û jiyana Antaqiyeyê jî li pey wî mane. Niha Şam heye. Şama şerîf. Bajarê kevn. Yek ji navendên kultura Îslamê. Û li Şamê jî taxa kurdan. Belê, taxa kurdan. Warê kurdên Şamê. Taxeke peregende, neçar, belengaz. Di quntara çiyan de. Xanî li ser hevûdu. Kolan û kuçên biçûk û tevlihev. Taxek ku ji jiyana bajêr bi dûr e. Warê kurdan; warê kesên bêwelat, warê kesên ji welatê xwe reviyayî, warê kesên ku nikarin li tu deveran bi cîh bin û rehên xwe biçînin erdê.

Memduh Selîm Beg li mala dostekî xwe dimîne. Bêguman di taxa kurdan de. Ji Memduh Selîm Begê pê ve, gelek kesên din jî sirgûnê Şamê bûne. Piraniya wan jî hevalên Memduh Selîm

Begê ne; Celadet Bedirxan, Qedrî, Ekrem û Mihemed Cemîlpaşa, Hemzeyê Miksî, Dr. Nafîz û birayê wî Nureddîn Ûsif. Ew jî li taxa kurdan, li mala Elî Axayê Zilfo dimînin. Herweha Haco Axa û zarokên wî jî.

Hevalên wî, niha, dizanin ku Memduh Selîm Beg nemiriye û dijî. Niha Memduh Selîm Beg jî dizane ku hevalên wî pir xwestine ku alîkarî li Agiriyê bikin û xwe bigihînin şoreşê. Lê ji ber sebebên dûr û dirêj tu tişt bi dest neketiye. Niha ew dizane ku hevalên wî, serokatiya Xoybûnê hewl daye ku ji ser tixûbên Sûriyê jî serhildanek pêk bînin û êrîş bibin ser Turkiyê. Wan xwestiye bi vî awayî jî alîkarî li şoreşa Agiriyê bikin. Lê mixabin, ev jî bi ser neketiye. Û ji ber vê yekê ye ku fransizan kurd ji tixûbê bi dûr xistine û ew anîne Şamê. Niha ew dizane ku navbera Turkiye û Fransê ji her carî çêtir e.

Û Memduh Selîm Beg niha bi tiştekî din jî dizane; şoreşa Agiriyê bi temamî têk çûye, Îhsan Nûrî Paşa û hevalên wî xwe spartine Îranê, ji şervanan gelek li der û dorên Agiriyê mane û hinan jî xwe gihandine Sûriyê û ordiya tirk her der vegirtiye û gundên doraliya Agiriyê kavil dikin. Û dinya jî, bêdeng, li vê bûyerê temaşe dike.

Bûyerên nexweş û tahl yek li pey yekî tên. Her der tarî ye. Çilka hêviyê li tu derî naxuye.

Memduh Selîm Beg jî li mala dostê xwe rûniştiye û li xwe, li siûda xwe, li Ferîhayê, li şoreşa Agiriyê, li Îhsan Nûrî Paşa û Yaşar Xanimê, li Xoybûnê, li hevalên xwe yên din, li wextê û li pêşeroja xwe difikire...

7

Memduh Selîm Beg, Celadet Bedirxan Beg, Qedrî û Ekrem Cemîlpaşa Beg. Bi hev re. Hevalên Memduh Selîm Begê hem kêfxweş in, hem jî xemgir in. Ew kêfxweş in, ji ber ku Memduh

Selîm Beg nemiriye û dijî. Ew xemgir in, ji ber ku Memduh Selîm Beg negîha miradê xwe. Ew Memduh Selîm Begê bi tenê nahêlin û her pê re ne, pê re dipeyivin.

Lê belê, tiştekî heye ku ne Memduh Selîm Beg têdigihê û ne jî hevalên wî; çima Ferîhayê zewaceke weha dil kir? Çima wê weha xwe feda kir? Ew bi çerkezekî Urdinî re zewicî ye. Bi çerkezê dewlemend Edîb Aswar re. Lê belê, çi zewac! Edîb Aswar li ser 50 salî ye. Edîb Aswar berê jî zewiciye û xwediyê du jinan e. Edîb Aswar qozikxwarek û rûtirşek e. Edîb Aswar nexwenda ye. Edîb Aswar jiyaneke bedewî dijî... Û Ferîha di nav evçend mêran de Edîb Aswar hildibijêre! Çima? Çawan keçeke welê delal, xwedîzewq û tahm, xweş perwerdebûyî, musîkşînas, xwedî hîsên zirav bi merivekî wekî Edîb Aswar re dizewice? Çawan ew dikare xwe weha qetl bike û êşeke xedar têxe dilê Memduh Selîm Begê, nas û dostên xwe?

"Mîrên min, ez jî fahm nakim. Ev celebeke qetl e, xwekuştin e. Bi vî awayî, wê xwe jî kuşt, ez jî kuştim. Ez dizanim, evîna me li ber dilê wê pir bi qedr û qîmet bû. Ez dizanim, wê ji min pir hez dikir. Lê ma wê tu ferq di navbera min û Edîb Aswar de nedîtin? Çima wê weha kir?"

8

Destpêka 1933'an. Hê jî li Şamê. 1923 û 1933. Deh sal. Di welatê xerîbiyê de deh salên xerîb û ecêb. Gava Memduh Selîm Beg ji Turkiyê derket, ew bi niyeta salek-du salan derket. Salek du sal bûn deh sal. Hê çend salên din divên? Ma ew ê rojekê venegere welatê xwe?

Reng e ku ew vegere. Niha îmkanek derketiye ser riya wî. Keysekê lê dixuye. Lê ew nikare biryar bide. Ew vegere yan bimîne? Dudilîtî. Fikir û gumanên nezaniyê. Ew hem dixwaze vegere û hem jî naxwaze.

1933 di eynî wext de dehsaliya damezrandina Komara Turkiyê ye. Gava Komara Turkiyê hat damezrandin, Memduh Selîm Begê jî dev ji Turkiyê berda. Niha, piştî deh salan, Turkiye efuyeke giştî derdixe. Ji bo kesên ku ji Turkiyê hatibûn derkirin. Ji bo kesên ku li derveyî welêt, li dijî Turkiyê xebitîne. Bêguman Memduh Selîm Beg jî yek ji wan e.

Berî niha bi sê heftan, yane roja 21'ê meha 12'an ya 1932'an, sefîrê Turkiyê Memduh Selîm Beg dît. Sefîr xwestibû wî bibîne. Sebebê hevûdudîtinê ev bû; eger Memduh Selîm Beg vegere Turkiyê, ew ê efû bibe û bikaribe wekî hemwelatiyekî Turkiyê, bi awakî serbest bijî. Ev danezan, herwekî Memduh Selîm Begê, gihîştiye kurdên din jî.

Niha çi divê? Efû derdikeve. Îmkana vegera welêt tê pê. Hesret û derd û kulên xerîbiyê dikarin li pey bimînin. Ew dikare, ji nû ve, piştî deh salan, bav û xwişka xwe bibîne, eger bixwaze li Stenbolê yan jî li Wanê bi cîh be. Ew dikare here û di nav gelê xwe de, bi însanên xwe re bijî.

Lê li milê din jî hin rastî hene; di biryara efûyê de ji bo kurdan, li ser kurdan tu tişt nayên gotin. Rejîma nû, niha, tewr hebûna kurdan jî nenase. Zor û zulim li welêt her berdewam e. Ma evçend xebat, evçend zehmetîkêşan, derd û keder ne ji bo azadî û serbestiya kurdan bû? Gelo ew niha vegere, ew ê li xwe mikur neyê? Ew ê îxanet li xwe, li jiyana xwe, li doza xwe û li gelê xwe neke? Ew ê, bi vî awayî, siyaseta rejîma nû ya Turkiyê nepejirîne? Û digel van yekan; ma kî garantî dike û garantî dide ku ew ê li Turkiyê neyê kuştin? Ma wî hindik bêbextiya rejîma nû dîtiye? Paşê, ji bav û xwişka wî pê ve, tu heval û dostên wî li Turkiyê nemane. Piraniya wan hatine kuştin, yên mane jî li derveyî welêt, pardarê siûda Memduh Selîm Begê ne. Di nav van deh salan de pir tişt guherîn. Ew jî, hinekî, hûnî jiyana nû bû. Li Sûriyê heval û dostên ku ew bikaribe pê re be, hene.

Û tiştê herî girîng; Ferîha. Ew ê çawan Ferîhayê, evîna xwe ya abadîn li van çolan berde û rûyê xwe jê bade? Bila Ferîha zewicî

be, bila Ferîhayê kuleke bêderman xistibe dilê wî. Lê Ferîha evîna wî ye. Her û her. Heta mirinê. Ew dev jê bernade.

Çi divê? Çûyin yan mayin? Di nav zîncîra pirsan de helqa esasî. Heyameke nû, gaveke nû di jiyana Memduh Selîm Begê de. Biryar divê li gora vê yekê were girtin.

9

21 Nîsan, 1934. Antaqiye.

"Miri aziz ve muhteremim Efendim,

...Şükrü Mehmet'in son mektubunu zat-ı alinize gönderecektim, fakat kalınca bir mazruf teşkil edeceği için kitabına ve bana ait kısmını aynen istinsah ediyorum"

Name. Nameyeke dirêj. Ji Celadet Bedirxan Begê re. Bi tirkî. Kesê ku namê dinivîse; bêguman Memduh Selîm Beg. Peyvên wî. Qiseyên wî. Bi kurdî weha:

"Mîrê ezîz û efendiyê min ê muhterem,

...Min ê nameya dawîn a Şukrî Mihemed ji we re bişanda, lê ji ber ku ew ê bibûya zerfeke mezin, ez beşê ku li ser min û kitaba wî hatiye nivîsîn, ji we re dinivîsim û dişînim."

Belê, Memduh Selîm Beg li Antaqiyayê ye. Ji nû ve. Ew venegeriyaye Turkiyê. Herwekî hevalên wî yên din, wî li xwe dananî vegere. "Mîrên min, veger jî divê li gora hin qayîdan be. Gava me her celeb qayide û bawerî dan bin lingên xwe, hingê mana jînê çi ye?" Qiseyên wî. Baweriya wî. Awayê fikirîn û jiyîna wî. Xwediyê qayide û prensîban. Yek ji wan; her celeb bûyer, mezin yan biçûk, girîng yan negirîng, divê bibin helqeyên zîncîra jiyanê. Rojên kin û kurt divê bibin helqeyên zîncîra jiyanê. Wext, tevî her celeb encamên xwe, divê rê li zîncîra jiyanê negire. Eger meriv nikaribe vê yekê bike, hingê bûyer, roj, wext mana xwe winda dikin. Yanê jiyan mana xwe winda dike.

Û tiştên din ku di vê navberê de bûne helqeyên jiyana Memduh Selîm Begê; daxwaza wî ya vegera Antaqiyayê qebûl bûye, ji ber sebebên tenduristiyê. Wî dest bi karekî nû kiriye, mamostetî. Wî ji xwe re maleke biçûk, du ode, peyda kiriye û ew niha tê de rûdine. Wî ji nû ve peywendî bi heval û dostên xwe re danî. Herweha bi bav û xwişka xwe re jî. Û tiştê herî girîng; wî bi alîkariya dotmama Celadet Bedirxan Begê, Rûşen Xanimê xeberek ji Ferîhayê re şandiye da ku ew ji mêrê xwe veqete, dev ji Urdinê berde û vegere, were bi Memduh Selîm Begê re bizewice. Wî ev yek ji bavê Ferîhayê re jî gotiye. Ew niha li benda bersîva Ferîhayê ye.

Niha, îro roja naman e. Ew rûniştiye û name dinivîse. Dora nama Celadet Bedirxan Begê ye. Li ser dostekî wan ê kevn; Mihemed Şukrî Segban. Bijîşk û welatperwerekî kevn. Endamê Xoybûnê. Niha li Fransê. Wî kitabokek li ser kurdan û doza kurdan nivîsiye. Kitabeke çewt û şaş. Kitabeke ku li gor daxwaza dijmin hatiye nivîsîn. Jê re bersîv divê. Bersîveke bi rêk û pêk. Bersîveke li ser rastî û belgeyan avabûyî. Bi zimanekî xweş û ciddî.

Niha, ew rûniştiye û van tiştan ji dostê xwe yê kevn Celadet Bedirxan Begê re dinivîse.

Memduh Selîm Begê reben! Li milekî ew name dinivîse, li milekî jî ew li bûyer, wext û siûdê difikire. Ew ê hê çi bibîne! Çavên wî yên bi ken dê hê şahîdên çi bibin, çi nebin! Her weha ye; di rojên teng, tarî, dijwar û malkambax de heval, dost û hogir kêm dibin. Her weha ye; şikestin, biserneketin bi xwe re qurbanên xwe û şikestinên nû tînin. Her weha ye; di rojên dijwar û şikestxwarinê de, ji kêfa îxanet, durûtî, fetbazî, berberî, sextekarî û hesûdiyê re payan tune. Gur ji mij û dûmanê, îxanet û durûtî jî ji rojên teng û dijwar hez dikin.

Kurd rojên weha dijîn. Hêvî têk çûn. Miraz qurmiçîne. Siûda xirab neguheriye. Serhildana Agiriyê şikiyaye. Bi dû şikesta Agiriyê re, partiya Xoybûnê jî şikest xwariye. Berberî, dijîtî û

dijminahiyên stûr hatin pê. Gelek kes çûn û teslîmî Turkiyê bûn. Gelek kesî rû ji heval û dostên xwe yên kevn, ji doza xwe bada-ye. Niha jî hevalekî wî yê kevn kitabokek li dijî wan û doza wan nivisiye. Niha dostiyeke din a kevn jî şikest dixwe.

"Malmîrato! Ma ev bêbextî bi te diket? Ma qet qedr û qîmetê rojên me yên Stenbolê jî li nik te tunebû? Ma merivekî zana û têgihîştî evçend xwe biçûk dike? Heyf."

10

Ferîha. Xezalê. Zimanşêrîna ber dilê Memduh Selîm Begê. Stûxwarê. Siûdreşê.

Memduh Selîm Beg li dijî wextê şer dike, ew dixwaze bibe serdestê wextê. Ew dixwaze bijî, bi her awayî bijî. Ew naxwaze xwe û mesûliyetên xwe ji bîr bike. Lê birîna ser dilê wî naceribe. Ew her teze ye. Ew bi êş û jana birîna evînê dikeve xew û bi wan hişyar dibe. Ferîha bûye agir û ketiye pêsîra wî. Ferîha her pê re ye. Li her derî. Her saniye û deqîqe. Ew çawan dikaribû weha kor û kerr bûya! Wî çawan dikaribû evîneke weha paqij û zelal, keçikeke weha delal û narîn ji destê xwe birevanda!

Evîn yekta ye. Evîn her roj nayê ber deriyê merivan. "Ew bi sîparişê jî nayê dîtin." Di hemû jiyana xwe de meriv carek-du caran bi taya evînê dikeve. Ne zêde. Hingê?

Hingê çima Memduh Selîm Beg li evîna xwe xwedî derneket, bi her tiştê xwe, bi her awayî lê xwedî nebû? Çima?

Lê Memduh Selîm Beg hêvî heye. Ew hêvî dike ku pêlên kê-fxweşî û serfirazî yên siûdê dê rojekê lê vegerin. Evîna wî dê lê vegere. Û ew ê, dîsan, xwe bidin ber beroşka evînê. Yan na, ev birîna xedar ê wî bikuje.

Ew li hêviya xeberên pîroz e.

11

1935, rojeke germ a biharê. Şam. Li taxa Muhacirîn. Li mala Celadet û Rûşen Bedirxanê. Herdu bi hev re ne. Wan jiyana xwe kirine yek. Celadet Bedirxan bi dotmama xwe re zewiciye. Jiyaneke mesûd û xweş hatiye pê. Li welatê xerîbiyê.

Herkes dizewice, dibe xwedî mal, dezgeh, zarok û jiyaneke netenê. Lê ji Memduh Selîm Begê pê ve. Herwekî ku tê gotin; kevirên Xwedê li serê wî barîne. Pêlên kêfxweşî û serfirazî yên siûdê lê venagerin. Ji berevajiyê, her ku dere ew jê bi dûr dikevin.

Nebû. Xeberên pîroz nehatin. Evîna wî lê venegeriya. Ferîha nehat. Ferîha dê neyê. Edet û tore rê lê digirin. Edet û toreyên kevnare; belayên serê wî. Dijminên eşq, evîn û hîsên xweş.

"Ma ez naxwazim?.. Ev zewac kozeke agir e û ketiye dilê min. Jîn ji min re bûye heram. Ez her li Kek Memduh difikirim. Lê mixabin, ez nikarim dev ji van deran berdim. Ji dilê min nayê. Ez nikarim. Ma xelk ê çi bibêje? Ez bi vî halê xwe çawan vegerim nik bav û diya xwe? Nabe. Min xwe kuşt, xwîngê, min xwe kuşt. Ez êdî nikarim ji Kek Memduh re jî bibim yar. Lê ez ji Kekê Memduh re nebûm yar, herweha ji kesekî din re jî nebûm."

Gotinên Ferîhayê. Ji devê Rûşen Xanimê.

Rûşen Xanim; jineke zane, ronakbîr û dilsoz. Dilê wê bi Memduh Selîm Begê dişewite. Ew dixwaze alîkariyê bike. Lê çawan? Wê çû û Ferîha dît, pê re peyivî, pir dil kir û xwest dilê wê bigire, wê razî bike. Lê nebû.

"Malesef, Ferîha pir li dûr e. Eger ew nêzîkî me bûya, me dê, hêdî hêdî, ew razî bikira. Tevî vê yekê, meriv divê teseliya xwe nexîne. Heye ku ew di rojên pêş de xwe biguherîne."

Gotinên Rûşen Xanimê. Jê re. Memduh Selîm Beg li mala wan e. Bi mêvanî. Ew ji bo serdanê hatiye. Herwekî piraniya caran, mesele dîsan evîna Memduh Selîm Beg û Ferîhayê ye. Sal dibihurin, lê mesele, pirs û birîn her wekî xwe dimînin. Çima? Çima weha bû?

Rûşen Xanim tiştekî ku herkes lê difikire, ji Ferîhayê pirsiye: Çima ew bi kalemêrekî xwediyê du jinan re zewiciye? Bersîva wê di gotinên wê de ye. "Ez ji Kekê Memduh re nebûm yar, lê ez ji kesekî din re jî nebûm."

"Ax Memduh Beg, ne tu û ne jî mêrên kurd, kes ji halê jinan fahm nakin. Hûn qet nizanin, tênagihên ew çi difikirin, çi hîs dikin. Îcar tu dizanî, Memduh Beg, ev fikir ji kû ketiye serê Ferîhayê?"

"Naxêr, ez pê nizanim."

"Binevşa Narîn, Memduh Beg, Binevşa Narîn... Te destana Binevşa Narînê hînî Ferîhayê kiriye. Ew ji Binevşa Narînê hîn bûye ku xwe bi saxî biçîne axa reş."

Binevşa Narîn... Binevşa Narîn û Cembeliyê Hekkarê.

Destana kevn, destana evînê. Belê, di wan rojên xweş de, gava Memduh Selîm Begê di bin siya evînê de bedena Xezala xwe dinasî, wî jê re behsa Binevşa Narînê jî kiribû. Wî xwestibû ku Ferîha wê destanê hîn bibe. Evîna Binevşa Narînê, evîna keça koçeran. Evîna serokeşîrê çiyayên Hekkarê. Evîneke xweş, bi kul û birîn, kevnare. *"De lorî Cembeliyê min de lorî, emrê min bi heyran, serê min bi gorî!"*

Lê kê dizanîbû ku jiyana Ferîhayê dê bibe jiyana Binevşa Narînê? Kê dizanîbû ev gotinên hanê yên Binevşê dê bibin hedîs û bikevin devê Ferîhayê.

"Bila mêrê meriya bi dilê meriya bî, bila nan hebî û dew tune bî, bila xwarina meriya garisê bi gilgil bî; bila lehêfa meriya ezmanê bilind bî; bila doşega meriya ji erdê şil bî; bila belîfa meriya ji kevir bî; bila tûrê parsê tim li mil bî; bila binê tûrê meriya bi qul bî; bila cîhê meriya ne li vir bî, li sînorê Ecem û gêwir bî; bila mêrê meriya ne bi dilê meriya bî, bila sibê heya êvarê ne kar bî, ne şixul bî, xwarin û libas pir bî; dilê meriya tim bi kul bî."

Jiyan dubare dibe. Derd û keserên destanan îro jî bi car dibin. Peyvên Binevşa Narînê, ji nû ve, ji devê Ferîhayê derdikevin... Jiyan! Jiyana nenas, jiyana piralî!

12

Berbanga deverên Antaqiyayê. Li aliyê rojhilatê, di nav çiyayên hêşîn û berz de tav hiltê. Giran, giran. Li aliyê rojava, tîrêjên jar yên tavê pêlên deryayê hembêz dikin û li ser diçirûsin. Tariya şevê winda dibe. Yek-du stêrkên mayî jî koç dikin û derin. Wext reng diguherîne. Rengekî ronî, hêdî hêdî, hawîrdor vedigire. Di nav bêdengiyeke zîz de.

Ji dengê pêlên avê pê ve, tu deng tune. Pêl jî, hêdî hêdî, xwe radigihînin qeraxê. Pêl di nav lîstikeke şêrîn de ne; dinya hişyar dibe û ew dikenin, distrên. Bi awayê xwe, bi zimanê xwe.

Li qeraxa avê jî Memduh Selîm Beg. Ew ji rengguherîna tebîetê hez dike. Di demên weha xweş, bêdeng û balkêş de ew xwe zînde û jiyayî hîs dike. Gava rengên ronî hawîrdor vedigirin, ronahiyek di nava wî de jî hiltê. Hingê bedena wî germ dibe û dilê wî bi germiyeke taybetî hildavê. Digel her celeb derd, kul û keserî.

Niha, ew, dîsan, li ser riya biryarên girîng e. Niha, wî, dîsan, koçeke nû divê. Mixabin. Dinya ber bi rojên germ dilezîne. Antaqiya jî ber bi rojên biryarên girîng dilezîne. Îsal, yanê 1937, qedera Antaqiyayê diyar dike. Turkiye doza Antaqiya, Îskenderûn û Kirikxanê dike, piştî têkçûna dewleta Osmanî, ev dever, her wekî Lubnan û Sûriyê, ji aliyê Franseyê dihate îdarekirin. Niha, hivdeh sal bi dû peymana Lozanê re, Turkiye ji Fransê daxwaz dike ku ev dever bibin deverên Turkiyê. Par Fransê azadiya Sûriyê qebûl kir. Û serokatiya nû ya Sûriyê jî dixwaze ev dever di nav tixûbên Sûriyê de bimînin û dawe dike ku ev dever ereb in.

Franse? Franse jî, wekî her carî, carina li ba tirkan, carina jî li ba ereban e. Ew carina dixwaze ev dever xweser bin, carina bibin tirk û carina jî bibin ereb. Lê serokamîrê van deveran General Collet (belê, ew bûye general) bi ser tirkan e. Ew wekî tirkekî dixebite da ku ev dever tevî tixûbên Tirkiyê bin.

Yanê bi gotineke din, rewş baş naxuyê. Memduh Selîm Beg ji tecrubên xwe, ji tecrubên tarîxa gelê xwe dizane; welatên bêkes, bêpişt, bêhêz nikarin xwe li hember hêz û welatên stûrtir ragirin. Ew dibin para şûrê Ruhistîn. Ew masiyên biçûk in û di şerê masiyan de ew dibin para masiyên mezin. Tu pêşeroj ji van deveran re tune. Ew ê yan tevî Turkiyê yan jî tevî Sûriyê bibin. Û eger fransiz, bi her awayî, xwe bidin aliyê tirkan ' hingê qedera Antaqiya, Iskenderûn û Kirikxanê jî diyar dibe. Û hingê gaveke nû ya qedera Memduh Selîm Begê jî diyar dibe. Hingê ew divê, dîsan, koç bike û ji xwe re warekî nû bibîne.

Di berbanga ronî ya Antaqiyayê de, li ber qeraxa deryayê, Memduh Selîm Beg hêdî hêdî dimeşe û careke din li siûda xwe, li pêşerojê difikire. Bi dilekî germ û zîz.

13

Rojên reş. Di nav rojên reş de roja reş. Roja şînê. 1939, rojeke ji rojên gulanê. Tarîx û siûdê, bi hev re, biryara xwe dane; rûyê Memduh Selîm Begê dê nekene.

Antaqiya, Iskenderûn û Kirikxan tevî Turkiyê dibin. Qedera wan diyar bûye. Di bin çavnêriya heyeteke Koma Netewan de hilbijartin çêbûne. Meclîseke nû hatiye pê. Ji çil endamên meclîsê bîst û du tirk, neh erebên elewî, pênc ermen, du ereb û yewnanek. Ev meclîs û pêkhatina wê qedera Antaqiyayê nîşan dide. Antaqiya hê jî xweser e. Lê di bin wesayeta Turkiyê de. Turkiye li fersendê digere ku Antaqiyê bi temamî vegire. Hêzên çekdar û eskerên tirk ketine bajar û gundan. Ew hêdî hêdî îdarê dixin destê xwe.

Û Memduh Selîm Beg. Dîsan li ser riya koçeke nû. Ji welatê xerîbiyê ber bi welatekî din ê xerîb.

Lê îro!

Roja şînê. Roja ji du dostên kevn xatirxwestin. Ji bav û diya Ferîhayê xatirxwestin. Belê, ew jî çûn. Wan xatireyên xwe li pey

xwe hiştin û ew çûn. Ji nişka ve. Bê xeber, bê gotin, bê gilî û bê gazin. Bi hev re.

Ew şewitîne. Nîvê şevê agir bi mala wan dikeve. Kes nizane çawan. Lê ew pir dereng bi xwe dihesin...

Hê berî çend rojan Memduh Selîm Beg û bavê Ferîhayê bi hev re bûn. Ew li ser bûyerên dawîn ên Antaqiyayê û halê Ferîhayê peyivîbûn. Ew careke din li ber xwe ketibû ku Memduh Selîm Beg û Ferîha negihîştibûn miraza xwe. Wan jî hazirî dikirin ku dev ji Antaqiyayê berdin û herin Urdinê, nik keça xwe. Heyhat. Niha, tevî gelek kesên din, li hewşeke fireh a maleke çerkez, ew li şîna wan rûniştiye. Memduh Selîm Beg du nasên xwe yên nêzîk winda dike. Û ji dara evîna wî ku ber bi hişkbûnê dere, du pelên gewher û jîndar diweşin. Mixabin, dar rût dibe.

Û ew... kesa ku av dida darê. Kesa ku dar hêşîn kir, dar mezin kir. Ferîha. Xezalê. Li koşeyeke hewşê. Ew tevî çend jin û mêran rûniştiye. Serîgirtî. Di nav kincên reş ên şînê de. Çavên wê yên xweşik ji girînê werimîne. Qermîçek li ser enî û rû zêde, pir zêde bûne. Stû xwar bûye. Ferê çavan winda bûye. Derd, keder û keseran ew pîr kiriye. Ew, bêhereket, bêruh, li ber xwe dinihêre.

Ax wext! Wextê xopan, wextê dîn. Agirê xezebê, berfendeyê derd, kul û xeman.

Ew ji bo şîna bav û diya xwe hatiye. Ew, niha, sêwî û bêkes maye. Gelo haya wê heye ku Memduh Selîm Beg jî di taziyê de rûniştiye? Piştî evçend sal, ev cara yekemîn e ku Memduh Selîm Beg wê dibîne. Cara yekemîn. Memduh Selîm Beg divê pê re bipeyive, xwe bigihîne wê. Lê çawan? Di nav vê şêniyê de nabe. Ew nikare, niha, here ba wê jî. Eger ew here ba wê jî, ew nikarin bi hev re bipeyivin. Di nav vê şêniyê de, di vê roja reş de, ew ê ji hev re çi bibêjin?

"Siûdê, bela serê minê, tu dîsan li min hatî xezebê.

"Piştî van salên reş, te ez û ew di rojeke weha reş de anîn rûyê hev."

"Bigirî, têra xwe bigirî. Kî dibêje tu dê negirî? Kî dibêje girî şerm e? Bigirî, hinekî din bigirî. Bigirî ku tu hinekî rehet bikî... "

Lê belê, ew bi xwe jî digirî. Hêsir ji çavên Memduh Selîm Begê jî gêr dibin. Ew jî, Ferîha jî xwe ranagirin. Kela giriyê bi ser wan re tê.

Memduh Selîm Beg fersend dît ku bi Ferîhayê re bipeyive. Ew niha li mala dostekî wî ne. Li odeyeke biçûk û xweşraxistî. Herdu bi serê xwe. Bi tenê. Li hember hevûdu. Gava ew hevûdu dibînin, ew nizanin çi bikin, çawan hereket bikin. Ew bêdeng li hember hevûdu rûdinin û li hevûdu dinihêrin. Û girî. Pêşî girî. Pêşî bi çend hêstirên zelal derd û kulên roj, meh û salên bêhejmar îfadekirin. Pêşî bi çavên şil hesreta abadîn salixdan. Paşê jî bi dengekî nizm û zîz, bi awakî xemgîn çend peyv.

"Ferîha, hevala ezîz,.. siûda xirab dev ji me bernade. Çima me dê di rojeke weha de hevûdu bidîta? Û çima te weha li me kir? Min xeber jî şandibû."

"*Memduh Abi*... ez çi bibêjim? Ma kê dixwest bila weha be? Ez gazinî li kesî nakim, li te jî nakim. Lê, te ez sê car kuştim... Cara pêşîn, gava min bihîst ku tu şehîd ketiyî, ez mirim. Cara duwemîn, gava ez zewicîm, ez mirim. Cara sêyemîn, gava min bihîst ku tu sax î û vegeriyayî Antaqiyayê, ez careke din mirim. Ez mirî me, *Memduh Abi*, mirî."

"Na Ferîha, tu divê weha nebêjî, li xwe neheqî nekî. Tu dijî, tu dê bijî. Ez, bi şev û roj, li te difikirim. Min dînîtiyeke mezin kir, na ne dînîtî, kerîtiyeke mezin. Ez ê rojeke zûtir bi te re bizewiciyama. Min ê nehîşta tu ji hinên din re bibûya yar."

"*Memduh Abi*, ez ji kesî re nebûme yar. Eger min quwet û hêz hebûya, min ê xwe bikuşta. Lê ez tirsok derketim û min xwe bi awayekî din kuşt. Û niha, piştî mirina dê û bavê min, ez hinekî din jî mirim."

"Na, Ferîha, tu dê nemirî, were, dev ji wê jînê, ji wan deran berde û were. Tu roniya çavê min î, li ser serê min cîhê te heye. Were..."

"Nabe, *Memduh Abi*, nabe. Ez mirim. Bedena min çelmisî, dilê min kizirî, mêjiyê min perçe bû. Ez hew dikarim ji te re bibim yar..."

"Weha mebêje, ez heyran. Were, em bi hev re derd û kulên xwe rapêçin, em serî bidin hev, bi hev re jîneke basîd, lê bextiyar bijîn. Were Ferîha, ez li hêviya te me. Ez ê heta mirinê li hêviya te bim."

Dîsan girî. Lehiyek ji hêstiran. Herdu bi hev re.

PAYÎZA UMIR

1

Kî?

Rûyekî hûr, jar û zerbûyî. Li eniyê qermîçekên salan, qermîçekên umrekî têkel û rengîn. Porê spî û şehkirî. Çavên reş û li ser çavan du helqeyên gulover û hesinîn; berçavik. Li ser lêvan simbêl. Livîna lêvan, bi awakî esebî. Li ser lêvan ken. Kenekî paqij, kenekî ebedî.

Belê, ew; Memduh Selîm Beg. Jiyaneke dirêj. Kenekî kurt. Axîneke dilsoj. Rûpelekî bi keder. Pelekî zerbûyî û bi evînê neqişandî.

Belê, ew. Merivekî ziravbihîstiyar. Bi qayide û prensîbên jiyanê perwerdebûyî; rindî, qencî, ji merivan hezkirin, ji jiyanê hezkirin, evînwelatî, evîndarê evînê bûyin, dilsozî, fedakarî, sebir, nefsbiçûkî... Qayide û prensîbên jiyanê; helqên zîncîrekê. Zîncîrek ku bedena wî, mêjiyê wî pêçaye.

Xwediyê kevokên evîna qurmiçî. Xwediyê xewnan. Xwediyê gotinên kin û kurt, lê xweş.

Ew; tava rojhilat, şewqa rojava, nivîskarên do û îro, medeniyeta do û îro, şiîr, pexşan, huner û musîk. Dengê musîkê. Nemaze dengê kemançê; tray, trayy, layyyy... Dengê avê, dengê jinan û dengê dil. Û siyaset.

"Jîn, jînê, digel her tiştî jî tu dîsan xweş î."

Lêv, bi ken, dilivin. Çav li dora xwe dinihêrin. Memduh Selîm Beg li otêlê, li der û dora xwe dinihêre.

Roniya lampan li ser lêvên wî yên biken dilîzin. Aliyekî rûyê wî di bin siyê de ye. Çermê qermiçî yê rû dilive. Li ser bîbikên çavan jî bi dehan, bi sedan fikir. Çav baş nabînin, fêrê çavan roj bi roj, kêmtir dibe.

Rûyekî weha dewr û dewran dîtî çi nabêje! Li milekî meraq, li milekî jî aramî. Li milekî kibarî, li milekî jî bêhuzuriya dil. Li milekî bawerî, li milekî xem û şik. Li milekî bihêziya zanîn û tecruban, li milekî bêhêziya derd û kulan. Li milekî bextiyariya jiyîna jiyanê, li milekî jî birîndariya dil.

Belê, dilekî bi keder û birîndar. Dilekî ji mirazan bi dûr. Dilekî kal.

Sal bihurîn. Wextê, dîsan jî, wekî xwe kir; dilê Memduh Selîm Begê şewitan, pişta wî xwar kir, porê wî spî kir û berçavik xist ber çavên wî. Gelek dost û hevalên wî çûn rehmetê. Ew ên mane jî hêdî hêdî derin. Di nav kesên çûyî de du kesên ku şopên kûr di dilê wî de berdane; bavê wî û Celadet Alî Bedirxan. Belê, ev herdu merivên ku li ber dîlê wî yekta bûn jî çûn rehmetê. Celadet Alî Bedirxan di 1951'an de, bavê wî jî 1953'an de çûn rehmetê.

Wext diherike, dewr diguhere. Guherînên nû tên pê. Memduh Selîm Beg jî gihîşt payîza umirê xwe. Sal ber bi 1960'an hildikişin, umirê wî jî ber bi jêr dadikeve. Ew ber bi welatê ebedî ketiye rê.

Ji 1940'an û vir ve, salên bihurîn, kêm, zêde, vekhev bûn. Salên şêt, mirdar û xirab. Dinya kal û malkambax şerekî din ê dijwar jiya. Bi milyonan ketin ber pêlên şer û çûn. Niha jî dinya birînên xwe radipêçe. Di jiyana Memduh Selîm Begê de guherînên ciddî nebûne. Wî salên bi hesret, kahr û jan bihurandin...

Hesret, qahr û jan; sê sitûnên esasî yên payîza umirê Memduh Selîm Begê.

Ew, bi hêdîka, radibe pê. Hevalê ku ew dipê, tê. Ermenekî; Krikor Mazlumiyan. Xwediyê Hotel Baron li Helebê. Dostekî kevn ê Memduh Selîm Begê. Ew carina tê ba wî û çend rojan li otêla wî dimîne.

Herdu bi hev re, li salona otêlê rûdinin.

"*Monsieur Memduh*, em kal dibin."

Kal, kalitî, kalbûn, peyvên ku Memduh Selîm Beg, roj bi roj, hîn zêdetir dibihîse.

"Belê, mîrê min, wekî her tiştî, wekî herkesî, em ji kal dibin."

Bi fransizî. Bi ken, lê bi keser.

"Hema li otêlê binihêre. Ka ew rojên kevn? Ka ew rojên ku Werner Otto von Hentig, Wilhelm Wasmus ên aleman, Lawrence yê îngiliz li vê salonê rûdiniştin û siyaseta duwelê dipeyivîn? Di dawiya 1930'an de, nivîskar Agatha Christie dihat. Oda wê li qata jorîn bû. Ew sibê zû radibû, li balkonê xwirîniya xwe dikir û paşê jî dest bi nivîsînê dikir. Ka ew roj, *Monsieur Memduh*, ka?.."

2

Odeyeke Hotel Baronê. Li Helebê. Li koşa odê textekî fireh, ji bo du kesan. Du mase, çend kursî, li ser dîwaran lewhe û tablo û balkoneke fireh. Odeyeke ronî. Li ser maseyekê xwarin û vexwarin. Bêguman, araq jî.

Li ser textê du kes. Memduh Selîm Beg û jineke esmer, xweşik, bedew.

Gava daxwaza bedenê li Memduh Selîm Begê tê xezebê, ew xwe davêje otêlên Şam, Heleb û Beyrûdê. Mixabin, ew nikare xwe li ber daxwaza bedenê ragire. Nabe. Daxwaz dilê wî, mêjiyê wî dihejîne. Daxwaz dilê wî dîl digire. Ruhê wî dikeve nav newalên bêbinî. Hingê ew dil dike bedena xwe bigihîne nik bedeneke nerm, bedeneke din li nik bedena wî dirêj be û herdu beden bi hev re bibin yek.

Li Şam, Heleb û Beyrûdê dostên wî hene; ermen, yewnan, îtalî, fransiz, tirk. Ew daxwaza bedena wî dadixînin, tiya goştê wî dişkînin.

Niha jî li oda Hotel Baronê, dosteke wî ya ermen bedena wî ya kal hembêz dike. Bedeneke nerm û germ li ser bedena wî strana hez, coş û şehwetê dibêje. Memikên stûr û ciwan pirçên sînga wî radimûsin. Lêv li ser rûyê wî digerin. Destên narîn porê wî, bedena wî mist didin. Berzik, qudret û quweta ecêb agirekî ne-

dîtî dadixe dilê wî. Dengine xweş, dengên hezkirin û şehwetê besta wî digihîne qata herî jorîn a zewqê.

"Tu çi xweşik î, tu çi rindik î."

Di nav coşa nalînê de çend peyv. Çavên wî girtî ne. Wî xwe daye ber pêlên şehwetê. Bîhna beden, sîng, stû û gerdena keçikê ew sermest kiriye.

Memduh Selîm Beg li vê derê, bedena xwe teslîmî bedeneke narîn dike, bi bîhna yekbûna bedenan sersem dibe ji zewq û heyecanê difire. Lê belê, mêjî jî ber bi alîkî din difire; ber bi Ferîhayê. Ber bi Xezala narîn. Ew li wê difikire û wê xeyal dike. Wekî ku bedena wî bi bedena wê re yek dibe. Wekî ku ev bîhn bîhnên bedena wê ne. Wekî ku ev germî ji bedena wê radibe. Wekî ku ew xwe berdide nav kûrahiyên wê.

Ew rojên Antaqiyayê ku wan xwe dabûn bin siya evînê, tê bîra wî. Wî kincên wê jê dikirin, li bedena wê ya tazî dinihêrî, bedena wê ya nerm mist dida, her aliyê bedena wê radimûsî û bi germî û daxwaza bedena wê difirî.

"Bedena te çi xweş e, çavên te çi xweş in, porê te çi xweş e, hêtên te çi xweş in. Tu xweşikê, axxx tu."

3

Şam. Taxa Muhacirîn. Li ser kaşa taxê maleke kevn. Du qat, du ode û hewşeke hûr. Di hewşê de bîrek. Li kêleka dîwêr çend darên gulan. Dîwarên ji kevirên reş. Qata jorîn oda razanê. Qata jêrîn kitabxane.

Warê Memduh Selîm Begê. Piştî ku wî ji Antaqiyayê bar kiriye, ew hatiye û li Şamê bi cîh bûye. Wî li Şamê jî, heta demeke dirêj, mamostetî kiriye. Paşê wî dev jê berdaye. Niha, destpêka 1960'an, ew teqawît e.

Ew çi dike?

Ew ê çi bike? Ew dikare çi bike? Ew li mal e, pir kêm ji malê derdikeve. Ew li mal, di nav kitabên xwe de ye. Gava ew der-

dikeve der jî, ew dere nik heval û dostên xwe. Qedrî û Ekrem Cemîlpaşa, Rûşen Bedirxan û gelek kesên din jî di vê taxê de rûdinin. Ew hevûdu dibînin. Ji hevûdu pê ve, tu kesên wan tune.

Û tiştekî din; Memduh Selîm Beg hê jî xebata xwe ya siyasî didomîne. Hê jî peywendiyên wî yên siyasî hene. Lê bêguman, ew hêvî, şewk û heyecana 1920-30'an nemaye. Ji wan rojan tiştê ku ew pir meraq dike, kite-kitên şoreşa Agirî û serpêhatiyên Îhsan Nûrî Paşa ne. Şoreş têk çû. Îhsan Nûrî Paşa û pîreka wî xwe spartin bextê Îranê û ew niha li Tehranê dijîn. Lê belê, Memduh Selîm Begê tu carî keys nedît ku bûyerên têkçûnê û rewşa Îhsan Nûrî û xanima wî bizanibe. Wî û Îhsan Nûrî Paşa, ji wê rojê pê ve, tu caran hevûdu nedîtin. Ew wan meraq dike.

Ferîha venegerî. Ew hê jî li Urdinê ye. Birîna Memduh Selîm Begê sax nebû. Ew her diêşe. Ew hê jî li hêviya hatina Ferîhayê ye.

Memduh Selîm Begê ku tu carê nedixwest bi tenê bijî, hê jî, tenê dijî. Memduh Selîm Begê ku mal, jin û zarok dil dikir, di vê payîza umirê xwe de jî, bi tenê xwediyê kitaban e. Kitab bûne zarokên wî. Ew her xebitî ku dinya bibe dinyayeke çêtir. Wî xwe westan ku jiyan hîn çêtir be. Lê niha, di payîza umirê xwe de, ew pê dihese ku jiyana wî bi xwe dere.

Wî xwend, pir xwend. Wî dil kir ku pir tişt hîn be, pir tişt bizanibe. Ew bi klasîkên kurdî, rojhilat û rojavayê mezin bû. Di salên zanîngehê de jî, wî nivîskar û feylesofên nûjen xwendin. Ew bû hevalbendê kitabxanan. Li Parîsê, li odeyeke pir biçûk û sar, di bin ronahiya çirayeke jar de, wî çand û edebiyata fransizî hîn çêtir nasî, şoreş û medeniyeta Fransê hîn çêtir hîn bû. Kitab, kovar û rojname li ber serê wî riziyan. Li Galatayê, di nav dengên qahpik û serxweşan de, wî serê xwe bi siyasetê û teoriyên siyasetê êşand. Li Antaqiyayê, cîhê ku bîhna wî lê derdiket, kitabxana wî bû. Wî nedixwar, kitab dikirîn. Wî venedixwar kovar dikirîn. Wî li xwe nedikir, rojname dikirîn. Ew li ser riya zanînê bû derwêş, bû dîn.

Lê mixabin, hezar mixabin... Ev xîret, zanîn û ked ji derdê evînê re nebûn çare. Digel evçend zanînê, wî dermanê birîna evînê nedît.

Niha jî, ew li kitabxana xwe rûniştiye û van tiştan dinivîse. Wekî nameyekê. Ji dostê xwe yê gorbehîşt Celadet Bedirxan re.

Belê, ji Celadet Bedirxan re.

Memduh Selîm Beg her hefte ji sê kesan re name dinivîse. Ji sê kesên mirî re; bavê wî, Celadet Alî Bedirxan û Ferîha. Roja sêşemê, piştî nîvro ji bavê xwe re. Roja çarşemê, piştî nîvro ji Celadet Alî Bedirxan re. Roja pêncşemê, piştî nîvro jî ji Ferîhayê re. Gerçî Ferîha nemiriye. Gerçî Memduh Selîm Begê hê jî hêvî heye ku Ferîha dê vegere. Lê bi alîkariya nameyan, ew pê re dipeyive, wê bi bîr tîne.

Mixabin ku Memduh Selîm Beg ne nivîskar e. Eger wî bikaribûya, wî dê romanekê li ser evînê binivîsa. Romanek ku bi kêfxweşî û serfirazî diqede, evîndar digihên mirazên xwe û mesûd dibin. Lê ew nikare tu romanan binivîse. Di dewsa romanan de ew name dinivîse. Bi vî awayî, ew bi xwe re û bi qedirgirên xwe re dipeyive.

"Belê, mîrê min, evîn û sewda dînîtiya herî mezin e. Lê dînîtiyeke welê ku meriv bê wê jî nabe.

Mîrê min, ez jî li rê me, ber bi te têm. Di demeke kurt de, ez li nik te me. Li hêviya min be."

4

Destpêka 1965'an. Rojeke şilî. Li der baran dibare. Îro kêfa Memduh Selîm Begê di cîh de ye. Wî ji xwe re desteyek diran dane çêkirin û îro roja yekemîn e ku ew wan bi kar tîne. Ew bi ken e. Û di ser de jî, ew îro henekî dike. Tiştekî ku meriv zû bi zû lê rast nayê.

Ew li mala Qedrî Cemîlpaşa wan e. Ew û Qedrî Beg di oda rûniştinê de, li dora maseyeke raxistî rûniştine û vedixwin. Wekî her carî; araq. Lampayeke stûr ji jor ronahî direşîne ser masê û rûyên wan. Li paş Memduh Selîm Begê, li dîwêr xalîçeyeke xweşik, bi dest hûnandî, dixuye. Li ser xalîçê sê siwar li ser hespên kihêl in. Libasên neteweyî li wan in û di destên wan de jî tiving hene. Hesp, du spî, yek belek, wekî lehiyekê diherikin. Li pey siwaran jî çiya, dar û hêşinahî dixuyin. Bergeheke xweş. Bergeha azadî û serbestiyê.

Memduh Selîm Beg jî îro xwe azad û serbest hîs dike. Derd, kul û keserên ku her lê tên xezebê, îro jê bi dûr ketine.

"Mîrê min, tu dizanî çima ji araqê re araq tê gotin? Ez bi xwe jî baş bi vê yekê nizanim, lê li gora gotinan, ew ji peyva araqî ya erebî tê. Yanê xwîdan. Yanê vexwarina ku meriv pê xwîdan dide. Tiriya bedew û şêrîn kiras diguherîne, dikeve nav şûşê, di nav qedehê de bi avê reng diguherîne, spî dibe û gewriya me dişewitîne. Gewrî ewçend dişewite ku meriv xwîdan dide."

Araq, vexwarina araqê, rewşa kurdan, nezanî, dijîtî û berberî, hikumeta nû ya ereb li Sûriyê, hal û hewala dost û hevalan, rewş li Turkiyê û li Kurdistana Iraqê û hwd... Tiştên ku di şeveke weha de tên peyivîn, pir in. Bêguman, şeveke weha xweş ji bo gotina daxwaza dilên hevalên wî jî fersend e; Memduh Selîm Begê zewac divê.

"Memduh Beg, tu hew dikarî bi tenê bihewî. Sal derbas dibin, êdî em dibin kokim. Tu divê bizewicî. Jinek divê li mala te be, li te binihêre, xwarin û vexwarina te hazir bike, nivînê te germ bike û şevên te ji tenêtiyê xelas bike. Xanimên pak û delal pir in. Tu divê bi yekê re bizewicî."

Memduh Selîm Beg çi bibêje? Umir gihîşt dawiyê. Miraz şikestin. Evîn winda bû. Rewşa malkambax hat qebûlkirin. Taxa Muhacirîn bû taxa payîza umirê wî û herweha taxa wî ya dawîn li jiyanê. Welat bû xeyal. Û niha jî, piştî van tiştan zewac. Zewaceke ku ji evîn û evîndariyê pir bi dûr e.

"Mîrê min, êdî zewac bi min nakeve, ji min re nabe. Meriv carekê dijî, carekê tê dinê, carekê mezin dibe, carekê li ser jîna xwe biryar dide, –tevî rastî û çewtiyan– carekê kal dibe û carekê dimire... Min piraniya van tiştan bihurandin û li pey xwe hîştin. Tiştê ku ez divê niha bikim, li hêviya mirinê bûyin e. Ne zewac. Em çawan bikin! Qedera min jî weha bû. Eger yek ji wan nameyên ku min ji Agiriyê şandibûn, bigihîşta cîh, niha ez jî zewicî û xwediyê zar û zêç bûm. Eger hevalekî ji we xwe bigîhanda çiyê, eger rê li min nehata girtin, eger Ferîha û dê û bavê wê nelezandina, eger edet û toran çavên Ferîhayê kor nekirina, dîsan, ez niha zewicî bûm. Lê nebû. Em çawan bikin?"

Xwezî "eger"ên ku ew behs dike, bihatina cîh. Xwezî her roja wî bi evînê bihata neqişandin. Xwezî daxwaz û mirazên wî nequrmiçîna û jiyana wî bibûya bergeheke rengîn. Lê ew niha, di payîza umirê xwe de, baş dizane ku jiyan ne bergeheke rengîn e û ne jî şênahiyeke bêdawîn e. Ew dizane, li hember jiyana sedsala bîstan her û her kemîn hene, heye ku di ser de jî, jiyan bi xwe bûye kemîn.

Mixabin, piştî evçend lez, bez, xebat û keda salên dirêj, wî kemîn qebûl e.

Lê belê, ew naxwaze îşev, şeva xwe bi xeberdanên weha bibihurîne. Ew dixwaze îşev kêfa Gurê Manço bike.

"Mîrê min, dev ji zewacê berde. Tê bîra te, gava em li Stenbolê bûn, em diçûn Beyogluyê û li wê derê me malên yewnanan ziyaret dikirin? Ew çi keçên spehî bûn! Tê bîra te, şevekê, ez, tu û çend hevalên din çûn malekê. Digel ku me pere tunebû. Li wê derê me têr xwar, vexwar, kêfa xwe kir, bi keçan re man û paşê jî destê sibê, em ji wê derê revîn. Tê bîra te? Haa, haaa haaa..."

5

Şeveke bihara 1966'an. Antaqiya. Li ber qeraxê deryayê. Li asmên, heyveke gulover û stêrkên çirûsî. Heyveron. Şewqa heyvê li ser avê. Dengê avê.

Li qeraxê ew; Memduh Selîm Beg.

Ew bi paseporteke sexte hatiye deverê xwe yê kevn. Ji bo cara dawîn. Ji bo xatirxwestinê. Tu kes wî nenase. Ji heval û dostên wî, ji nasên wî tu kes nemane. Her tişt guheriye. Di dewsa mala wî ya kevn de, niha, apartimaneke bilind dixuye. Di dewsa mala malbata Ferîhayê de, niha, parqeke zarokan heye. Di dewsa meyxana ermenan de, niha, pasajeke navnetewî û li kêleka bexçê Zîrahî jî, niha çend karxane dixuyin.

Kalemêrê porspî Memduh Selîm Beg hatiye bajarê xwe yê kevn. Ji bo bîranînê.

Ew hemû roj li bajêr geriya û bi bîr anî. Çi û kê?

Rojên xwe yên kevn û wê, Xezalê.

"Min dengê kemança wê ji vê derê dibihîst... Cara yekemîn min ew li vê malê dît... Mala min li vê derê bû û min deriyê malê jê re vekir. Ew û bavê wê dihatin vê derê... Dîsan rojeke weha biharê bû, gava ew û diya xwe hatin bexçê... Gava bav û diya wê mirin, ev jî hat vê malê... Kî dizane, lingên wê yên narîn çend caran pê li van kolanan kiriye!.. Eger em bi hev re bizewiciyana, min ê li vê taxê xaniyek bikiriya... meyxana ermenan li vê derê bû û li meyxanê ez bi bavê wê re li ser zewacê peyivîm... Li vê derê qahwexaneyek hebû ku ez û bavê wê diçûnê... Xwendegeha ku min û bavê wê tê de mamostetî dikir, li vê derê bû...

Ew jî niha li vê derê bûya û em bi hev re bimeşiyana!"

Ka, ew roj li kû!

Memduh Selîm Begê careke din ji Ferîhayê re xeber şandiye ku ew were. Lê ew nehatiye.

Niha jî, ew li ser riyeke nû ye; riya zewacê. Belê, ew ê bizewice. Di dawiya dawîn de, hevalên wî ew razî kirine ku –qet nebe– payîza umirê wî bi tenê derbas nebe. Wan jê re jinebiyekê dîtine. Jinebiyeke çerkez. Ew çûne û bi jinikê re peyivîne, jinik jî razî kirine. Di demeke kin de, ew ê bi hev re bizewicin.

Lê belê, berî zewacê, Memduh Selîm Begê dil hebû ku were Antaqiyayê. Pêşî Antaqiya û di nav xatirên kevn de meşîn, paşê jî zewaca edetî.

Antaqiya tu carî, bi Memduh Selîm Begê evçend xweş nehatibû. Ji dûr ve baş dixuye, Antaqiya îşev wekî bûkekê xemiliye. Bajar û kolanên bajêr di nav ronahiya lampayên elektrîkê de dilîzin. Dengên xweş ji bajêr radibin. Pêlên deryayê dengên bi dûzan tînin pê. Dinya germ û heyveron e. Li asmanan jî ken û lîstika stêrkan heye.

Stêrkên nazdar Leyl û Mecnûn jî di nav koma stêrkan de duxiyin. Yek li rojhilatê, ya din li rojavayê. Ji hevûdu dûr. Ew li hev dinihêrin û dibişirin. Evîndar nagihên hevûdu. Tim û tim, yek li milekî, yê din jî li milê din.

Memduh Selîm Beg jî li wan dinihêre û dibişire. Bi keser. Kelgirî. "Xwediyo! Çima tu weha dikî? Çima te ev neheqî qebûl e? Çima tu evîndaran, van stêrkên delal nagihînî nik hevûdu?"

6

Şeveke payîza 1966'an. Li mala Memduh Selîm Begê. Qata jorîn. Cîhê razanê, textê wî yê fireh. Di derengiya şevê de du meriv. Kalekî û pîrekê. Memduh Selîm Beg û Wîldan Xanim. Şeva wan a yekemîn. Bi hev re. Piştî zewacê. Mêr û jin.

Li ber serê wan, li aliyê Memduh Selîm Begê, li ser masê çirayekê. Di bin ronahiya jar ya çirê de du bedenên pîr. Herdu jî porspî. Memik, hêt, sîng, zik û stûyê çelmisî yên Wîldan Xanimê. Bedena biçûk û qermiçî ya Memduh Selîm Begê. Bîhna bedenên pîr. Heyecana yekbûna bedenên pîr. Herdu jî şermok û bêdeng. Li nik hevûdu dirêjbûyî. Destên wan di destê hevûdu de.

Zewaceke weha! Bi dû 25 salan re Wîldan Xanim careke din dizewice û li nik mêrekî dirêj dibe. Tazî, bi best û daxwaz. Ji bo Memduh Selîm Begê jî, ev cara yekemîn e ku ew dizewice, dibe xwediyê jinekê. Zewaceke ku bi daxwaz û xîreta heval û dostan hatiye pê. Zewaceke ku ji tirsa tenêbûn û bi tenê mirinê hatiye pê.

Memduh Selîm Begê dil tunebû ku bizewiciya. Wî dixwest her û her li hêviya evîna xwe bûya. Heta mirinê. Lê heval û dostan gelekî zor danê. Û di ser de jî ji Stenbolê, ji xwişka wî nameyeke dirêj li ser mesela zewaca wî hat. Xwişka wî dixwest bila ew bizewice û wê dil dikir were û birayê xwe ziyaret bike. Ev name bû dilopa dawîn. Wî hew xwe ragirt û bi çerkezek re zewicî. Ne bi Xezala çerkezan re, lê bi çerkezeke din re.

"Wildan Hanım hoşgeldiniz..."

Memduh Selîm Beg, bi tirkî, lê xêrhatinê dike. Weha bêdeng di nav nivînan de dirêjbûn nabe. Memduh Selîm Beg dipeyive, jê re behsa umirê xwe yê dirêj dike. Wan, Stenbol, Ewrûpa, dîsan Stenbol, Kurdistan, Misir, Sûriye, Antaqiya, Şam. Di nav çend peyvan de umirekî dirêj. Dostên wî, hevalên wî. Xwişka wî, ezîza ber dilê wî. Jiyana wî ya Şamê. Rojên wî. Kitabên wî. Bîr û baweriyên wî. Biryara zewacê, her tişt bi çend qisan, bi kurtebirî.

"Me serê xwe daniye ser bahlîfekê. Em divê li hev xwedî derkevin, rêz û rêzdariyê kêm nekin, bibin heval û hogirên hev..."

Belê, armanca vê zewacê; heval û hogir bûyin. Ne evîn. Ne agirên evînê. Ne ew taya dijwar. Ne dînîtiya sewdayê. Lê heval û hogir bûyin.

Xeberdan alîkarî dike. Bedenên wan hîn bêtir nêzîkî li hev dikin. Germiya bedenên pîr hîn bêtir diguheze hev. Wîldan Xanim destê xwe dibe ser sînga wî û sînga bêpirç mist dide. Hêdî hêdî. Çermê bedena Memduh Selîm Begê wekî çermê bedena zarokekî nûjidayikbûyî nerm e. Paşê dest, hêdî hêdî, ber bi jêr dibe û li ser zik û bi dû re jî li ser berzik digere. Tilî di nav pirçên berzik de digerin. Lê li wê derê tu jiyan tune. Jiyan li wê derê vemiriye.

Dil pihêt hildavê. Ew destê Wîldan Xanimê digire û datîne ser sînga xwe û bi xwe jî, bi destan, wê hembêz dike.

"Bedenên me dê hevûdu, hêdî hêdî, binasin. Hêdî hêdî, Wîldan Xanim..."

"Belê, Memduh Beg, tu rast dibêjî."

7

Wîldan Xanim; jineke rûpak, bejndirêj, porspî, xwenda û ji maleke dewlemend hatî. Berî bîst û pênc salan mêrê wê yê çerkez bi nexweşiyeke xedar dimire. Wîldan Xanim; rûpelê nû ê jiyana Memduh Selîm Begê.

Di demeke kurt de ew hînî hevûdu bûne. Her du jî ji tenêtiya şevên tarî rizgar bûn. Ew bedenên xwe yen pîr digihînin hev û şevê bi germiya bedenan tijî dikin. Ew bi hev re dipeyivin, derd û kulên xwe ji hev re dibêjin. Lê ji derdekî pê ve; Memduh Selîm Beg tu carê behsa Ferîhayê û evîna xwe nake. Wî biryar daye, tu kes nikare dewsa Ferîhayê bigire, tu kes nikare nêzîkî lê bike. Cîhê wê kûrahiyên dilê Memduh Selîm Begê ye.

Wî dest pê kiriye, ji nû ve, porê xwe yê weşiyayî şeh dike, kincên xwe yên xweşik û kirasên xwe yên spî li xwe dike, pêlavên xwe boyax dike û hîn bêtir hevalên xwe dibîne. Wîldan Xanim lê dinihêre; şîva wî çêdike, serê wî dişo, kincên wî dişo, li dora wî wekî perwaneyekê dere û tê.

Lê îro, bi dû zewacê re heft meh, tiştekî nû qewimiye. Memduh Selîm Begê Ferîha, dîsan, dîtiye. Li mala Qedrî Cemîlpaşa wan. Dîsan ew bi tayê ketiye, dîsan dilê wî ji qefesa xwe derketiye, dîsan axîn jê rabûye, dîsan hêstir ji çaven wi gêr bûne. Ji lewre, Ferîha vegeriyaye. Ji binî ve. Mêrê wê Edib Aswar wefat kiriye. Wê jî dev ji Urdinê berdaye û hatiye Şamê, nik merivanên xwe. Û Qedrî Cemîlpaşa jî dil kiriye ku ew hevûdu bibînin.

Wan îro hevûdu dîtine, çend gotine ji hev re gotin û paşê jî xwe ranegirtine û li nik şênî giriyane. Wan li hev nihêrî û giriyane. Wan ê ji hev re wekî din, çi bigota? Ew careke din li ber siûda xwe ya xirab ketine.

Memduh Selîm Beg evçend sal li hêviya wê sekinîbû, wexta xwe bi xem û xeyalên wê bihurandibû, li hember wext û xezeba wextê şer kiribû. Û di dawiyê de, gava tixûbên navbera wan li ber rabûnê bû, hingê Memduh Selîm Beg zewicîbû.

Edî ne Memduh Selîm Beg, ne jî Ferîha teqet heye ku behsa evîn û yekbûnê bikin.

Îro jî yek ji wan rojên xedar e. Bîhn li Memduh Selîm Begê çikiyaye, wekî ku ew difetise. Wî xwe, ji kerban, avêtiye kuçe û kolanên Şamê, gopalek di destan de digere.

Lê kes, tu kes hawara dilê wî nabihîse.

8

Name ji Ferîhayê re. Bi tirkî, bi tîpên erebî.

"*Canim Ferîha*, ev bû demek ku ez ji te re name nanivîsim. Piştî hevûdudîtina me ya dawîn, min taqet nebû ku ez rahêşim pênûsê. Bi gotineke din, birîneke nû di dilê min de vebû. Lê ez hê jî li ber xwe didim... Xwezî min tu, cara dawîn, nedîta. Tu bi qasî mistekê mabûyî. Tu ji min jî pîrtir dixuyayî... Ez çi bibêjim? Min jîna te herimand. Tu nebûyî xwediyê mal, zarok û jîneke baş. Ne tu û ne jî ez, em di vê dinya malkambax de nebûn mesûd û bextiyar. Evîna me xweş, paqij û zelal bû. Ew bi me re bû, li nik me bû. Lê mixabin, ji ber dînîtiya min, me xwe gîhand ber siya wê. Bi tenê ber siya wê. Ne wê bi xwe.

"Ez niha li ser riya koça dawîn im. Jîna min bû koçeke bê-dawîn. Lê niha, êdî ez digihêm dawiyê. Tiştekî heye ku tu divê pê bizanibî; ez çavvekirî derim."

Name ji Celadet Alî Bedirxan Begê re. Bi fransizî, bi tîpên latînî.

"Mîrê min ê ezîz, birayê min ê axretê,

"Tu dibînî, jîn çi bi me dike? Ez hê jî li vî aliyê dinê me, hê jî ji te bi dûr. Lê zêde nema. Te hinekî din jî sebir divê. Ne zêde. Pir caran ez li te, li jîna me difikirim. Ev çi jîn bû? Me çi kir?.. Gava ez li jîna xwe vedigerim û lê dinihêrim, ev tişt tê ber çavan; ez jiyî-me. Min pir çewtî kirin, min dilê hinan ji xwe hişt. Min dilekî ze-

lal û reben hûr hûrî kir. Lê tu carê min ji qayide û prensîbên jîna xwe rû baneda. Min bi zanîn, tu carê, xirabî nekir. Min bêbextî nekir. Min sextekarî nekir. Min derew nekirin. Min zordarî nekir. Ez ji bo xelkê xwe yê belengaz xebitîm. Min xwe kir berdevk û kolê wî. Ez hê jî ji bo wî dixebitim û lawê wî me.

"Belê, rast e, jîna min, jîna te bi derd, keser, kul, dijwarî û zehmetiyan derbas bû. Lê ez bawer im, tu jî wekî min difikirî. Eger em careke din bihatina vê dinya malkambax, me jîneke weha, dîsan, qebûl bû. (Bêguman, me dê hewl bida ku çewtî zêde nebin.) Em ê, dîsan, xwediyê eynî qayide û prensîban bûyana."

Name ji bavê xwe re. Bi tirkî, bi tîpên erebî.

"Bavo... Ez nizanim ev nama çendan e ku ez ji te re dinivîsim. Namên ku min ji te re nivisîne, li vê derê, li nik min in. Ew bûn çend tomar. Ez wan wekî çavê xwe diparêzim. Ji 1923'an û vir ve, me hevûdu nedît. Mixabin, bêyî ku em hevûdu bibînin, tu çûyî rehmetê. Ez jî niha ber bi we têm. Ez jî li mirinê difikirim. Ruhistîn li dora min dere û tê. Lê Ruhistîn min natirsîne. Herwekî yekî navdar gotiye; ez hatim dinê, min dît, ez jiyîm û ez derim.

"Xwinga min li Stenbolê ye. Ew zewicî û niha xwediyê çar zarokan e. Haya me ji hevûdu heye. Em ji hev re dinivîsin. Wê dil hebû were Şamê. Lê mixabin dewletê paseport nedayê. Min pir bêrî lê kiriye. Herwekî ku min bêrî li te kiriye.

"Bavo, min gotinek heye; tu dikarî, bi rehetî, bi Memduhê xwe serbilind bî. Memduhê te jiya. Her wekî ku te dil dikir. Jînê, dinê çi dayê, wî wergirt. Wî bîhn kir, tahm kir, hîs kir. Derd û keser jê kêm nebûn, lê wî dizanîbû ku meriv ji bo guherînan e û meriv bi xwe tarîxa xwe dihûne. Û guherîn û tarîx jî tu carê bê derd û keser nabe. Nabe.

"Ma gul bê sitirîh dibe?"

9

"Kal, nexweş, jar
Bi derd û kulan tijî,
Westiyayî,
Jiyaneke dirêj, tarîxeke dirêj, tecrubên dewlemend li pey,
Kitab; jiyana wî, dewlemendiya wî, her tiştê wî..."

Memduh Selîm Beg, kovar di destan de, dibişire. Sal 1972. Nivîskarekî kurdê Iraqê li ser wî nivîsareke direj nivîsiye. Ew nivîsara li ser xwe dixwîne. Bi dengekî berz. Ji nivîskar û lêgerekî Hollandî re. Nivîsar bi erebî ye, lê ew wê ji lêger re werdigerîne fransizî.

Mala Memduh Selîm Begê bûye celebek ziyaretgeh. Nivîskar, rojnamevan, lêger û ronakbîr tên, pê re dipeyivin, jê tiştine dipirsin, li kitab û kovarên wî dinihêrin. Ew niha bûye tarîx. Tecrubên wî, tiştên ku wî jîne, niha, bûne tarîx. Kitabxana wî bûye şahîdê demên rabirdû. Wan, qetliyama ermenan, Stenbol, komela *Hêvî*yê, kovara *Rojî Kurd*, teşkîlata Kürd Teali Cemiyeti, kovara *Jîn*'ê, partiya *Xoybûn*'ê, serhildana Agiriyê û hwd... niha bûne babetên lêger û kitaban.

Memduh Selîm Beg bi dest dipeyive, bi qasî xwe, ronahî direşîne ser tarîxê û dixwaze bîr û baweriyên serok û rêberên wê demê biguhezîne nifşên nû.

"Ev yeka muhîm e, *monsieur*. Tarîxa dewletên cîran di derheqê kurdan de, li ser derewan ava bûye. Ew ne rast in. Meriv divê nêrîna kurdan jî bigire da ku bigihê encameke, *observationeke objektive*."

Nivîsar behsa wî, jiyana wî û kitabên wî dike. Qedrî Cemîlpaşa Beg bi navê "*Doza Kurdistan*" kitabek nivîsiye û tê de, bi firehî behsa wî dike. Lê belê, ne bi navê Memduh Selîm, bi navê Iskender Beg. "Hey gidiyo! Iskender Begê Xoybûnê, Iskender Begê çiyayê Agiriyê." Akademiya Kurdî li Iraqê ew kiriye en-

damê şerefê. Serokên nû yên tevgera kurd tên û wî ziyaret dikin. Gelek rêxistinên çandî, civakî û siyasî wî diezmînin civîn û konferansan.

Bi dû salên dijwar re, ev qedir û qîmetgirtin wî kêfxweş û serfiraz dike. Û ev yeka nîşan dide ku cefa û eziyetên ku wî û hevalên wî xwarine, vala neçûne û ji bîr nebûne. Lê mixabin, kêfxweşî û serfirazî dereng hatine. Ji lewre ew niha ji jiyanê bêtir li mirinê difikire. Bêyî ku ew baweriya xwe ya esasî ji dest berde.

"*Monsieur*... doza kurdan bi heq e. Neheqî li kurdan bûye. Ev neheqî dê ji holê rabe, mesela kurdan ê hal be û kurd ê mafên xwe bigirin. Me nikaribû... Di dema me de *'pouvoir et connaissance'* di nav kurdan de pir kêm bû, welat nû perçe bûbû, xelk ji hev ketibû, *conflict* pir bûn, îmkan kêm bûn, dewletên din li me guhdarî nedikirin û hwd... Lê îro hem rewş û hem jî dinya guheriye. Kurd ê di welatê xwe de azad û serbest bijîn. Bêguman."

10

1974. Rojeke germ a havînê. Roja biryareke nû. Memduh Selîm Beg textê xwe yê razanê dibe kitabxana xwe. Wîldan Xanim ê li jor, li ser textê fireh razê. Ew jî li jêr, li ser textekî biçûk. Ew bi hev xweş in. Ew dizanin, jiyana wan a yekbûyî dê heta mirinê dewam bike. Heta mirana ku li ber derî ye.

Memduh Selîm Beg dil dike, mirin wî di kitabxanê de bigire, Ruhistîn ji nav kitaban derkeve û were. Ew vedigere nav zarokên xwe. Ew li dinya rengîn a kitaban vedigere. Dinya kitaban ku ji bo wî deriyê her tiştî bû.

Niha jî ew dinya dê bibe deriyê axretê. Memduh Selîm Beg ê derî veke û here.

LI SER RIYA KOÇA DAWÎN

1976, payîz.

Koç. Bi dû payîza jiyanê re koça dawîn, Koçeke bêdeng, bêpêjn. Koçeke rengîn, xweş, bê lez û bez, bê teşqele, bê westan û xwîdan. Koçeke xweş li gora daxwazên dilên xweş. Koçeke li gor mirazan.

Memduh Selîm Beg.

Kalemêrê hûr Memduh Selîm Begê Wanî koç dike. Li ser textê xwe dirêjbûyî. Çavvekirî. Rûken. Lê belê, kerr û lal.

Oda kitaban, oda dinyayên sihêrîn dibe warê koçê jî. Li odê her tişt wekî xwe ye; refên kitaban, kitab, kovar û rojname, textek, qenepeyek, çend kursî, maseyeke biçûk, lewhene.

Wîldan Xanim, pîrejineke îmam ku Qur'an dixwîne û sê xort. Ew jî li dora Memduh Selîm Begê civiyane. Li milekî Memduh Selîm Begê pîrejin, li milê din jî Wîldan Xanim. Xort jî li pê. Çavê Wîldan Xanimê li wî û devê wê jî li ber guhê wî ye.

"Memduh Beg hişyar be, devê xwe veke."

Lê Memduh Selîm Beg ne hişyar dibe û ne jî devê xwe vedike. Wî dest bi koça xwe kiriye.

Ew li ser riya koçê rastî newaleke kûr tê. Na, ne bi her awayî newal. Carina newal, carina qelaşeke zinaran, carina pireke şikestî û carina jî wekî porê keçekê. Aveke boş dixuye. Av pir pihêt diherike. Ji derina, ji qelaşan şelale ber bi jêr dibin. Tîrêjên tavê li ser avê û şelalê şewq didin. Rengên zer, şîn û kesk ketine nav hev. Lê deng tune. Memduh Selîm Beg şaş dimîne. Ev ava boş, ev şelala gur çawan weha bêdeng diherikin? Gelo ew av û şelale ne? Ew ne avdayên dirêj, zer yên porekî bedew in? Gelo ew ne por be ku wekî lehiyeke boş diherike û diçirûse? Memduh Selîm Beg fahm nake. Di nav wê kûrahiya newêl de, hûnikahiyeke xweş jî heye. Ew pê dihese û pê sermest û fereh dibe û dikare çêtir nefes bigire. Niha jî di nav avê de masî dixuyin. Masiyên têkel. Masiyên ku wî

qet tu carê nedîtine. Masî cot bi cot xwe dilivînin û gava ew xwe dilivînin, ew bi rengekî zêrîn dibiriqin. Lê masî jî reng û şekil diguherînin. Carina ew masî ne, carina jî wekî cotên çavan. Xwediyo, ev çi koçeke nedîtî ye ku tê de tu tişt baş û zelal naxuyê!

Lê belê, Memduh Selîm Beg ji koça xwe razî ye. Êş û jan tune. Qahr û keser tune. Xem û endîşe tune. West û xebat tune. Ked û xwîdan tune. Memduh Selîm Beg li ser textê xwe dirêj bûye û tişt, wext, cîh, bûyer, meriv û heywan û rawir bi ser wî re tên. Bi awakî sakîn, bêdeng, bêteşqele û bê xirecir.

"Wîldan Xanim, eger hûn dixwazin, ez herim bang bijîşkekî bikim... lê ez ne bawer im ku bijîşk bikaribe bigihê ser. Halê Apê Memduh ne baş e. Mixabin ew li ber mirinê ye."

Wîldan Xanim destê Memduh Selîm Begê digire û diguvişîne. Ji girtin û dayina nefesê pê ve, ew ji wî tu bersîvê nagire. Ew jî baş têdigihê; halê Memduh Selîm Begê bêhêvî ye. Ew destê xwe davêje ser eniya wî. Enî germ e.

Taya mirinê. Taya dawîn. Bi dû taya hêviyê, taya welatê xerîbiyê, taya evînê, taya bêkesî û bêgaviyê, taya bêhêvîtiyê re, niha jî taya herî dawîn.

Rûyê wî sakîn û hinekî jî bi ken e. Tu êş û jan li ser rû naxuyin. Lê rû biçûk bûye. Ew bûye bi qasî mistekê. Rûyekî biçûk, neçar û reben.

"Ew ê here rehmetê, mala minê!"

Wîldan Xanim hêdî hêdî dest bi girînê dike. Xort jî pê re. Bêyî ku ew bizanibin Memduh Selîm Beg çi jiyaye, ji serê wî çi derbas bûne. Ew dizanin ku Memduh Selîm Beg kurdekî xebatkar û cefakar bûye, pir xebitiye, pir tişt dîtine û jiyaye. Lê ew nizanin ka çi.

Memduh Selîm Beg jî dil tune ku ew ji koça xwe vegere û ji wan re bide zanîn. Di koça yekta de, ew niha dikeve derekî ku agir jê radibe. Deverekî seranser sor. Na, carina sor, carina kesk. Li her alî agir. Wekî hûtan. Bi xezeb û xof. Deryayek ji êgir. Gelo ev çi dever e? Ew dojeha ku di kitaban de hatiye nivîsîn û qal lê dibe, ev der e? Agir û deverê ji êgir nêzîkî li Memduh Selîm Begê dike. Ew rûyê

xwe jê banade. Ew, bi çavên vekirî, dikeve nav êgir. Heyret... Tu germî tune. Na, carina heye, carina tune. Carina germ, carina hûnik. Ew agire xopan ku herkes jê ditirse, ev e? Ew di nav gulokên êgir de, hêdî hêdî, digere. Na, ew nagere, difire, hem difire, hem digere. Agir. Agirî?.. Gelo ev gulokên êgir ne darên çiyê ne? Ev keskahî ne hêşînahiya çiyê ye? Û ev hûnikahiya ku ew carina pê dihese, ne hûnikahiya zozanên çiyakî serbilind be? Ew tênagihê. Tişt û cîh reng û şekil diguherînin. Ew jî pê re dere, bêyî ku fahm bike.

"Kesekî wî jî nema ku nav û şopa wî bidomîne. Ne zar, ne zêç. Bi tenê xwişkeke wî heye. Lê ew jî li Turkiyê, li Stenbolê ye. Memduh Beg, Memduh Beg, çima te li xwe weha kir? Tu bê şop û eser derî, deriyê xaniyê te tê girtin, ocaxa te vedimire. Çima, çima?"

Nalîn. Hêstirên çavên Wîldan Xanimê. Kezebxuriya xortan. Û di nav bi hezaran nas û dostan de, bêkesiya Memduh Selîm Begê.

Tîrêjên tavê ji pencerê diçirûsin û di oda nîvtarî de, li erdê, ronahiyeke gulover tûnin pê. Tîrêj di navbera pencere û erdê de wekî sitûneke zêrîn dixuyin. Toz û gemariyên biçûk ên odê jî di nav sitûna zêrîn de dilîzin.

Dinya malkambax rojeke germ a payîzê jî li rojên xwe yên bêhejmar zêde dike. Rojeke wekî rojên din; bi keft û left, bi hêsir û ken, bi qencî û xirabî, bi xêrhatin û xatirxwestin. Memduh Selîm Beg jî di vê roja germ a payîzê de, xatir ji haziran û ji dinya malkambax dixwaze û koç dike. Ew dev ji dinya teşqele û bûyeran berdide û dere dinya xewnan. Evîndarê xewnan dere deverên nexuyayî yên xewn û xeyalan. Ma jiyana wî bi xwe jî ne xewneke dirêj bû? Xewneke dirêj ku tê de kes, bûyer, deng, hîs û pêjn hebûn. Xewneke dirêj ku carina tahl û kirêt, carina jî xweş û dilşad bû.

Jiyaneke dirêj di sedsaleke nexweş û şêt de. Sedsala har! Sedsala daf û nêçîrê, kemîn û tirsê! Û tiştê ku niha li pey her tiştî maye; rûyekî bêçare, kalemêrekî biçûk, bi qasî mistekê û dilekî bêkes.

Belê, dilekî bêkes.

Niha jî daristaneke rengîn. Memduh Selîm Beg, li ser riya xwe, daristaneke hûr û li nik daristanê jî çend xaniyên biçûk, lê

xweşik dibîne. Li pey daristanê jî av dixuye. Di navbera daristan û xaniyan de du kes. Ne mezin, du zarok. Kurek û keçek. Destên wan di destên hev de. Kirasekî spî li lêwik û kirasekî rengîn jî li keçikê. Pêxwas. Ew dilîzin, lotikan davêjin. Porê keçikê yê dirêj difire. Bihar e. Her cîh di nav hêşînahiyeke nûvejiyayî de ye. Zarok dikenin. Rebiyo! Rebiyê xweşiyan. Memduh Selîm Beg dike, nake, nikare zarokên kêfxweş binase. Ew kî ne? Digel ku zarok pir nêzîkî wî ne, dîsan jî, ew wan nas nake. Bi qasî bîskekê, ew li wan dinihêre. Bi dil û can. Bi kêfxweşî. Lê paşê, zarok jê bi dûr dikevin. Hêdî hêdî. Zarok winda dibin. Na, ew winda nabin, lê di nav daristanê de, li pey darine xwe vedişêrin. Lîstik. Lîstika dinya zarokan a pak û delal. Piştî demeke dirêj, zarok, dîsan, dixuyin. Ew hêdî hêdî nêzîkî li Memduh Selîm Begê dikin. Lê ew niha ne zarok in. Na, ne zarok! Du kesên mezin. Keçeke ciwan û bedew û mêrekî navsal. Kincin reş li mêrik û fîstanekî dirêj û hewrêşim li keçikê. Destên wan di destên hev de. Rûyên wan bi ken. Ew dilîzin û lotikan didin xwe. Wekî zarokan. Gelo ev merivên mesûd kî ne, ji kû ne? Rûyên wan ne xerîb in, lê Memduh Selîm Beg jê dernaxe ka ew kî ne. Du merivên bextiyar di nav çîçek, kulîlk û hêşînahiya biharê de. Rebiyo! Ew du kes li wî dinihêrin û dikenin. Lê bêdeng. Tu deng, tune. Bi dû bîskekê re, ew destên xwe hêl dikin, ji wî xatir dixwazin û derin dikevin xaniyekî spî ji wan xaniyên biçûk. Ew wî bi tenê dihêlin û winda dibin.

Memduh Selîm Begê bêkes.

Rengê wî bûye wekî rengê xweliyê. Wekî rengê bahlîfa ku serê wî li ser e. Rîha wî hinekî dirêj bûye. Por, rîh û simbêl wekî berfê spî ne. Carina lêva wî ya jorê û simbêlê wî yê zirav dilive, wekî ku ew dixwaze tiştekî bibêje. Lê deng jê dernakeve.

"Memduh Beg, binihêre, li vî sûretî binihêre. Min ew di nav kaxizên te de dît. Tu û çend hevalên te ne. Sal 1927 e. Hûn li Beyrûdê ne. Tu dikenî. Por, simbêl û çavên te dibiriqin. Xwezî min tu hingê binasiya! Binihêre."

Li oda Memduh Selîm Begê, her tişt di nav neçariyeke dilsoj de ye. Feqîrî li her alî dixuye. Feqîrî, keser û janên salên dirêj. Di nav kitab, kovar, rojname û kaxizan de tarîxek. Tarîxeke kevn, birîndar û jibîrbûyî. Şahîdekî din ji şahîdên tarîxa kevn dere, koç dike. Ew kitabên xwe, zarokên xwe li pey xwe dihêle û dere. Wî ew wekî zarokên xwe parastibûn, bi salan li wan miqayite bûbû, ew xwendibûn, di şevên dirêj û tenê de xwe avêtibû hawara wan, ji herkesî bêtir qedrê wan girtibû, ji herkesî bêtir bi wan re bûbû heval û bi wan re peyivîbû. Lê mixabin, riyên wan, niha, ji hev vediqetin.

Koça Memduh Selîm Begê koçeke welê ye ku meriv bi tena serê xwe dere. Meriv her tiştî li pey xwe dihêle û bi tena serê xwe dikeve rê. Çawan ku dinya malkambax û siûda wî ya reş ew bi tenê û bêkes hiştiye, niha jî, ew herkesî, her tiştî di dewsê de berdide û bi tenê dere.

"Memduh Beg, deqeyek, ez serê te rast bikim..."

Wîldan Xanim serê wî, bi hêdîka, radike û bahlîfeke nû tîne û datîne bin serê wî. Di wê navberê de, zerfeke biçûk ji bin bahlîfê dikeve erdê. Zerfeke biçûk û spî. Lê zerbûyî. Kevn. Tê de çi heye?

"Memduh Beg, zarfek ji bin serê te ket."

Deng naçiyê. Wîldan Xanim zerfê vedike. Bi hêdîka. Bi meraq. Xort jî bi meraq lê dinihêrin. Ji zerfê kaxizeke biçûk derdikeve. Û perçemeke avdayên dirêj. Belê, avdayê por.

Li ser kaxizê rêzine tevlihev. Bi tîpên pir hûr. Wîldan Xanim nikare rêzên hûr bixwîne. Ferê çavan têr nake. "Gurgîn, hele li vê kaxizê binihêre ka tê de çi nivisî ye."

Sê rêz. Bi kurdî. Bi tîpên erebî.

"Kurmanc di dewleta dinê de
Aya bi çi wechî mane mehrûm?
Bîl cimle ji bo çi bûne mehkûm?"

Sê rêzên şaîrê navdar ê sedsala hivdehan Ehmedê Xanî. Ji tarîxa kurdan dengekî. Pirsiyara esasî ya tarîxa kurdan; "Bil cumle ji bo çi bûne mehkûm?" Pirsiyara ku kurd, bi dirêjahiya sedsalan, nikarin bersîv bidinê.

Sê rêzên tarîxî; kurtebiriya jiyana dirêj a Memduh Selîm Begê.

"Heyra, ev çi ye, ev çi qise ne? Çima Memduh Begê ev nivisîne û parastine?"

Çima... Kî dê bizanibe ku hemû jiyana Memduh Selîm Begê ji bo bersîvdana vê pirsiyarê bihuriye û çûye. Kî ê, niha, bizanibe ku ew çavvekirî, bêbersîv û bêmiraz dere. Kî dê bizanibe ku ew, her gav, li pey bersîva xebat û jiyana xwe bûye.

Sê rêzên sedsala XVII an; wesiyeta Memduh Selîm Begê. Bi dû sê sed salan re eynî pirsiyar. Di sedsala har û lez û bezê de jî eynî daxwaz û hîs.

"Ev avda? Ev çi ne? Ev yên kê ne? Belê, belê, yê xwişka wî ne. Wî ji xwişka xwe pir hez dikir, her gav qala wê dikir. Heyf, pir heyf. Wî pir dixwest xwişka xwe bidîta. Ev avda divê yên xwişka wî bin. Mala minê! Memduh Beg, mêze ke, em li vir in, ez û ev xortên ku te jê hez dikirin. Em giş li vir, li nik te ne. Tu ne bi tenê yî."

Avda. Avdayê dirêj wekî têlên hewrêşim. Avdayên zer. Avdayên ji rojên jibîrbûyî û wextên kevnare. Lê belê, nîşandeka bibîranînê. Avdayên ji porekî dirêj û spehî wekî lehiyên boş. "Avda divê yên xwişka wî bin."

Hey lê gidiyê qederê hey! Hey lo gidiyo mirazê kor hey!

Kî ê niha, bizanibe ku avda ji wan rojên xweş yên Antaqiyayê yadîgar mane? Kî dê bizanibe ku Memduh Selîm Beg bi taya evîna keçikeke bextreş ya çerkez ketibû?

Avdayê ji rojên bextiyar û mesûd. Avda; xatira mayî ji evîneke dilsoj.

Di odê de wext rawestaye, naherike. Tîrêjên tavê li ser pencerê dibiriqin. Ji derve dengine zîz tên. Jiyan herwekî berê li derve dewam dike. Zarok li kuçê dilîzin. Di odê de jî, ji pise pisa pîrejinê pê ve, tu deng tune. Kesên odê, bêdeng, li Memduh Selîm Begê

dinihêrin. Ew jî li ser textê xwe, bêdeng, sakîn, çavvekirî û stûyê wî li ser bahlîfê xwarbûyî, direj bûye.

Ew, ji dinya derve bêxeber, di nav xewn û xeyalên xwe de koç dike. Ew niha li deverekî, li ber pêlên spî yên aveke spî sekiniye. Pêl, bi lez, bi ser wî re tên. Ew natirse. Ji berevajiyê, ew kêfxweş dibe. Pêl tên û wî dadiqultînin. Ew niha di nav pêlan de ye. Her alî spî ye. Spiyeke xweş û dilgerm. Ew tî ye. Bi hêdîka, ew devê xwe vedike. Dev û gewriya wî tijî av dibe. Nefes lê diçike. Ew devê xwe digire. Tahm. Tahma avê ecêb e. Na, ew ne av e. Şîr e. Na, ne şîr e jî. Araq e. Ew carina av, carina şîr û carina jî araq e. Memduh Selîm Beg kêfxweş e. Bi destan ew çelpe çelp dike. Ew di nav pêlan de dilîze. Ew dîsan devê xwe vedike ku hinekî din av vexwe. Gewrî dîsan tijî dibe, nefes lê diçike.

Wîldan Xanim jî dibîne ku nefes li Memduh Selîm Begê diçike. Ji nişka ve, ew radibe pê û destê wî dixe destê xwe.

"Gurgîn, Gurgîn, Memduh Beg can dide!"

Memduh Selîm Beg, bêhereket û çavên wî wekî kab vekirî, li banê dinihêre. Nefes lê hatiye birîn. Xort jî dilezînin ser wî. Lê piştî bîskekê, ew dîsan dest pê dike û nefes digire. Hêdî hêdî. Kesên doralî li hev dinihêrin û dibişirin. Lê piştî çend nefesên pêşîn ên baş, dîsan, bîhn lê diçike. Ew dixwaze pihêt, pir pihêt nefes bigire û bide. Sînga wî radibe û dadikeve. Ev yeka, bi qasî çend saniyan, dewam dike, lê paşê, dîsan, ew giran dibe û nefes lê tê birîn.

"Çû rehmetê, mala minê, çû rehmetê!"

Lê na, Memduh Selîm Beg, dîsan, dest bi nefesgirtinê dike. Îcar hîn çêtir û bidûzan. Lêvên wî vedibin. Lêv hêdî hêdî dihezin. Ew dil dike tiştekî bibêje. Lê nabe. Li eniya wî dilopên xwîdanê civiyane. Wîldan Xanim bi destmaleke spî eniya wî paqij dike.

"Bibêje, bipeyive Memduh Beg, xîret bike, tiştekî bibêje..."

Çavên Memduh Selîm Begê wekî ku ne yên wî bin. Wekî ku kesekî cotek çav danîbin ser kortika çavan. Ew ewçend vekirî û bêhereket in. Bi tenê ew li banê odê dinihêrin. Nêrîneke sabît û sakîn. Û westiyayî. Pir westiyayî.

Lê belê, ew di koça xwe de, di nav pêlên ava spî de masiyek stûr dibîne. Masiyeke stûr û zerik. Masî li dora wî dere û tê. Masî pir xweşik e, pûlên bedena wê dibiriqin. Memduh Selîm Beg jê dernaxe ka ew çi celeb masî ye. Lê wî tu carê masiyeke evçend xweşik nedîtiye. Tiştê ecêb, masî jî şekil û reng diguherîne. Gava ew nêzîkî li Memduh Selîm Begê dike, ew masî ye, lê gava ew jê bi dûr dikeve, ew dibe keçikek. Keçikeke bedew, pordirêj û bedenxweş. Keçik jî dibiriqe. Memduh Selîm Beg kêfxweş e. Ne bi tenê kêfxweş, ew sermest e jî. Ne bi tenê sermest, serxweş e jî. Digel ku ava spî nefes lê diçikîne, ew xwe ranagire û carina devê xwe vedike û ava spî vedixwe. Masî li pêş, ew li paş, bi hev re, di nav pêlên spî de, ew derin. Masî rêberî lê dike. Bi qasî demekê, ew bi hev re derin. Paşê, ji nişka ve, deriyek li ber wan dixuye. Deriyekî pir stûr û neqişkirî, wekî deriyê keleheke stûr. Herdu milên derî, hêdî hêdî, li ber wan vedibin. Masî li pêşî, ew li paşî, ew ber bi derî derin. Lê berî ku ew bigihên derî, Memduh Selîm Beg, dîsan, bi kêfxweşî, devê xwe vedike.

"Gurgîn, Gurgîn. Memduh Beg dere!"

Rûyê Memduh Selîm Begê diguhere. Rûyê wî wekî xweliyê sor dibe.

"Em çi bikin, çi bikin?"

Tiştê ku meriv bike, nemaye. Her tişt êdî bêkêr e. Memduh Selîm Beg koç dike, dere. Devê wî, bi awakî ecêb, vedikişe. Ew dixwaze nefes bigire, lê nefes lê tê birîn. Çavên wî niha hîn bêtir vekirî ne. Ji devê wî tu peyv dernakeve, digel ku ew dil dike. Edî qefesa sîngê jî ranabe. Û xire xir pê dikeve. Xire xir dewsa nefesê digire. Xire xireke nerm. Wekî ku ew, merivê nerm û ziravbihîstiyar lawan bike û xatir bixwaze.

Bi dû xire xirê re jî bêdengiya ebedî. Ne nefes, ne deng, ne peyv, ne pêjn û ne jî hîs. Perda bêdengiya ebedî bi ser her tiştî de tê kişandin. Her tişt wekî xewneke şevê, ji nişka ve, winda dibe. Bi tenê bêdengiya ebedî dimîne.

Bi tenê bêdengiya ebedî.

Siya Evînê, romana fragmanên jiyana ronakbîrê kurd Memdûh Selîm Begê Wanî ye. Rojên Wanê, yên Stembol, Antaqiyayê û paşê yên sirgûnî û dûrmayînê. Evîndarê Pira Galatayê û keça çerkes Ferîhayê. Di vê romanê de jî qedera ronakbîrê kurd naguhere; her keserkûr û bêgavmayî ye. Sirgûn, bêmiradiya evîna nîvcomayî, têkçûn, bêçarebûn û welatê xerîbiyê dibe navenda jiyana Memdûh Selîm Beg û ew li dorê çerx dibe.

ISBN: 978-605-772-862-3
9 786057 728623

26 TL (KDV'den muaftır.)
selyayincilik selyayin selyayincilik
www.selyayincilik.com